

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

REA STATHOPULU PEDAL ÇEVİREN KADINLAR

REA STATHOPULU PEDAL ÇEVİREN KADINLAR

roman



metis

Rea Stathopulu
PEDAL ÇEVİREN
KADINLAR

Rea Stathopulu 1950 yılında İstanbul'da doğdu. Çocukluğunu ve gençlik yıllarını İstanbul ve İmroz'da (Gökçeada) geçirdi, ardından Yunanistan'a taşındı. Doktorasını fizik dalından alan Rea Stathopulu'nun ayrıca Bilim Tarihi ve Felsefesi dalında lisansüstü diploması var. Şu anda bir lisede öğretmenlik yapıyor. *O Vasiliias ton Arithmon* (Sayıların Kralı) adlı bir romanı daha yayımlanmıştır.



Metis Yayınları
İpek Sokak 5, 34433 Beyoğlu, İstanbul
Tel: 212 2454696 Faks: 212 2454519
e-posta: info@metiskitap.com
www.metiskitap.com

Metis Edebiyat
PEDAL ÇEVİREN KADINLAR
Rea Stathopulu

Yunanca Basımı: Οι ποδηλάτισσες, Ωκεανίδα, 2004
© 2003, Ρέα Σταθοπούλου, Εκδόσεις «Ωκεανίδα» Α.Ε.
(2003, Rea Stathopulu, Oceanida Publications S.A.)
© Metis Yayınları, 2005

İlk Basım: Haziran 2006
İkinci Basım: Şubat 2007

Yayın Yönetmeni:
Müge Gürsoy Sökmen

Yayıma Hazırlayan:
Başak Ertür

Kapak Fotoğrafi: Konstantinos Manos,
***A Greek Portfolio* albümünden, 1999**

Kapak Tasarımı: Emine Bora

Dizgi ve Baskı Öncesi Hazırlık:
Metis Yayıncılık Ltd.

Baskı ve Cilt:
Yaylacık Matbaacılık Ltd.
Fatih Sanayi Sitesi No: 12/197-203
Topkapı, İstanbul Tel: 212 5678003

ISBN 975-342-568-6

REA STATHOPULU PEDAL ÇEVİREN KADINLAR

Yunancadan eviren:
MÜFİDE PEKİN



metis

Annemin anısına

İçindekiler

Hazırlık 13

Yaz 21

Kış 147

İlkbahar 217

Veda 273

*Geniş bulvarlar boyunca
gelip geçiveriyor
pedal eviren kadınlar...*

ODİSEAS ELİTİS
Kederin Batısında

Hazırlık

[1975 Eylöl]

VALİZİNİ BOŞALTTI, sonra yeniden doldurdu. Uçak biletini alan eniştesi Frerejako kesin konuşmuştu: "Sadece en gerekli eşyanı," demişti. Yirmi beş kiloyu geçmemeliydi; yoksa fazla bagaj ödeyeceklerdi. Neredeyse yaşı kadar. "Her yaşa bir kilo..." diye geçirdi aklından. Fena da değilmiş.

Bayan Vivi'yi hatırladı o an; sınır dışı ediliyorlardı; salonun ortasında elleri iki yanına sarkmış, gözleri sabit bir noktaya takılı öylece kalakalmıştı. Sonra Bay Aristidi'nin sürekli yalvaran sesini duydu sanki: "Hadi be canım Viviçam, hadi karar ver artık, ne götüreceğiz yanımızda..." Yıl 1964. Hükümet Yunan uyruklu-ların kırk sekiz saat içinde yurdu terk etmeleri için tebligat çıkarmıştı. Yanlarında ancak bir valiz götürebiliyorlardı. Nasıl sığdıracaklardı bu valize kırk küsur yılı, o güzelim köşkü, o güzelim köşkün masal bahçesini...

Margarita bu yaz Atina'ya gittiğinde ziyaret etmişti onları. Patision'daki üç odalı evde ne Niki ile önce kim oturacak diye paylaşamadıkları sallanan iskemle vardı, ne de büfenin üzerindeki kristal ayna. Bay Aristidi mahalle pazarında en ucuz meyveyi bulabilmek için öğlen saatini beklerken Bayan Vivi daracık balkonunda oturur, gözlerinde nostaljinin gözlüğüyle geniş bir pencerenin açıldığı muhteşem Boğaz manzarasını izlerdi. Neyse ki Ponpon'u, o bembeyaz kediciği sınır dışı edilmelerinden önce ölmüştü; bir de kedisini geride bırakmak zorunda kalmaya dayanamazdı artık.

Halbuki Margarita'nın toplaması gereken sadece bir odanın eşyası, ama yine de zorlanıyor işte. Yeni yaşamı için en gerekli eşyalar hangileri? Neyi alsın, neyi bıraksın? Giyeceklerini alacak elbette, bir de bazı kitaplarını; Yunanca yeni kitaplar alıncaya kadar ihtiyaç duyacağı birkaç temel kitap – gerisini postayla da yollayabilirlerdi. Gerçi istediği kadar anı götürmesine izin vardı yanında. Şairin de dediği gibi, belki bir değil bir sürü yeni yaşama başlamak için en gerekli malzemeydi bu anılar.

"Ne oluyor yine, duygusallaşmaya başladım," diye düşündü. Artık ayrılığın kesin saati yaklaşırken hüznün kaplamıştı içini. Son zamanlarda kendisini etkileyen bir sürü yenilik yüzünden düşünecek vakit bulamamıştı. Üç ay önce, ilk kez gittiği Yunanistan'da, yıllar sonra Niki ile karşılaşması... Diploma denklik sınavları, işe başlarken bir sürü işlemler, sağlık kontrolleri, Viotia'daki küçük ortaokul, yeni dostlar... Bir filolog arkadaşıyla paylaştığı yarı bodrum "apartman dairesi"... Çok heyecanlıydı, yaşamına giren her yeni insanı, her yeni şeyi sevinçle karşılıyordu.

Ne var ki şimdi İmroz'daydı, her şey çok farklıydı. Çalıştığı okuldan, taşınmak için aldığı kısa izin süresince geriye dönüşü olmayan bir ayrılığa adım atmakta olduğunun bilincindeydi. Hayır buraya bir daha gelmeyeceği için değil, ama ziyaretçi gibi gelmek başka, buraya ait olmak başka.

Önünde, göz kamaştıran güneşin altında Atina'nın geniş caddelerini süsleyen çiçeklenmiş zakkum ağaçları, uçaktan ilk kez indiğinde karşılaştığı ilk Yunanistan manzarası. Şimdi hayat onu işte bu yollara doğru sürüklüyor. İstanbul'un gölgeli kaldırımları, İmroz'un tozlu yolları artık çok gerilerde kaldı. İşte vefakâr bisikleti, ondan da artık ayrılması lazım. Glikeria'ya, Sofia'nın kızına götürse bari. Artık ciddi bir öğretmene yakışmıyor iki tekerlek üzerinde seyahat etmek.

"... Sana sığınyorum, ey şefkatli Meryem Ana..." Dua okuyan annesi Gliko'nun mutfaktan gelen sesiyle gerçekliğe geri dönüyor, her köşeye dağılmış elbiseler, kitaplar, fotoğraflarla kararmış odasında...

Hah işte yabancı şarkı sözlerini yazdığı defter de orada... En iyi şarkı koleksiyonuna onun sahip olduğunu arkadaşları da kabul etmişlerdi. "It's a Hard Day's Night", "Tombe la Neige", "The House of the Rising Sun", "No Milk Today", "In Ginocchio da Te"... "Yabancı dil öğrenmenin en verimli yöntemi," diyerek gü-lümsedi. Şarkı defterinin en sevdiği şarkıcıların fotoğraflarıyla kapladığı kapağını okşadı.

Biraz ötede ilkokuldan kalma el yazısıyla dolu bir başka defter; her derste o konuya ait bir şeyler çiziktirdiği sayfalar. "Temi-ze Çekme Defteri. Margarita Pateranga, Sınıf 5, numara 14..."

Zapyon'dan aldığı "pekiyi"lerle dolu karnesi...

İşte ne olduğunu bilmediği birkaç defter daha. Bunlar da kimin? Niki'nin günlükleri! Ablasının mutlaka bulup getir dediği defterler. Siyah kabı mermerdenmiş gibi sarı çizgilerle kaplı defter burada işte. Niki'nin ısrarla istediği, en sevgili defteri.

Ablası Niki küçükken günlük tutardı. Yazı yazmayı çok sevdiğini bilen teyzesi Virginia hediye etmişti bu defterleri ona. Niki derslerinde "pekiyi"leri en çok kompozisyon ödevlerinden toplardı. Günlüğe çok sevinecekti, çünkü kaybolmuş olabileceğinden korkuyordu.

Margarita yatağının üzerine dağınıkça serpiştirilmiş bluzlarını topladı; yatağın kenarına oturdu ve sert kapaklı günlüğün sayfalarını çevirmeye başladı. Sararmıştı sayfaları.

"Boğaziçi, Çarşamba, 15 Haziran 1955," diye başladı okumaya.

İmroz'a tamamen taşınmadan önce Boğaz'ın bu huzurlu pitoresk köyünde oturuyorlardı. Şehirden vapurla kırk dakika uzak-taydılar. "Bir masal diyarında yaşıyorduk sanki," diye özlemle andı geçmiş günleri. Üç prenses, hâlâ yerinde duran bu evde, Gli-ko'nun çeyizinin bir parçası olan üç katlı ahşap saraylarında yaşıyorlardı eskiden. Eski kiracıları satın almıştı evlerini, içinde oturuyorlardı hâlâ...

Kuytuların yemyeşil sarmaladığı köylerinin uzaklarında İstanbul, denizlerin ötesinde gökyüzüne parmak parmak uzanan

minareleriyle duman mavisi çıkıverirdi karşılarına. İstanbul Tanrının bir lütfudur derler, ama biz kulların payı pek yoktur bu güzellikte. Köprüler çelikten kıskaçlarını geçirmeden önce Boğazın akıntısı her şeyden habersiz öylece akar, balıkları bir oraya bir buraya taşıyıp dururdu. Boğaz vapurları arkalarında simsiyah dumanlarını savura savura biteviye gider gelir, geceleri lüks lambalarından vuran ışıkla yıldız dolu aydınlık bir gökyüzü haline gelen denizin üzerinde palamutların, lüferlerin kaderlerini değiştirmemek için ağır seyreder, aralarında mesafe bırakmaya dikkat ederlerdi.

"Evet, geçen zaman tüm olayları gerçekte olduğundan güzel gösteriyor," diye itirafta bulundu kendine Margarita. Ama gerçekten de 1950'lerin başları İstanbul'da yaşayan Yunanlı nüfus için, daha doğrusu Türklerin dediği gibi Rumlar için –ki hep özenle kaçınırlardı Yunanlı sözünü kullanmaktan– son derece umut dolu yıllardı. Rumlar, Küçük Asya Felaketi'ni takip eden trajik olaylardan, yani mübadeleler, yerinden yurdundan edilmeler, seferberlikler, dine dayalı kovuşturmalar, meşhur Varlık Vergisi gibi ekonomik sıkıntıları yaşadıktan sonra nispeten huzurlu bir yaşamın tadını çıkarıyorlardı o yıllarda.

1950 yılından başlayarak Türk-Yunan ilişkilerinde yeni bir rüzgâr esmeye başlamıştı. Dönemin siyasi konjonktürü gereği, özellikle Amerika ile İngiltere'nin Sovyetler karşısı bir cephe oluşturma çabaları sonucu iki ülke birbirine her zamankinden daha fazla yakınlaşmıştı. İkisinin de deniz yolları komünist blokun eline düşmemeliydi; bu nedenle birbirlerine daha sıkı sarılmaları gerekiyordu. 1952 yılında NATO gibi bir ittifaka birlikte alınmaları, Eisenhower'ın hem Yunanistan'ı hem Türkiye'yi aynı yılın mart ayında resmen ziyaret etmesi, siyasi panoramada bir şeylerin değişmekte olduğu izlenimini uyandırmıştı herkeste.

Rumlar uzun yıllar sonra nihayet rahat bir nefes alıyordu. Üstelik, 1950'de İsmet İnönü'nün Yunanistan karşısı hükümetinden iktidarı devralan Adnan Menderes hükümeti, bir yandan Amerika'nın kucağına yerleşip bir yandan da Türkiye'nin imajını tazeleme-

ye çalışıyordu. Her ne kadar Angela'nın babası Bay Haralambos bütün bunları "gösteriş" olarak adlandırsa da, İstanbul'un fethinden beri ilk kez bir Yunan kralının Payitaht'a ayak basıyor olması da bir vakıydı aslında. Kral yanlısı teyzesi Anasto, 1952 Haziranında Kral Pavlos ve kraliçenin ziyaretini defalarca coşkuyla anlatmıştı Margarita'ya.

Aynı dönemde, yıllardır her türlü hakarete maruz kalmış olan Ekümenik Patrikhane, gerek Washington'un gerekse Ankara ve Atina'nın teveccühünü kazanmış olan Athenagoras'ın patrik seçilmesiyle eski pırılısına yeniden kavuşuyordu. Siyasi öngörüsü pek de isabetli olmayan Margarita'nın babası Pateranga, yeni patriğin İstanbul'a Başkan Truman'ın özel uçağıyla gelmesine fazladan bir önem atfetmişti. Ancak şunu gözden geçiriyordu ki, Athenagoras'a Amerikalıların bin bir şatafatla sundukları destek, Ortodoks Kilisesi vasıtasıyla Yakın ve Orta Doğu'da denetimi ele geçirmeye çalışan Sovyetlerin hızını kesmek içindi.

"Tamam da Türklere bu kadar da güvenilir mi?" diyordu Bay Haralambos, akşamları Margarita'nın babasıyla Yunanistan radyolarından haberleri dinleyip rakılarını yudumlarlarken. Gliko ise üzeri dereotuyla kaplı çirozları masaya yerleştirirken kafasını iki yana sallıyordu. Bu yeni iklimde gelişen Türk-Yunan dostluğunun açtığı yolda Rum azınlıkların kaybedilmiş eğitim haklarının yeniden elde edilmesi, kültürel canlanmanın sağlanması, ekonomik durumlarının iyileştirilmesi için fırsatlar doğmuş olmasına rağmen Gliko kocasının iyimserliğini paylaşmıyordu. Korkularının haklı çıkması ise uzun sürmeyecekti. "Prenselerin masaldaki canavarlarla karşılaştıkları sene 1955 olmalı," diye hesapladı aklından Margarita.

Günlüğün yazılmaya başladığı yıl kızların başka dertleri de vardı oysa. Küçükler ne oyun oynayacaklarıyla, hangi abur cuburu atıştıracaklarıyla meşgulken, büyüğün hayatı ilk aşkların gönül çırpıntılarıyla çalkalanıyordu. Margarita o zamanlar beş, Niki on yaşındaydı. Sofia ise on dört. "İyi nişan alamamışım," derdi gülererek babaları, kızların yaş aralığını tam tutturamadığını kastede-

rek. Oysa Gliko için ikinci hamileliğine kadar geçirdiği dönem bir felaketti. Sadece Sofia ile kalacağından korkuyor, yüreği acıyla doluyordu. Her âdet gördüğü ay sanki bir bıçak doğruyordu vücudunu. Sesi soluğu kesiliyor, sırrını bilmeyen çevresindekiler, derdinin bir erkek evlat sahibi olma arzusundan kaynaklandığını sanıyorlardı. Gliko'nun ise, kendi masalının bir sayfası vardı ki bu sayfayı ruhunun en gizli köşelerinde saklar, kimsenin okumasına izin vermezdi.

Niki'nin doğumuyla hayatı tamamen değişmişti annesinin. İyiye alamet saydı bu doğumu. Gözlerine yeniden sevinç yerleşti. Sonra Margarita da gelince mutluluğu zirveye ulaştı. Kız kardeşi Anasto'nun, "Glikocuğum, nasıl beceriyorsunuz allahaşkına? Bir tanesi serpilip okul çağına gelir gelmez diğeri geliyor. Baksana benim halime. Daha Vasulacığım bir yaşını doldurmadan Jojo'yu doğurmuştum bile," gibisinden şikâyetlerini de gülümseyerek, hoşnut bir çehreyle dinliyordu.

Margarita'nın gözleri önündeki sayfayı tarıyordu. Yıllar içinde silikleşmiş olsa da Niki'nin kargacık burgacık cümleleri Margarita'da karşı konulmaz bir okuma isteği yaratmıştı.

Yaz

Sevgili günlüğüm,

Çimdik

Bugün anneannem büfeden küçük bir peçete aldı, kafasına koydu, Samatya'ya babasını ziyaret etmeye gideceğini söyledi. Margarita'yla öldük gülmekten. Annem engel olmaya çalıştı, beni yardıma çağırdı. Anneannem kısa boylu, zayıf, bir deri bir kemik, ama bir kuvvetli, bir kuvvetli... Sinirdenmiş, öyle diyor annem. İnsan sinirlenince çok kuvvetli olurmuş.

Anneannem henüz sakinleşmişti ki bu sefer de büyükhalanın küçük çanının sesi duyuldu. Öbür odaya koştuk. Ama annem bizi dışarı çıkartıp kapıyı kapattı...

Margarita'yla tırabzandan aşağı kaymaya başladık. En sevdiğimiz oyun bu. Ayaklarımızı küt küt vura vura yukarı çıkıyoruz, tahta basamakların çıkardığı sese çıldırıyorum. Bütün ev sallanıyor, tırabzandan aşağı kayarken çığlıklar atıyoruz. Tabii kiracılarımız evdeyken yapmıyoruz bunu; neyse ki çalışıyorlar da bütün gün evde olmuyorlar.

Annem kucağında bir sürü kirli çamaşır ile bir an göründü, sonra çamaşırılığa doğru indi, gözden kayboldu. Halası üzerine yapmıştı yine herhalde. Ben olsam bu pis çamaşırları yıkamaya tiksindirdim doğrusu. Ama babam anneme bir çift pembe lastik eldiven aldı. Ellerini sürmüyor pisliklere.

Neyse ki anneannem var. Her gün bir çılgınlık yapıyor, biz de eğleniyoruz. Dün Sofia'nın bir şişe mürekkebin içti. Likör zannetmiş. Ağzının tadını biliyor. Annem saçını başını yoldu, "Şimdi düşüp ölürse ne yaparım?" diyerek. Annean-

nemin ise ağız burnu mürekkep içinde kaldı ama verdiği cevaba baksana: "Bir uyduruk likör için ne bağıırıyorsun be? Parasını veririm, yenisini alırsın..."

"Bir kız çocuğunun günlüğünün bebekliğe geri dönmüş bir anneanneyle başlaması tuhaf değil mi?" diye düşündü Margarita. Kendisini bildi bileli anneanesi Klioniki'nin aklı gitmişti. Onun İstanbul'un uzak semti Samatya'daki yaşamına ait ayrıntılı hikâyeleri dinlemişti annesinden. Marmara denizinin kıyısında, bir başka denize bakan evinde dört çocuğunu sıkı bir disiplinle büyüttmüş. Kızları kiliseye giderlerken uzaktan herkesin gözü onların üzerinde olurmuş. "Bakın hele 'Kambur'un kızları' geliyor," dermiş kahvede oturup nargilelerini fokurdatan Türkler, üç kızın güneşte pırl pırl parlayan tertemiz sarı saçlarına doğru işaret ederek. Oğlu da orada büyüyüp serpilmiş; hani sonradan yüreği parçalanarak Amerika'ya, kendi yolunu bulsun diye kardeşinin yanına yolladığı tekne kazıntısı oğlu.

Kosta söyler dururdu; başlarda kayınvalidesinin başına böyle bir şeyin geldiğine inanmak çok zor gelmişti kendisine. Evini erkek gibi, disiplinli, hesaplı, demir bir yumrukla yöneten bu kadın—kendisinden yaşça çok büyük olan kocası henüz damadı onu tanıyamadan ölmüştü— birdenbire elindeki avucundaki parayı Türk çocuklarına dağıtmaya başlasın, para bitince de hükümetin emekli maaşlarını gitgide daha uzun aralarla ödemediğinden yakınmaya başlasın... Kayınvalidesinin dediğine göre hükümet zavallı insanlara bir yılda daha az emekli maaşı ödemek için bu numaralara başvuruyormuş. Klioniki kocasının emekli maaşını alıyordu; kocası Türk ordusunun üniformalarına şerit üreten bir imalathanede çalışan ustalardan biri idi.

Bir seferinde, davet edildiği evde ikram edilen tatlının kaşığı—nı yanına alıp gelince, artık anneannelerinin o eski anneanne olmadığını hepsi anlamıştı. O zamandan ta öldüğü güne kadar hep evden kaçıp gitme düşleri kurdu durdu. Evden kaçsın, artık kim olduklarını bile bilemediği ev halkından kaçsın, kendisini dehşe-

te düşüren bugünden kaçsın, geçmişin güvenli kanatları altına sığınsın, hafızasındaki tek hatıra olarak yerini koruyan Samatya'ya gitsin, sıcak baba ocağının çatısı altına sığınsın.

... Ama bunlar dün olmuştu; oysa Virginia Teyze her gün başımdan geçenleri yazmamı söylüyor bana. Sanki bir arkadaşımla konuşur gibi yazmalıymışım. Hem düşüncelerini de eklemelisin, diyor. Düşündüğüm gibi yazayım bari günlüğüm. Her ne kadar arkadaşlarıma bütün düşündüklerimi söylemesem de...

Şimdi de, girişten sonra bugüne geliyorum.

Margarita çığlık çığlığa tırabzandan kayarken ve ben de ayaklarımı var gücümle yere vura vura basamakları çıkarken dış kapı açıldı ve hülyalı küçük hanımımız, yani ablamız Sofia kapıda görüldü. Virginia Teyzeme bakılırsa "erken gelişmiş" Sofia. Belki de bu yüzden bu kadar deli. Bir bakarsın bizi hiç fark etmeden yanımdan geçer gider, bir bakarsın hiçbir sebep olmaksızın avaz avaz azarlar, çok arada bir de okşar, şarkılar söyler bize. Sesi çok güzel.

Sofia'nın sesi... Margarita'nın gözlerinin önüne büyük ablasının şarkı söyleyen hali geldi. Çünkü sadece sesi değildi güzel olan, sesindeki tutku, başını yana doğru atışı, şarkı söylerken ellerini kullanışı... Yıllarca Margarita, şarkı söylerken başını yana atarsa sesinin daha güzel çıkacağını sanmıştı. "Göge Yükselme" bölümünde Sofia, "Mezarını Çiçeklerle Bezediler" adlı ilahiyi söylerken tüm cemaatin tüylerinin ürperdiğini hissederdiniz. Tam bir huşu içinde kendinden geçerdi insanlar onu dinlerken...

Şimdi de ne zaman evine gitseniz, transistorlu radyo hep açıktır, kendisi de eşlik eder şarkılara, yemek yaparken, kızının saçlarını tararken, Strato'nun gömleklerini yıkarken, yaptığı kumaş çiçeklerin yapraklarını ütülerken... Yunanca olsun, Türkçe olsun bütün şarkıların sözlerini ezbere bilir.

"Neyse ki Kosta'nın güzel bir tenor sesi var," diye düşünürdü

Gliko; çünkü kendi sesi berbat olduğu gibi ailede hiç kimsenin de güzel sesi yoktu. Aksi halde bu kız bu Allah vergisi güzel sesi kimden almış diye meraka kapılabilirlerdi etrafındakiler.

... Bugün sinirlerimiz üzerimizde maşallah. "Evi yıkacaksınız", "bu ne gürültü," gibi sözlerle bizi bir güzel terslemekle kalmadı, Margarita'nın örgüsünü çekti, o da gitti onu ısırđı, sonra yukarı çıkarken benim koluma bir çimdik attı. Çok acıdı ama hiç bağırmadım; yalnızca suratına buz gibi bir bakış fırlattım çünkü biliyorum ki bu onu daha fazla kızdırıyor. Neyse beni bıraktı ve hışım la odasına girip kapısını kapattı.

On üç yaşını bitirdiği geçen yıldan beri kendine ait bir odası var. Dapdaracık bir odaydı, yüklük olarak kullanıyorduk; tutturdu, ben bu bebeklerle ders çalışmıyorum diye. Bunun üzerine Todori çağırıldı, bir güzel boyadı odayı, sonra içine bir yatak ve açılınca çalışma masası haline gelen bir kitaplık sığdırıldı. Keşke benim de böyle bir açılır kapanır yazı masam olsa, şu anda yaptığım gibi orta masasının ya da dizlerimin üzerinde yazmasam. Her neyse, işte oraya kapanıyor sabahtan akşama. Arkadaşı Roza da geliyor, birlikte ders çalışıyorlar. Bence bütün yaptıkları laflamak, gizli gizli gülmek, annem de dinlensinler diye saat beşte kahvaltılık bir şeyler taşıyor odalarına. Ama gördük karnesini. Zar zor geçti sınıfı. Gayet eminim ki öğretmeni Bay Nestoras ona kıyak geçmiştir, ne de olsa babamın tavra arkadaşı. Benim kendime ait odam yok, ders de çalışmıyorum ama sınıfın birincisiyim. Öğretmenim de böyle diyor.

Bugünlük bu kadar. İyi geceler.

"Ah Niki, kendini hep ne çok önemsedin." Ama Niki ablasının iyi öğrenci olduğu doğru ydu. Margarita Zapyon'da müdür yardımcısının odasının taşınmasına yardım ederken dolabın birinde bir sürü iftihar listesine rastlamıştı. Bu okulda okuduğu tüm yıllar boyunca Niki'nin adı ya birinci ya da ikinci sıradaydı. Performansı ve başarılarını kolay elde etmekle övünürdü hep.

Başkalarının zayıf yanlarını hoşgörüyüyle karşılamazdı. Kendisine göre anlaşılması çok basit olan şeyleri öğretmek için hiçbir gayret sarf etmez, "Bileşik sayılar niye girmiyor kafana, anlamıyorum gerçekten Margarita," derdi mesela.

Ama öğretmenler, aynı okulda ablası okumuş diğer çocuklara yaptıkları gibi, ona hiçbir zaman ablasını örnek göstermediler. Gerçekten zordu durumları. Ne diyebilirlerdi ki, "Ablana benze-meye çalış," nasıl desinler?

Kocası Pateranga'nın arkadaşı olan bir edebiyat öğretmeni vardı, sadece o ara sıra Margarita'yı kenara çekip sorardı Niki'yi. Bir keresinde endişeli bir yüzle, "Niki nasıl? Haber alıyor musunuz?" diye sormuştu. Kıpkırmızı olmuştu Margarita, ağzından fısıltıyla bir-iki sözcük çıkabilmiş, Niki'nin büyük ablalarına ara sıra mektup yazdığını, iyi olduğunu söyleyebilmişti. Öğretmen hanım kafasını iki yana sallamıştı yazıklanarak. O da için için heba olan büyük yeteneğe yanıyordu belli ki.

Niki meselesi bütün çevrelerinde tabuydu aslında; kimse bu konuyu asla ağzına almıyordu; Margarita ise, Niki'yi yakalayıp temiz bir sopa çekmek arzusuyla yanıp tutuşmuştu uzun yıllar.

Boğaziçi

16 Haziran 1955, Perşembe

Sevgili günlüğüm,

Lanet

O Kriton denilen çocuk bugün yine benimle dalga geçti. "Tahta memeli," dedi.

Bunlar iki kardeş, Damon ve Kriton, her yaz köye geliyorlar ve bizim evin biraz yukarısında Bayan İrini'nin evinde kalıyorlar. Ben Damon'u seviyorum çünkü çok yakışıklı. Kayısı çekirdeği topladığını öğrendim, geçen yıl yediğimiz bütün kayısıların çekirdeklerini toplayıp, güneşte kurutmuş-tum, sonra da bütün sene boyunca sandığımda saklamıştım. Bu yıl geldiklerinde çıkardım çekirdekleri, pencerenin per-

vazına dizdim, başladım beklemeye, belki tek başına geçer sokaktan diye. Öğlen mutfak penceresinden baktım geliyor, fırından buraya doğru iniyor, hemen salona koşup pencereden attım çekirdekleri tam önümüzden geçerken. Arkasına düştüler, görmedi. Belki bir sonraki inişinde görür...

Margarita gözlerini kapadı, gülümsedi. "Niki kimbilir nasıl sinir olmuştur çekirdekler hedefini bulmayınca," diye düşündü. Tam oradan geçmeden önce önüne atıvermeyi becerememiş demek ki. Ama adı "Niki" ya, öyle kolay kolay düş kırıklığına uğrayacak cinsten biri değildi.* Eninde sonunda istediğini bir şekilde elde ederdi, sonuçları onu hiç ilgilendirmese de. "Bu onun becerilerinden biriydi," diye düşündü Margarita, yüreği burkuldu hafifçe.

Lukianos bir zamanlar ablasını kıskanmakla suçlamıştı Margarita'yı; kusurlarına dürbünün düz tarafıyla, iyi huylarına ise her şeyi olduğundan uzak gösteren ters tarafıyla bakıyormuş. Lukianos âşıktı zaten Niki'ye; "sapel"ine vurgundu – Terzi Tasula'nın "seksapel"e "sapel" demesi gibi. Bu yüzden Lukianos'un fikrinin hükmü olamazdı. Ablasına karşı duygularına tam da kıskançlık denemezdi ama gel gör ki onu düşününce kendini yetersiz hissetmekten alıkoyamıyor işte. Her ne kadar o ailenin hayırlı evladı, Niki ise "kara koyun"u olsa da...

... Ama kardeşi Kriton sürekli benimle uğraşıyor. Hele bugün yaptığı var ya, en kötüsü buydu. Bana "tahta memeli" dedi. Ben de ona beddua ettim!

Bayan Faniça'nın dediğine bakılırsa onun bedduası tutuyormuş. Ama bedduanın tam yerini bulması lazımmiş. Diyor ki, bir komşusu kızının ayakkabılarını çaldığında, ateşlerde yansın diye beddua etmiş. Ama beddua tam yerini bulmamış galiba, çünkü ateş yanlış adamı yakmış. İki gün sonra komşusunun Erzurum'da askerlik yapmakta olan kardeşinin üze-

* Niki: Yunancada "zafer". (ç.n.)

rine yıldırım düşmüş, oğlanı yakıp kül etmiş. O zaman komşu kadın ayakkabıları geri götürmüş ve lanet okumamasını rica etmiş ondan. Çünkü cumartesi günü doğmuş olanların bedduaları tutarmış. Başka bir seferinde Bayan Faniça, kızının komşuları baştan çıkardığını söyleyen fırıncının karısına bir lanet okumuş, ağzında çıbanlar çıksın inşallah, demiş. Bir süre sonra fırıncının karısının ağzı çıbanla dolmuş, iki ay hastanede yatmış. Çıktığında hâlâ üst dudağında bir iz vardı, ekmek almaya gittiğimde ben de gördüm.

Ben cumartesi doğmamışım, perşembe günü doğmuşum. Ama laneti okurken elimi Kriton'a doğru dümdüz gerekerek uzattım. Çünkü Bayan Faniça'nın hikâyesini duyan Virginia Teyzem dedi ki, "haklı olan" kişiden –öyle dedi– bir enerji çıkarmış, parmaklarından geçip karşısındakine ulaşmış. Ben de Kriton'a beddua ettim, hayatında hiçbir zaman sakalı, bıyığı çıkmaz inşallah, diye! Biliyorum çünkü, erkek çocuklar en çok bundan korkarlar. Hepsi de şişko Manoli'yi kısıkanıyor, şimdiden dudaklarının üzeri tüylenmeye başladı ya. Artık onunla hiç kimse "şişko patata" diye dalga geçmiyor.

İnşallah bedduam tutar. İyi geceler.

Tabii ki o *çok bilen** Virginia'nın bilmediği yoktu. Teyzesini düşününce Margarita'nın yüreği sevgiyle doldu. Virginia Teyze Gliko'nun daha bir solgun, daha bir kuru kopyası, fıldır fıldır dönen gözlerinden hiçbir şey kaçmıyor. Kızların en sevileni, ailenin en kültürlüsü. İsteddiği gibi hukuk tahsili yapamamıştı teyzesi, çünkü babaların kızlarının kaderlerine hükmettikleri bir devirde doğup büyümüşü.

Dedesine gelince, o sakın, o nakışından başka hiçbir şeyle ilgilenmeyen adam, kızlarının tahsiline gelince inanılmaz bir inat sergilemişti. Çocukları doğmadan önce padişah onu çarın ordusunda sırma işi öğrenmesi için Rusya'ya yollamıştı. Anlaşılan ba-

* Romanın Yunanca orijinalinde zaten Türkçe olan sözcükler bu çeviride italikle belirtilmiştir. (ç.n.)

zı tahsilli Rusların davranışları onu öylesine dehşete düşürmüş ki döndükten sonra, "Moskova olmayacak burası," sözünü her fırsatta tekrarlar durur olmuştu.

Virginia da böylece, duyduğu boşluğu doldurmanın yolunu okumuş adamlarla ahbaplık etmekte bulmuştu. Eline geçen her kitabı okurdu. Kocası Frerejako da –kızlar öyle çağırıyorlardı eniş-telerini– gözbebeği karısını memnun etmek için Yunanistan'a her gidişinde kitapçıları dolaşır, yeni çıkan kitapları toplar getirirdi.

Çok bilen adını da Anasto'nun kayınpederi takmıştı. Kördü adamcağız ve Virginia'dan başka kendisiyle sohbete gelen olmadı için onun ziyaretlerini iple çekerdi. İlginç hikâyeler anlatırdı ona Virginia, Anasto Teyze'nin kayınpederi de ona ara sıra ansiklopedik sorular sorardı. Virginia'nın dağarcığında her zaman tatmin edici bir cevap hazırды bu sorulara. Ziyaretini geciktirirse, sorardı kör adam: "*Hani o çok bilen kadın, neden gelmedi?*" Karamanlı¹ idi; bu yüzden sözlerinin yarısını Türkçe söylüyordu. Virginia'nın *çok bilen* lakabı da o zamandan kalmaydı.

Üç kız da Virginia'yı Anasto Teyzelerinden daha çok severlerdi; belki çocuksuz olup anne şefkatini tümüyle bu üç kıza akıttığından. Epeyce de onun evinde yaşamıştı kızlar, Niki üç yıl, Margarita sekiz yıl. Bütün bu yıllar içinde hep teyzelerinin erdemlerine hayran kalmışlardı. Karşılaştıklarında Niki'nin Margarita'ya ilk sorularından biri "*Virgo Teyzem nasıl?*" olmuştu. Niki'nin teyzesiyle birlikte okuduğu bir romandan kalmıştı bu Virgo adı da.

Virginia Teyze'nin o büyüklere özgü "ben bilirim"ci öğretmen havasından ziyade öğüt veren, yol gösteren bir tavrı vardı. Annelerinden büyük olmasına rağmen genç ruhuyla kızların güvenini kazanmış, sırdaşları olmuştu.

1. Anadili Türkçe olan, Kayseri, Niğde, Konya vs. bölgesinde yaşayan Rumlar. (ç.n.)

Sevgili günlüğüm,

Alışveriş

Bugün çok güzel bir gündü. Annem alışveriş için İstanbul'a indi, Margarita ile beni de aldı yanına. Sofia Roza'yla kaldı.

Annem haftada bir gün şehre iniyor, ya alışveriş etmeye, ya kardeşlerini görmeye, okulumuz yoksa bizi de götürüyor. Bayan Faniça gelip ihtiyarlarla oturuyor. Annem akşamdan saçlarını bigudilerle sarıyor, sabah tanyor, güzel elbiseler giyiyor. Dudaklarını da boyuyor.

Boğaz vapurunda *iskeledeki gazinonun* sahibi Fethi Efendi'nin karısı da vardı. Annemle sohbet ettiler. Biz Margarita'yla her iskelede kaç kişi biniyor, kaç kişi iniyor, onları saydık. Bir ihtiyar kadın neredeyse denize düşmek üzereyken *çımacı* belinden kavrayıp çekti yukarı. Kocakarı teşekkür edeceğine bir baston darbesi atmaz mı çımacıya, çok güldük. En çok vapura yetişemeyip demirliklerin arkasında bakakalanlara gülüyoruz.

Köprüye çıktığımızda bize bir o yandan bir bu yandan çarpa çarpa yürüyen kalabalığın arasında kaldık. Ben annemin eteğine sıkı sıkı yapıştım çünkü annem dedi ki, bir seferinde bir çocuğu çalmışlar annesinin babasının yanından; ben de korkuyorum, *kürdün* biri beni tutup kaçırmasın diye. Annem bize *simit* aldı, sonra *tünele* bindik. Ben bir ileri bir geri dans eder gibi gidip gelen tutunma halkalarını seyrederken bir ara karşı yönden inen vagonla karşılaştık. Tünelde vagonlar karşılaşıncı daha hızlı geçiyorlar birbirlerinin yanından, bu yüzden pencereden öbür vagondakileri görmek mümkün olmuyor. Mağazalara gittik, vitrinlere baktık. Annem Niça'nın düğünü için sarı bir emprime aldı. Margarita'ya pabuç aldık, bana bir kurdele. Ben turuncu olsun istedim kurdelemin, en sevdiğim renk turuncu, ama annem pembe

olsun diye ısrar etti. Meropî Yenge'nin Amerika'dan yolladığı elbiseye daha çok uyarmış pembe...

"Daha o zamandan nasıl da biliyormuş kendisine ne yakıştığını," diye düşündü Margarita. Gerçekten en sevdiği renk olan turuncu esmer tenine, siyah saçlarına müthiş yakıştırdı. Evet, Niki küçüklüğünden beri hep bilirdi ne istediğini, hiç tereddüde düşmezdi; Margarita ise hâlâ girdiği pastaneden hangi pastayı seçeceğine, tatilde yanına hangi kitabı alacağına, hangi renk mayonun kendine yakışacağına bir türlü karar veremiyor. "Olgun insan ne istediğini bilir," derdi Virginia Teyze. Ne var ki Margarita'nın şüphesi vardı bu konuda; kız kardeşinin daha sonraları yaptıklarının olgunlukla pek de bağdaşmadığı ortadaydı.

... Daha sonra Pasaj'a gittik, annem elbisesi için bir model seçti. Margarita'yla ben moda dergilerindeki küçük gelinlere baktık. İlk defa komünyon ayinine katılan Katolik kızlar giymiş bu gelinlikleri. Maalesef biz ilk defa komüniona katılırken böyle kıyafetler giymiyoruz.

Öğlen Virginia Teyze'ye gittik. Bamya pişirmişti, ne ben yerim bamya ne de Margarita. Bize sahanda yumurta yapıldı. Baylan Pastanesi'nden teyzeme getirdiğimiz pastaları da yedik. İçinde Akropol olan kristal küreyle oynadık, ters çevirince karlar yağıyor...

"Ne güzel! İnsanın hiçbir derdi sıkıntısı olmasa, böyle hep annesiyle alışverişe çıksa," diye özlemle andı o eski günleri Margarita. İstanbul'a inilen günlerde bayram yapardı küçük kızlar.

Küçük Boğaz vapuruyla *yalılar* bir bir gözünün önünden geçti. Bahçelerinde, balkonlarında oturanları seyrederdiler; sonra da akşam iner inmez evlerine çekilen hane halkının bir görünüşü bir kaybolan suretlerini izlerlerdi gizlice açık pencerelerden... Artık kocaman bir kadın oldu ama şimdi bile Margarita bazı akşamlar vapura ya da otobüse öylesine hedefsiz, sadece ev iç-

lerinin aydınlıklarından süzölen insan yaşamlarını gelecek programın film fragmanları gibi seyretmek için biniyor.

Kulağında bindikleri vapur salonlarında elindeki metal çay kaşığıyla *açma* tepsisine hafifçe vurarak dolaşan garsonun sesi vardı şimdi: "*Çay, çay, demli çay.*" Bu sesi duyunca annelerinin yüzüne heyecanlı bir beklentiyle bakardı kızlar, niyetini anlamak istercesine. Kocaman açılmış, soran çocuk gözleriyle bakarlardı. Annelerinin eliyle garsona işaret ettiğini görünce, bir oh çekerlerdi... Gliko kızlarına karşı disiplinliydi. Yabancıların yanında kızlarının kendisinden bir şey satın almasını istemelerini yasaklamıştı. Bazen onlara dondurma ya da simit isterken ayaklarını yere vura vura tepinip ağlayan şımarık çocukları ibret olsun diye gösterir, "Ben böyle kızlar istemiyorum," derdi. Kızlar da bu şımarık çocuklara küçümseyici bakışlar atardı.

Vapur köprüye varınca büfelerde asılı çikolata şemsiyeleri hayran hayran seyredерlerdi. Bu çikolata şemsiyeleri babaları getirirdi kızlara. Çikolata kâğıtlarını biriktirirler, tınaklarıyla düzeltirler, kitap sayfaları arasında saklarlardı... Pera Caddesi'nde Gliko manken bedenlerine tuvalet gibi sarılmış kumaşları gözleriyle bir bir tararken onlar da Galatasaray Lisesi'nin yanındaki oyuncakçı dükkânına, o hiçbir zaman vitrinine bakmaya doyamadıkları dükkânın önüne gitmek için sabırsızlanıp dururlardı...

Gliko'nun istediğı kumaşı, ona uygun garnitürleri, düğmeleri seçmesi saatler sürerdi... Pek koketti anneleri. Bugün bile, hayatın bunca sillesini yedikten sonra bile, görünüşünün düzgün olmasına dikkat eder. Ama o zamanlar kumaş, model seçimi adeta bir ayın gibi yaşanırđı.

Çoğu kez alışverişı bitirip teyzelerini, daha çok da Virginia Teyzelerini ziyaret ettikten sonra sinemaya giderlerdi. Anneleri Grace Kelly'ye hayrandı. Onun bir filmi şehre gelir gelmez kızlarını da alıp görmeye giderdi mutlaka. Bu sinemalı günlerden birinde kızlar *Harp* ve *Sulh*'u seyretmişlerdi; Audrey Hepburn oynuyordu. Henüz çok küçüktüler o zaman, kitabını okumamışlardı. Birisi Niki'yi başaktrise benzetmişti, öyle incecikti o da, siyah

saçlarını tepesinde topuz yapardı. Bu filmten sonra Audrey Hepburn Niki'nin en sevdiği aktris oldu ve benzerliğini vurgulamak için saçını o günden sonra hep atkuyruğu topladı. "Acaba bizimle ortak noktaları olduğunu sandığımız kişileri mi idolümüz haline getiriyoruz," diye düşündü Margarita. Böyledir belki de, çünkü mesela Margarita sarışın ve beğenisi Gliko'nunkiyle tamamen örtüşüyor. Aristokrat sarışınlar hoşuna gidiyor, tabii bu arada Hitchcock'un bütün kadın kahramanları.

Sinema sonrası muhakkak ziyaret edilen bir başka yer de *mu-hallebici*'ydi. Özellikle Niki için tatlı yemeden eve dönmek havsalasının alacağı bir şey değildi.

Akşamüzeri olunca Eminönü'nde Pateranga'nın dükkânının bulunduğu hana giderlerdi. Tahıl, un toptancısıydı Pateranga. Onlar gelince ortağı Bay Dimitros'a iyi geceler der ve her zamankinden erken çıkardı işinden. Kızları gören çırak Kaya ellerini un çuvalına daldırır, yüzünü unla bembeyaz sıvar ve onları eğlendirmek için suratını şekilden şekile sokardı; Margarita'nın ödü kopardı Kaya'dan.

..... Öğleden sonra babamın dükkânına uğradık, onu da alıp eve döndük. Vapurda babam *Apoyevmatini* gazetesini okudu. Karşımıza bir Türk oturdu, gözlerini Margarita'nın boynundaki haça dikti, o kadar çok baktı ki Margarita rahatsız olup elleriyle boynunu kapattı. Annem babamı dürttü, bir şeyler dedi, sonra hep beraber kalktık ve Üsküdar'da indik. Çoğu zaman bunu yapıyoruz, inip bir *dolmuş*a biniyoruz köyümüze gitmek için. Şoför tanıdık çıktı, Zehra Hanım'ın kocası Niyazi; bütün yol fıkralar anlattı, güldük. Margarita da güldü, Türkçeyi pek iyi anlamıyor ama...

Ha, unutmadan yazayım bari, babam bize vapurda nane şekeri aldı.

Bugün çok iyi vakit geçirdim. İyi geceler.

"*Vatandaş Türkçe Konuş* dönemi başlamıştı," diye düşünerek başını iki yana salladı Margarita. Kıbrıs meselesi giderek tehditkâr bir çehreye bürünüyordu. 1954'te "Kıbrıs Türktür" teşkilatı kurulmuştu ve kısa ömürlü Türk-Yunan dostluğunun ütöpik gül yapraklarını süpürüp götürecektir yeni bir kasırga belirliyordu ufukta.

Boğaziçi

18 Haziran 1955, Cumartesi

Sevgili günlüğüm,

Hayalet

Ah dinle bak bugün neler oldu neler...

Öğleden sonra hava çok sıcaktı; güneş biraz alçalınca bütün mahalle dışarı, kapı önünde oturmaya çıktı. Biz çocuklar selvilerin altında oynuyorduk. Birdenbire Lukianos mezarlığa işaret ederek avazı çıktığı kadar, "Hayalet, hayalet," diye bağırmaya başladı. Tepede eski bir Türk mezarlığı var, artık kullanılmıyor. Oraya çok gideriz oyun oynamaya ama şimdiye kadar hiç hayalet görmedik. Ama bugün hepimiz gördük kocaman beyaz hayaleti, yavaş yavaş evlere doğru ilerliyordu. Olanları anlatmama imkân yok. Bir *patırtı* koptu, kadınlar çocuklarını çağırmaya başladılar. Biz de koşup eve saklandık. Sürgüler sürüldü. Sadece Eczacı Apostol ile avukat Salih Bey tavla oyunlarına devam ettiler, kültürlü, bilgili oldukları için hayaletlere inanmıyorlar. Ama hayalet onların oturduğu yere doğru garip sesler çıkararak gelmeye başlayınca, onlar da alelacele toplanıp içeri girdiler. Az sonra bazı sesler ve gülüşmeler duyduk. Usul usul pencereler açıldı, bazıları kapıya çıktı.

Ne olmuştu biliyor musun? Balıkçı Bay Aleko'nun oğlu İlias, hani vaftiz yortusunda hep haçı taşıyan o allahından korkmaz İlias, koşup hayaleti kuyruğundan yakalayivermiş yolun sonunda. Beyaz çarşaf elinde kalmış, altından da kim çıksa beğenirsin? Kilisenin kayyumu Bay Aristidi. Daha

uzun görünsün diye kafasına üç şapkayı üst üste oturtmuş, elinde bir baston, bastonu kaldırımda sürükleyince o gürültü çıkıyor. Ondan sonra herkes gülerек yine dışarı çıktı, masalar kuruldu, üzerlerine duzikolar² dizildi. Bizi içeriye soktular, uyumaya yolladılar.

Bir gün büyüyeceğim ve erken yatmayacağım.

Bay Aristidi'nin şakaları olağanüstü yaratıcıydı. "Kafası sadece bunlara çalışıyor," diyordu Gliko küçümseyerek. Bir seferinde birisini despotun, yani köyün bağlı olduğu metropolitliğin başındaki Metropolit Halkidonas'ın öldüğüne inandırmış, bu kişi vasıtasıyla herkese telefon edilip başsağlığına hazırlanmaları istenmişti. Siyahlar giyinildi –tabii en başta da Bay Aristidi siyahlar içinde göründü– birini bulup yas duyurusu için çan çaldırıldı ve Metropolitlik'in yolu tutuldu. Kendilerini basamaklarda karşılayan piskopos yardımcısı papaza "Böyle aniden ne oldu despotumuza?" diye sordular. "Ne diyorsunuz allahaşkına siz, muhteremlerinin sıhhatleri yerinde, kendileri afiyettedir," diyerek içeriye buyur etti insanları despotun yardımcısı.

Bir yıl sonra Bay Aristidi bu şakayı kendisinin tasarladığını itiraf etti ve işin doğrusu böylece öğrenilmiş oldu. Kimbilir hangi şeytan dürtmüştü. Belki de milletin, kendisi gibi zeki bir adamın kolayca ağına düştüğünü görmekten gizli bir haz duyuyordu... Ama şu ihtimal de düşünülebilir: Belki de böyle hoşluklarla kendini eğleyerek monoton hayatına renk katmaya çalışıyordu Bay Aristidi.

Karısı Vivi kocasının bu yaptıklarından büyük utanç duyuyordu. Ama karısını en fazla yerin dibine geçiren şey Bay Aristidi'nin sohbetlerinde kullandığı yakışsız sözcüklerle dolu kelime haznesiydi. Gliko'nun yakın arkadaşıydı Vivi, çocuklarla birlikte sık sık evlerine ziyarete giderlerdi. Vivi aristokrat bir aileden geliyordu ve aileden kalma bu köşk, kademe kademe inilen kosko-

ca bir bahçenin içinde yer alıyordu. Bahçede iç bölümünü tahta bankların çevrelediği dantel gibi demir parmaklıklarla örtülü, Vivi'nin "pavyon" dediği bir küçük kameriye vardı. Margarita orada kendilerine kristal kadehler içinde ikram edilen yakut rengi likörü hatırladı; bahçenin narlarından kendisi yapıyordu bu likörü Vivi. Margarita, acaba gerçekten şimdi hatırladığı gibi nefis bir şey miydi bu likör, yoksa aradan geçen yıllarla mı nefaseti arttı, kestiremedi.

Kaba sabalığı herkesçe malum Bay Aristidi'yi Vivi'nin nasıl olup da koca diye seçtiğini bir türlü izah edemiyordu Gliko. Daha uygun bir damat bulunamamıştı muhtemelen. Bayan Vivi'nin aydınlık bakışlı gözleri, kusursuz dişlerini sergileyen çok tatlı bir gülümsemesi vardı. Ama kötü kalpli büyücünün burnu gibi uzun, sipsivri burnu bu hoş gülümsemeyi gölgeliyor, yüzüne çirkin bir ifade veriyordu. Belki de bu yüzden kendi sosyal sınıfına uygun bir damat bulamadı da Bay Aristidi'yle evlendi. "Seviyesiz bir adam," diyerek işi iyice abartmıştı Virginia Teyzeleri. Halbuki kızlar bayılırlardı Bay Aristidi'ye, çünkü onlara canlandırarak anlattığı müthiş hikâyeleri, fıkraları vardı. Arada bir çocukların yaşına uygun olmayan bir hikâyenin coşkusuna kendini kaptırınca Vivi gözlerini tavana dikerek "Aristit sil tü ple,"* diyerek uyarırdı kocasını.

Margarita'nın aklına şimdi Patision'daki apartman katında yaşayan Bay Aristidi geldi. Yediği yemekten bile zevk almıyordu artık. "Çengelköy'ün turfandalarını³ hatırlıyor musun?" diye sormuştu ona, çatalıyla bir hıyar parçasını tiksintiyle tabağının kenarına iterken. Sonra da arkasından meyve tabağına bakıp: "Bunlar da kavun geçiniyor, nerede bizim *altınbaşlar*..." Fıkralara gelince, ağzını artık bıçak açmıyordu.

* "Aristit, rica ederim." (ç.n.)

3. Salatalık, hıyar.

Sevgili günlüğüm,

Gezinti

Bugün pazar. Sabah kiliseye gittik. Damon da gelir diye bekledim ama sadece o Kriton denilen çocuk vardı, papaz çömezi kıyafeti içindeydi. İncil'i dolaştırmaya çıkarmıştı çocuklar; ellerinde haç, ikonalar ve mumlarla geçerlerken o tam önümde durdu ve bir şey der gibi dudaklarını oynattı ama ağzından bir ses çıkmadı. Sanıyorum yine bana "tahta memeli" dedi. Görmemiş gibi yaptım. Allah nasılsa cezasını verecek. Yukarıda bir gözü var, ta yukarılarda, varaklı kapıların üzerinde, çepeçevre ışınlarla çevrili bir üçgenin içinde duruyor ve bizim bütün günahlarımızı nasılsa görüyor.

Kiliseden sonra gazinoya gidip dondurma yedik. Eve varır varmaz Margarita kustu, elbisesini berbat etti.

Öğleden sonra Bayan Marika bizi gezmeye götürdü çünkü annemin ihtiyarlarla işi vardı, babam da Bay Apostol'un evinin önünde arkadaşlarıyla sohbet ediyordu. Bayan Marika en iyi arkadaşım Lukianos'un annesi. Yürüyüş sırasında ben, Margarita ve Lukianos önden yürüdük. Arkadan ise Bayan Marika, kocası Bay Andreas ve Angelos'un annesi Bayan Fotika. Angelos bizden büyük, benim hiç içimin ısınmadığı bir çocuk. Kendini pek yakışıklı sanıyor. En iyi kız arkadaşım Pitça ile ona "fiyakacı" diyoruz. Yolda kol kola yürüyen Sofia ile Roza'yı da gördük, onlar bizi görmedi. Bayan Fotika bir ara bana dönüp, "Söyle bakalım Niki, kimi daha çok seviyorsun, Lukianos'u mu, yoksa Angelos'u mu?" diye sordu. Angelos, diyeceğimden emindi. Ağzının payını verdim: "Damon'u," dedim. "Kim ki bu şeytan?"* diye bağırdı Lukianos, herkes gülmeye başladı. Bir çimdik attım ona, o da bana bir tekme salladı. Bayan Marika'yla geri döndük. Gezinti böylece bitti.

* Yunanca "daimonas": şeytan, iblis. Ses benzerliğinden yararlanılıyor. (ç.n.)

Keşke babam da bizimle gelseydi, bize haşlanmış mısır alırdı.

Lukianos o zamanlardan beri âşıktı Niki'ye. Üç kez "konuşma" teklif etmişti ona, en azından Margarita'nın bildiği bu kadardı. Birincisi, Lukianos'un ailesiyle İmroz'a yazlığa geldiği yılı; hep birlikte Arasya Dağı'na⁴ pikniğe gitmişlerdi. Gliko organizasyon işlerinde bir numaraydı; İstanbul'dan dostlar geldiğinde emir kumanda onun olurdu. O gün de yanlarına yemeklerini almışlar, dağdaki büyük çeşmenin dibine yerleşmişlerdi. O zamanlar Strato ile nişanlı olan Sofia ve Robert Kolejli Alkis, birlikte şarkılar söylemişlerdi. Yiyip içtikten sonra bazıları dağın tepesindeki kiliseye çıkmak istemişti. Kiliseye doğru tırmanırken Lukianos Niki'nin yanına yaklaşmıştı. Margarita da peşlerindeydi ama ona pek aldırış eden yoktu – o zaman dokuz yaşlarında olmalıydı, diğer ikisi de on dörtlerinde. Lukianos Niki'yi arkadan kollarıyla sararken usulca kulağına, "Ne dersin Niki, birbirimize çok yakışıyoruz, değil mi?" diye fısıldamıştı. Niki ise Lukianos'u kollarından kuvvetle yakaladığı gibi yukarı çekip yere savururken bir yandan da dağ keçisi gibi olduğu yerde tepinmeye başlamıştı: "Lukianos, saloz saloz konuşma!"

İkinci "konuşma" teklifi İstanbul'da geldi. Artık Niki Zapyon Lisesi'ne devam ediyordu. Margarita Niki'yi arkadaşı Rinula ile konuşurken gizli gizli dinlemişti: "Şu kamburla işi pişirir miyim dersin ha!" Lukianos çok uzun boyluydu ve yürürken öne doğru eğilirdi.

Üçüncü seferinde ise Niki doğrudan Margarita'ya açılmıştı. Büyümüştü Margarita, artık Niki'nin sırlarını paylaşıyordu – her şeyi anlatıyordu Niki, en karanlık sırrı hariç... O aralar her ikisinin de tahsillerine devam etmek üzere şehirden ayrılacakları bir dönemdi. Niki Atina'ya filoloji, Lukianos ise Selanik'e eczacılık okumaya gidecekti. "Ayrılmadan önce bizi birbirimize resmen

4. İmroz'da ormanlarla kaplı bir dağ.

bağlayan bir şey yapalım mı?" diye sormuştu Lukianos. "Nasıl bir bağ olacak ki bu, birimiz Batı'da, birimiz Doğu'da," diye bir cevap gelmişti Niki'den.

Niki'nin Lukianos'tan tam olarak kurtulamayacağından emindi Margarita. "En güçlü kaleler bile şiddetli bir kuşatma sonunda düşer," demişti Rinula'ya aynen bu sözcüklerle. Çok yumuşak bir adamdı Lukianos, ama müthiş bir güç gizlice varlığını sürdürüyordu içinde. "Kimbilir? Gün gelir benim gem vurulmaz ablamı da ehlileştirir," dedi kendi kendine Margarita.

Boğaziçi

21 Haziran 1955, Salı

Sevgili günlüğüm,

Şamar

Dün akşam yazamadım çünkü babam beni dövdü, ağlarken ağlarken uyuyakalmışım. Olayları sırasına koyayım şimdi. Babam eve gelir gelmez her akşam olduğu gibi Margarita'yla kapıya koştuk. Ben çantasını aldım elinden, Margarita kanepe-
nin altına girip babamın terliklerini kaptı getirdi. Annem mezeleri hazırlıyordu bu arada. Sonra çantasını açıp bize getirdiklerini bir bir çıkarmaya başladık. Bazen nane şekeri getirir, bazen çikolata şemsiyeler, bazen bir oyuncak ya da *Thisavro**. Dün bize fıstık getirmiş. Biz fıstığımızı yerken babam radyoya yöneldi. Düğmesini açtı, küçük yeşil lambası yavaş yavaş parlamaya başladı. Önce biraz parazit oldu, sonra o çoban şarkısı melodisi.** O melodi sinirime dokunuyor. Babam ajans dinlerken çıt çıksın istemez. "Lefkoşa'dan Reuter ajansının bildirdiğine göre..." Hep böyle başlıyor lafa, hep de Kıbrıs'tan bahsediyor...

* O yıllarda çok popüler bir haftalık aktüalite mecmuası. (ç.n.)

** O zamanlar haberleri anons eden kısa müzik. (ç.n.)

Pateranga büyük radyonun önünde bir tek sözcüğü bile kaçırmamak için kulağını iyice yapıştırıp dinlerdi haberleri. O dönemde Kıbrıs olayları gündemin baş konusuydu. "Ne zaman olmadı ki," diye düşündü Margarita. Herkes akşam ajansını Yunanistan radyolarından alır, aralarında tartışır, her haberin ardında İstanbul Rumlarına dokunacak bir şey olup olmadığını kestirmeye çalışırlardı. Hayatları Türk-Yunan ilişkilerinin iniş çıkışlarına öylesine bağlıydı ki hiç kimse bu konulara ilgisiz kalamıyordu. Siyasi analizler akşam eğlencelerinin ayrılmaz bir parçasıydı.

Ama mutlaka her zaman ölçülü bir dille yaparlardı bunu, Türklerle bir sorun yaşamaya yol açmayacak şekilde. Çocuklar umumi yerlerde Kıbrıs, Makarios, ya da Çift Milliyetli gibi yasak sözcükleri kullanmaktan men edilmişlerdi; bu korkuyla büyütülmüşlerdi. Bir keresinde Margarita babasına, "kibrit" diyebilir miyim, diye sormuştu, "Kıbrıs" sözcüğüne benziyor ya... Güldürmüştü babasını. Bir de hikâye aklına geldi Bayan Kiça ile ilgili. Bir gün pazarda bir arkadaşına rastlamış Bayan Kiça; arkadaşı da ona "Kızını bir an önce evlendirirsin inşallah," demiş. Bayan Kiça da "Makari," diye cevaplamış. Oradan geçmekte olan bir polis bu konuşmayı duymuş, "Makarios" hakkında ne konuştuklarını öğrenmek için karakola çekmiş kadınları. "Bu hikâye herhalde uydurmadır, Bay Aristidi gibi biri uydurmuştur," dedi içinden gülererek Margarita.

Fıkralar korkularla baş etmenin yollarından biriydi onlar için. Artık hepsi kaderlerinin girdiği yeni yörüngeyi iyi kötü anlamışlardı. O dönemde Kıbrıslılar İngiliz idaresinden kurtulmaya çalışıyorlardı. İngiltere de oyunu kaybedeceğini anlayınca Rum tarafına baskı yapmak için Türkiye'yi kullanmayı düşünüyordu. O güne kadar adaya pek ilgi göstermeyen Türkler de fırsatı kaçırmadılar. 1950'de Sağır'ın⁵ yenilgisine hepsi zil takıp oynarken, "Karaman'ın koyunu, sonra çıkar oyunu," diyerek temkini elden bı-

* Makari: Yunancada "keşke". (ç.n.)

5. İsmet İnönü'nün bir lakabı.

rakmayan Bay Haralambos haklı çıkıyordu. Gerçekten de, büyüyen toplumsal ve ekonomik sorunlarla bunalarak gitgide despotlaşan Menderes hükümeti, çareyi Kıbrıs meselesine sarılmakta bulmuştu. Türkiye basını da işi abartınca hava hızla Yunanistan aleyhine dönmeye başlamıştı. Rum cemaatine mensup soydaşların da bu durumdan endişe duymaları son derece normaldi.

... Evet, tam haberler başlamıştı ki anneannem içeri girip babamdan biraz ekmek istemez mi! "Kostacım, sen seversin beni, biraz ekmek ver ne olur, sabahtan beri oruç tutuyorum". Anneannemin tansiyonu yüksek olduğu için ona ekmek vermiyoruz. Fırından özel tuzsuz ekmek alıyoruz, ama istemiyor, ben de gizli gizli yiyorum ekmeğini, çok hoşuma gidiyor. Babam da: "Annenin kamını doyursana. Sana şu dakikalar benim için çok kıymetli demiyor muyum? Sükûnet istiyorum. Bakalım dünyada ne olup bitiyor," dedi. "Türlünü yemedin mi be canım sen, unuttun mu," diyerek annem girdi, anneannemi alıp odasına götürmek üzere. "İnsan değil miyim ben de be! Unuttum işte. Bu yabani adam da ne bağırıp duruyor böyle? Bu aç sefil zavallıyı evimize alıp doyurduğumuz yetmedi mi, unuttu mu o günlerini," diyerek bağırıp çağırmaya başladı anneannem. Ben başladım gülmeye. "Aç sefil zavallı diyor babama, duyuyor musunuz," diyerek iyice koyuverdim kahkahayı. Margarita da bana katıldı, üstelik o daha fazla güldü. Babam da şaplağı patlattı suratıma ve sadece bana "terbiyesiz kız" dedi. Haberleri dinlemesine mani oluyormuşum. Hep bana kızıp darılırlar zaten. Margarita'ya gelince, o hep pışıpışlanır. Ayrıca dün benim hiç suçum yoktu, anneannemdeydi kabahat. Komik komik konuşuyor, gülmeyeyim mi?

Anneannem hep böyle değildi. Küçükken hatırlarım beni dizlerine oturtur şarkılar söylerdi: "Sanda-sandalakia, pende karavakia..."* Bir de: "Kış kış kayıkçı, arkana bak ka-

* "Kayıklar, kayıkçıklar, beş küçük vapurcuklar..." (ç.n.)

yıkçı, evde hırsız kedi var, bir de yaramaz Niki var." Kami-netoda kendisine kahve yapar, ona eşlik edeyim diye biraz-cık da fincan tabağına koyup bana verirdi.

Bugün önemli bir şey olmadı. İyi geceler.

Niki'nin yediğı tokatı ateşleyen herhalde "aç sefil zavallı" sö-zü olmalı. Anneannem Klioniki, Kosta'yı damat olarak hiçbir za-man istememişti zaten; İmrozlu olduğı için damadına "dağdan inme" derdi. Ama şüphesiz anneannemin kafasına bu sözü Anas-to sokmuştur, çünkü annem babamla tanıştığında iki büyük abla-sı henüz evlenmemişlerdi. İşte böyle evin içinde "köylü", "dağ-dan inme", "aç sefil zavallı" gibi laflarla babama karşı bir husu-met havası yaratılmıştı. Varsın Kosta daha zengin bir aileden gel-sin, fark etmiyordu onlar için. Esasında Kosta'nın babası ticaret-le uğraşan biriydi, kazandığı paralarla ev satın alıyordu. Babaan-nem Permatula'nın dolabındaki bir valizin içi tapu senetleriyle doluydu.

Ailesinin karşı koymasına rağmen Gliko direnmişti. "Biz ka-çıp İmroz'a gideceğiz, orada yaşayacağız," demişti onlara. Yirmi yaşındaydı. O esnada babasının kız kardeşi, vaftiz annesi Sofia Hala hızır gibi yetişmişti imdadına. Boğaziçi'ndeki üç katlı evi onun üzerine yapmıştı.

Ne var ki Gliko Kosta'yla nişanlandığında ablalarının da kıs-meti açılmıştı. Önce Anasto çöpçatan marifetiyle Grigori ile tanış-tı, daha sonra Virginia, Gliko'nun düğününde Kosta'nın arkadaşı Frerejako Enişte'ye âşık oldu. "Yahu sizin isimlerinizi alfabe sıra-sına göre mi koydular," diye sormuştu Frerejako Enişte üç kız kar-deşle tek tek tanışırken. Hepsi kahkahaları basmıştı bu soruya, ger-çekten de öyleydi. Dediklerine bakılırsa büyükbaba oğlanı bula-na kadar alfabe sırasıyla devam etmeye kararlıymış. Allahtan Gli-ko'dan sonra bir oğlan, Zisos, doğmuştu da işe bir son verilmişti.

Anasto, Gliko'nun sırayı bozarak kendisinden önce nişanlan-masını asla unutmadı. Mesela önce Sofia'nın daha sonra Niki'nin başına gelenlerle ilgili Gliko'nun yarasını kaşımak istediğı zaman

"Armut dibine düşer," derdi. Bu laf Gliko'yu ablasının tahmin edebileceğinden de fazla yaralardı. Böyle anlarda suçluluk duyguları içinde kavrulur, kederlere gark olurdu.

Boğaziçi

22 Haziran 1955, Çarşamba

Sevgili günlüğüm,

Ziyaret

Öğleden sonra annem bizi Bayan Marinalara götürdü. Kocaman bir bahçe içinde kocaman bir evi olan ihtiyar bir kadının Bayan Marina. Ablası kokona Katinko sürekli bir koltukta oturuyor, kafasında koskoca bir şiş balon var, parlıyor. Baktıkça içimden bir iğne batırıp patlatmak geliyor balonu. Eminim ki içinden cerahat akacak...

"Yanık kumaş kokuyor, bir şey yanıyor." Arada bir pencereye çıkıp mahalleye seslenen Bayan Marina'nın adeta sesini duyuyor Margarita. Gençliğinde İstanbul'un büyük yangınlarından birine tanık olmuş, üç gün boyunca yanmış evler. O günden beri yangın fobisi var. Bir zamanlar köyün bütün evleri ahşapmış, korkusu nedensiz değil. Ama Gliko hep dalga geçerdi Bayan Marina'yla... Ta ki bir gün o da yangın görene kadar. Yangın evlerine yaklaştığında, her akşam İsa Duası'nı okuyan Margarita, duanın sonunu değiştirmiş, "...ulu Tanrım, bizi yangından da koru" cümlesini eklemişti. Daha sonraki yıllarda İmroz'da otururlarken bir de deprem yaşadığında bir cümle daha eklemişti duasına: "...bizi depremden de koru." Şimdi bile, yıllar sonra İsa Duası'nı okurken bu iki cümleyi ekler.

... Bayan Marina'yı ziyaret etmeyi çok seviyorum. Bir sürü nedeni var. Kışın içeride salonda dormezada oturuyoruz. Margarita kediyle, Kuliko'yla oynuyor, ben de *Buketo*'yu okuyorum. Çok güzel eski bir mecmua, *Thisavro*'dan da, *Ro-*

manco'dan da güzel. Bayan Marina'da deste deste var bu mecmualar ama eve götürmemize izin vermiyor. Okuduktan sonra aynen yerine yerleştirmemiz lazım, santim oynamayacak, yoksa çok kızıyor. En çok hoşuma giden de, eğer çok çok yalvarırsak Bayan Marina'nın bize bazen tavan arasına çıkma izni vermesi. Orada, bir sandığın içinde Yunan bayrağı var. Bazen kısa bir süre için çıkarıyor sandıktan, seyredeyim ya da azıcık okşayalım diye...

Margarita sandığın açıldığı bu büyümlü anlarda burunlarına dolan lavanta ve tahta kurularından korunmak için sıkılan flit kokusunu hatırladı, rüyada gibiydi. İndirilmiş panjurların arasından sızan hafif ışıktaki Bayan Marina, hayretle açılmış gözlerimizin önünde, Boğaz'dan bir Yunan vapuru geçtiğinde ancak uzaktan görebildiğimiz bu çok farklı bayrağın katlarını bir bir açıp önümüze seriyordu. Coşturan bir kırmızı değildi bu bayrak. Renkleri ruha huzur veriyordu, tıpkı her an her açıdan seyrebildikleri deniz gibi. Mavi şeritlerin beyazla buluştuğu yere dokunurlardı parmaklarıyla, denizin köpüğüne benzerdi. Bu görüntüyü daha çekici yapan, şüphesiz yasak olana duyulan meraklı.

Sonra bayrak huşu içinde beyaz çarşafın içine yeniden katlanır, sandığa yerleştirilirdi. Eski şanlı günlerinden artakalan bir anıydı bayrak; savaştan galibi müttefikler İstanbul'a girdiklerinde birçok Rum evinin balkonuna asılmıştı. Tarihin derinliklerinde donup kalmış hangi krallığı bekliyordu artık bilinmez, yeniden canlanıp Boğaz rüzgârında dalgalansın diye. "Hüsnükuruntu" diyordu bütün bunlara ayakları yere basan gerçekçi Virginia.

Öte yandan anneannelerinin kardeşi meşhur Asimakis'in Amerika'ya gidip yerleşmesine sebep olan da bir Yunan bayrağıydı. Asimakis, evlerinin tam önüne demir atmış bulunan Averof ve Kılış gemilerine baka baka aşka gelmiş, kayığını mavi, beyaz çizgilere boyayıp üzerine ucu "köpükleri öpen" koskoca bir Yunan bayrağı asmış, içine güzel kızları doldurup Türk yalılarının önünde sandal sefasına çıkarmıştı bir gün, nispet yapar gibi. Müt-

tefik donanması İstanbul'dan çekilip gittiğinde ona gizlice kaçmasını önerdiler, çünkü Türklerin listesinde baş sıradaydı...

...Yazları Bayan Marina'nın kapısının önüne çıkıyoruz, gelen geçeni seyrediyoruz, çünkü evi iskeleye yakın. Bir de hizmetkârı var: Mevlût. Bize tatlı getiriyor, sonra da beraber oynuyoruz. Çok iyi bir insan. On yedi yaşında ama ön dişlerinden ikisi eksik. Gülünce çok komik oluyor. Bizi korkutmak istediği zaman gözkapaklarını tersine çeviriyor, hilkat garibesi gibi oluyor. Dün bize limonatayla tuzlu çörek getirdi, sonra köşe kapmaca oynadık. Lukianos da geldi, oraya yakın oturuyor. Zavallı Mevlût'u o kadar kolay kandırıyoruz ki, hep ortada ebe kalıyor köşe kapmacada.

Mevlût'u seviyorum. İyi geceler.

Bayan Marina öldüğünde Mevlût o kadar çok ağlamıştı ki bir türlü teselli edememiştik. Küçücükten yanında büyümüştü Bayan Marina'nın, öksüz kalmıştı ölünce. Biraz "aklı kıttı", Virginia'nın deyişiyle. "Ne oldu acaba Mevlût," diye aklından geçirdi Margarita. Yoksul ailesinin ortamından uzaklaşmış olduğu için çoğu insan onu şanslı addediyordu. Hiç şüphesiz sıcak bir yuva, doğru dürüst yiyecek, bir dereceye kadar da şefkat bulmuştu bu evde ama on, on iki yaşında kendi yuvasından, kendi ailesinden ayrılıp koskocaman, karanlık, müze gibi bir evde iki ihtiyarın hizmetine verilmek herhalde çok acı bir durumdu.

Kızların hayatına Gülen Abla da aşağı yukarı bu şekilde girmişti. Anasto Teyze Jojo'yu doğurur doğurmaz almıştı yanına Gülen Abla'yı. Türk kız o zamanlar on, on bir yaşlarında olmalıydı. Pateranga'nın kızları da onunla birlikte büyümüşler, onu ablaları olarak görmüşlerdi. Bukle bukle saçlarını Gülen Ablasının tıpkı bir küçük anne gibi ne kadar da büyük bir şefkatle taradığını hatırlıyor Margarita şimdi. Birkaç yıl önce Anasto onu nakliye işi yapan kamyoncu Selim'le evlendirdi. İki erkek çocukları var. Bayramlarda olduğu kadar Noel'de ve Paskalya'da da Gülen Ab-

la çocuklarını bir güzel giydirip Grigori Amcalarına el öpmeye getirir, çocuklar da Grigori Amcalarında kumbaralarına harçlık parası alırlar.

Boğaziçi
23 Haziran 1955, Perşembe

Sevgili günlüğüm,

Terzi Kadın

Bu sabah erken kalktık. Bayan Tasula bize geldi, dikiş dikmeye. Dikiş günleri bütün haberleri ondan alıyoruz. Bugün bize bahçenin sahibi dul bayanın oğlu Yanni'den bahsetti, askerden izinli gelmiş ama geri gitmek istemiyormuş, Yunanistan'a kaçmak istiyormuş. Annesi ağlıyor, yapmasın diye yalvarıyormuş; gitmiş subay İsmail Efendi'nin ayaklarına kaplanmış, oğlunu başka kıtaya yollasınlar diye, çünkü dediğine göre Yanni'nin birliğinde bir subay varmış, ona takmış. Ben orasını anlamadım, ama Bayan Tasula'nın dediğine göre subay Yanni'nin kendisiyle alay ettiğine inanmış, o zamandan beri de sinir oluyormuş Yanni'ye. Ama bana öyle geldi ki benden bir şeyler saklıyorlar, çünkü annem çok huzursuz oldu ve beni derhal plik ve ekstrafor almaya yolladı...

Bu olay Gliko'nun yüreğinin en karanlık derinliklerine gömdüğü tatsız anıların su yüzüne çıkmasına sebep olmuştu. Artık Tasula'nın boşboğazlıklarına kulak vermiyordu. Terzi kadının kestiği eteklik kumaşının parçalarına bakarken elleri titriyor, aklı çok yıllar öncesine gidiyordu. Arada bir gözleri Sofia'ya kayıyordu, gözlerindeki elem neredeyse gözyaşı olup akacaktı. O anda kullaklarını dikmiş, gözlerini faltaşı gibi açmış, Tasula'yı dinleyen Niki'yi fark edip onu hemen dükkâna yollamıştı.

Margarita bu sahneyi hatırlamayacak kadar küçüktü henüz, yine de birisi kendisinden özel bir istekte bulunduğu annesinin hep geriye çekilip araya babalarını koyduğunu bilirdi. "Bun-

lar erkek işleri," derdi Gliko.

Gerçekten de eğer o kaderini değiştiren gün Frerejako gitseydi Suat Bey'e, Gliko'nun hayatı çok farklı gelişmiş olacaktı. 1941 yılıydı, Türklerin erkekleri askere alırken "yirmi yaş" uygulamasına geçtikleri yıldır.⁶ Gliko ile birkaç aylık evli olan Kosta Yozgat'a yollanmıştı. Karısının morali müthiş bozuktur.

O günlerde Frerejako'nun çalıştığı meşhur Pera Palas otelinde Fevzi Çakmak'ın sağ kolu Suat Bey kalıyordu maiyetiyle birlikte. İtalyan uyruğu olduğu için askere gönderilmeyen Frerejako, Suat Bey'in yaverine birkaç kez kadın bulma işlerinde yardımcı olmuştu. Bu nedenle Gliko'nun Suat Bey'le bir görüşme yapmasını sağlamak için yaverine başvurabilecek cesareti bulmuştu kendinde. Tabii bu yolu denemeyi bacanağını geri getirebilmek için düşünmüştü. Randevu alındı, Gliko'ya haber verildi, Gliko korku ve endişe içinde İstanbul'a indi.

O noktadan itibaren bir sürü tesadüf, Bayan Marina'nın deyişiyle "olayların akışını" değiştirdi. Şeytan iş burnunu sokmuş olacaktı, çünkü tam o ara Frerejako'nun böbrek sancıları tutmuş, Virginia da kocasını apar topar İtalyan Hastanesi'ne taşımak zorunda kalmıştı. Böylece Gliko bu görüşmeye yalnız gitmek zorunda kaldı.

... Annemin yeşil elbisesi çok güzel oluyor. Gelecek pazar Niça'nın düğünü var, oraya giyecek. Öğlen sardalye tava ve karnıyarık yedik. Bayan Tasula dikişe geldiği günlerde hep çok güzel yemekler yiyoruz. Yarın da gelecek, annemin elbisesini bitirecek, Sofia'nın bir elbisesini düzeltecek, bir de Meropi Yenge'nin bize Amerika'dan gönderdiği giysilere bir bakacak. Benimki beyaz organze, üzerinde pembe çiçekler işli. Aslında turuncu olmasını tercih ederdim. Margarita'nın ki sarı, beyaz puantiyeli.

Karnım ağrıyor. İyi geceler.

6. 24-44 yaş arası Rum, Ermeni ve Yahudilerin askere alınmasıyla ilgili uygulama.

"Niki'nin de maşallah iştahı yerindeydi," diyerek gülümsedi Margarita. Yediği o kadar yemek neresine gidiyor merak ederdi Margarita, bir deri bir kemikti çünkü. Anasto'nun kayınvalidesi Bayan Teognosia, ki Anadolulu bir kadındı, Niki'ye kırk gün arazarı alınmış bir soğan yedirmelerini salık vermişti. Bu reçete kuvvet macunu gibiymiş, sıskaları şişmanlatmakta bire birmiş, adamı "turp gibi" yaparmış dediğine göre.

Margarita birden yerinden fırladı, yatağın altına girip eski fotoğraflarla dolu bir kutu çıkardı. Az kaldı unutuyordu. Biraz karıştırdı kutuyu, sonunda aradığı fotoğrafı buldu. "Büyükada 1954" yazıyordu arkasında, Kosta'nın yuvarlak harfleriyle. Niki Büyükada'da Yorguli Plajı'nda ayakta duruyor; *National Geographic* sayfalarında rastlayabileceğiniz Afrikalı aç çocuklardan biri adeta. Yanında Margarita, sarışın küçük bir top.

Niki, yalamadan yuttuğu yemeklere, özellikle tatlılara rağmen hep "çiroz" kaldı. En sevdiği tatlı da *kaymaklı ekmek kadayıfı*'ydi. Atina'dan tatile geldiği ilk yıllarda, "Her şey güzel de İstanbul'un tatlıları yok orada," diyordu. Çok zayıf olması Gliko'yu endişelendirirdi, bu yüzden doktorlara başvurduğu olmuştu. Ama İmroz'daki doktor içini rahatlatmıştı. "Glikocuğum," demişti, "üç kızının içinde bünyesi en kuvvetli olan Niki."

Gerçekten de Niki, kızların birbiri ardından geçirdikleri suçişliğini ve kızamığı saymazsak pek hastalanan bir çocuk değildi. Margarita ise bunlara ek olarak kolerin* ve *sarılık* da geçirmişti; Eczacı Bay Apostol'u getirmişlerdi eve; Margarita'nın üst dudağını içeriden bir ustura ile kesmişti. Ayrıca İmroz'da okula giderken bütün çocuklar kabakulak olmuş, bir tek Niki hastalanmadan atlatmıştı salgını.

Bir de arpacık tabii! Gözünde ikide bir çıkan arpacık kâbusunu hatırlamak bile istemiyordu Margarita. Bir keresinde İmroz'dayken, yüz yaşındaki Amırsas Teyze'nin tavsiyesiyle artık çalışmayan eski bir fırına götürmüşlerdi onu; arpacığından bir yara

* Koleraya benzer bir hastalık. (ç.n.)

kabuğu parçası alıp atmışlardı fırına, ardından birtakım dualar okumuşlardı. Bir de, çevrelerinde bir kadın ölene kadar hiç kuzu ya da keçi böbreği yememesini söylediler. Kocakarı ilaçları böyle buyuruyordu. Ancak yasağın mümkünse çok uzun sürmemesini, kızcağızın böbrek yemekten uzun süre mahrum kalmamasını istediklerinden ölecek kadının adını da söylemeye karar verdiler. Küçük kızın ise kuzu böbreğinin, o seçkin mezenin adını bile duymak istemediğini düşünemiyorlardı tabii. Sonunda Anneanne Klioniki'de karar kıldılar; önce o ölür herhalde diye hesaplamışlardı. "Yine de ne yalan söyleyeyim, o zamandan beri hiç arpacık çıkmadı gözümde," diyerek tahtaya vurdu Margarita.

Boğaziçi

24 Haziran 1955, Cuma

Sevgili günlüğüm,

Prova

Annemin elbisesi bitti. Askıya asıldı. Bayan Tasula aynı kumaştan bir çiçek bile yaptı, beline dikti. Annemin dediği gibi Tasula "altın elli". Sofia kendisine yeni elbise dikilmedi diye mızıldandı ama Bayan Tasula onun eski bir elbisesini öyle bir değiştirdi ki yepyeni oldu. Kumaş bohçasını getirdiler. Bohçanın içi daha önce diktirdiğimiz elbiselerimizden arta kalan kumaş parçalarıyla dolu. Bebeklerimizin elbiselelerini de bu artıklardan dikeyoruz. Sofia'nın elbisesine uygun bir parça kırmızı kumaş bulundu, garnitür yapıldı. Sofia prova olurken o kadar güzeldi ki. "Bu kızı çabuk kaybedeceksiniz," dedi Bayan Tasula anneme. Erken evlenecek demek istiyordu herhalde...

Bayan Tasula'nın tahminleri hem doğru çıktı, hem de çıkmadı. Sofia, Yordanis ile nişanlandığında çok küçüktü, henüz on dördündeydi. Ancak düğün hiçbir zaman gerçekleşmedi. Sofia Yordanis'in eline pasaportunu pek erken verdi.

Küçük daha, dedi annem terzi kadına. Terzi kadın kafasını iki yana sallayarak, "Küçük, büyük, ne olacak be bayancığım. Uyanık olsun, bana benzemesin. Annem de bana böyle derdi ama ben hiç dinlemedim." Arkasından malum hikâye geldi tabii. Ezbere biliyorum bu hikâyeyi artık. Kocasını nasıl çok sevmişmiş de, çok da yakışıklı adammış da, ama gel gör ki metreslerin haddi hesabı yokmuş da. "Eve bile getiriyor bayancığım, ama çocuklar var işte, nasıl boşanırım..." Koca sonra içkiye başlıyor, hep sarhoş, artık çalışmıyor bile, bizimki de atamıyor evden, acıyor, oğulcuğu da, ah, o da işsiz. Kızı dersin kocayı bıraktı, bebeğiyle geldi baba evine... ve daha bir sürü hikâye. Bir yandan dili çalışıyor, öbür yandan eli... Bana teyelleri sökmek düşüyor. Dikiş dikmek sevdiğim az sayıdaki işlerden biri...

Evlerine gelip giden tüm gündelikçi kadınlar, tüm terziler hep böyle acıklı hikâyeler anlatırdı. Sanki paratoner gibi sıkıntıları üzerlerine çekiyorlardı; dertlerini dile getirirken duydukları hazdan adeta güç alıyorlardı. Okkalı göğüslerini gererek "Nah işte," diyorlardı, "bu kadar dert çekiyorum ama yine de ayaktayım, devam ediyorum hayata." Bu hikâyeler dalgakıranlarıydı bu dertli ailelerin, tüm darbelere böyle dayanıyorlardı. Margarita o zamanlar bu durumun sadece alt sınıfa mensup ailelerin kaderi olduğunu düşünürdü. Daha varlıklı evlerde de benzer şeylerin yaşandığını daha sonraları anlayacaktı; ancak bu tür ailelerde böyle meseleler maharetle hasır altı ediliyordu. Margarita'nın tek düşünemeyeceği şey ise bu hatıra defterini karıştırırken kendi ailesini ilgilendiren karanlık bir hikâyenin ortalığa döküleceğiydi.

...Sonunda benim de sıram geldi. Neredeyse akşamüzeri olmuştu artık. Elbiseyi giydim, ayağa dikildim. Ağzına doldurduğu topluğnelerle tıpkı babamın İmroz'da çıkardığı deniz-kestanelerine benzeyen Bayan Tasula, önce beni iyice bir süzdü, sonra ağzından çıkardığı topluğneleri oraya buraya batırmaya başladı. "Bu çocuk aç mı yaşıyor yahu? Çiroz bu,"

dedi ve ağzından çıkardığı bir topluiğneyi koltuk altına batırdı. Ben tabii çığlığı bastım ama o bunun iyiye işaret olduğunu, provanın çok iyi olduğunu, elbisemin çok güzel olacağını söyledi. Elbiseyi daralttığı için çıkan parçadan bir de gül fiyonk kondurdu dekolteme; dediğine göre zayıflığımı örtcekmiş, üstelik annemin aldığı kurdele ile tam asorti olacaktı. Bence de güzel oldu.

Margarita'nın elbisesine çepeçevre bir nervür kondu çünkü boyu çok uzun. Annem kesmeyelim kumaşı, seneye de giyer, dedi. Ama ona iğne batırmadı Bayan Tasula. Elbisesi güzel olacak mı çok emin değilim. Sarışın olduğu için sarı renk yakışmıyor. Artık bunu annem bitirecek çünkü akşam oldu ve Bayan Tasula vapura yetişmek zorundaydı.

İyi geceler.

"Ben onu kıskanırdım, o da beni," derken söylediğine bir kez daha hak veriyordu Margarita. Niki Margarita'yı başarılı olduğu için kıskanırdı, ama Margarita son derece renksiz, kokusuz bir kızdı, kimsenin dikkatini çekmezdi. Erken âdet görmüştü. Göğüsleri daha çok küçükken kabarmaya başladığında Niki gider kardeşinin vücudunu kollarıyla sımsıkı sarar, iyice kendine bastırır, göğüslerini ezmek isterdi. Gliko da ona, "Boğma çocuğu," diye çıkışırdı. Niki hep tahta göğüslü kaldı. Ama ne buluyorsa artık onda erkekler, hayat boyu arkasından koştular. İzdiham yaşıyordu çevresinde. Halbuki zavalılık Margarita mumla aramıştı hep erkekleri, hem pek de çirkin sayılmazdı ama...

Kalktı, ellerini dolgun göğüslerinin üzerinden geçirerek beline, oradan da kalçalarına doğru indirdi. Boyu annesine benzemiş olsaydı belki bu kadar toplu görünmeyecekti ama belli ki teyzesi Anasto'ya çekmişti. "Uğraşıp birkaç kilo daha vereceğim." Margarita içi darala darala kendine bu konuda bir kere daha söz veriyordu. Kütüphanesindeki küçük aynaya yaklaştı. Aynadan kendisine bakan çakır gözlerini görünce rahatladı. Renkleri annesine benziyordu; esmer ve sırasıyla biri kara diğeri kahverengi gözlü olan kız kardeşleri Sofia ve Niki'nin tam tersiydi. Onlar Kosta'nın

ailesinden almışlardı renklerini.

Ellerini saçlarının içinden geçirdi, saç diplerini yokladı şöyle bir. Küçükken sapsarıydı saçları, giderek koyulaştı. Gliko sarı saçları rengini korusun diye umutsuzca çare aramış, saçlarını papatya suyuyla yıkamıştı hep, ama pek bir faydasını görmedi bunun Margarita. Şu anda kullandığı Koleston boya çok daha iyi sonuç veriyor. Bu boyayı Virginia Teyzesinden öğrenmişti, o da otuz yaşından beri boyuyordu saçlarını. Teyzesi, Frerejako Enişte'nin katiyen beyaz saça tahammülü olmadığını itiraf etmişti.

Gliko ise aksine saçlarını hiç boyamadı, ama öyle güzel beyazladı ki saçları. Platin rengiydi şimdi, üstelik bu ara çok moda bu renk. Yanaklarının pembesine pek yakışıyor platin saçları. Cildinin güzelliği, başta İstanbullu gelin istemeyen Babaanne Permatula'nın ilk kabullenmek zorunda kaldığı özelliğiydi Gliko'nun. "Gelinimiz beyaz, toplu," diyordu övünerek. Yaşamı türlü sıkıntılarla geçmiş bu adalı kadının "güzellik" prototipi, tombul ve beyaz tenli şehirli kadınlardı. Kızlar deniz kenarında güneşten yanınca kızardı onlara, "Güzel teninizi mahvediyorsunuz," der, "Aman, Kaçveludya⁷ gibi oldunuz," diye söylenirdi.

Boğaziçi

25 Haziran 1955, Cumartesi

Sevgili günlüğüm,

Köle

Bugün Lukianos bize oynamaya geldi. Çok sıcak olduğundan annem bizi dışarı bırakmadı, biz de onun yatak odasında oynadık. Çekmecasını açıp eşarplarını çıkardım, üzerime sardım, kraliçe oldum. Margarita başnedime oldu, tuvaletimin eteğini taşıdı. Lukianos ise benim en sadık kölem. "Köle, yemekleri getir!", "Köle, suyu ısıt, banyo yapacağız!" Çok güzel oyun, üstelik her dediğimi de yapıyorlar. "Krali-

çem, sizi yelpazeleyeyim," diyordu Margarita, her ne kadar bana "haşmetmeap" diye hitap etmesini tercih etsem de. Lukianos ise kendi rolünü oynadı: "Kraliçem ayaklarınızı yıkasın diye kölesi ona su getirdi." Oyuncuktan ayaklarımı yıkayıp kuruladı. "Köleniz şimdi size tarak getirecek." Annemin fırçasını eline aldı, tam ben artık rolümden sıkılmışım, kuaför olmak istiyordum ki üzerime atlamaz mı! "Köle birden delirdi, kraliçeyi öpmek istiyor." Sarılıp öpmeye başladı beni. Margarita gülüyordu ama ben çok kızdım ve onu ölüme mahkûm ettim. Eğer beni dinlemeyip kendi oyunlarını uydu-racaksa bir daha onunla oynamayacağım.

Daha sonra anneannemle uğraşmaya başladık. Lukianos sanki fenalık geçirmiş gibi kendini yere attı. Anneannem çok korktu, başladı bağırma-ya: "Çocuğa, çocuğa bir şey oldu, su getirin, çabuk su." Ne oldu diye bakmak için eğilmesiyle Lukianos ayağa fırlayıp ona "Ce-e" yapmaz mı! Anneannem şaşkına döndü, bir yandan da avaz avaz bağırıyor: "Şeytan götürsün seni, mahsus yaptın rezil!" Ama az sonra olan bite-ni unuttuğu için Lukianos haydi yeni baştan başladı muzip-liklerine.

Bugün çok güldük. İyi geceler.

Hep istediği buydu işte. Hizmetkârları olsun, ona itaat eden birileri olsun. Zavallı Lukianos Niki'nin bu davranışlarını kabulle-niyordu. Lukianos'un bu hali Margarita'ya, *Hayat Hüznüleri* fil-minde Laurence Harvey'in Kim Novak'a duyduğu o gemlenemez aşkı hatırlattı bir an. Bunca hayal kırıklığına rağmen aklı hep Ni-ki'de kalmıştı. Şu anda bile bir Belçikalı kadınla yaşadığı başarısız ilişkidenden sonra yine eski aşkına dönmek istiyor. Rinula'ya, "Niki istesin yine evlenirim onunla. Olup bitenler beni hiç ilgilendirmi-yor," demiş. Ve yine Rinula'nın dediğine göre, bunu aktardığında ilk kez Niki onu azarlamamış. Gülümseyerek "Lukianos iyi bir dost ama bir kere daha evlenmek istemiyorum," deyip bırakmış.

"Bu aşırı ilgi bakalım bir işe yarayacak mı?" diye sordu ken-

dine Margarita. Aynı anda, keşke benim de aşırı ilgisiyle boğulduğum bir Lukianosum olsaydı, diye kederli bir arzu kıpırdadı içinde. Ah, olsaydı böyle biri, hiç onu üzer miydi? Böylesi sevgiler nerede zamanımızda. Zor kadını oynamasa da olur. Lukianos gibi, Fula'nın Markos'u gibi istisnalar, kaideler doğrulansın diye var.

Boğaziçi

26 Haziran 1955, Pazar

Sevgili günlüğüm,

Kanlıca

Bugün Kanlıca'ya gittik. Sabah annem, Sofia, Margarita, Angelos'la annesi, eczacının karısı Bayan Artemis, Fifi, Laki, bir de anneleri vapura binip Kanlıca'ya gittik. Orada yoğurdu en güzel olan gazinoya oturduk. Başka bir vapurla Virginia Teyzem ve Frerejako Enişte İstanbul'dan geldiler. Frerejako diyoruz enişteme çünkü biz küçükken bize Fransızca bir şarkı söylerdi hep, biz de hep bir ağızdan şarkının dindan-don kısmını söylerdik. Biraz sonra da babam diğer erkeklerle birlikte geldi. Onlar köyden yaya geldiler, yürüyüş yapmak istemişler. Kır çiçekleri de getirmişler yanlarında. Manzara çok komikti. Kadınların hepsi şık, Virginia Teyzem şapkalı üstelik, erkekler ise kısa pantolonlarla.

Biz çocuklar ayrı masaya oturduk. Angelos Sofia ile oturmak istedi, bebeklerle aynı masada oturamazmış. Ben ona fazla önem vermedim. İnsanların suratına sanki camdanmışlar, şeffafmışlar gibi bakmayı öğrendim. Anladım ki bu bakış karşındakini çok kızdırıyor. Sonunda yoğurt vakti geldi. Ben yoğurdu mu pudra şekeriyle seviyorum. Margarita ben ne yersem aynısını yiyor. Diğerleri yoğurtlarını *kaymaklı dondurma* ile yediler. Daha sonra Fifi ve Laki ile saklambaç oynadık. Angelos Sofia'nın yanında büyük adam pozları atıyordu. Fifi'ye kafasıyla işaret edip benim saklandığım yeri gösterdi. Bir gün canına okuyacağım onun.

Eve dönünce Bayan Faniça'yı anneannemle uğraşmaktan bitap vaziyette bulduk. Yine evden kaçmak istemiş. Ona getirdiğimiz yoğurdu görür görmez sakinleşti neyse ki.

Angelos'un başına şöyle güzel bir çorap örmeliyim.

Angelos Margarita'nın ilk aşkıydı. Tanrı gibi görürdü onu, o da Margarita'ya bebek muamelesi yapardı. Okula başladığı ilk günün anısı hâlâ içinde capcanlı; Angelos'un kendisine tatlı bir laf ettiği tek gün. İki ailenin Boğaziçi'nde komşu oturdukları son yıldır. Olaylardan sonra Angelos'un ailesi Atina'ya, Pateranga ailesi ise İmroz'a taşınmıştı.

Bayan Fotika oğlunu Gliko'nun elini öpüp iyi bir ders yılı dilesin ve iki küçük kıza okula giderken eşlik etsin diye yollamıştı. Margarita önlüğünü giymiş, annesinin beyaz yakasını iliklemesini bekliyordu. Elinde Niki'nin eskilerinden ilk çantası vardı. "Ah Margarita, birinci sınıfın en güzel kızı sen olacaksın," demişti ona Angelos ve okula gidene kadar elini hiç bırakmamıştı. Margarita neyi daha çok isteyeceğini bilememişti: Okula bir an önce varıp yeni arkadaşlarıyla, öğretmenleriyle mi tanışsın yoksa bu yol hiç bitmesin de Angelos onu hep böyle elinden mi tutsun. Ama bu mucize okula vardıklarında son bulmuştu maalesef. Angelos arkadaşlarının yanına koşmuş, o ise yeniden bebek olmuştu.

Boğaziçi

27 Haziran 1955, Pazartesi

Sevgili günlüğüm,

Thisavros

Sonunda babam *Thisavros*'u getirdi. Her seferinde gecikiyor-muş gibi geliyor bana, hükümet emekli aylıklarını öderken ayların süresini uzattı diye tutturana anneanneme benzedim ben de. Önce Sofia okuyor dergiyi, ertesi sabah ben okuyorum, annem de nihayet öğleden sonra huzur içinde okuyabiliyor. Bugün Sofia iyi günündeydi, koltuğa oturmuş derginin

sayfalarını karıştırırken tepesine dikilip benim de göz atma-
ma izin verdi. "Şişko ile Zekeriya"ya çok gülüyoruz. Akşam
yemeğinden sonra babam alıyor eline, bize önce Pelopidas'ı
sonra da Karabet'i okuyor. "Telos spangon"-derken her sefe-
rinde sesini öyle komikleştiriyor ki...

Yarın bana sıra geldiğinde bütün mecmuayı baştan sona
okuyacağım. Hiçbir sayfayı atlamıyorum. Anasto Teyzem
anneme kızdı bir gün, benim yaşımda birinin bütün hikâye-
leri okumasına izin verilmemeliymiş. O günden beri annem
romantik hikâyeleri okumamı yasakladı. Çocuk sayfaların-
dan başka sadece cemiyet olayları sayfasıyla polisileri
okumama izin var. Ama ben çok hızlı okuduğum için önüm-
de çocuk sayfası açıkken parmağımı yasak hikâyenin sayfa-
sına koyuyorum ve hiç kimse bana bakmazken aşk hikâyesi-
ni okuyuveriyorum. Annem gelirken hemen çocuk sayfasına
dönüp sanki Zoiça'yı ve masalı okuyormuş gibi yapıyorum.
Bazı zamanlar aşk hikâyesini okurken karnımın altında tatlı
bir sıcaklık hissediyorum, çok hoşuma gidiyor.

Çok dergim, çok kitabım olsun istiyorum ki devamlı
okuyabileyim. İyi geceler.

Basılı bir kâğıt bulsun da Niki okumasın, mümkün mü? İm-
roz'da babaannenin evinde kalırken tuvalete kapanır, saatlerce or-
tadan kaybolurdu. Bir seferinde Gliko daha fazla dayanamayıp
içeride bu kadar saat ne yapıyor diye merak etmiş, tuvaletin kapı-
sını çalmadan açivermişti. Babaanne Permatula gazete ve dergi-
lerden kestiği kâğıtlara bir delik açıp onları bir sicimden geçirir
ve tuvaletin yanındaki duvara asardı tuvalet kâğıdı niyetine. Niki
de oturup bunları okurdu işte.

Herkesin haftalarca bitiremediği romanları sanki ertesi gün
ölecekmiş de kitabı hemen bitirmesi gerekiyormuş gibi bir gece-
de okur bitirirdi. Okul kütüphanesinin bütün kitapları okunmuştu.
İmroz'da Rinula'ların evinin bodrumunda büyük bir kitaplık var-

* Doğrusu "telos pandon", "her neyse" anlamında. (ç.n.)

dı; oraya oynamaya indiklerinde Niki kendini kaybeder, eline ne geçerse okumaya başlardı. Okumak onun için bir çeşit tatmin edilemez oburluktu.

Bu yüzden kompozisyon dersinde çok başarılıydı. Tahsilini sürdürmeyi çok istemiş olmasına rağmen bunu başaramamış olan Virginia Teyze, onda kendi gerçekleşmeyen geleceğini görüyordu. Yazı yeteneğini artırsın ve bir gün yazar olunca elinde malzeme bulunsun diye ona bir hatıra defteri hediye etmişti. Niki tahsilini yarıda bırakınca ne büyük bir hayal kırıklığına uğramıştı kim bilir...

Gliko hep devam eder diye ummuştu, hatta bugün bile yeniden üniversiteye döner de diplomasını alır diye umuyor. O da Margarita gibi bir okula edebiyat hocası olarak atansın, düzenli bir işi olsun istiyordu. Ama Margarita bu minvalde bir şey ima etmeye kalktığında en ufak bir ilgi belirtisi görmemişti Niki'nin gözlerinde. "Çok geç artık, geçmiş olsun," diye cevap vermişti ona. Ayrıca işinden memnun olduğunu söylemişti. İki yayınevinde düzeltmen olarak çalışıyor. Tam yerini buldu. Biraz para biriktirince kendi kitabevini açmayı düşünüyor. Bu işin tahsile devam etmekten çok daha hoşuna gideceği muhakkak.

"Her zaman istediğini yapmayı başardı," diye düşündü Margarita ve yeniden eski günlere daldı.

Niki'nin uğrattığı hayal kırıklığından sonra herkes Margarita'ya bel bağlamıştı. Ailesinin son umuduydu ve bunu bildiği için onları memnun etmek adına tüm gücüyle çalışmaya koyulmuştu. Fena değildi aldığı sonuçlar, ama edebiyatta gerilerdeydi. Niki kadar okumuyordu tabii. Dergiler içinde ise sadece mizah hikâyelerini severdi, bu yüzden bu tür hikâyelerin bolca bulunduğu *Romanco*'ya bayılırdı. Büyük yazarları *Resimli Klasikler*'den tanıyordu. Bir bunlar hoşuna gidiyor, bir de şu anda piyasadaki foto-romanlar. Ama hayatı sinema. Film seyretmeye doymak bilmiyor. Özellikle yazın iki film birden gösterdiklerinde, sevdiği filmleri çoğu kez bir daha seyrediyor. *Bir Kadın, Bir Erkek* filmini dört kere seyretti, bütün diyaloglarını ezbere biliyor.

Sinema bir tören olarak baştan sona çok büyüleyici onun için. Erken gidip koltukların bir bir dolduğunu görmeyi, gongun üç kez çalışını duymayı, ışıkların giderek azalışını, perdenin yavaş yavaş kalkışını seyretmeyi çok seviyor. En sevdiği sinema Emek çünkü iki perdesi var. Kırmızı kadife perde iki yana açılırken, altın rengi satenden olan diğeri yukarı doğru kalkıyor. Eş zamanlı açılıyor iki perde de. Orada *Batı Yakasının Hikâyesi*'ni seyretmiş, George Chakiris'e âşık olmuştu.

"Senin bu sinema aşkın patolojik bir durum. Bir çeşit *röntgencisin sen*," demişti bir seferinde kuzini Vasula'nın kocası Yakovos. Evet aynen böyle demişti. Görgüsüz bulduğu, dükkânının hesabını tutmaktan başka hiçbir işe yaramaz diye düşündüğü adam böyle derin bir analiz yapmıştı. O zamanlar hiç üzerinde durmamıştı ama daha sonra farkına vardı ki doğrudu galiba söylediği, aslında tam da böyle bir şeydi yaptığı. Orada karanlıkta, hiç kimsenin kendisini görmediği bir ortamda oturup başkalarının maceralarını izliyordu. Film kişileryle aynı duyguları paylaşıyor, onların düş dünyalarına giriyordu. İki saat süresince bir başka hayatı yaşıyordu. "Ama sinemanın büyüğü de buradan gelmiyor mu?" diye sordu kendi kendine.

Boğaziçi
28 Haziran 1955, Cuma

Sevgili günlüğüm,

Kiracılar

Bugün öğleden sonra kiracımız Fotula, Sofia'yı, beni ve Margarita'yı evine davet etti. İşe gitmemişti, izin günüydü.

Fotula ile kardeşi Toto Amerika'dan geldiler. Evli değil. Annem de iyi bir çocuk bulup önce Fotula'yı evlendirmek, sonra da Toto'ya bir kız bulmak istiyor. Fotula okuma yazma biliyor, İngilizce de biliyor, Amerika ile iş yapan bir büroda çalışıyor. Toto tomacıda çalışıyor. Fotula'yı bilmem ama kardeşi Toto'yla evlenecek bir kız düşünemiyorum. Kısa boylu,

maymun gibi kıllı, kocaman simsiyah bir bıyığı var.

Fotula bize incir tatlısı ikram etti ve Amerika'dan getirdiği plakları koydu pikaba. Sonra fotoğraf albümünü getirdi. Kırmızı deri kaplı çok güzel bir albümü var. Kapağındaki kartta koşan geyikler var. İçinde Amerika'da çekilmiş resimler. Evlerin pencerelerine kadar yükselmiş karları gördük, çocukluk resimlerinde Toto şimdi olduğundan da şişman, çok güldük birlikte. Fotula Amerika'dayken ne kadar mutlu olduklarını söyledi. En çok bütün yolların, meydanların süslendiği Noel günlerini seviyorlarmış. Biz de gelecek yıl Amerika'ya gideceğiz. Orada bir sürü evi ve oteli olan annemin kardeşi Zizos Dayı bilet gönderecek bize.

"Madem bu kadar güzeldi, neden bırakıp geldiniz Fotula," diye sordum. "Nikicim şimdi kâğıt oynayacağız, bunu başka bir sefer konuşuruz" dedi Fotula. Pastra oynadık, Sofia kazandı. Çok iyi vakit geçirdik.

Ama eve çıkar çıkmaz Sofia bana avaz avaz bağırmaya başladı. Ne patavatsızlığım kaldı ne bişey, her şeye burnumu sokuyormuşum, Fotula'yı çok üzmüşüm, kendisi benim adıma çok utanmış. İki kardeş Amerika'dan dönmek zorunda kalmış çünkü Toto'nun Amerikalı patronunun kızı Toto'ya âşık olmuş, babası onu aklından silmesini söyleyince kendini zehirlemiş kız, son anda kurtarmışlar. Ama Toto'nun patronu gangster gibi bir adammış. Amerika'dan gitmesi için müddet vermiş kendisine, yoksa adamlarına öldürtecekmış. Fotula da kardeşini yalnız bırakmak istememiş, o da birlikte gelmiş. Bu yüzden böyle sorular sormam, ekilmediğim yerde bitmem çok kötü olmuş. Annem de duydu bütün bunları, bir de ondan azar işittim. Terbiyeli olmalıymışım, yabancılara olur olmaz sorular sormamalıymışım.

Nereden bilebilirdim ki! Amerikalı kızın biri bu çingene maşasına âşık olacak da kendini öldürmek isteyecek bunun için! Bir daha gördüğümde iyice bir inceleyeyim Toto'yu, bakayım nesi varmış da Amerikalı kızı o kadar âşık etmiş kendine.

Üzülmedi mi acaba, böyle bırakıp da nasıl gitti kızı? Kaçırılmaz mıydı ki? Çok meraklandım, bu hikâyeyeyle ilgili daha fazla şey öğrenmek istiyorum.

Artık Niki aşkın ne olduğunu, birbiriyle alakasız insanları nasıl bir araya getirebildiğini çok iyi biliyor. Artık aşkın sınıf, kültür, yaş, görünüş farkı arasındaki uçurumu birleştiren bir köprü olduğunu da... Aşkın kimyasından bahsederler hep, ama kimya tahsil etmiş olan Margarita gayet iyi biliyor ki iki insanı birbirine yaklaştıran o çekim gücü, elementleri birleştiren kimyasal bağlara hiç mi hiç benzemez. Bu bağlar arasındaki çekim ya da itme önceden bilinir. Oysa aşk bağlarında öngörüle bulunmak mümkün değil. Bir erkek bir kadınla tanışır, birini bir diğerinden farklı kılan şeyin ne olduğunu hiçbir zaman bilemezsin. Hangi gizli işaret, hangi ifade edilmeyen vaat, hangi ayırt edilemeyen koku ortalığa yayılır da bu iki insan birbirine çekilir? Ve birbirleri dışında her şeye, herkese körleşip bütün üçüncü şahısları engelmış gibi görürler.

Margarita kalktı, mutfığa gitti biraz su içmeye. "Bana da biri rast gelecek sonunda," diye teselli etti kendini. Evet elbette, şimdi artık iyimser düşüncelere dalabilecek bir konumdaydı – yaknaklarına oluk oluk inen yaşlarla Virginia Teyze'nin karanlık salonunda oturup sokaktan tek tük geçenleri pencereden seyrettiği o cumartesi öğleden sonraları artık çok uzaklardaydı. Evet o şarkının sözlerini teninde hissederci o zamanlar, yalnızlığın en acımasız dost olduğunu yani. Bütün arkadaşları kendilerini diskoteğe ya da sinemaya götürececek birini bulmuşlardı. O ise evde oturuyordu, çünkü kendisini kibarlık olsun diye davet eden çiftlerin yanında üçüncü şahıs olmayı ya da Virginia Teyze'yle çıkıp dolaşmayı istemiyordu. Teyzesinin arkadaşları kibarca sorardı ona: "Yok mu daha hiçbir şey?" diye. Virginia Teyzesi de yeğeninin durumunu kurtarmak için telaşlanır, "Hele bir tahsilini tamamla-sın da," derdi.

Kendi derdi kendine yetmezmiş gibi tatil için İmroz'a her git-

tiğinde Gliko'dan yediği fırçaları da metanetle sineye çekmesi gerekiyordu. Adaya geldiği ilk gece annesi gelir, yatağının ucuna oturur ve beklenti dolu gözlerle: "E, neler oluyor bakalım Margarita, bir 'amore' durumu yok mu henüz?" diye sorardı. Olumsuz cevabı alınca da başlardı konuşmaya.

Buzdolabından yeni soğumuş bir bardak su alıp içerken –İmroz'da o zamanlar gündüzleri elektrik sadece iki saat, o da öğlen saatlerinde verilirdi– bütün kederli sözler bir bir dökülürdü ağzından. Atina'da Niki'nin buzdolabından içtiği soğuk sular geldi birden Margarita'nın aklına. Yeni bir hayata başlamıştı artık, bütün karanlık düşünceleri kafasından atması gerekiyordu. "Buralarda herkes evlendi, bir ben evde kaldım," diye şarkı söylemeye başladı. Geleceği o kadar da karanlık olamazdı. "Zıtların birliği" yasasına göre ilginç bir tipin karşısına çıkması ve herkesin, "Ne buldu bu adam bu kızda?" diye kendilerine sormaları pek de olmayacak bir şey değildi aslında.

Odasına geri dönerken gülümsedi. Buyrun bakalım, Niki'nin çingene maşası dediği Toto bile evlendi, üstelik sarı saçlı mavi gözlü bir kızla. Belki de gizli gizli Amerikalı kızın hatırasını bu şekilde canlı tutuyordu. Üstelik iki de çocukları var, biyoloji hocalarının deyimiyle "ayrı yumurta ikizi". Birbirlerine hiç benzermiyorlar, biri hık demiş babasının burnundan düşmüş, yani kapkara, diğeri ise sapsarı.

Boğaziçi

30 Haziran 1955, Perşembe

Sevgili günlüğüm,

Oyuncak Bebek

Çok canım sıkkın. Bebeğimi kaybettim, Linda'yı. Bu olay dün oldu.

Sabah Pitça geldi oynamaya, ben de Linda'yı alıp çıktım. Pitça da bebeğini getirmiş. Linda'nın üzerinde pullu eflatun elbisesi vardı. Oynadık, sonra bebeklerimizi Bay Evangelu'

nun mandırasının hemen yanındaki çalılıkların arasına uykuya yatırdık. Sonra evcilik oynamaktan sıkıldık, aşağı mahalleden çocuklar geldi, saklambaç oynadık. Annem yemeğe çağırdı. Eve gelince bana kızdı, Margarita'yı yanıma almamışım, bir de terlemişim diye. Sırtıma bir *peşkir* koydu, yemeğe oturduk. Kabak dolması vardı, hiç sevmem. Bir saatte bitirdim yemeğimi. Tam sofradan kalkıyordum ki birden Linda'yı dışarıda unuttuğumu hatırladım. Ama annem dışarı çıkmama izin vermedi. Söylemek zorunda kaldım bebeğimi unuttuğumu. "Çabuk koş git al, kimse çalmasın," dedi.

Ben de koştum Bay Evangelu'nun oraya. Her yerde aradım, yok. Sonra Sofia da benimle geldi, bir kez daha didik didik aradık her yeri, yok. Bunun üzerine annem küplere bindi. Neler neler söylemedi bana. Güzel oyuncakları hak etmiyormuşum da, serseri arkadaşlar buluyormuşum da, bu yüzden bebeğimi kaybetmişim de... Bütün bunlar niye peki? Linda en sevdiği arkadaşı Vivi'nin hediyesiydi bana da ondan. Daha getireli bir yıl bile olmamıştı.

İşte böyle, şimdi kendi üzüntüm yetmezmiş gibi bir de annem ceza verdi. Dün odamdan çıkmama izin vermedi, bugün de evden dışarı çıkıp oynamama izin vermiyor. Annemin cezalarını çekmektense babamın tokatlarına bin kere razıyım.

Margarita, gerçekten de annemin Niki'ye verdiği cezalar diğer herkese verdiklerinden daha sertti, diye düşündü. Ancak Niki de ne yapıp edip bu cezaları sanki üzerine çekiyordu. Bir haylazlık sonucu azar işittiğinde başını önüne eğdiği görülmemişti. Çenesini havaya diker, laf yetiştirirdi. Ağlama sesinin bile tınısı farklıydı. Döktüğü pişmanlık gözyaşları değil, gürül gürül protesto haykırılarıydı. En fazla da bakışlarıyla tahrik ederdi karşısındakini. Kosta'yı çıldırtırdı resmen. "Kendini bir bok mu zannediyor bu, bir de yukarıdan bakıyor bize?" der ve bir tokat daha indirirdi. Oysa Gliko kendi usulüne uygun cezaları ve yasaklamaları, tokattan daha üstün bir eğitim yöntemi olarak görürdü. Galiba büyük ablası Anasto Gliko'dan da beterdi çocuk eğitimi konusun-

da. "Mükemmel" olmaktan uzaklaşmasınlar diye gözleri her an çocuklarının üzerinde "tetikteydi". Gliko'nun tersine beceriyordu da istediğini yaptırmayı. Bir seferinde oğluna yakışmadığını düşündüğü bir kız için aracılık yapan bir kadıncağızın ağzını şu inanılmaz cümleyle kapatmıştı: "Bayan Mariantacığım, ben oğlunun bakir olduğu konusunda garanti veriyorum, acaba gelin adayı için sen de aynı garantiyi verebilir misin?"

Jojo sonunda babasının işine girdi, bekâretini de babasının ortağının kızı, piyano çalan ve Fransızca bilen Anna ile bozdu, annesinin hayır dualarıyla evlendiler. Ortaklığın geleceği de böylece teminat altına alınmış oldu. Kızları Vaso ise Yuvakimyon Lisesi'ni bitirir bitirmez evlendi. Balık Pazarı'nda kocaman bir bakkaliesi olan ama Sofia'nın alayla söylediği gibi, "Bırak biranın nasıl servis edileceğini bilmeyi, şişesini bile elinde tutmaktan aciz olan bir Karamanlı" ile hayatını birleştirdi. Bir kız çocuğu doğurdu, Anasto'nun Gliko'ya laf dokundurmak istediği zamanlarda dediği gibi "evinin hanımı" oldu.

Ne söyleyebilirdi bu sözlerle karşılık Gliko? Niki'den mi bahsedecekti? Mutlu bir ailesi olan Sofia'nın evlendiği o "pejmurde" adam ise Anasto'nun kafasındaki ideal eşin yanından bile geçmiyordu. Margarita'nın tahsiliyle mi övünseydi? Öyle yapsa Anasto'nun ağzından şu zehirli kelimeler dökülecekti yine kuşkusuz: "Bekle bakalım hayırlısıyla bir bitirsin de, Glikocuğum. Abes bir durumla karşılaşmayasınız sonunda. Ben olsam, başınıza gelenlerden sonra çocuğumu Türklerin arasına pek yollamazdım doğrusu."

Gliko tekne kazıntısı kızını yüreği yanarak basıyordu bağrına. "Margarita, evladım, dualarım senin üzerine, sakın bizi utandıрма sen de. Artık bu kadarına dayanamam çünkü," derken sınıksı göğsüne bastırıyordu kızını. Koca kız Margarita da o zaman, tıpkı küçükken yaptığı gibi parmağını annesinin boynuna, o sıcak, yumuşacık noktaya bastırır, atardamarının içinde akan kanını hissederdi. Böyle saatlerce oturabilirdi annesinin kucağında.

Sevgili günlüğüm,

Mektup

İmroz'dan mektup aldık. Babamın annesiyle babası orada yaşıyor. Sana söylemeyi unuttum, babamız İmrozlu, annemiz İstanbullu. Babaannem Permatula okuma yazma bilmiyor, mektupları dedem yazıyor. Ama babaannemin ağzından. Dedem yazmış demiş ki, yani babaannem yazmış tabii, bizi çok özlemiş, geleceğimiz günü iple çekiyormuş. Gidince bize baklava, börek yapacaktı. Bizden koltukları için kumaş alıp götürmemizi istiyor, bir de dedeme ilaç. Bir de o ay adada ölenleri yazmış.

Başka sene olsaydı 1 Temmuz'da İmroz'a gitmiş olurduk ama bu sene geç gideceğiz çünkü Niça'nın düğünü var. Orada bol bol deniz banyosu yapıyoruz, bir sürü de arkadaşım var, geç saatlere kadar dışarıda oynuyoruz. İmroz'da Türk yok, bizi yalnız bırakmaya korkmuyorlar bu yüzden. Aslında biraz var ama az, hem hepsini çok iyi tanıyoruz.

Buradaki evimizde iki ay Virginia Teyzem ile Frerejako Enişte gelip kalıyor, Sofia Hala'ya bakıyorlar. Onlar da deniz banyolarını yapıyor burada, böylece yazlığa para vermemiş oluyorlar. Anneannem Klioniki'yi yanımıza alıyoruz.

Babam memleketine gideceğine çok memnun. Günler öncesinden kocaman bir kutu hazırlıyor, içine bir sürü şey dolduruyor. Babaannemin ısmarladıkları, akrabalara, arkadaşlara hediyeler...

Annem de memnun, çünkü orada biraz dinleniyor zavalı. Yemek yapmıyor, bütün işleri Permatula ninem yapıyor. Biz ise sadece gezmelere çıkıyoruz, denize giriyoruz, ev ziyaretleri yapıyoruz. Halinden tek memnun olmayan Sofia. Çünkü orada bütün gün birlikte dedikodu yapacağı Rozası yok. Başka bir arkadaşı geliyor, Maro, birlikte geziyorlar ama Roza gibi değil tabii.

İmroz'a gitmeyi iple çekiyorum. İyi geceler.

Ailede herkes İmroz'a gitmekten çok hoşlanırdı. Sofia bile orada kendini daha serbest hisseder, kimseden laf işitmeden geç saatlere kadar arkadaşlarıyla dolaşma fırsatını elde ederdi. Herkes birbirini tanır, kazara adaya bir yabancı gelecek olsa, kimmiş, neymiş, nerede kalıyormuş, adaya neden gelmiş, bütün bunları hemen Kosta'nın deyişiyile "Reuter Ajansı"ndan, yani evleri Belediye'nin tam karşısındaki köşede olan Tsomu kardeşlerden öğrenirlerdi. İşin garibi, Tsomu kardeşler neredeyse hiç evden çıkmayıp sadece evlerine misafir kabul ettikleri halde adadaki herkes ve her şey hakkında bilgi sahibiydi. Kim ne zaman doğmuş, bunu bile bilirlerdi. Bir seferinde Kosta, sekiz yaşındaki yeğenlerini, ablası Kaliopi'nin penceresinin altına gizlenmiş yukarıda konuşulanları dinlerken yakalamıştı; tabii ki onlar yollamıştı çocuğu. "Şimdi anlaşıldı," demişti gülererek babaları, "casus teşkilatları var."

Adada yaptırdıkları evin bittiğine ne kadar sevinmişlerdi Niki'yle, 1956'da bütün aile sürekli yaşamak üzere İmroz'a yerleşmeye karar vermişti. Malum olayların yarattığı korku da geçmişti artık, ada Rumlar için bir cennet, huzurlu bir sığınaktı. Oraya "küçük Yunanistan" diyorlardı. O günlerde hiç kimse, on yıldan kısa bir zamanda adada gerçekleşecek olan değişimi hayal bile etmiyordu henüz...

Boğaziçi

2 Temmuz 1955, Cumartesi

Sevgili günlüğüm,

Ön Hazırlıklar

Enteresan hiçbir şey olmadı. O kadar çok işimiz vardı ki! Annem bütün elbiselerimizi ütüledi, babamın gömleklerini de. Sofia da ona yardım etti. "İyi ev kadını olur senden," dedi annem...

"Ev kadınlarının en harikası," diye gülümsedi Margarita ve pencere pervazının üzerindeki aplike gelincik demetine kayd ı gözü. Sofia'nın kreasyonuydu. Strato, otomobil tamirhanesindeki işi dolayısıyla hep pislik içinde çalışsa da temizliğine çok düşkün, giysilerini jilet gibi ütülü isteyen bir adamdı. Çocukları da moda dergilerinden fırlamış gibiydiler. Dikiş kursunda öğrendiğ i az biraz dikişle harikalar yaratıyor Sofia. Evi sadece temizlikten değil, Sofia'nın varlığıyla güzellik kattığı sevgi ortamıyla da pırıl pırıl parlardı. Strato, yani o "pejmürde" adam, karısından bahsederken şair kesilir, Sofia'nın bir ışık, bir pırıltı olduğunu söylerdi. İnsana hiçbir engel oluşturmada n çevresindeki alanı varlığıyla doldurur Sofia. Onsuz yapamazsın. Yaşaman için olmazsa olmaz biridir.

Sofia'nın hayatının mükemmel oluşu Gliko'ya sorun yaşı tıyor, onu adeta rahatsız ediyordu. Kader bu güzel talihi Sofia'ya reva görmekle ne demek istiyordu acaba Gliko'ya? Oysa gözünün bebeğ i, övüncü Niki ne işler açmış tı başına. "Tanrı beni cezalandırıyor herhalde," diye düşünmekten kendini alamıyordu.

Sofia'nın mutluluğ unu izlerken, bir yandan "Bir anne çocuğ u için daha fazla ne isteyebilir," diye düşünürken, bir yandan da kendi sınıfına uygun biriyle evlenmediğ i için hicap duyuyordu Gliko. "Damadınız ne iş yapıyor?" "Otomobil teknisyeni," diye cevap veriyordu her seferinde. "Teknisyen" sözcüğ ü ona "tamirci"den daha itibarlıymış gibi geliyordu. Margarita'nın aklına birden *Şerburg Şemsiyeleri* filmi geldi, müziğ ini mırıldandı. "İyi ki Sofia sevdiğ i biriyle evlenmeyi becerdi," diye düşündü.

... Beni ayak işlerine gönderiyorlar. Babamın ütölenecek gömleğ i için kola aldım. Sonra kopça almaya yolladılar. En şanslımız Margarita. Bütün gün bebekleriyle oynadı ve ayaklarımıza dolandı sürekli. Bütün bunların ortasında bir de anneannem var, gün boyunca şapkasını aradı durdu. Bir şeylere hazırlandığ ımızı anladı, o da hazırlanıyor.

Öğleden sonra annem hamamı yaktı. Önce anneannemi yıkadı. Anneannem yıkanınca saçını tarama işi Sofia'nın.

Saçları çok ince, çabuk düğümleniyor. Anneannem bağırdıkça Sofia da ona bağıırıyordu uslu otursun, kıpırdamasın diye.

Ondan sonra Margarita'yı yıkadık. Başına benim tasımdan su dökülsün istedi, ben vermedim, ama annem, dök de ağlatma şunu, dedi. Hiç hatırına kıyamıyor. Ama benim hamam tasımı vaftiz annem sırf bana getirmişti, benim o. Benim sıram gelince annem kazanın altına biraz daha odun koydu, su iyice kaynar oldu, çok yandım. Hem çok sıcaktı su hem de gözlerime sabun girdi. Sofia tek başına yıkıyor. Bu arada babam geldi, o da yıkandı. En son annem girdi banyoya. Çıkınca da banyonun her yanını bir güzel temizledi, sonra bigudilerle sardı saçlarını. Hepimiz kafamızda tülbentlerle çok komik görünüyoruz. Hadi, sıhhatler olsun, güle güle kirlen, dedi büyükhalam, Allah rahatlık versin demek için yanına gittiğimde.

Yarın düğün var.

Saçları kıvrıcık olsun diye çok ince bigudiler takan Gliko'nun görüntüsü geldi Margarita'nın gözlerinin önüne, gülümsedi. Saçlarının daha kısa olduğu şakak çevresine kâğıttan rulolar sarardı. O zaman yüzü gerilir, yüz hatları farklılaşır, kirpiye benzerdi. Margarita annesinin bu görüntüsünden hiç hoşlanmazdı. Bazen Gliko saçlarını kestirmek ya da perma yaptırmak için Berber Hilmi'ye gittiğinde yanına Margarita'yı da alırdı. Perma ilacının kokuğu geldi burnuna bir an, içi bulandı. Kosta saç kurutma makinesinin altından kel çıkan kadınlarla ilgili hikâyeler anlatır, korkuturdu annesini. Kimbilir belki de kuaför parasından kurtulmak için uydururdu bunları babası ama Margarita her seferinde Berber Hilmi'nin kurutma makinesini kaldırmasını dehşet içinde bekler, annesinin saçlarını yanmamış görünce rahat ederdi. Gliko'nun derdi saçlarının pırasa gibi düz olmasıydı, Margarita ona benzermedi.

Ama düz saç modası gelince de Margarita'nın derdi başladı; saçlarını maşayla düzleştirmek için ikide bir kuaföre taşınır oldu. "Baksana ya Margarita, saçlarını bu hale getirmek için çok mu pa-

ra veriyorsun?" diye sormuştu Manos bir keresinde. Manos dernekte tanıdığı, Margarita'nın bir ara içinde onunla ilgili gizli ümitler yeşerttiği bir oğlandı, ama bu sorusundan sonra ona karşı hissettiği bütün aşk bir anda bitti.

Boğaziçi

4 Temmuz 1955, Pazartesi

Sevgili günlüğüm,

Düğün

Nasıl anlatsam sana! Harika vakit geçirdik. Dün gece yazamadım çünkü geç geldik.

Niça annemin kuzini, yani bizim teyzemiz sayılır. E tabii ki annemden çok genç, yirmi yaşında. Dedemin kardeşi olan babası birinci karısı ölünce bir müddet evlenmemiş. Yıllar sonra yeniden evlenince Koço ve Niça doğmuş. Düğün Bebek'te oldu. Vapurla geçtik, kiliseye zamanında vardık, ama babam bu arada boyuna, geç kalıyoruz, diye bağırıp durdu. Aslında bizi geç bıraktıran Sofia idi, saçları bir türlü istediği gibi olmuyormuş. Annem benim saçlarımı at kuyruğu topladı ve pembe kurdele taktı. Damon beni görsün diye çok istedim ama hiç ortalıklarda görünmedi. Onların normalde uyuya yattıkları saatte çıktık evden.

Damat Aleko siyah takım elbisesi içinde sarı saçlarıyla çok yakışıklıydı, Niça'yı bekliyordu. Niça abisi Koço'nun kolunda geldi, babası ölmüş olduğu için. Çok güzel bir gelin olmuş. Arkamda duran iki kadın gelini görünce "Oh, şükürler olsun geldi, annesinin yaptığını yapmadı," diye iç geçirerek söylendiler. Ne demek istediklerini anlamadım. Tek bildiğim, Bebek'te oturan Bay Petros'un babama Niça'ya dikkat etmelerini, çünkü bir Yahudi'nin onu baştan çıkarmaya çalıştığını söylediği...

Margarita bu hikâyeyi biliyordu. Niça'nın annesi dedesinin kardeşiyle tanıştığında nişanlıydı, evlenmek üzereydi. Kendisin-

den çok büyük olmasına rağmen âşık olmuştu ona. Niça'nın ailesi bunun kokusunu alır almaz, dul adamın onu baştan çıkarmasına fırsat vermemek için düğünü bir an evvel yapmaya karar verdiler. Ancak Niça'nın planları başkaydı. Nikâhın kıyılmasına beş kala ayakkabılarının çok sıkıldığını, değiştirmek istediğini söyleyerek bahaneyle dışarı çıkmıştı. Yaşlı çapkın onu dışarıda bekliyordu. Her şeyi hazırlamıştı önceden, hemen gidip Belediye'de medeni nikâh kıydılar. Böylece zavallı nişanlı ağzını havaya açmış oldu.

Niça da annesinin izinden gider diye çok korkmuşlardı. O aralar Bebek'e yazlığa gelen aristokrat bir Yahudi ile tanışmıştı ve kayık sefalarında, korulukların tepelerinde epeyce görülmüşlerdi birlikte.

... Ama görünüşe bakılırsa Niça Aleko'yu Yahudi'den daha fazla seviyor. İyi ki daha çok seviyor çünkü Yahudilerin düğünü nasıl olur bilmiyorum, acaba biz ona da davet edilirmiydik, bu yeni elbiselerimizi oraya da giyebilir miydik?...

"Belki de öğrenirdik nasılmış..." diye düşündü Margarita özlemle. Bir elin parmaklarından az sayıdaki flörtlerinin biri de bir Yahudiydi... Mişel. Bir diskotekte tanışmışlardı. Arkadaş grubunun en yakışıklısıydı, uzun boylu, sağlam yapılı, kızıl saçlı bir çocuktü. Onu dansa kaldırdığında Margarita gayri ihtiyari çevresini bir süzmüştü, acaba gerçekten davet edilen kendisi mi diye. Genellikle partilerde pek dansa kaldırılmazdı çünkü. Dans ederlerken kulağına eğilip bir şeyler fısıldamıştı Mişel. Margarita'nın bacakları o an sanki mumdan yapılmışlardı ve giderek eriyorlardı. Suskunluğunu "kabul" olarak alan Mişel onu göğsüne bastır-mış, boynunu okşamaya başlamıştı. Az daha düşüp bayılıyordu Margarita. Sonra teyzesinin evine kadar ona refakat etmiş, karanlıkta eğilip bir de öpmüştü ayrılırken. Ölse daha iyiydi Margarita o anda.

Şimdi hatırasıyla gözlerini kapatıyor ve etli, sıcak dudakları-

nı dudaklarında hissediyor Mişel'in. Tıpkı uyku tutmayan o gece yatağında hissettiği gibi. Gözünün önünde o öpüşme sahnesi defalarca canlanıyor ve bir daha, bir daha aynı heyecanla sarsılıyor Margarita. Ama Yahudi oluşu içine dert olmuştu işte. Günah duygusuyla ve genelde yabancıyla ilişkiye duyulan toplumsal tepkiyle öylesine doldurulmuştu ki, mümkün değil, annesinin asla kabullenebileceği bir ilişki olmazdı bu. Hayır ona bunu yapamazdı. "Sen de mi, tekne kazıntısı?" diye soracaktı mutlaka Virginia da.

Gliko'nun hatırına bağrına taş bastı Margarita ve Mişel'in grubuyla bir daha çıkmadı. Mişel güya rasgele Margarita'nın yoluna çıkmış gibi durumlar yaratarak onu görmek için ısrar ediyor, fakat Margarita her karşılaşmalarında tuhaf pozlara giriyor, oğlana gayet soğuk davranıyordu. İşte böylece Paterangalar Yahudi düğününün nasıl olduğunu öğrenemeden bir fırsatı daha kaçırmış oldular.

...Kilisede büyük mumlardan birini taşısın diye Margarita'ya verdiler. Bana da içi gül yaprakları ve pirinç dolu sepet verildi gelinle damadın üzerine serpmek için. "Masa etrafındaki üç kutsal dönüş" töreni sırasında Margarita az kalsın kandilcinin cüppesini yakıyordu. Son olarak da geline takılar takıldı. Annem geline üzerinde küçük yakutlar bulunan bir bilezik taktı.

Düğünden sonra gelinle damadın evine gittik. Masalar kurulmuştu. Biz çocuklar pek bir şey yemedik, oradan oraya koştuk durduk, oynadık. Sofia damadın iki arkadaşının arasında oturuyordu, herkes pek ilgileniyordu onunla. Yemekten sonra damadın bir başka arkadaşı akordeon çaldı ve dans başladı.

İlk olarak Aleko ile Niça dansa kalktılar, herkes alkışladı. Niça'nın annesi gözlerinin yaşını siliyordu. Biz de oyuna son verip dans edenleri seyrettik.

Çok güzeldi. Benim en çok hoşuma giden "Kandrilies" dansı. Biri bağırarak Fransızca bir şey söylüyor, diğerleri de o ne demişse onu yapıyorlar. Annemle babam vals yaptılar.

Sofia hiç oturmadı. Damadın bütün arkadaşları onunla dans etti. Bir ara Lazaros ile de dans ederken gördüm, Lazaros'un karısı hamile, dans edemiyor. İnce bir bıyığı, bir de kömür gibi siyah gözleri var Lazaros'un. Sofia ile dans ettiği sürece ona bir şeyler söyleyip durdu, Sofia da kızarıp bozardı.

Daha sonra Sofia çiftetelli oynadı. Benim yanımda oturan Bay Kosmas'ın karısı sinirlendi kocasına, seyrederken ağzının suyu akıyor diye. Ben görmedim ağzının suyunun aktığını. O da karısına Sofia'yı gösterip "*Çocuk,*" dedi. Karısı da: "*Çocuk ya, çocuk! Bu sana on çocuk doğurur,*" dedi. Bana da pis bir bakış fırlattıktan sonra kocasını topladı, gittiler.

Dönerken Margarita yolda uyudu. Annemle babam uzun zamandır görmedikleri, bu düğün nedeniyle yeniden karşılaştıkları akrabalarından söz ettiler. Daha sonra annem elbisemdeki tatlı lekesini gördü ama kızmadı.

Keşke daha fazla düğün olsa da gitsek... İyi geceler.

O döneme ait fotoğraflardan gördüğü kadarıyla Margarita, Sofia'nın yaşından çok daha büyük gösterdiğini biliyordu. Gelişmesine paralel olarak vücudunun da erken uyandığı belliydi, daha o yaşlarda bir-iki aşk hikâyesi yaşamıştı bile. En ciddi olanı Lazaros ile ilişkisiydi.

O zamanlar çok küçük olmasına rağmen Margarita evde kopan o kavgayı hatırlıyor. Kosta'nın avaz avaz bağırımlarını, Sofia'nın hüngür şakır ağlamalarını, Gliko'nun yalvarışlarını: "Biraz yavaş Kostacım, mahalleye rezil oluyoruz." Pateranga çılgına dönmüştü. Anneanne Klioniki Margarita'ya sarılmış, karanlık yemek odasında bir köşeye büzüşmüşlerdi. Korkudan, şaşkınlıktan elektriği yakmayı bile akıl edememişlerdi. Bu sahnede Niki yoktu, çünkü suçüçeğı çıkardığı için diğer çocuklara geçmesin diye onu Virginia Teyze'ye yollamışlardı. O gece babasının gürleyen sesini ve sürekli tekrarladığı iki sözü çok iyi hatırlıyor Margarita: "evli adam" ve "bekâret". O zamanlar ne anlama geldiğini bilmediği bu ikinci söz, hiçbir koşulda hiçbir zaman kaybedilmemesi

gereken çok kıymetli bir şey olarak yerleşti o gün Margarita'nın bilinçaltına.

Daha sonra Virginia Teyzesinden bütün hikâyeyi dinlemişti. Lazaros Sofia'yı baştan çıkarmıştı; üstelik loğusa karısıyla yeni doğmuş kızını onun için terk etmeye hazırdı. O sıralarda hayli küçük, sadece on dört yaşında, ancak görüntü itibariyle tam bir kadın olan Sofia, Lazaros'un tecrübesine tav olmuştu – eh biliyordu ne de olsa bir kıza bira ısmarlamayı, onun üzerine titremeyi... Sofia da hazırdı "en kıymetli şeyini hiç duraksamadan ona sunmaya". O gün Pateranga'nın arkadaşlarından biri onları Burgaz Ada'da, "*çamların altında*" görmüş. Herkes Sofia'yı okulda bilirken Lazaros onu adaya götürmüştü. O yüzden Kosta "bekâret" diye bağırıyordu o akşam avazı çıktığı kadar. İşin nereye vardığını saptamaya çalışıyordu. Neyse ki babasının arkadaşını Sofia da görmüş, çok korkmuş ve apar topar adadan dönmüşlerdi, bekâretini yitirmeden.

O akşam Kosta onu okuldan almaya karar vermişti. "Mezun oldu, tamam," demişti tipik davranışıyla. O gece gözyaşlarına boğulan Gliko kocasına karşı çıkacak durumda değildi. Ne Sofia'ya bir uyarıda bulundu, ne de kocasının bu öfke dolu kararına karşı çıktı. Ortalık yatışıp Kosta uykuya dalınca battaniyesini kafasına çekip yatağın bir ucuna kıvrıldı ve kendine lanetler okuyarak sabaha kadar gözünü kırpmadı. Sofia'nın bu davranışında kendi işlediği kabahatin, kendi hikâyesinin bir payı olduğunu düşünüyordu.

Ertesi sabah Pateranga *fetva* çıkartmıştı. Sofia seçimini yapmak zorundaydı: Ya kısa bir zaman önce kendisine evlenme teklif eden ama yaşı küçük diye babasının reddettiği, iyi bir çocuk olan Yordanis ile evlenecekti ya da ilk vapurla İmroz'a, Eleni Halasının yanına yollanacaktı. Sofia da doğal olarak, Virginia Teyze'nin benzetmesiyle *Büyük Umutlar*'daki Estella'nın yaptığını yaparak, Yordanis'i tercih etti.

Sevgili günlüğüm,

İntikam

Hâlâ gülüyorum. Angelos'un annesi Fotika'nın çok sevdiği yaşlı bir teyzesi var, Bayan Angeliki. Her sene Bayan Angeliki kocası Bay Anesti ile köye geliyor, tepedeki bir evde kalıyorlar. Bayan Fotika alışverişlerini yapıyor, çoğu kez yemeklerini bile pişiriyor. Teyze pencereye çıkıyor, Angelos'un annesiyle konuşuyorlar çünkü evlerinin bahçesi tepeye bakıyor. Bugün akşama doğru annem ütü yapıyordu, biz de Margarita'yla pencerede oturuyorduk. Bayan Fotika'yla teyzesi ertesi gün ne pişireceklerini konuşurken Angelos da bahçe süzgeciyle saksıdaki çiçekleri suluyordu.

Sohbet bitince Bayan Fotika teyzesine, "Hadi teyzecim, iyi geceler, tatlı rüyalar. Hadi Angelos, sen de teyzene iyi geceler dile," dedi. Bunun üzerine Angelos avazı çıktığı kadar bağırır mı: "İyi geceler teyze, rüyanda inşallah yılanlar, akrepler görürsün!" Bayan Fotika "Hiiiiiii! Allah cezanı versin! Çabuk özür dile!" diyerek terliğini kapıldığı gibi Angelos'un arkasından koşmaya başladı. Angelos'ta özür dilemek falan nerde? Annesi içeri girip mutfak kapısını kitledi, "Bu akşam dışarıda uyu da bakalım sen ne rüyalar göreceksin," dedi. Angelos hiç oralı değilmiş gibi yaptı, üstelik bir de şarkı tutturdı. Sonra döndü bizi gördü, dilini çıkardı. Ama biraz sonra hava iyice karardı. Yalnız başına canı sıkılınca, başladı bağırmaya: "Aç! Aç kapıyı diyorum sana!" Bayan Fotika'dan tıs yok. Bunun üzerine Angelos başladı annesine küfretmeye: "Hain karı! Evladını dışarıda mı bırakıyorsun? Şirret karı!" Margarita da Angelos nerede uyuyacak şimdi, diye üzüldü, ya yılanlar, akrepler çıkar da onu sokarsa? Kimse kapıyı açmayınca bu sefer bizimkilere seslenmeye başladı: "Bayan Gliko, lütfen siz kapıyı açar mısınız?" Bizim çamaşırhane-den onların bahçesine açılan bir kapı var. Bahçenin bir köşe-

si de bize ait, çamaşır asıyoruz oraya. "Sen annenden özür dile önce, ben de konuşurum kendisiyle," dedi annem. Annem aşağıya Bayan Fotika'ya indi, Angelos özür diledi, ertesi gün de teyzeden özür dileyeceğine söz verdi, kapı açıldı.

Akşam babam eve gelince olanları anlattık, gülmekten kırıldık. "Eminim ki," dedi babam, "Fotika miras kaçır diye korkup teyzesiyle arayı bozmak istememiştir."

Bugün çok eğlendim. Artık beni kızdırdığında Angelos'la alay edebileceğim.

Virginia Teyzemin dediği gibi annem sanki Birleşmiş Milletler arabulucusu U Tant. Yumuşak karakteriyle gerçekten bütün kûsleri barıştırır, ara bulmakta üstüne yoktur. "Ne yazık ki bir tek kızlarım için arabuluculuk yapamıyorum," diye yakını durur hep. Tatlı annem benim.

Margarita kalktı, mutfağa gitti, annesi köfte yoğuruyordu, spesiyalitelerinden biriydi bu yemek. Yanağına bir öpücük kondurdu. "Taksidiani'ye gittin mi?" diye sordu annesi. Sabah gitmişti Margarita küçük kiliseye, mumunu dikmişti. Âdetti evlerinde, ne zaman seyahata çıkılsa ya da seyahatten dönülse Taksidiani Meryem Ana kilisesine gider, dua ederlerdi.

Gliko'nun gözleri yaşlıydı ama Margarita üzüntüden mi yoksa köfte harcına katmak için soyduğu soğanlardan mı olduğunu anlamadı. O da "örsle çekiç arasındaydı" Virginia Teyze'nin deyişiyle. Kızları Yunanistan'da yeni bir hayata başlıyor, oysa onun evi, kocası, bütün güzel geçmişi burada. "Hadi artık daha fazla dolaşma sersem sersem, bitir işini," dedi Margarita'ya burnunu çekerek. Margarita da odasına döndü.

Öte berisini toplamaya çalıştı biraz ama gözü yine açık duran günlüğe takıldı.

Sevgili günlüğüm,

Hala

Bugün annem büyükhalamızın yemeğini bana verdi, ben götürdüm. Oturduğumuz ev Sofia Hala'nın, evi annemin üzerine yapmış ona baksın diye, kendi çocuğu yok. Annem diyor ki, evi üzerine yapmasaymış bile bakarmış Sofia Halasına, çünkü annemin sadece halası değil aynı zamanda vaftiz annesi oluyor.

Hala yemeğini çok çabuk bitirdi. Kuş kadar yiyor. Anne-annem gibi değil, her dakika yemek istesin. Sonra annem geldi, onu yan tarafına döndürdü. Sık sık döndürmemiz gerekiyor halayı, hareketsizlikten sırtında yaralar açılmasın diye. Bir yıldır yatakta yatıyor, bacaklarını hareket ettiremiyor. Sebebi belli değilmiş, Eczacı Apostol öyle söyledi. Doktorlar da zaten nesi var anlamamışlardı.

Daha sonra annem bazı işleri için çıktı. Ben biraz halayla oturdum. Ara sıra insan istiyor yanında. Canı sıkılıyor zalvalıcığın yalnız başına. Benden kendisine şarkı söylememi, dans etmemi istiyor. Balerinleri çok sevdiğim için ona biraz bale yapıyorum, sonra da babamın pazar günleri radyodan dinlediği aryalar tarzında şarkılar söylüyorum. "Bravo Nikicim, içimi ferahlattın yavrum." Ona cumartesi günü İmroz'a gitmek üzere hazırlandığımızı söyledim. Canı sıkıldı çünkü Virginia Teyzemi istemiyor. "Aman bırak o nazenin şeyi," dedi. Öyle diyor teyzeme, annem gibi döndürmeyi beceremiyormuş yatakta, saçlarını tararken de çok acıtıyormuş.

Dediklerine göre Sofia Hala gençken çok güzelmış, bir doktoru seviyormuş, doktor savaşta ölmüş, Sofia Hala da bir daha kimseyle evlenmek istememiş.

"Bizimki de ne aile be," diye düşündü Margarita. Kadınların haline bak! Sofia Hala, Eleni Hala... Bir nedenle sevdikleri adamı

kaybeden ve hayatları boyunca onlara sadık kalan kadınlar... Güçlü bir kişilik miydi yoksa zayıflık mıydı aşkın, evliliğin, aile kurmanın mutluluğundan uzak tutan onları? Tek bir aşkın soluk hatırasına bir ömür boyu sadık kalma fikri dehşete düşürdü Margarita'yı. Kader inşallah kendisine de böyle bir oyun oynamazdı. İki kız kardeşinin de böyle bir tasası olmadığı belli olduğuna göre acaba kendisi halalarından böyle bir gen almış olabilir miydi? Üstelik iki kardeşinden de çok farklıydı, hem görünüş hem de karakter bakımından.

Aklı Livadia'ya gitti. Oradaki jimnastik hocası Pavlos, kendisine yardım etmek için ne de istekli davranmıştı öyle. "Hoşuna gittim anlaşılan," dedi gülümseyerek. Aman! Dikkat! Böyle dememeye alışması lazım. Söylemesi gereken cümle şu: "Hoşlandım benden." İstanbullu şivesiyle konuşmamaya gayret etmesi lazım, yoksa okulda çocuklara alay konusu olacak...

Yine de tatlı çocuğu jimnastikçi. "Acaba döndüğümde bir şey olur mu?" diye düşünmeden edemedi, ama karar verdi, ilgi göstermeyecekti, gerçek duygularını belli etmeyecekti. Niki hep böyle yapar, hep de şansı yaver giderdi. En çok hoşuna giden erkeğe dönüp bakmazdı bile. Ondan başka herkesle konuşur, gülüşür, hoşuna gidene ise yokmuş gibi davranırdı. Buydu taktiği. "Kimmiş bakalım bana yüz vermeyen bu kız?" derdi o yakışıklı genç de ve pat, tuzağa düşerdi hemen.

Boğaziçi

7 Temmuz 1955, Perşembe

Sevgili günlüğüm,

Cinayet

Korkuyorum, galiba Lukianos'u öldürdüm.

Annem bugün bizi İstanbul'a inerken yanına almadı. İmroz için son alışverişlerini yapması lazımdı, bizi eteğinde istemedi, yorulursunuz, dedi. Bir tek yardım etsin diye Sofia'yı aldı. Bayan Faniça geldi bizimle oturmaya.

Öğleden sonra Lukianos'un annesi bizi evlerine, oyun oynamaya çağırdı. Lukianosların evinde iki kanatlı demir bir kapı var. Kapı kanatlarından biri üstten ve alttan sürmeli. Öbür kanat serbest, girip çıkılsın diye. Bu kanadı oyuncak yapıyoruz, *araba vapurumuz* oluyor. Bir kişi *biletçi* oluyor, öbürü de parmaklıklara tırmanıyor. Biletleri kesen kişi kapı kanadını sert bir şekilde ittiriyor, parmaklıklara tırmanmış olan da beşikteymiş gibi sallanıyor. Kabataş'ta kapı kapanıyor, Üsküdar'da açılıyor. Lukianos'la ikimiz araba vapurculuk oynarken Margarita da Lukianos'un kız kardeşinin bebekleriyle oynuyordu.

Ama kavga çıktı çünkü Lukianos benim sıram gelmeden hep ben biletçi olayım istiyordu. Ben de bir taş kaptım yerden, kafasına fırlattım. Kötülük olsun diye yapmadım ama Lukianos eğildi ve taş alınının ortasına geldi. Kan akmaya başladı. Lukianos ağlayarak annesine koştu, ben de Margarita'yı kaptığım gibi bizim eve.

Alnın çok hassas bir yer olduğunu duymuştum. İnsanlar öldürmek istediklerinin alnına dayıyorlar ya tabancayı. Tanrım yalvarırım, Lukianos'a bir şey olmamış olsun, ne olur; zarar yok, ben hayat boyu biletçi olmaya razıyım.

Annem eve gelince neyin var böyle ağzını bıçak açmıyor, diye sordu ama söylemedim. Fakat Margarita atıldı, Lukianos'la kavga ettiğimizi, ona taş attığımızı söyleyiverdi hemen. Neyse ki annem pek anlamadı olup biteni. Her zaman ki kavgalarımızdan sandı.

Şimdi duamı ederken Tanrı'ya yalvaracağım Lukianos iyileşsin diye. Ayrıca buraya da yazdım işte, kafasına atmak istemedim taşı, kabahat benim değil. Margarita da şahit. Eğilmeseydi.

Ne rastlantı! Margarita irkildi. Lukianos'un babası dört yıl önce aşağı yukarı bu şekilde ölmüştü. Bay Andreas'ın İstanbul tarafında bir gıda pazarı vardı. Bir gün telefonla meşhur bir otele iki teneke tereyağı siparişi almış. Telefonda adını verdikleri otel mü-

dürüne malı teslim etsin diye bir hamal tutmuş. Hamal otele varınca yanlış olmuş deyip geri yollamışlar, belki de biri Bay Andreas'la telefonda dalga geçmiş. Doğal olarak hamal tenekeleri geri taşıdığı için çift hamaliye istemiş. Bay Andreas da itiraz etmiş, atışmışlar, hamal o kızgınlıkla bankonun üzerinde duran sipariş listelerinin geçirildiği demir çubuğu kapıldığı gibi fırlatmaz mı Bay Andreas'ın suratına! Çubuğun sivri ucu Bay Andreas'ın tam alın- na gelmiş, olduğu yere yığılmış. Gazeteler de yazdı, *Embros* yazdı, *Apoyevmatini* yazdı. "Cemaatimizden biri öldürüldü..." Bu şakayı Bay Andreas'a kimin yaptığı hiç ortaya çıkmadı. Bay Aristidi olamaz çünkü olay 1964'ten sonra olmuştu ve Bay Aristidi o zaman artık sınır dışı edilmişti.

"Biliyor musun Margarita," demişti Lukianos cenaze töreninden sonra, "tabutu toprağa indirirlerken içimde korkunç bir boşluk vardı. Bunun ebedi ayrılık anlamına geldiğini o an anladım. Babamı bir daha göremeyecektim artık. Bir başka duyguya da kapıldım aynı anda: kıskançlık. Ölünün önünde sonsuz bir huzur var onu bekleyen, oysa bizim geleceğimiz belirsizliklerle dolu, işte bunu kıskandım." Doğruydum, Lukianos'un ailesi için gelecek hayli karanlıktı. Neyse ki annesinin bir ağabeyi vardı, çikolata imalathanesi sahibi –çocuklar Çikolata Amca derlerdi ona– işte bu dayı aileye sahip çıktı, babalarının yerini aldı ve son ana kadar, aile Selanik'e yerleşene kadar onlara destek oldu.

"Gökyüzünün üzerinize kapandığı ve her şeyin kapkaranlık olduğu bir anda Tanrı bir kapı açıyor bir yerden işte," demişti Lukianos'un annesi o zaman gözyaşları içinde.

Boğaziçi
8 Temmuz 1955, Cuma

Sevgili günlüğüm,

Veda

Çok şükür Lukianos'a hiçbir şey olmadı. Bütün gece çektiğim ıstıraba ve onun için ettiğim dualara yazık oldu. Alın-

da küçük bir çizik kaldı sadece. Tabii bana soğuk davranıyor. Ama ben ona sıcak davrandım, kavgalı ayrılmayalım, dedim, öptüm yanağından. Bunun üzerine o da beni öptü ve kucaklaşarak ayrıldık.

Bu akşam büyük bir kavga koptu evde. Babam *akşamcı* rakısını içmek üzere kapıya çıkmıştı. Marika veda mezeleri hazırlamış. Bu arada radyodan Yunanistan ile Türkiye'nin Londra'da bir toplantıda bir araya geldiklerini öğrendik. Arkasından Bay Haralambos başladı avaz avaz bağırmaya: "Pezevenkler! Bu oyuna neden Türkiye'yi sokuyorlar? Londra'ya gitmememiz lazım." Böyle dedi ama ben hangi oyundan bahsettiğini anlamadım. Babam da, "Papaz da istemiyor Yunanistan'ın gitmesini, Yunanistan hükümetinde kabahat, ama ne yapabilir ki Papagos, zaten can çekiyor," dedi. Bizim Papaz Mihalis'ten mi bahsediyor, anlamadım. Bay Haralambos, kıpkırmızı kesilmiş bir suratla, "Bu iş sarayın işi," dedi. Bay Andreas da ona sarayı rahat bırakmasını söyledi. Bunu söylerken elini güm diye masaya vurdu, duziko dolu kadehlerin hepsi yere yuvarlandı.

Bayan Marika korkudan donakaldı, neredeyse elinden barbunya tava dolu tabağı düşürüyordu. Ama annem babamlara başıyla bir işaret yaptı ve Cafer Efendi'nin açık penceresini gösterdi. O zaman hepsi sakinleşti, fakat Bay Haralambos sinirli sinirli bacağına sallamaya, masanın üzerindeki tabaklar da oldukları yerde titremeye devam etti. Bizi içeri soktular. Bir daha kavga ederlerse dinlemek için pencereye çıkacağım. Erkekler politika yüzünden çok kavga ediyorlar ama sonra her şeyi unutup ziyafet masasındakilere dalıyorlar...

Siyasetle ilgilenmemesine rağmen bu günlükte söz konusu olan ve 29 Ağustos 1955'te gerçekleşen o konferansın Türkleri Kıbrıs meselesinin içine sokan "sur kapısı" olduğunu biliyordu Margarita. Bankacı Abdullah Bey'in İmroz'da babasıyla konuşmasını duymuştu. Abdullah Bey, Yunanistan'ın o konferansa katılmayı kabul etmekle kendi gözünü kendi elleriyle çıkardığını

söylemişti ısrarla. Türklerin Büyükadalarda* hakları olduğunu kabullenmek gibi bir şeydi bu.

Daha sonra babasını yumruklarını hınçla sıkmış, annesine şu sözlerle yakınırken görmüştü: "Ne hallere düştük. Hatalarımızı Türklerden öğreniyoruz artık... Eğer Kıbrıslı liderlerin de konferansta olması konusunda ısrarcı olabilseydi Yunanistan... eğer gitmeyi reddetseydi... eğer..." Ama tarih öğretmenlerinden şunu öğrenmişlerdi ki tarih "Eğer olsaydı ya da olmasaydı ne olurdu..." sorusunu cevaplamaya çalışarak değil, gerçek durumun tahlilini yaparak öğrenilirdi.

... Valizler hazır neredeyse. Büyük kutuyu babam daha önce motorla yolladı. Seni de yanıma alıyorum, sadık dostum günlüğüm, böylece yazdıklarımla sen de İmroz'u tanıyacaksın. Yazmayı çok seviyorum. Virginia Teyze bana en güzel yaz tatili hediyesini verdi.

Bayan Faniça da burada. Büyükhalayla uyuyacak bu akşam çünkü biz sabah erkenden yola çıkıyoruz, Virginia Teyze de eve öğlen gelecek. Büyükhalayı öpüp allahaısmarladık demeye gittiğimde, belki ölürüm siz gelene kadar, bir daha görüşemeyiz, dedi. Sıkıca sarıldım ona ama ne diyeceğimi bilemedim. Herkes annem huzur bulsun, dinlensin diye büyükhalanın bir an önce ölmesi gerektiğini söylüyor.

Ertesi yıl, yani 1956'da Pateranga ailesi tamamen İmroz'a yerleşmeye karar verince, bir tek sıkıntıları kalmıştı: Büyükhala ne olacak? Beraberlerinde alsalar, nasıl seyahat edecekti? Kosta bir ara yaşlı Rumların çok iyi bakıldığı Balıklı Rum Hastanesi'ne yatırılmasını önerecek oldu ama Gliko kocasını gözleriyle öyle bir payladı ki bir daha bu ihtimali asla gündeme getiremedi. "Onu asla canlı canlı morga sokmam," demişti annesi. Kardeşlerinden ise hiçbir talepte bulunamazdı Gliko, çünkü büyükhala evini onun üzerine yapmıştı.

* Kıbrıs ve Girit için kullanılan bir deyim. (ç.n.)

Ama ayrılımlarından bir ay önce hala son yolculuğuna çıktı. Kuş gibi uçtu gitti, tıpkı bu dünyada yaşadığı gibi. Gliko cenazesinde hüngür hüngür ağladı. O yıl evlerinin az daha yangınla kül olduğu, Gliko'nun Amerika'daki kardeşi Zisos'un öldüğü, Sofia'nın nişanı bozduğu yıldır ve o ilk kez doğup büyüdüğü yerlerden ayrılıyordu... Hepsi üst üste gelmişti üzüntülerin. "Halasının ölümüyle gelen ferahlık duygusu da büyük ihtimalle ona vicdan azabı çektiriyordu," diye düşündü Margarita. Ama ne demeli, tam zamanında olmuştu bu ölüm işte.

... Annem ışığı söndürüp uyumam için sesleniyor bana. Yarın yolculuk başlıyor. Bu sefer babam da yanımızda olacak diye seviniyorum. Genellikle bizi önceden yollar, kendisi ağustosta gelir. Ama bu sene ortağının, yani Bay Dimitros'un karısı doğum yapacak, o yüzden yazlığa gidemeyecekler. Babam da böylece daha erken ayrılacak izne.

Kosta, Bay Dimitros gibi biriyle ortak olduğu için şanslıydı. İşinde çok dürüst biriydi ve bu erdemi Paterangalar İmroz'a taşındıklarında daha da iyi anlaşıldı. Kosta adada şirketin bayiliğini açtı. İkisinin bilanço defterleri ayrıldı. Her altı ayda bir Kosta İstanbul'a gittiğinde oturup hesap defterlerini birbirlerine gösteriyorlar, kazancı paylaşıyorlar ya da birlikte mal almaya karar veriyorlardı. Aslında son yıllarda Türk hükümetinin İmroz'daki Rum nüfusu defetmek için buraya asker, hükümlü, öğretmen adayı öğrenci yığmasıyla birlikte işleri iyice açılmıştı Kosta'nın. Ama "Ada eskisi gibi olsaydı da ben kazandığının onda birini kazan saydım," diye yakınıyordu yine de babası. Memleketini çok seviyor ve her yıl giderek daha fazla kan kaybettiğini, Rum nüfusun azaldığını gördükçe üzüntüsü artıyordu.

Sevgili günlüğüm,

İmroz'da

Nereden başlasam. Dün gece yazamadım çünkü vapur çok salladı. Ama gündüz yolculuğumuz çok iyi geçti, kaptanla aynı masada yemek yedik. Annem her zamanki gibi aşçıya gidip patlıcanlı bir menü rica etti...

Vapur yemekleri – bütün aile bayılırdı bu yemeklere. Artık yalnız yaşayacaktı ya, Margarita annesinden bu yemeklerin tarifini almayı unutmamalıydı.

... Ama vapur sallamaya başlayınca hepsini çıkardık. Bir tek babamla Sofia'ya bir şey olmadı. Anneannem az kaldı ölüyordu. Neyse ki Çanakkale'ye vardık, vapur demir attı, hepimiz rahatladık. Ertesi sabah babam dışarı çıktı ve bize sıcak poğaçayla Çanakkale'nin meşhur *peynir helvasını* getirdi.

Ah, o deniz! Margarita Marmaros'a⁸ yaptıkları o gezintiyi hatırladı – kaç yıl oldu sahi, on beş yılı geçmiş olmalı. Kaptan Spiro'nun motorunu kiralamışlardı. Çok büyük bir gruptular: Paterangalar, doktorun ailesi, Kosta'nın vaftiz babalığını yaptığı Afrika'dan bir hanım, onun oğlu, bir de Alman bir aile.

Rüzgâr çok sertti; piknikçiler sepetleri, tepsileri, kilimleriyle yola çıkmak üzere Kastro* Limanı'na indiklerinde azgın dalgaları gören doktor kendilerini tehlikeye atmamalarının daha iyi olacağını söylemişti. Dinlemediler onu tabii, hem Kaptan Spiros yola çıkmakta bir beis görmediğine göre sorun yoktu. Motor Arida Burnu'ndan kıvrılır kıvrılmaz bir batıp bir çıkmaya başladı. Sofia,

* Bugünkü Kaleköy. (ç.n.)

8. İmroz'da deniz kıyısı.

Kosta ve Almanlar pruvada oturmuş gülüşüp şarkılar söylüyorlardı. Geri kalan herkes kocaman bir leğenin başına çökmüş sabah kahvaltısında ne yedilerse çıkartmakla meşguldü. Batmak korkusu da cabası tabii.

Yine de bu felaket başlangıca rağmen gezinti çok güzel olmuştu. Denize girdiler, dağdan inen şelalenin denize döküldüğü yere yürüdüler. Yüksekten inen su, taşları kaplamış olan kalın bir yosun tabakasının üzerinden geçerek damlalar halinde, tıpkı süzgeçli bahçe kovaşından süzülür gibi düşüyordu yere. Buz gibi olsa da hepsi o eşsiz doğal duşun altına girip vücutlarını hazza teslim etmişlerdi o gün.

... Boğazdan geçer geçmez yeniden sallanmaya başladı vapur. Ama kıyıya yanaşacak, dediler. Çünkü bazen vapur açıkta bekliyor, eğer hava kayıkların vapura yanaşmasına izin vermiyorsa Çanakkale'ye geri dönüyor. Ancak bu daha çok kışın oluyor. Kayığa binerken biraz korktum, ama kayıkçının biri beni öyle bir kavradı ki belimden, kendimi kayığın içinde buluverdim.

Annemin anlattığına bakılırsa ben daha bebekken bir seferinde bebek çantasının içinde taşınıyormuşum adaya, kayıkçılar almışlar beni valizlerin yanına koymuşlar, kayboldum diye annemin ödü kopmuş. Biraz sonra ben ağlamaya başlayınca duymuş sesimi. Ya dalgalara kapılıp gitseydim o çantanın içinde, bir düşünsene. Belki de ta Yunanistan kıyılarına kadar giderdim, belki de beni Kraliçe Friederike bulurdu, tıpkı Musa Peygamber'in sepetini Nil Nehri'nde yüzerken bulan prenses gibi.

Liman inşa edilene kadar, o karanlık sularda seyreden İmroz vapuru bütün yolcuların karabasanıydı. Vapur gece ikide İmroz'a varır, sonra Bozcaada'ya devam eder, sonra yeniden İstanbul'a dönerdi. İniş saati herkes için en korkutucu saatti, bir türlü bitmek bilmezdi. Margarita'ya hep Rembrandt'ın resimlerini hatırlatırdı manzara. Her taraf kapkaranlık, sadece faaliyet noktasında bir

ışık var: vapurun kapısından süzülen, sadece kayığı ve korku dolu gözlerini gidiş yönündeki o dar açıklığa dikmiş, yüzlerinden endişe okunan yolcuları aydınlatan bir ışık.

Ama önemli olan, kayıkçılar kadar vapur yolcularının da bu işte epeyce tecrübe sahibi olup uyum içinde hareket etmeleri idi. Kayık dalgayla yükseldiği anda seni birisi kollarından tuttuğu gibi içeri alır, dalganın çekilmesiyle kayık aşağı iner, bir sonraki yolcunun binmesi için yeniden yükselmesi beklenirdi. Bu iş böyle yıllarca devam etmiş, hiçbir kaza da olmamıştı.

Sadece bir seferinde denize bir karpuz düşmüştü; İmroz karpuzunun İstanbul karpuzundan daha büyük olmasına inanamayan bir İstanbullunun hayrete şayan bir malmış gibi yanında taşıdığı bir karpuz. Elinden kayıp denizi boylamıştı. Adam "Karpuzumu yakalayın, tutun," diye bağırmaya başlamış ama insanları sağ salim vapura bindirmeye çalışan kayıkçılar dönüp bakmamışlardı bile. Bir ara dalgalarla vapurun gövdesine yaklaşan karpuz kayıkla vapur arasına sıkışıp ezilmiş, suyu kan gibi denize akmaya başlamış, karpuzun bir parçasını yakalayan balıkçılar işlerine hiç ara vermeden karpuz sahibi beyefendinin sağlığına dua ederek afiyetle yerken adamcağıza da yukarıdan umutsuz gözlerle kayıkçıları seyretmek düşmüştü.

..... Dedemle babaannem bizi evde bekliyorlardı. Babaannem "korçudialarım"* pek büyümüş, dedi, bize böyle diyor. Babaannemin keçilerinden sağdığı sıcak sütü içtik, bir de börek yedik. Sonra uyuduk çünkü çok yorgun düşmüştük.

Bugün sabah erkenden çıktık, Margarita'yla Paraskevulalara gittik. Kışı nasıl geçirdiğimizi anlattık, öğretmenlerimizden söz ettik. Paraskevula bize ablası Panayıota'nın bugün resimlerini gösterdi. Kışın evlenmiş. Paraskevula'ya ruj sürmüşler. Ne yazık ki yanımızda Niça'nın düğün fotoğrafla-

* Korçudia, "küçük kızlar" anlamına gelen "koriçakia" sözcüğünün İmroz lehçesinde bozulmuş hali. (ç.n.)

rı yok, olsaydı biz de gösterirdik. Bütün ayrıntılarıyla anlattırdık düğünü. Günlüğümden de söz ettim ona ama yazın da yazmaya devam etmemi garipsedi.

Yolda herkes bize hoş geldiniz diyor. Kadınlar sarılıp bizi öpüyor. Burada bizi tanıyorlar, çok seviyorlar. "Paterangudia"lar geldi diyorlar. Böyle söylüyorlar çünkü soyadımız Pateranga.

Öğleden sonra Eleni Halam dışında bütün halalarım ve mahalleliler bize hoş geldine geldiler. Babaannem Permatula soğuk suyumuz olsun diye kuyuya indirdiği testileri çekti yukarıya. Burada buzdolabı yok. Soğuk suyun yanında bize kendi eliyle yaptığı nefis incir ve gül reçellerini ikram etti. Dedemle babam kahveye gittiler. Orada siyaset konuşuyorlar.

Yarın en iyi arkadaşım Rinula'yı da göreceğim.

İmroz'da çok iyi vakit geçireceğiz. İyi geceler.

Margarita'nın canı o anda üzerine *Sana* yağı ve gül reçeli sürülmüş bir dilim ekmek çekti. Ama bir daha mutfığa giderse annesinin avaz avaz bağıracağını biliyordu. Bu reçeli babaannesi Permatula bahçesindeki nisan güllerinden yapardı. Koyu kırmızı çok yapraklı güllerden farklıydı bunlar, pembe renkliydiler, çok tatlı bir kokuları vardı. Önce kızlar gül yapraklarını yoldardı. Sonra küçük bir makasla sivri uçlarını kestikleri yaprakları babaanne bir yerde toplardı. Bu reçelin kabızlığa bire bir olduğunu söylerdi babaanneleri.

İmroz

12 Temmuz 1955, Salı

Sevgili günlüğüm,

Eleni Hala

Bugün Eleni Hala'ya gittik. Ona çok istediği çıtçıtlı elbiseyi götürdük hediye olarak, çok sevindi. Bütün gün onda oturduk, bizi yemeğe tuttu. Ama babam yemekten hemen sonra

gitti çünkü Eleni Hala'da fazla oturamıyor. Gerçekten de böyle tuhaf bir ev düzeni hiç görmemiştir.

Bir zamanlar nişanlıymış Eleni Halam ama nişanlısı ince hastalık olmuş –çabuk götüren vereme böyle diyorlar– ve ölmüş. O gün bugündür siyahlar giyiyor, evdeki perdeler, masa örtüleri, hatta yerdeki kilimler bile siyah. Gelin gitmek üzere hazırlandığı evden dışarı hiç çıkmıyor, bir tek kiliseye gitmek için çıkıyor, bir de tarlasının sınırlarıyla ilgili mahkemeye şahitliğe çağırırlarsa o zaman çıkıyor. Kiliseye de Noel'de, Paskalya'da, ya da panayır gibi kutlanan Aziz Barbara gününde katiyen gitmiyor çünkü bunlar neşeli yortular. Bir evlatlığı var, evin bütün dış işlerini o görüyor. Ama şahane yemekler yapıyor Eleni Hala. Mecnuaları hikâyelerini okumak için değil, yemek tarifleri için alıyor ve bize her gidişimizde harika yemekler yapıyor.

Kızlar birkaç yıl sonra *Büyük Umutlar*'ı okuyup Miss Harisam'ı tanıdıklarında akıllarına hemen Eleni Hala gelmişti. "Paralel hayatlar," demişti Virginia Teyze. Romanlar yaşamın içinden çıkar derler ya, aslında çoğu kez yaşam onları geçip geride bırakıyor. "Etrafımızda olup biteni düşününce," diye kendi kendine mırıldandı, aklı o anda Fula'ya takılan Margarita, "bütün bunları romanlarda okusaydık, mümkün değil, olamaz bunlar, derdik."

... Halanın evine gitmeyi seviyorum çünkü mezeler ve mecnualar çok güzel. Sofia bu evde bunalıma giriyormuş, öyle diyor, anayola bakan pencereye bağdaş kurup oturuyor bütün gün, hiç kıpırdamıyor. Diğer bütün günler siyah perdeleri inik oluyor evin, ama biz gittiğimizde halam bizim hatırıma açıyor perdeleri.

Annemle habire yemek tarifleri veriyorlar birbirlerine.

Permatula Babaannem Eleni Hala evlenmediği için çok dertli. Ona rahibe diyor. Hiç evine gitmiyor. Ama dedem her akşamüstü uğruyor halama, kahvesini orada içiyor.

Giderken bize pirinçli pişi ve bademli bisküvi verdi, ya-

nın sabah sütümüzün yanında yiyelim diye.

Dönüş yolunda kocası hapse girmiş olan Bayan Olga'ya rastladık, bizimle birlikte yürüdü. Bize bütün kışın dedikodusunu verdi.

Bayan Olgaların yerinde başkası olsaydı İmroz'a değil gelmek, adanın resmini bile görmek istemezdi. Vasilis hapisten çıktıktan sonra her yaz geliyorlardı artık adaya. "İmroz'da hapishane günleri," derdi Olga o yıllardan neredeyse nostaljiyle söz ederken. Adada Olga'nın hayatını kolaylaştırmak için elbirliğiyle nasıl uğraştıkları geliyor aklına Margarita'nın. Biri Bay Vasilis için süt, diğeri taze yumurta getirir, bir diğeri odunlarını keserken öteki Bayan Olga'nın kiraladığı küçük evin çatısını onarırdı. Rinulaların ailesiyle çok samimiydiler. Rinula 1960'ta liseye gideceği zaman –o zamanlar İmroz'daki Rum okulunda sadece dokuzuncu sınıfa kadar okunabiliyordu ve bu okul 1964'e kadar açık kaldı– kendi çocuğu olmayan Bayan Olga onu İstanbul'da yanına almış, Rinula lise boyunca onunla kalmıştı.

Bayan Olga, Rinula'yı Aachen'da matematik tahsili yapan yeğeni yakışıklı Stavro ile evlendirmeyi çok istemişti. Rinula da bu oğlan için çıldırıyordu. Stavro yazları İmroz'a teyzesine gelirdi ve Rinula ile arkadaşlık ederlerdi. Niki ile liseden mezun oldukları yaz belki artık bu yıl Stavro gelince ilişkileri resmiyet kazanır diye hayallere kapılmıştı kızlar. Ama Stavro Aachen'dan nişanlı olarak dönünce Rinula muazzam bir hayal kırıklığı yaşamıştı. O kış apandisit ameliyatı için hastaneye yatan Stavro orada kendisinden altı yaş büyük Alman hemşire Lotte'yle tanışmış. Bir de üstelik İmroz'a getirmişti kızı utanmadan! Rinula hiç konuşmadı Stavro'yla. Bayan Olga yerin dibine geçmiş, bir sonraki vapurla adadan geriye postalamıştı ikisini de.

Bu olaydan sonra Rinula geleceğe dair bütün planlarını değiştirmişti. Olga'nın evinde kalıp İstanbul Üniversitesi'ne devam etmeye karar vermişken –İktisat Fakültesi sınavlarına girmişti bile– birdenbire fikir değiştirip Atina'ya gitmeye kalkmıştı. En yakın

arkadaşı da yanına geliyor diye Niki'nin deli gibi sevindiğini hatırladı Margarita. Ama sonradan olaylar Niki'nin hayal ettiği gibi gelişmedi.

İmroz

13 Temmuz 1955, Çarşamba

Sevgili günlüğüm,

Deniz Banyosu

Bugün ilk deniz banyomuzu yaptık. Bay Nikola'nın otobüsüne büyük bir grup doluşup denize gittik. İmroz'da sadece iki otobüs var, bunlar insanları köylerden Panayia'ya, yani adanın merkezine taşıyor. Köylüler merkezde işlerini görürlerken aynı otobüs denize girmek isteyenleri Kastro'ya taşıyor. Öğlen olunca yine halkı toplayıp köylerine geri getiriyor. Ama otobüsü kaçırırsan geri dönemezsin, yürümen lazım. Şanslıysan o tarafa giden bir kamyon bulursun, seni köye götürür.

Deniz başta soğuktu, sonra çok güzel oldu. Margarita lastikle yüzüyor. Ben de yüzme bilmiyorum ama lastikle yüzmeye utanıyorum çünkü Rinula'yla doktorun kızları yüzme biliyorlar ve benimle alay ederler. Ama bir numara yapıyorum. Ayaklarımın bastığı yere kadar gidiyorum, ondan sonra yüzüyormuş gibi yapıyorum. Babam bana yüzme öğretmeye çalışıyor ama burnuma su giriyor, çok yakıyor.

Sofia arkadaşlarıyla ve oğlanlarla ta limana kadar yüzüyor. Orada kayaların üzerine çıkıp sohbet ediyorlar. İfigenia'nın annesi gözden kaybetmiş kızını, çok merak etmiş. Ama ben biliyordum nerede olduğunu, Petros ile kayaların arkasına gidiyorlar, birbirlerine sarılıyorlar. Biliyorum tabii, Sofia söyledi, ama bildiğimi hiç belli etmiyorum çünkü söylersem Sofia beni çimdikliye çimdikliye mosmor eder.

Yanlarında bir de alacalı mayolu bir bey vardı bugün. Dediklerine göre memleketlisi bir kızla evlenmek üzere Afrika'dan gelmiş. Evlenme yaşında kızı olan bütün anneler

onu göz hapsine aldılar. Otobüste yanıma oturdu, okulumu, kaçınıcı sınıfta olduğumu, iyi öğrenci olup olmadığımı sordu. Bir de kız kardeşlerimi sordu, en çok da Sofia'yı. Çok sempatik bir adam. İfigenia onunla İngilizce de konuştu, çok iyi konuşuyormuş, öyle dedi. Otobüste İfigenia Petros'un yanına oturmuyor, annesi durumu çakmasın diye.

Ah, her yaz İmroz'a gelen o Afrikalılar, Amerikalılar, Avusturyalılar. Buralara çocuklarını yollayabilmeyi bütün ailelerin hayal ettiğini iyi biliyordu Margarita. Giden fakir çocuklar, işçi çocukları günün birinde şık giysiler içinde, kollarında altın saatler, cepleri dolu geri dönüyorlardı.

Rinula'nın hayatı da bu yöne döndü. O büyük hayal kırıklığını yaşadığı yaz, teyzesi baba toprağını ziyaret etmek üzere Güney Afrika'dan çıkıp gelmişti. Rinula'nın talihsiz hikâyesini dinlemiş, kız kardeşinin ailesine bir iyilik yapmaya karar vermişti. Rinula'yı Cape Town'a götürmeyi, orada İngilizce öğrenmesini ve tahsilini sürdürmesini önerdi. Bütün bunların gerisinde dile getirilmeyen zengin bir damat bulma sözü de yatıyordu haliyle. Rinula'nın babası başta itiraz etti bu fikre. Afrika'ya yerleşmiş olan herkes için dediği gibi çocuğunu o "Afrikalı zenci sömürücülerinin yanına" göndermek istemiyordu. Ne var ki Bayan Lula, kız kardeşinin bu teklifiyle kızının istikbalinin çok parlak olacağına inanıyor ve kabul etmesi için kocasına baskı yapıyordu. Üstelik Afrika onun gerçekleşmemiş düşüydü. Rinula'nın fikrini pek soran olmadı aslında; o da o aralar ne yapacağını bilmiyordu zaten. Kalbinin yarısı Stavro'ya yakın olmak istiyor, öbür yarısı ise mümkün olduğu kadar uzağına kaçmak istiyordu. Atina'nın uzaklığı yeterli güveni vermiyordu, ama ya Afrika... Böylece Virginia Teyze'nin deyimiyle "ok yaydan çıkmıştı" artık.

... Eve döndüğümüzde çok acıkmıştık. Babaannem bize kabbak ve patlıcan kızartması yaptı. Bir de tarator. Ama annem, önce yıkanın, diye bağıırıyordu. Tuzlu kalmanın ne zararı var,

anlamıyorum. Üstelik kuyu suyu buz gibi. Ben kovadan biraz elime su alıyorum, ellerimi, ayaklarımı ovuyorum, yıkandım tamam, diyorum.

Öğleden sonra evin önündeki tarlaya çıktık, çok büyük, meydan gibi bir yer, bir sürü çocuk geliyor oraya. Çelikçomak oynadık. Bu oyunu burada İmroz'da öğrendik. İstanbul'da oynamıyorlar. Ben bu oyunda çok iyiyim. Çeliğe ucundan vurmayı biliyorum, yükseliyor, bir vuruyorum, ta uzaklara gidiyor. Ondan sonra bacaklarım uzun olduğu için hızlı koşabiliyorum. İmroz'da hoşuma giden şey büyük çocuklarla küçük çocukların bir arada oynaması. Halbuki İstanbul'da Sofia'nın arkadaşları bizimle oynamıyor.

İyi geceler.

İmroz'da büyükler tarafından azarlanmadan küçüklerin gece geç saatlere kadar sokakta oyun oynamaları Margarita'nın anıları arasında en hoş olanlarındandı. Çelikçomak, saklambaç... Üstelik saklambaç oynarken İstanbul'da olduğu gibi birinin yerini bulunca "*sobe*" diye bağırılmıyordu İmroz'da, yere tükürüp "tükürdüm sana" deniyordu. "Vasile" dedikleri seksek oyunu da iki şekilde oynanıyordu: ya yere çizilen sekiz parçaya ayrılmış yuvarlaklarla, ya da dikkörtgen ve yuvarlaklardan oluşan dar uzun bir şerit halinde. Tek ayak üzerinde çizgiye basmadan dengede durmak gerekiyordu. "Denge egzersizi," diye düşündü Margarita. Fula'yla oynadıkları en sevdiği oyundu seksek.

Bunları düşünürken iç geçirdi Margarita, en sevdiği arkadaşı artık yanında yoktu. İkisinin de hiç şüphesiz aklından asla çıkmayacak olan bir seksek oyunu geldi aklına: bir akşamüzeri kendilerini kaybetmiş bir halde oynadıkları seksek... Bu sıcak eylül akşamüstünde yine aynen yaşar mı o dakikaları? O gün öğleden sonra kış havasıydı sanki, çok soğuktu; Fulaların bahçesinde oynuyorlardı. Annesi çok hastaydı, bu yüzden içeride onu rahatsız etmek istemiyorlardı. Bazen çocukları pencereden seyretmeyi severdi Fula'nın annesi. Gün batıyordu, evlerin ocaklarından yanık

odun kokusu yayılıyordu havaya. Bir an Fula'nın babası dışarı çıkmış, kızını kucağına alıp iyice göğsüne bastırmış, sonra da o akşam Margaritalarda kalmasını söylemişti. Ne biri ne de öbürü "Neden?" diye sormuştu. El ele tutuşup eve girdiler. Karşısında iki kızı görüp üstelik onları Bay Stelyo'nun yolladığını öğrenir öğrenmez önlerine birer bardak sütü koyduğu gibi fırlayıp gitmişti evden Gliko. O gece ne o ne de Kosta eve döndüler. Ölünün başında sabaha kadar oturdular.

Fula birkaç gün onlarda kaldı. Annesinin öldüğünü ona ne zaman söylediler, hatırlamıyordu Margarita ama sanki babasının onu kucaklayıp göğsüne bastırdığı anda anlamıştı olanları. Cenaze Fula'yı götürmediler. Margarita ise o tatsız anı unutturmak için, ne zaman yolları üzerindeki mezarlıktan geçseler bir sürü saçma sapan lafla oyalamaya çalışırdı arkadaşını, dikkati dağılsın, mezarlığa bakıp aralıklardan annesinin mezarını görmesin diye. Uzun yıllar sonra birlikte *Doktor Jivago*'yu seyrettiklerinde küçük Jivago annesinin cenazesinin arkasından yürürken ikisi de aynı şeyi düşünmüştü, birbirlerine tek söz etmeden.

Bazı arkadaşlıklar ömür boyu sürüyor. "Damon ve Fidas" diyordu onlara Virginia Teyze. Şimdi ayrılacaklarını düşündükçe içi daralıyordu Margarita'nın. Ama Fula'nın sonradan başına gelenleri düşününce, "Eh, ne yapalım, ölüm yok ya sonunda," diyerek avuttu kendini.

İmroz

14 Temmuz 1955, Perşembe

Sevgili günlüğüm,

Dedem

Kuvvetli rüzgâr denize gitmemize izin vermedi. Babaannem Permatula'nın çamaşır günüydü, bizi suya yolladı. Burada evlerde su yok. Çeşmelerden kovalarla, testilerle taşıyor.

* Klasik Yunan'da birbirlerine çok sadık iki filozof. (ç.n.)

Sofia iki kova taşıdı, ben bir kova, Margarita da bakır kova-yı, hani dedemin keçileri sağarken içine süt koyduğu kovayı. Birçok kere gittik geldik. Çeşmede birkaç oğlan çocuğu var-dı, bize laf attılar. Bana "çekirge" diye bağıldılar. Çocuklar-dan biri Yeorgia'nın kardeşi. Geçen yıl birlikte oynuyorduk ama bu sene büyümüş, bize ukalalık ediyor.

Suyu çamaşırhaneye taşıdık. Babaannem altına odunları yerleştirdiği kocaman kara kazanın içine çivit attı. Sonra ça-maşırlar toplanıp bir bir asıldı dışarıya. Anneannem Klioniki de parmaklıklara yakın oturmuş etrafı seyrediyordu. O ara Bay Paraskeva geçti önümüzden, anneannemle konuştu. An-neannem Bay Paraskeva'ya karısını sordu. "Pige sakat,"* de-di Bay Paraskeva. Anneannem, "Ne, sakat mı kaldı, vah za-vallı!" der demez hepimiz gülmeye başladık. Bir tek annean-nemle Bay Paraskeva neden güldüğümüzü anlamadılar.

Sana şunu söylemeliyim ki burada İstanbul'daki gibi ko-nuşmuyorlar. Kelimeleri kesiyorlar yarıda. "*O babas mou*" diyeceklerine "i babas'm" diyorlar mesela. "Trekse" diyecek-lerine "kopse" diyorlar.** Geçen yıl oynarken çocuklar Mar-garita'ya "Kopse, kopse," diye bağırıyorlardı. Margarita da oyunu bırakmak istemiyordu bir türlü. Ama bu yıl öğrendi ne anlama geldiğini.

Akşamüstü dedem bizi keçilerin yanına götürdü. *Askam-nies*'lerden –burada *dut* ağacına böyle diyorlar– yaprak top-ladık. Dedem zeytin dalı da kesti, keçilere verdik yesinler di-ye. Bizi görür görmez melemeye başladılar. Keçileri uzun bir iple sivri ucu toprağa gömülü, kazık dedikleri bir demire bağlamışlar. Sonra keçilerin sağılması başladı. Dedem beni yanına çağırdı. Geçen yıl öğretmişti keçi sağmayı. Margari-ta da öğrenmek istedi... Dedem ona da gösterdi ama keçi bir döndü, ayağıyla bakır çanağı devirdi, süt döküldü. Dedem çok kızdı, Margarita'ya bir tokat attı. O da başladı hüngür

* "Pige se kato" ("aşağıya indi") cümlesinin İmroz lehçesinde kısaltılmış hali. (ç.n.)

** *O babas mou*: babam. *Trekse*: koş. *Kopse*: kes, dur, bırak. (ç.n.)

hüngür ağlamaya. Sonra dedem çok kuvvetli bir sesle ona "Patla!" diye bağırınca Margarita sustu. Dedem bazen çok vahşi bir adam oluyor. Hiç babaannem gibi değil, o hep bizi şımartıyor, hiç azarlamıyor.

Dedemden korkuyorum. İyi geceler.

Margarita da korkardı dedesinden. Neyse ki babası kendi babasına pek benzemezdi. Açık kalpliydi, fıkralar anlatır, kızlar küçükken onlarla oynamaya her zaman vakit ayırırdı. En kötü şartlarda bile hep başkalarına gayret vermeye çalışan biriydi. Kendi babasından aldığı tek kötü huyu ise anında parlayıp, bir anda gözü hiçbir şeyi görmez hale gelmesiydi. Ama yaz yağmuru gibi çabucak geçiverirdi kızgınlığı. Gliko ile kavga edip bağırduğunda bazen bir tabak fırlatıp kırdığı da olurdu, ama annesi pek tepki vermezdi böyle anlarda. Margarita büyüdükçe Gliko'nun bunu bir anne taktiği olarak kullandığını anladı. Annesinin cevabını susarak vermesi, babasının haklı bile olsa sesini yükselttiği için pişmanlık duymasına yol açıyordu. Kapıyı küt diye çarpıp evi terk ettiği her defasında küçük kızlar ya geri dönmezse diye endişe içinde bekler, anneleri gülümseyerek onları sakinleştirirdi: "Babanızı tanımıyor musunuz? Kuzu gibi dönecek geriye." Gerçekten de akşamüstü pastalarla, yağlı simitlerle eve döner ve gözleri yerde sorardı: "Ne yani, hâlâ çay koyulmadı mı bu evde yoksa?" Çaydan sonra Gliko kızları odalarına ders çalışmaya yollar, sakın alçak bir sesle mırıl mırıl başlardı konuşmaya kocasıyla. Bu şekilde onu ikna eder ve istediğini yaptırırdı.

Oysa dede hiç böyle biri değildi. İyiyken bile yüzü gülmezdi, bir de köpürdü mü kızgınlığı saatlerce, günlerce sürerdi. Hiç aklınıza gelir mi, bu ağır molla adam Babaanne Permatula'ya kendisi yirmi iki, babaanne on iki yaşındayken ilk görüşte âşık olsun ve hemen gidip babasından istesin. Permatula on üç yaşına basınca evleniyorlar ve babaanne on dördünde eline ilk çocuğu Kaliopi'yi alıyor. Torunlarına çok kez anlatmıştı, akşam karanlığı çökerken kocası eve gelene kadar bebek kucağında ocağın önünde

hiç kıpırdamadan oturur, beklermiş. Hayaletten korkarmış çünkü. Çocukmuş henüz. Dede de onu sık sık yalnız bırakmış, ticaret yaptığı için teknesiyle boyuna İstanbul'a, Çanakkale'ye gidermiş. O zamanlar henüz tamamen Rum adası olan İmroz'dan Limni'ye, Selanik'e, hatta ta İskenderiye'ye kadar gittiği olurmuş. Her seyahatte eve çok hoş hediyeler getirirmiş. Kosta'nın baba evi bu yüzden lambalarla, aynalarla, porselen takımlarla doluydu. Bunların içinde en güzeli dedenin her akşam yatarken küçük bir anahtarla kurduğu, kiliselerdeki saatler kadar büyük, üzeri kıymetli taş kakmalı sarkaçlı duvar saatiydi. "Bu saat evimizin çarpan yüreğidir," derdi Kosta.

İmroz
16 Temmuz 1955, Cumartesi

Sevgili günlüğüm,

Hapishane

Bugün Bayan Olga'nın kocası Bay Vasilis'i görmeye hapishaneye gittik.

Bayan Olga ile kocası İstanbullu. Bay Vasilis çok çok zengin, ilk otomobil sahibi olanlardan. Ama bir gün bir Çin-gene adama çarptı otomobiliyle, adam kötürüm kaldı. Mahkemeye verdiler Bay Vasilis'i ve bir buçuk seneye mahkûm edildi. İstanbul hapishanelerinde canilerle birlikte kalmasın diye bir hâkime para verdiler, o da İmroz Hapishanesi'ne yolanmasını sağladı. Hapishanedeki tek mahkûm Bay Vasilis çünkü burada hiç suç işlenmiyor. *Hususi* hapishanesiymiş, öyle diyor kendisi.

Karısı da geldi, babaanneme yakın bir ev kiraladı adada. Her gün sabah akşam ziyaretine gidiyor, pişirdiği yemekleri götürüyor, ona arkadaşlık ediyor. Paskalya ve Meryem Ana gibi büyük yortularda *gardiyan* Bay Vasilis'i öğlen yemeğine eve getiriyor, sonra yeniden hapishaneye dönüyorlar.

Şu anda bir senesini tamamladı. Altı ayı daha var. "Yüz-

dük yüzdük kuyruğuna geldik," diyor Bayan Olga. Ama galiba ucuz kurtardı Bay Vasilis. Bak işte Çingene adam artık hiç yürüyemeyecek ama Bay Vasilis altı ay sonra istediğini yapacak.

Her neyse, akşamüstü Permatula ninemin yaptığı keki, Bayan Olga'yla birlikte hapishaneye götürdük. Bir tek Sofia gelmedi. İki arkadaşı uğradı, gezintiye çıktılar.

Küçük bir gezi gibiydi hapishaneye gidişimiz, çünkü hapishane köyün dışında. Böğürtlen dolu bir patikadan yürünüyor. Yüksek bir yere yapmışlar, manzarası nefis. Deniz görünüyor, Kastro'ya giden yol görünüyor, arkalarda da Semadirek Adası. "Villamız" diyor Bayan Olga hapishaneye. Oraya varır varmaz *gardiyan* hemen bize iskemleler getirdi, Bay Vasilis de geldi hep beraber oturduk. *Gardiyan* bize çay getirdi. Bay Vasilis İstanbul'u sordu bize. Az sonra doktorun karısı da geldi iki kızıyla. Angeliki ile Maria. Maria'yla çok oynarız ama Angeliki kibirli bir şey. Çayımızı içip doktorun karısı Bayan Patsi'nin getirdiği mezeleri atıştırdıktan sonra *gardiyanın* oğlu Doğan'la oynamaya gittik. Doğan geçen yıldan beri arkadaşımız. İçeri girip hapishaneyi görmek istedik ama babam kızar, dedi, izin vermedi.

Karanlık basmaya yakın dönüş yoluna koyulduk.

Fula'nın babası Bay Stelyo'yu yakaladıklarında ikinci karısı Antula'ya haber versin diye Doğan'ı yollamışlardı. O zaman artık koskoca delikanlı olmuştu Doğan, nasıl da utanmıştı yaptığı işten. Gözlerini kendisine dehşetle bakan Margarita ve Fula'nın gözlelerinden kaçırarak yere bakarken, "*Madam, babam dedi, yatak gönder,*" demişti. Antula'nın şilteyi sarmasına yardım etmişti, ağzından başka hiçbir söz çıkmamıştı. Bay Stelyo'nun eşyalarını alıp hapishaneye götürmüştü. Ertesi gün, Bay Stelyo Çanakkale'ye mahkemeye götürülürken limana inmişlerdi, Fula babasıyla veda-laşacaktı. Yıpranmış paltosu içinde ayakta duran Bay Stelyo'nun kestane rengi saçları rüzgârda uçuşuyordu. Ellerini zincirle bağlamışlar, bir de asma kilit takmışlardı. "Demek ki o zamanlar ada-

da henüz kelepçe yoktu," diye düşündü Margarita. Fula'ya sarılmak istedi babası, beceremedi. O zaman Kosta *jandarma*'lardan rica etti, çözdüler ellerini. Motor uzaklaşıp da köye döndüklerinde Fula üçüncü kez gece yatisına onlarda kalacaktı, çünkü Antula avukat bulmak için kocasıyla birlikte gitmişti.

Fula'nın Margaritaların evinde ikinci kalışı ise babasının ikinci kez evlenmeye karar vermesiyle olmuştu. Annesi öleli henüz bir yıl olmuştu. Köy yaşantısı için tam bir skandaldı bu. Fula'nın bir üvey annesi olmasını ne kadar garipsemişti o zaman kızlar. Böyle bir şeyi ancak masallarda okumuşlardı. Mesela Sindirella'nın ve Pamuk Prenses'in üvey anneleri vardı, çok kötüydüler. İmroz'daki tek açık hava sinemasına gelen Türk filmlerinde de üvey anneler hep kötüydü, çocuklara üzüntüden başka bir şey getiriyorlardı.

Ama Bay Stelyo'nun iyi bir gerekçesi vardı: "Çocuğun bakımı için bir kadına ihtiyaç var." Fula'nın hatırına Antula ile evlenmişti. Antula, Bay Stelyo'dan on yedi yaş küçüktü ve çok güzeldi. Müşfik bir anne olduğunu kanıtlamak için elinden geleni yapıyordu ama küçük kız ona, belki de sezgisel olarak, başından beri hep ihtiyatlı yaklaşmıştı. "Fula zaten genelde fazla ölçülüdür sevgi gösterilerinde," diye düşündü Margarita.

İmroz

17 Temmuz 1955, Pazar

Sevgili günlüğüm,

Çadır

Bugün Kastro'ya pikniğe gittik. Bayan Olga da bizimle geldi. Kastro'daki kilisenin adı Aya Marina, bugün yortusu var. Önce köye gittik, sonra kiliseye. Sonra kalede bir gezinti yaptık. Kalenin ucuna kadar gitmeye korktum, rüzgâr çok kuvvetli esiyordu, aşağıda deniz kudurmuştu. Daha sonra kuma inip denize girdik.

Deniz banyosundan sonra çadıra gittik, ziyarete. Rinu-

la'nın babası tam denizin dibine çadır kurmuş, önünde koca bir tentesi var. İplerle kazıklarla yere tutturulmuş, etrafına da çakıl taşı döşenmiş, yılanlar çadıra girmesin diye. Ben şahsen burada kalmaya korkarım. Rinula korkmuyor ama. Bu sayede günde iki kere denize giriyor. Simsiyah olmuş. Bayan Olga ile annem Rinula'nın annesiyle beraber masayı kurdular, yemekleri çıkardık. Biz yanımızda börek, haşlanmış yumurta, köfte, ninemin yaptığı ekmeği ve turfanda domates getirmiştik. Bayan Olga biber ve domates dolması yapmıştı. Rinula'nın annesi de gaz ocağında balık kızarttı. Ben balık yemedim, kılçıklarından korkuyorum çünkü. Bir seferinde boğazıma kılçık takılmıştı, az daha boğuluyordum...

"Biz balıkçılar balığı kılçığıyla yeriz." Bu cümleyi bir gün şaşkınlık içinde üniversitenin amfiteyatrosu şeklindeki dersliğinin tahtasında okumuştur Margarita. Yunanca yazılmıştı, herhalde bir sınıf arkadaşı yazmıştı. İlk anda henüz tanımadığı bir Yunanlı öğrenciyle aynı sınıfta olduğuna sevinmişti. Ama altına şunu da eklemişti yazan: "Bu cümleyi okumayı becerebileni... becersinler." Sınıfta başka Rum yoktu. Bir Margarita bir de bunu yazan Hasan okuyabiliyordu tahtadaki yazıyı. Daha sonra öğrenmişti Margarita, Hasan İskeçeliydi, Yunanca biliyordu. Hiçbir zaman arkadaş olmadılar, Margarita'ya hep düşmanca davranıyor, laf atıyordu. Margarita'nın yakın arkadaşı Nermin'i de o kadar bıktırmıştı ki bir gün kendini alamayıp küfretmişti Nermin, "*Ahlaksız!*" demişti.

Kafasını kaldırdı, kitaplığına baktı Margarita. Sınıf arkadaşları ona bir fotoğrafın içinden gülümsüyorlardı. Birinci sınıftayken inorganik laboratuvarında çekilmişti resim, hepsinin üzerinde beyaz gömlekleri vardı. Ahmet önünde durdukları tahtaya tarihi tersten yazmıştı, fotoğrafta düz çıkar diye, tıpkı aynadaki gibi. Bu yanılsıyla amma da dalga geçmişlerdi o gün hepsi. Artık bütün bu arkadaşlarını, Nermin'i, Orhan'ı, Latif'i, Lamia'yı kaybedeceğini düşününce içi daraldı Margarita'nın. Latif Kıbrıs Türküydü, Yunanca bildiğini göstermek için şiirlerden çeşitli dizeler

okurdu ona. Margarita ne dediğini anlamadıkça Latif büyük hayal kırıklığına uğruyordu. Belki telaffuzundan, belki Kıbrıs'a has lehçesinden, her nedense söyledikleri Margarita'ya hiç Yunancaymış gibi gelmiyordu.

Bütün bu arkadaşlarıyla yakındı, ama Nermin en yakın arkadaşındı. Evine girer çıkar, ailesini tanırdı. Nermin de Virginia Teyze'nin evine gelip giderdi. Nermin'in derdi günü Margarita'ya sınıf arkadaşlarından bir damat bulmaktı. Kendisinin ise Tıp'ta okuyan bir çocukla garip, platonik bir ilişkisi vardı, gözü başkasını görmüyordu. Margarita Nermin'in bu çabaları karşısında zor durumda kalıyor, tanıştırdığı çocukları beğenmediğini söylüyor, bir Türklerle ilişkiye girmeyi düşünmediğini söyleyip arkadaşını kırmak istemiyordu. Ama sonunda anladı galiba Nermin.

"Okul hayatımla ilgili güzel anılarım var ama hatırlamaya değer bir aşk hikâyem olsaydı belki daha da güzel olurdu," diyerek içini çekti Margarita.

Yunanistan'a okumaya gitmesine karşı çıkan babası kendisini şu sözlerle haklı çıkarmaya çalışmıştı o zamanlar: "Yunanistan'ın kalitesini de gördük işte. Seninki oralarda öğrendi öğrendiklerini." Kastettiği Niki'ydi. "O sosyalizmler falan, yok neymiş, sınıfların eşitliğiymiş, bilmemne... Yetmedi bir de pratiğe dökmeye kalktı öğrendiklerini," diyordu Gliko'ya. Tamamen kendi derdinden ötürü ciddi ikilemler yaşayan Gliko, ne yapacağını, hangi tarafı tutacağını bilmez bir halde bunalıp duruyordu bu lafları duydukça.

... Yemekten sonra yeniden denize girmemize izin vermediler çünkü tok karnına denize giren insan boğulurmuş. Üç saat beklememiz gerekiyordu deniz için. Bu arada Bayan Lula habire halinden şikâyet edip duruyordu, çadır hoşuna gitmiyormuş, evinin konforu yokmuş burada. Gündüz sıcak oluyormuş içi, gece de dalgaların sesinden ve çadır bezinin sert rüzgârla dalgalanmasından bir türlü uyuyamıyormuş.

Rinula'nın babası bizi ırmağa götürdü. Yüksek sazlıklar

var kenarında, ama ırmak denize kadar inmiyor çünkü yazın çok suyu olmuyormuş. Irmağı geçip Ağrı'da'ya* çıktık. Deniznin ortasında kocaman bir kaya var. Dalgalar kayalara çarptıkça ta yükseklerle kadar köpükler saçılıyor. Rinula'nın babası Bay Dino uzunca büyük bir taş parçası buldu balık şeklinde, oltayla sardı ve parlasın diye kayaların üzerindeki tuzla ovdu. Oltanın ucuna astı. Biz önden koşup, Bay Dino kocaman bir sinagrit tuttu, diye bağırdık. Bunu duyan kadınlar ayağa kalktılar, uzaktan Bay Dino görününce Bayan Lula, "Yarın hepiniz yemeğe davetlisiniz. Sinagriti otla hazırlayıp fırına göndereceğim," dedi. Biz kahkahalarla gülmeye başladık, bu arada Bay Dino elinde taşla geldi. Bayan Lula çok kızdı kocasına, aklın fikrin hep muziplikte, çadırdan baktım artık, yarın evime dönüyorum, dedi...

"Bu Sibligadeslerin arasından nasıl Rinula kadar dengeli biri çıktı, hayret," dedi Margarita kendi kendine. Dino İstanbullu. İmroz'a görücü usulüyle kız almaya gelmiş. Ama çeşmede testisine su doldurmakta olan Lula'yı görür görmez âşık olmuş ve görücü usulü bulunan kızı son anda bir kenara itip Lula'yla evlenmiş. Bu arada Lula kız kardeşlerinin yaşadığı Afrika'ya gitmek üzere hazırlanmakta. Bütün hayali Afrika'ya gitmek. Ama annesine babasına da söz vermiş, bir damat bulunursa sizi burada yalnız bırakmamak için evlenebilirim demiş. Böyle evlenmiş Dino'yla, gönülsüz yani.

O kadar birbirleriyle uyumsuz kişilerdi ki bu ikisi, düğünün üzerinden henüz bir yıl geçmişken Dino eşyalarını toplayıp evi terk etti. Kısa bir süre sonra boşanma izni de çıktı. Lula o çok arzuladığı Afrikasına gidebilmek için evraklarını hazırlamaya başladı bunun üzerine. İstanbul'a da gitti tabii, yeni giysiler diktirmeye. Orada arkadaşları onu bakla falı bakan bir çingene kadına götürmüşler. Çingene, "Sana yol görünmüyor," deyince gülmüş hepsi, çünkü bileti bile elinde, Afrika'dan kardeşleri yollamış.

* Bugünkü Tepeköy. (ç.n.)

Ertesi gün Dino ile karşılaşiyor Lula. O karşılaşmada aralarında Virginia'nın deyişiyile "Ne vuku bulduysa artık," bunu kim-seler bilmiyor. Ama bilinen şu ki yeniden evlenmeye karar veriyorlar. Çok kısa bir süre sonra Rinula doğuyor, o günden beri de birlikteler, farklılıklarını hiç gündeme getirmiyorlar.

Ama yine de Lula kocasına kızınca, "Senin yüzünden Afrika' da ne damatlar kaçırdım," demekten alamıyor kendini. Dino da dönüp İstanbul'da kaçırdığı drahoması dolgun kızları bir bir sıralıyor ona.

Yazar ve şair olan Dino gazetelere de yazı yazıyordu ve İmroz'da bir kitapçı dükkânı açmıştı. Ama çoğu kez kapalıydı dükkân. Ya evinin kütüphane haline dönüştürdüğü bodrumunda ya da Kastro'da çadırdaki yazıyordu yazılarını. "Eh, şimdi doğruya doğru, İmroz'da da kim kitap okumaya hevesliydi ki zaten?" diyerek Dino'nun hakkını teslim etti Margarita. İnsanlar hem fakirdi hem de gündelik işleri başlarından aşkındı.

"Bu çocuğu okutmak için neler çektim ben," der sık sık Lula. "Eğer babasına kalsaydı, Türkün tekiyle evlenmiş, ona on çocuk doğurmuş olurdu bugün. Kusuruma bakma Margaritacığım ama maalesef gerçek bu," diye de eklerdi.

Ancak son yıllarda İmroz'da *öğretmen okulu* açılıp da ada bir sürü öğrenciyle dolunca Bay Dino kitabevine Türkçe kitaplar koymaya başladı, şimdilerde işleri gayet iyi gidiyor. "Her işte bir hayır vardır," derdi herhalde Virginia Teyze bu durum karşısında.

... Sonra akşamüstü banyomuz için yeniden denize indik. Dönüşte otobüsü kaçırdık. Ama panayır zamanı kamyonlar oluyor, kasalarına tahta sıralar koyuyorlar insanlar otursun diye. Zeytinliklerden geçerken önde oturan biri, dikkat edin, diye bağırırdı, hepimiz eğildik zeytin dalları her tarafımızı çizmesin diye. Hapishaneden geçerken Bayan Olga, beni saklayın, aman görmesin, dedi. Çünkü Bay Vasilis kendisini sarı eteğinden tanıyabilir ve bu kadar geç saatte dönüyor diye kızabilirmiş.

Sevgili günlüğüm,

İyileşme

Şimdi iyiyim. Güneş çarptı. Benim kadar güneşte kalan Rinula'ya hiçbir şey olmadı ama. Shinudi* gezintisini kaçırdım böylece. Babamla Margarita ve Sofia gittiler. Orada Sofia'ya koca da bulunmuş ama o çok kızıyor, lafını bile duymak istemiyor. Babam çok dalga geçmiş Sofia'yla ama Margarita bir şey anlamamış ki bana da anlatsın. Ben damat falan görmedim, diyor.

Daha da zayıfladım, babaannem Permatula beni şişmanlatmak için bir sürü meze hazırlıyor, önüne koyuyor. Eleni Halam sütlaç göndermiş, bol tarçınlı. Yarın evden çıkmama izin verilecek. Ama korkarım yarından sonraki Aya Pande-imon panayırına izin çıkmayacak.

İyileştiğim için annem *Beyazlı Kadın* romanını okuma izin verecek bugün. Kaminari kardeşlerden ödünç aldık kitabı, çok kitapları var. Geçen yıl bize *İki Yetim* ve *Notre Dame'ın Kamburu* adlı kitapları vermişlerdi.

Bütün kadınlar geceleri bir araya geliyorduk, yan yana dizilip okuyorduk romanları. Annem, Sofia ve ben sırayla okuyorduk. Babaannem "Vah zavallı Quasimodo," dedikçe küçük taburesinde oturup hiçbir şey anlamadan bizi dinleyen Margarita, her "Quasimodo" adı geçtiğinde "Vazava simodo" diye kendince tekrar ediyor, bizi güldürüyordu...

Okuma seanslarının yer aldığı akşam eğlenceleri, babaannen evinin âdetlerinden biriydi. Yufka keserken, badem temizlerken, buğday ayıklarken hep birinin okuduğu romanları dinlemeyi alışkanlık haline getirmiştik. Belki de eldeki işin hızını kesen dedikoduya dalmayı önlemiş oluyorduk böylece; bu anlamda bir

* Şimdiki adı Dereköy. (ç.n.)

önlemli okumak. "Ağızlara lanet, ellere kuvvet," derdi babaan-nem. Böylece nöbetleşe birisi roman okurken –tabii okuma yaz-ma bilenler okuyordu sadece– diğerleri çalışıyordu. Okuma önce-liği hep Niki'nindi. Küçük yaştan beri, bilmediği ve ilk kez oku-duğu bir kitap olsa bile okuduğunu doğru okurdu. Bu gelenek ev-lerinde kış akşamları da sürdü sonradan, eğer dersleri yoksa. Elektriklerin sönme saati yaklaşp da ışıkların hafifçe azalıp yeni-den kuvvetlendiği o "sinyal" anına kadar sürerdi okumalar. O za-man yerlerinden aceleyle kalkıp yatmaya hazırlanırlardı, çünkü yarım saat sonra elektrikler kesilecek demekti. İmroz'da jeneratör ancak gece yarısına kadar elektrik sağlıyordu evlere.

... Bütün kitaplarını görmeyi ne kadar isterdim. Bu kız kar-deşler aristokrat bir aileden geliyorlar. Evlenmemişler çünkü İmroz'da onlara uygun koca bulunamamış. Ama içlerinden bir tanesi, evde kalmış olmamak için geçen yıl köyden biriyle evlendi, kocasını kendinden aşağı görüyor. Sokakta yürü-düklerinde adamın yanında yürümesine izin vermiyor, iki adım arkasından yürütüyor. Bayan Lula diyor ki bu kadının bütün derdi "ondan önde" olmakmış, annemle gülüşüyorlar. Bu deyimim ne anlama geldiğini bilmiyorum ama galiba bir prensesle ilgisi var. Bazı şeyleri bana açıklamıyorlar.

Okumak çok hoşuma gidiyor. İyi geceler.

Margarita'nın Filippa ile talihsiz romansının akıbetini içten pazarlıklı Anasto Teyzesinden öğrendiğinde "Sen de ondan önde olacaktın," demişti Gliko, zehirli oklarını ona doğru yönelterek. "Maalesef bir türlü ailemin yüksek beklentilerine uygun bir *amore* bulamıyorum işte," diye hayıflandı Margarita. Ama ne yapsın? Hep farklı dinden olanların, bakkal çıraklarının, şehvet düşkünü evli adamların dikkatini çekebildi bugüne kadar.

Virginia Teyze'nin bakkal Bay Anesti'den ısmarladıklarını al-mak için kapıyı açtığı gün geldi aklına. Her zaman bakkaliyeyi getiren uzun önlüklü tombalak Oğuz yerine bu kez Bayan Tekla'

nın kahve falında gördüğü esmer "çakı gibi" bir delikanlı vardı karşısında. Elindeki torbaları verirken parmakları birbirine değmiş, Margarita edeceği lafı şaşırmıştı.

Hayır, Margarita Filippa'yı bakkalda çalışıyor diye terk etmemişti. Ne var ki birlikte çıktıkları her seferinde Antonioni'nin *L'eclipse*'ini oynuyorlardı adeta. Alain Delon ağzını açıp bir laf ediyor, aradan yarım saat geçtikten sonra Monica Vitti karşı çıkıyordu dediğine. Acaba ne zaman akmaktan vazgeçecekler diye her an tetikte bekler gibi gözleri Boğaz'ın sularına takılı geçirdikleri o dilsiz dakikalara, sözlerin gereksiz, sessizliğin tek iletişim dili olduğu anlar demek pek mümkün değildi açıkçası. Eğer gerçekten Filippa'ya âşık olmuş olsaydı onun yanında yaşadığı bu suskunluk anlarında kendisini böyle çaresiz hissetmez, aşkı için mücadele etme gücü bulurdu yüreğinde, tıpkı Sofia'nın "çingene maşası" uğruna yaptığı gibi.

İmroz

28 Temmuz 1955, Perşembe

Sevgili günlüğüm,

Balarısı ve Panayır

Dün ve evvelsi gün yazmadım ama sana nedenini hemen açıklayacağım. Salı günü beni Laz mahallesine yoğurt almaya gönderdiler. Laz denilen Türklerin yaşadığı, aşağı yukarı on beş ailenin oturduğu bir mahalle bu. Çok güzel yoğurt yapıyorlar, yoğurdu üzerinde çeşitli desenler bulunan, topraktan yapılmış kâselerin içine koyuyorlar. Annem çok sevdiği için haftada iki gün elimize boşalmış yoğurt kâsesini verip bizi bu mahalleye yolluyor. Yoğurdun en iyisini Emine Hanım yapıyor. Margarita'yı da aldım, gittik. Emine Hanım'ın bahçesinde çok güzel çiçekler var. Yoğurdu aldık, tam evimize yaklaşırken saçlarımın arasına bir şey girmiş gibi hissettim, elimle çıkarmak için dokununca orta parmağımı bir şey soktu, arıymış. Canım o kadar çok acıdı ki, elimdeki kaseyi

fırlatıp atmışım. Kâse kırıldı, yoğurt yere döküldü. Ağlaya ağlaya eve döndüm, dayak yerim diye çok korkmuştum. Sofia bana "beceriksiz" dedi. Ama babaannem, üzölmeyin, kır-dığımız kâsenin yerine Emine Hanım'a zeytinyağı yollarız, dedi. Sonra arının iğnesini bir topluiğneyle çıkardı, suyla toprağı karıştırıp çamur yaptı, bunu parmağıma sürdü. An-nem elimi görünce başladı bağır-maya, mikrop kaparsa teta-nos olurmuşum. Tetanos korkunç bir hastalık galiba, düşün-dizlerimizi kanattığımızda da annem tetanos oluruz diye kor-kuyor. Ama babaannem korkmamasını, bunun arı sokmasına karşı en iyi ilaç olduğunu söyledi. Biraz sonra yıkadı elimi. Ama parmağım şişti, canım yemek yemek istemedi...

Margarita'nın aklına Bay Dino'nun arı korkusu geldi. Bir ke-resinde babaannelere ziyarete gelmişti, bahçede oturmuşlardı. Permatula'nın iki kovanı vardı, bal üretiyordu. Bay Dino'yu ko-vanların tam yanındaki ağaçtan şeftali toplamaya yollamışlardı. Kovanları görür görmez korktu Bay Dino, şeftali toplamaktan vazgeçti. Tabii hepsi alaya aldılar onu, en başta da Bayan Lula. Az sonra Bayan Lula'nın yerinden kalkıp şeftali ağacının yanına varmasıyla çığlığı basıp eteklerini havaya kaldırması bir oldu. Balarılar külotunun içinden sokmuşlardı kadıncağızı. Bay Dino da böylece intikamını almış oldu.

... Evde Aya Pandleimon panayırı için büyük hazırlıklar vardı. Babaannem börek için yufka açıyor, annem de revani yapıyordu. Neyse beni de aldılar yanlarına panayıra gider-ken; ama babam bir dakika için bile olsun şapkamı kafamdan çıkarmamamı tembih etti.

Çarşamba sabahı erkenden evin önüne hayvanlar geldi. Dedem kısrağa bindi. Burada insanlar ata sinemalarda gör-düğümüz gibi binmiyor, semerin üzerine yan oturuyorlar, ka-nepede oturur gibi. Annem katıra bindi, Margarita'yı sağrısı-na aldı. Anneannem Klioniki'yi eşeğe bindirdiler, beni de sağrısına oturtular. Babam, Sofia ve babaannem yürüdü. Ba-

baannem yarı yolda annemle değışti. En önde evlatlık Kondinos gidiyordu, hayvanlara yol gösteriyordu. Yolda birçok kişiye rastladık, çoğu yürüyordu, bazıları da bizim gibi hayvanlara binmişti. Ben semerin demirlerine sıkıca yapıştım çünkü eşek çok sallıyordu. Yokuş çıkarken arkaya doğru kaydım, babam beni birazcık yere indirdi, eşek yorulmasın diye. Anneannem Klioniki korkusundan tek kelime konuşmadı yol boyunca.

Kilise çok güzel bir yerde, büyükler ayini izlemek için içeri girdiler. Biz Paraskevula ve Eftimia ile kaçtık, kuzu çevirenlerin yanına gittik. Sofia büyük bir grupta beraber oturuyordu, Atina'dan öğrenci arkadaşlarıyla; İfigenia vardı, Maro vardı yanında. Bir ceviz ağacı bulduk, Paraskevula ağaca tırmanıp ceviz topladı, kırıp yedik. Ağaçtan kopardığımız cevizler evdekilerden değişik. Dışında yeşil bir kabuk var, içinde de çok ince bir zar. Zarı soyunca içinden bembeyaz ceviz çıkıyor, çok lezzetli.

Sonra kilimleri, masa örtülerini serdiler, hepimiz oturduk, yemek yedik. Kemancılar da geldi, başladılar çalmaya, herkes dans etti. Ama sonra dönme vakti geldi. Eve vardığımızda akşam oluyordu, hepimiz yatağa attık kendimizi, uyuduk. Bugün herkes çok yorgundu, biz Paraskevulalara gittik, oyun oynadık.

Margarita'nın kalbi sıkıştı. Geçen sene Vasilis Dayı'nın damı'na giderken Aya Pandeleimon'un önünden geçtikleri geldi aklına. Kilise viran olmuştu. Türk göçmenler orayı keçi ağılı yapmışlardı, gübre kokusundan geçilmiyordu. "İyi ki azizlerin gözlerini çıkarmışlar da çevreyi görmüyorlar," demişti Bay Dino; omuzları çökmüştü.

"Adamıza nazar değdi," demişti Kosta büyük bir üzüntüyle. Virginia Teyze ise Rumlarda buluyordu kabahati: "Bu kadar göze çarpmasaydınız Kostacığım," diyerek gözlemlerini dile getiriyordu. "Adayı Yunan adasına çevirdiniz. Tahrik ettiniz Türkleri."

Gerçekten de bir Yunan adasıydı İmroz. Margarita bir yaz gü-

nü Arasya'da despotun yönettiği açık hava ayinini unutamıyordu. Herkes yemeğini alıp gitmiş, sırmalı cüppesi ve tacıyla despot gelmiş ve aşağıdaki kocaman meşe ağaçlarının altında yapılmıştı ayin, o buz gibi suyun pınarının hemen yanında. Sonra kemanlar çalınmış herkes dans etmişti. Bir ara kemancılar, "O giydiğin etekler, seni prenses eyler" şarkısını çalarken despot yerinden kalkıp dolaşmış, dans edenleri seyretmişti. Çalgıcılar onu fark eder etmez "Despot, despot!" diyerek birbirlerini dürtmüşler ve aniden şarkının sözlerini değiştirerek, "dağlarda gece kara, kar düşüyor taşlara, dök içini Yunanlı, ıssıza, karanlığa..." diye sürdürmüşlerdi söylemeyi, despot da onları takdis etmişti!

Virginia Teyze Margarita'nın talihi açıksa, şansı yerindeyse göze gelecek diye korkardı. Sonuçları alana kadar ve emin olana kadar sınavlarının iyi geçtiğini söylememeliydi mesela. Eğer ufukta bir damat adayı belirirse –ki her dakika arkadaşlarının çocuklarını, yeğenlerini Margarita'ya damat adayı olarak tartıyordu– yüzükler takılana kadar kimseye bir şey söylenmemeliydi, neme lazım, göze gelirler, iş bozulabilirdi. "Görmüyor musun Rinula'nın başına neler geldi," diye başında boza pişiriyordu. Kimseye bir şey söylemiyorlardı ama yüzükler de takılamıyordu bir türlü, çünkü Margarita'yı bir gören ikinci bir defa görme arzusu duymuyordu. Virginia Teyze'nin diliyle "Tornistan geri," diyerek hüznüldü Margarita. Bu erkekleri durduran şey her neyse kendisinden mi kaynaklanıyordu yoksa Niki'nin gölgesi mi düşmüştü üzerine de onu kapatıyordu, bilemiyordu.

İmroz

29 Temmuz 1955, Cuma

Sevgili günlüğüm,

Evimiz

Bugün hep beraber evimizi görmeye gittik. Dedem de geldi. Sadece Sofia gelmedi, bitmemiş evi görüp de ne yapsınmış. Ama ben biliyorum, Maro'yla ve Aya Pandleimon Yortu-

su'nda tanıştığı Atinalı öğrencilerle buluşacaktı Bahçeler'de. Bahçeler Aya Todori* yolu üzerinde çok güzel bir yer, bütün büyük kızlar ve erkekler oraya piyasaya gidiyorlar...

Margarita başka bir anıya gömüldü bu satırlarla. Bahçeler ona ilk öpücüğü, Lefter'i hatırlatmıştı. Bisikletiyle pastanenin önünden geçerken ilk kez gördüğü o uzun boylu oğlan geldi aklına. "Dikkat et, tekerleğin dönüyor," diye laf atmıştı, o da kıpkırmızı kesilmiş, önüne bakarak süratle oradan uzaklaşmıştı. Aynı akşam Bahçeler'deki günlük gezintilerden birinde karşılaşmışlardı. Margarita her zaman olduğu gibi Fula ile birlikteydi.

Lefter ortak bir arkadaş vasıtasıyla yanına yaklaşmayı becerdiğinde artık akşam iniyordu. Kızlı erkekli gruplar iyice kaynaşmış, aralarında konuşa konuşa yürüyorlardı. Giderek hava kararıyordu. Bir ara Lefter elini tutmuş, diğerlerinden geride kalmasını sağlamıştı. Çok alçak sesle bir şeyler söylemişti ona; ne söylediğini hiç hatırlamıyor ama o an mutluluk denizinde kaybolduğunu çok iyi hatırlıyor Margarita. Ve Lefter o sırada durup, eğilip öpmüştü onu. Margarita'nın uğradığı şaşkınlık tarif edilemezdi. Ağzının içinde Lefter'in dili, birilerinin görmüş olabileceği korkusu, kavak ağaçlarının karanlık silüetleri, Fula'nın geriye doğru kaçmak bakışı, cırcır böceklerinin çıgıllıkları, kollarını aşağı sarkıtmış sevimsiz duruşu, işte bütün bunlar ve daha bir sürü belirsizlikle dolu bir öpücük... Sonra diğerlerine katılmışlardı. Margarita Fula'yı yakalamış, acele bir "İyi geceler," diyerek ayrılmışlardı gruptan. "Öptü beni." "Gördüm." Öpüşmenin tüm ayrıntılarını almak için bir sürü soru sormuştu Fula. Anlatmıştı Margarita da.

O akşam yemek yemek istememişti canı, bir an evvel yatağına uzanıp öpücüğü düşünmek istiyordu.

İşte öğretmenleri Bayan Avgi de haklı çıkıyordu. İmroz'a onlara uygun bir film geldiğinde bütün okulu Belediye'nin salonuna toplayıp filmi oynatırlardı. Bayan Avgi projeksiyon makine-

* Bugünkü Zeytinliköy. (ç.n.)

nin başına oturur, öpüşme, hatta basit bir kucaklaşma sahnesi perdede görüldüğünde sahne bitene kadar elleriyle objektifi kapatırdı. Herhalde öpüşme sahnesinin onlarda uyandıracak iç ürpertilerini tahmin edebiliyor ve öğrencilerini bundan korumak istiyordu.

... Evimiz, yani dedemin babama verdiği ev köyün ta öbür ucunda, babaannemin evine uzak, Hükümet Konağı'na ve Laz mahallesine yakın. Ben oraya taşınmak istiyorum çünkü Rinulaların evine daha yakın olacağız böylece.

Başta evimizin yerinde bir arsa vardı. Babam yavaş yavaş evi yaptırmaya başladı. Geçen sene geldiğimizde sadece duvarları vardı. Bu yıl kapıları ve pencereleri takmışlar, evin çevresine taş duvar örmüşler. Üst kata çıkmak için evin dışından bir merdiven var. Ama üst katın kapısını açtığımızda babam içeri girmemize izin vermedi çünkü o kat henüz yok. Sadece seyrek dizilmiş bazı kirişler var ve Margarita gibi bir çocuk, hatta henüz çok zayıf olduğum için ben bile tahtaların arasından düşebiliriz aşağıya. Dedem bizi *haya'*ta alıyordu; annemle babam içeri girerek salon nerede olacak, yatak odaları nerede olacak, ocak nereye konacak, bunları konuştular. Ben kirişlerin arasından aşağı kata düşerler diye çok korktum, bağırmaya başladım gelsinler diye. Margarita da korktu ağlamaya başladı. Bunun üzerine dedem bizi bahçeye indirdi, gidin oynayın, dedi. Babam dışarı çıkınca ona bahçeye fiskiyeli havuz yaptırtmasını söyledim, Rinulalarınki gibi. O da bana, biz daha büyüğünü yaptıracakız, dedi. Annem bahçeye birkaç ağaç dikelim, biz eve taşınana kadar büyürler, dedi.

Daha sonra evin yakınındaki büyük kahveye gittik, babam bize vişne suyu ısmarladı. Sonra da eve döndük. Bizi babaannem ve dedemle evde bırakıp doktorlara akşam oturmasına gittiler.

Akşam oturmalarına bizi almıyorlar. İyi geceler.

"Belki fıskıyeli havuzumuz yok ama en güzel bahçeli ev bizim evimiz," diye düşündü Margarita, hoşuna gitti böyle düşünmek. "Sekiz değişik çeşit meyve ağacımız var," diye övünüyor Kosta. Ama yakında bunları terk etmek zorunda kalacağını hiç aklına getirmiyor. Niki ve Margarita Yunanistan'da. Sofialar da yakında kaçıyor, çocuklar büyüdü, Yunanistan'da okula gitmeleri lazım. Virginia Teyze artık daha fazla dayanamayacak. Pateranga'nın kızları tahsillerini tamamladılar. Artık torunlarını da üstlenemeyecek, öyle diyor. Zaten Strato bir kuzeniyle Atina'da ortak bir iş kurmaya hazırlanıyor. Gliko ile ikisi yapayalnız mı kalacaklar?

Kosta tabii annesini de, kız kardeşi Eleni'yi de düşünmek zorunda. Öbür kız kardeşi Kaliopi yıllar önce gitti adadan, oğulları Yorgo Limni'ye aldı onları. Ama ne babaannenin ne de Eleni Hala'nın Kosta'yı yerinden oynatmaya niyeti var. "Ben insanların açlıktan öldüğü o Atina'ya gitmem," diye tutturuyor Babaanne Permatula. Dedemin mumunu kim yakacak, diye düşünüyor olmalı. Sağolsun hükümet emlak yükünü epeyce hafifletti babaannenin, yorulmasın diye. En güzel araziler bir lokma ekmek parasına istimlak edildi.

Ama Eleni Hala da aynı kafada: "Siz istediğiniz yere gidebilirsiniz. Biz ihtiyarlar kalıp zavallı ıssız İmrozumuzu koruyacağız," diyor ve tartışmayı orada kesiyor. Ayrıca nasıl gider de insanların arasına karışır ki Eleni? Bunca yıl eve kapanıp yas tuttuktan sonra bir yerden bir yere nasıl gidileceğini de bilmez artık. İşte bütün bunlar Gliko'yu çok üzüyor. Bir zamanlar İmroz Yunanistan'a benzerken hoşuna gidiyordu burada yaşamak, ama her şey çok değişti. Çocukları da gidince onu buraya bağlayan ne kaldı? Ayrıca buralı da değil, Kosta kadar koymuyor ona ayrılmak.

"Okulları kapatmakla başardı bu işi Türkler," diyerek başını iki yana salladı Margarita. Çocuklar, gençler gitsin, nüfus giderek azalsın. Eğitim her zaman en gözde hedefleri olmuştu; İmrozlular ve Tenedoslular* eski devirlerde de aynı şeyleri yaşamıştı.

* Bozcaadalılar. (ç.n.)

"İşte böyle oynuyorlar bizimle, kedi köpekle oynar gibi," derken acı duydu içinde. Bay Dino nasıl diyordu? Tehcir. "Ama tehciire uğrayanlar Ermenilerdi, Pontuslulardı," diye geçirdi aklından. "Bizi öldürmüyorlar ki. Kendimiz gidiyoruz. Gitmeseydik biz de..."

"Ölmeseydi." Bay Stelyo'nun anlattığı hapishane öykülerinden birinde böyle demiş katil. Onun yaptığı sadece bıçağı maktule dayamak olmuş, ama o ölmüş işte. Bay Stelyo her zamanki matrak haliyle "*Biraz dokundum*," diyerek taklidini yaparken biz kızlar katılırdık gülmekten.

Yeniden annesiyle babasına odaklandı düşünceleri. Bu yaşta yabancı bir ülkede yeni bir yaşama başlamaları zor olacak. "Bütün güzelliklerimizi burada bırakıp felaketimizin müsebbibi kokmuş Yunanistan'da göçmen olacağız," diyordu Pateranga. Haksız da değildi. Margarita büyüklerin tartışmalarını hatırladı. Başlarına gelen felaketlerden Yunanistan'ın soydaşlarına uyguladığı kötü politikayı sorumlu tutuyordu hepsi. Misilleme yapmamıştı. "O da bir okul kapatsaydı bakalım Trakya'da, kamulaştırsaydı Türklerle ait bir-iki mülkü..." Ama o zavallı, kokmuş Yunanistan tek dayanaklarıydı işte. Siyaseti yüzüne gözüne bulaştırdığı her seferinde kollarını açıp mağdurları bağrına basıyordu. Varsın bize sunduğu hava cıvadan başka bir şey olmasın. Özgürlük var hiç olmazsa. "Biz de bu özgür havaya değer vermek durumundayız," diyerek içini çekti Margarita.

İmroz

30 Temmuz 1955, Cumartesi

Sevgili günlüğüm,

Gramofon

Bugün denize gitmedik. Hava berbattı, korkunç rüzgâr vardı. Bu akşam vapur gelemey diyorlar. Babaannemle dedem bağa gittiler, Sofia'nın arkadaşları geldi, gramofonu açtık. Babaannemin salonunda megafonlu, laterna gibi dönen kolu

olan bir gramofon var. Bir sürü de Yunanca ve yabancı dilde şarkı plakları.

Dedem evde olduğu zaman gürültü istemiyor, bu yüzden de gramofon çalmamıza izin vermiyor. Sofia arkadaşlarıyla dans etti, annem de şarkılara eşlik etti, hepsini ezbere biliyor. Ben de Margarita'yı aldım karşıma, dans ettik. Sonra anne-annem Klioniki'yi de sürükledim dansa, ama o hızlı dönmekten korkuyor, bırak beni, başım dönüyor, diye bağırıp durdu. Gramofon kurulur kurulmaz annem bizi elimizden tutup orta yere çekti. Ev yerinden oynadı. "Pezame Muço"yu da koydular. Bu şarkı çok hoşuma gidiyor, sözleri yabancı dilde olduğu için anlamıyorum ama... Sonra gramofonun iğnesi bozuldu, değiştirmek zorunda kaldık. Gramofon iğneleri çekmecedde, üzerinde burnunu gramofonun megafonuna sokmuş bir köpek resmi olan çok küçük metal kutularda duruyor. Kutular çok güzel. Biri boşalırsa babaannemden isteyeceğim bana versin diye. Belki içine silgimi ya da kurşun kalemlerimi koyarım.

Çok güzel vakit geçirdik. Ama babaannemle dedem gelmeden salonu toplamamız gerekti.

Fula ile Markos arasındaki aşk bu gramofonla başlamıştı. Bir keresinde evde parti verecekleri gerekçesiyle babaanneden rica minnet evlerine almışlardı gramofonu kızlar – babaanne öyle pek kolay ayrılamazdı eşyalarından. On ikinci sınıfa geçtikleri yazdı. Kendi yaşlarındaki oğlanları davet etmişlerdi partiye. O çocuklardan biri kendilerinden yaşça büyük olan İstanbullu Markos'u getirmişti yanında. Markos yeni askerliğini bitirmiş ve Fener Rum Lisesi'ne fizik hocası olarak atanmıştı. Kızlar gramofona evdeki plaklardan birini koyar koymaz oğlanlar isyan etti: "Ne? Nine-mizden kalma bu müziklerle mi dans edeceğiz?" Çocukların bu davranışına Fula gönül koydu çünkü parti vermek fikri ondan çıkmıştı. Gitti bir köşeye büzüldü ve bir tutam saçının ucunu çekiştire çekiştire sinir içinde kemirmeye başladı. Birileri bir yerlerden modern bir plak bulmaya gittiler. Ama Markos, gramofona gitti,

"Dök Saçlarını Omuzuna" adlı parçayı koydu ve Fula'yı dansa kaldırdı. Bütün gece ayrılmadılar. Tango, slow, ça ça ça, twist, hepsini yaptılar. Fula göğün yedinci katına çıkmış, havalarda uçuyordu. Margarita birazcık kıskanmıştı, hem yaşça büyük hem de kültürlü bir genç adam kendisini değil de arkadaşını seçti diye.

Birkaç gün sonra Markos gitti; birbirlerine İstanbul'da buluşma sözü vermişlerdi. Fula adeta hasta düştü Markos'un arkasından. Markos'un bıraktığı ve arkasına "Tek çare unutmak," diye yazdığı fotoğrafı da kızları iyice zıvanadan çıkarmıştı. Fula fotoğrafı ayakkabısının tabanının altına saklamış, ikide bir çıkarıp bakıyordu. Bir müddet sonra mektuplar de gelmeye başladı, Markos'un arkadaşı Vangelis vasıtasıyla. Bayan Vivi olsaydı buna, "*coup de foudre*"* derdi.

İmroz

31 Temmuz 1955, Pazar

Sevgili günlüğüm,

Küçük Panayot

Bugün kiliseden sonra hepimiz büyük kahveye gittik. Çok kalabalıktı. Biz doktorun grubuyla oturduk. Bayan Eleni de oradaydı, Küçük Panayot'un annesi. Panayot tombul bir oğlan çocuğu, acaba nasıl şişmanlıyor merak ediyorum, çünkü annesi elinde tabak bütün gün mahallede arkasından dolanıyor bir lokma yedirsın diye. Ağzına bir lokma tıkıyor, tabakla sokağa çıkıyorlar, Stamati Amca'nın evine kadar yürüyorlar, lokma hâlâ Panayot'un ağzında. Bayan Makula kaşıkları birbirine vuruyor gibi yapıyor, güldürüp ağzını açtırsın diye, o anda hadi bakalım ikinci kaşığı tıkıyorlar ağzına. Bir başka arkadaşım olan Vasiliki'nin anneannesi şarkılar söylüyor Panayot'a dişsiz ağzıyla, hepimiz kahkahayla gülüyoruz, bir tek Küçük Panayot ağzını açmıyor. Ve böylece evlerinden

* Yıldırım aşkı. (ç.n.)

epeyce uzaktaki fırına kadar gidiyorlar. Biz sokakta oyun oynarken onları görünce koşup yanlarına gidiyoruz; birimiz dilini çıkarıyor, diğeri zıp zıp zıplıyor, sırı oyalansın da yemek yesin diye. Bugün kahvede annesinin kıyafeti çok güzeldi, babası Bay Spiro'nun da öyle, uzun boylu yakışıklı bir adam babası.

Erkekler kahve içti, kadınlar vişne suyu. Bize vanilya tatlısı getirdiler. Küçük Panayot vanilya tatlısını bir anda yaladı yuttu. Sadece tatlı seviyor, dedi Bayan Eleni. Ben de ona, yemeklerine şeker koyun, dedim, tatlanırlarsa belki yer; herkes güldü bu sözlerime. Küçük Panayot bana bir tekme attı, annesi de onu dövdü, o da başladı ciyak ciyak ağlamaya. Babası aldı oğlunu başka bir masaya götürdü sakinleşsin diye.

O sırada doktor bütün çocuklara, annenizi mi babanızı mı daha çok seviyorsunuz, diye sordu. Bir tek Tanasi annesini daha çok sevdiğini söyledi. Biz bütün kızlar babamızı daha çok seviyoruz dedik. O ana kadar hiç konuşmadan oturan Sofia kalktı yerinden bunun üzerine ve bize, derhal gidiyoruz, dedi. Beni ve Margarita'yı ellerimizden kavrayıp apar topar eve getirdi. Yol boyunca Doktor Bay Yorgo'ya köpürdü durdu. Onun gibi kültürlü bir adam çocuklara böyle sorular sormaya utanmıyor mu, dedi. Bize de çattı. Annem bütün gün bizim için yorulup duruyormuş, babam ne yapıyormuş da onu daha çok seviyormuşuz? Büyüyünce anlarmışız. Evet ama haksızlık ediyor, çünkü babam bize fıkralar anlatıyor, bizimle dans ediyor, annemin ise hep işi var...

Margarita üzerindeki uyuşukluğu atmak için gerindi. "Bu herhalde Sofia'nın ilk feminist kükreyişiydi," diye düşündü. Zamanı kızlarının kaderini paylaşmamak gibi bir gayreti hep olmuştu Sofia'nın ve bunu başarmıştı sonunda. İstediklerini yapmış, sözünü kendisine de büyüklerine de geçirmişti. Önce Yordanis'i başından defetmiş, sonra da Strato'yu seçmişti. Bu ikincisi daha büyük cesaret işiydi – iyi aileden gelen bir kızın nişan bozması ne ilk ne de son kez oluyordu, dolayısıyla pek de önemli değildi.

Ama kendisine köyün en çapulcu ailesinin, ayyaş bir babanın tahsilsiz "kol emekçisi" oğlunu eş diye seçmesi, gerçekten az buz iş değildi.

Strato'ya da canının istediğini yaptırıyor şimdi. İmroz'da kurs açıldığında bayrakları açmış, yazılmak istediğini söylemişti. Evli çocuklu bir kadının okula koştuğu o zamana kadar görülmemiş bir şeydi, bekârlara göreydi böyle şeyler. Ama gitti ve iki derse yazıldı. Dikiş ve yapma çiçek kurslarına. Margarita çiçeklerin yapraklarını yuvarlamak için kullandığı küçük toparlak demir parçasına bayılıyordu. Evin içi papatyalarla, lalelerle, badem baharlarıyla dolmuştu. Strato'nun tamirhanesinin tavanına bile asılmıştı içi çiçek dolu bir sepet. İmroz'un en uzun boylu adamı Dursun tamirhaneye girince kafasını çarpıyordu sepete. Adanın en büyük tüccarı Kaludis de Sofia'dan kendi mağazasına bir sepet yapmasını istemişti ama Strato karşı çıkmıştı: "Ne yani, ailemi geçindiremediğimi mi sansın ahali?" Yine de Sofia iki arkadaşıyla anlaşmıştı ve Kaludis'in mağazasına çiçek yapmaya başlamışlardı bile. Bu iş yavaş yavaş küçük bir girişim haline gelmişti. Daha sonraları bir gün Kapalı Çarşı'da dükkân sahibi olan ve tüm Anadolu'ya mal gönderen bir İstanbullu adaya gelmiş, Kaludis'in mağazasındaki çiçekleri görmüş, ardından siparişler yağmur gibi yağmaya başlamıştı. Şu anda Sofia koskoca bir atölyenin yöneticisi.

... Ama sonra Bayan Eleni'yi de düşünüyorum, Küçük Panayot'u yedireceğim diye neler çekiyor zavallı, babası da kahvede oturuyor bu arada. Büyüyünce her şeyi annesine borçlu olacak, cüce kalmayacak.

Annemi de seviyorum. İyi geceler.

Cüce ha... Bayan Eleni iyi ki yedirmiş oğlunu, şimdi iki metre boyunda azman bir genç adam Panos, kendisine hitap ettiğimiz adıyla. "Benden iki yaş küçük olabilir ama aşkı onunla bulabilirim," diyerek gülümsedi Margarita.

Zavallı Bayan Eleni huzur bulamadı bir türlü hayatta. Hukuk okusun diye Atina'ya, orada tanınmış bir avukat olan kuzeninin yanına yollamıştı oğlunu ama Panos kuzenine basmıştı kalayı. Kolunun altında cilt cilt anarşist eserle adaya geliyordu her yaz. Adadaki gençleri de eğitiyor, bütün gün kasetten "*Canto Generale*"'i dinliyorlar. "Evi hücre evi haline getirdi oğlun," diye avaz avaz bağırıyor babası. Zavallı Bayan Eleni de hâlâ peşinden koşuyor oğlunun, yedirmek için değilse de bir diploma sahibi olsun diye. Atina'da cunta zamanındaki olaylar sırasında Panos'un hukuk fakültesinde bulunduğunu ve çok dayak yediğini biliyor herkes adada. Ertesi gün tanıyıp teşhis etmesinler diye saçını, sakalını kestğini de. Direnişlerde Niki ile hep birlikteymişler. "Ablan büyük direnişçi," demişti bir gün Margarita'ya; siyasetle ilgilenmediği için adeta onu azarlayan bir tonla söylemişti bunu.

İmroz

1 Ağustos 1955, Pazartesi

Sevgili günlüğüm,

Eyyam-ı Bahur

Bugün eyyam-ı bahur başladı. Ağustos'un ilk beş günü denize girilmez çünkü vücudun lekelerle dolar. Ama üzerinde bir demir parçası varsa tehlike yok. Annem bugünlerde denize girmeyin, dedi. Babaannem de aynı fikirde. O aslında denize girmemizi hepten istemiyor, kararıp çok çirkin oluyormuşuz. Kendi zamanındaki güzeller gibi olalım istiyor, akça pakça, tombul. Sofia deniz işine çözüm buldu neyse ki. Hepimiz mayomuza birer çivi astık, girdik yine de. Ama çivinin pası çıktı, mayolarımızı boyadı, annem de bas bas bağırdı eve gelince. Limonlarla, tuzlarla, biberlerle, daha bilmem nelerle bir saat uğraştılar babaannemle temizlemek için. Sonunda çıktı pas lekesi neyse.

Bugün oruç başlıyor. Meryem Ana Yortusu'na kadar on beş gün et yemeyeceğiz. Babaannem ne süt içiyor, ne peynir

yiyor ne de yumurta. Akşamüzeri oruç başlangıcımızı kutlamak için zeytinyağlı helva yaptı. Yağı ve unu karıştırıp ateşe koyuyor, karıştırıyor, sonra şurup ilave ediyor, çamur gibi bir şey oluyor. Sonra bu hamuru kaşıkla biçimli kesiyor, tek tek lokmaların üzerine ceviz kırığıyla tarçın koyuyor. Hayatımda bu kadar lezzetli çamur lokmaları yemedim.

Babaannem bizi duaya da götürdü. O her akşamüstü gidiyor. Her zaman ayini yöneten papaz yoktu bu sefer, kadınlar okuyordu duayı, daha güzeldi. Babaannem adımızı papaza yazıp verdi, bizim için de dua etsin diye. Tanrı bu kadar ismi birbirinden nasıl ayırıyor anlayamıyorum, kâğıt parçasına soyadımız yazılmadığına göre. Klioniki, ama hangi Klioniki? Ben olduğumu nereden bilecek? Ama babaannem, merak etme, dedi. Soyadı biz insanlar anlaşılmı diye varmış. Tanrı hepimizin yüzünü tanıdığı için isimlerimizi de bilirmiş.

Gliko, babaanne gibi dindar değildi pek. Kızlarını her pazar kiliseye götürürdü tabii ama o kadar. Ne var ki Niki'den yediği şamardan sonra Tanrı'nın, kendisini sadece kendi bildiği bir nedenden dolayı cezalandırdığına inandı ve başladı mum dikmeye, çarşamba ve cuma günleri oruç tutmaya. Paterangaların evinden artık şarkı yerine her gün dua sesleri yükseliyordu: "Hayatın fırtınalarında bize liman oldun, tasalarımızda sevinç, hastalıkta çare, tehlikeler karşısında kurtarıcı, kötülöklere karşı hâmimiz oldun..."

Niki meselesi onu çok üzmüştü. Bir ay içinde ihtiyarlamıştı. Dudaklarının kenarında iki derin çizgi oluşmuş, gözlerinin ferisi kaçmıştı. Artık o tüy gibi hopyaya zıplaya yürüyüşü de yoktu; sırtında yıllar içinde daha da belirginleşen bir kambur oluşmuştu. Yüreğine öyle bir diken saplanmıştı ki ne kadar söküp atabildiğini zannetse de ikide bir burnunu çıkarıp orada olduğunu, pek kolay söküp atılamayacağını hatırlatıyordu Gliko'ya. Kendi gizli derdi yetmiyormuş gibi herkes suçu onun üzerine atıyordu Niki meselesinde. "Gelinimiz kızına gereken dikkati gösterseydi... E kabul günleri, gezi organizasyonları vardı tabii," diye kinayeli konuşmuştu Permatula. İyi ki dede yaşamadı, bir de onun laflarını

dinlemek zorunda kalacaktı. Bir tek Kosta onu suçlamıyordu. "İkimiz de suçluyuz, önceden hiçbir şey anlayamadık," diyordu.

Nasıl anlayacaklardı, Niki her şeyi öylesine gizli kapaklı yapı-
mıştı ki. En yakın arkadaşı Rinula'nın bile haberi olmamıştı olup
bitenlerden. O yaz Atina'dan gayet şık, pırlıl pırlıl bir ikinci sınıf fi-
loloji öğrencisi olarak gelmişti adaya. "Beklenen gelin adayı," de-
mişti Gliko. Bir buçuk ay sonra bomba patladı. Bir buçuk ay yet-
mişti Niki'ye Türk astsubayı Engin'le tanışıp, birlikte yaşamaya
başlayıp, tahsilini, tüm dünyasını, utanç içinde kıvranan ailesini
terk edip onunla kaçması için. Hayatını değiştirmeye ne kadar ko-
lay karar vermişti. "*Oh, mon Dieu,*"* derdi herhalde Bayan Vivi
bu durum karşısında.

İmroz

2 Ağustos 1955, Salı

Sevgili günlüğüm,

Vasiliki'de

Eyyam-ı bahur çarpmasın diye bugün İfigenia yeni bir nu-
mara keşfetti. Çiviye mayomuza bağlamak yerine dalgaların
yaladığı kumsala gömdük. Böylece mayolarımızı kirletme-
miş olduk. Ama ben çok uzaklaşmaya korktum çünkü çivi-
nin gücü nereye kadar yetiyor, bilemezsin. Akşam olana ka-
dar endişe içindeydim, boyuna aynaya bakıp durdum bir ye-
rimde leke var mı diye, çünkü bu yöntemden biraz korkuyo-
rum. Ama fena değil galiba.

Her dakika Sofia'nın dibinde dolaşan Atinalı öğrenci
Yorgo, bütün bunların safsata olduğunu, hiçbir bilimsel te-
meli olmadığını söyledi. O da diğer bütün oğlanlar da deni-
ze çivisiz girdiler. Ama onlar erkek, önemli değil. Halbuki
biz kızlarla kim evlenir sonra suratımızda lekelerle?

* Aman Tanrım. (ç.n.)

"Çiviler gitti, artık takmıyoruz, akılcı olduk," diye güldü Margarita. "Belki de," demişti Markos, "güneş o günlerde o kadar yakıcıydı ki, eski insanların derilerinde lekeler oluşuyordu, bu batıl inancın kaynağı da bu olmalı. Bilimsel açıklaması yok çünkü." "Peki bizde neden leke olmuyor?" diye kendi kendilerine sorarken yüzükoyun uzanıp bir de sırtlarını sergiliyorlardı güneşe, iyice pişsin diye. Kaygısızdılar, yazın ortasında patlayacak fırtınayı tasavvur bile etmeleri mümkün değildi. "Çok garip," diye düşündü Margarita, "her şeyin aydınlık, herkesin mutlu olduğu o yaz günlerinde bizi nişan tahtasına oturtan bu olayların olması çok garip." Hani neredeyse diyecek ki, bütün bu olanlara neden olan kötü ruhlar diğer mevsimlerde kış uykusuna yatıyor, yazın ise hayatlarını yönetmek üzere hepsi uyanıp üzerlerine saldırıyor.

Fula'nın Markos'la sözlendiği yazdı. Markos'u babaannenin evinin yanındaki kulübemsi evde yatırıyorlardı çünkü Fulaların evinde kalması doğru olmazdı. Kızlar harika vakit geçiriyorlardı. Bir tek Gliko ara sıra kızlarına kinayeli bir-iki söz söylemekten alamıyordu kendisini: "Görüyorsunuz değil mi, nasıl gözlerini açıp düzgün çocukları kapıveriyor bazıları, ha? Ah be tanrım, benim kızlarım neden bu kadar *aptal*?" diye soruyordu ellerini göğse doğru kaldırarak.

Cumartesi akşamüstü Fula anneannesi ile birlikte mezarlığa, annesi için mum yakmaya gitmişti; Bay Stelyo da üzerinde bir halsizlik hissedip bağdan eve erken dönmüştü. Yandaki kulübede bir ses duymuş, kapıyı açmış ve karısı Antula'yı Markos ile yatakta yakalamıştı. "Defol orospu," diye bağırmıştı Antula'ya yüzü ki-reç gibi bembeyaz, "defol sen de, yılan ruhlu," diyerek Markos'un üzerine yürümüştü elindeki ağaç sopasıyla. Antula ayaklarına kaplanmış "Affet beni Stelyo, yaptım işte bir delilik," diye yalvarmıştı. Ama Bay Stelyo'nun hiçbir şey duyacak hali yoktu.

Fula eve dönüp olan biteni öğrendiğinde üzerine yıldırım düşmüş gibi oldu. O akşam Margaritalara gitmedi. Babasıyla sarmaş dolaş oturup ağladılar bütün gece. Bunu izleyen günlerde Markos Fula'yı bulmaya çalıştı ama başaramadı, evden çıkmıyor-

du Fula. Margarita'ya geldi Markos, yaşanan o kötü şeyin anlık bir şey olduğunu, öncesi olmadığını, planlanmış bir şey olmadığını söyledi, Fula'ya onu ne kadar çok sevdiğini söylemesini istedi. Fula ise onun adını bile duymak istemiyordu. Sonunda bıkip usandı ve İstanbul'a kaçtı Markos, zaten adadakiler olayı içlerine sindirememiş, düşmanca davranmaya başlamışlardı ona.

Olanların üzerinden on beş gün geçmişti; artık herkes baba ile kızın biraz olsun sakinleştiğine inanıyordu ki bir sabah Fula Margarita'ya gelip patlamıştı adeta: "Margarita, bunu bana nasıl yaptı? Orada, babamın onları bulduğu odada oturup geleceğe dair planlar yapıyorduk. Lanet olsun ona." Sonra ninesinin kendisini beklediğini söyleyerek ayağa kalkmış, Margarita'ya ağlayarak sarılmış ve hızla uzaklaşmıştı.

Margarita nasıl olup da o gün olayları birbirine bağlamayı başarabilmişti, hâlâ anlamış değil, çünkü genelde jetonu geç düşen biri olarak bilinir. Fula'nın ninesini az önce bağa giderken gördüğünü nasıl hatırladı o anda, arkadaşının kulübeyle ilgili sözlerini nasıl böyle yorumladı, hangi tuhaf içgüdünün dürtüsüyle derhal sokağa fırladı bilmiyor; onun gibi karar vermekte zorlanan biri için normal bir durum değil. "Galiba Tanrı böyle istedi," diye düşündü babaannesinin her zamanki sözlerini tekrarlayarak. Bütün gün içini kemiren iç sıkıntısı geri gelmiş, yüreği adeta demir bir el tarafından sıkılmaya başlamıştı. Fula'nın arkasından ayağında terliklerle deliler gibi koşmuş ve doğrudan o meşum odaya yönelmişti. Fula kendini asmıştı.

İnsan ruhu nasıl da anlaşılmas bir şey. Fula'yı ayaklarından tutup avazı çıktığı kadar "Yardım edin," diye bağırırken, birden aklına arkadaşıyla *Hayat* dergisinde gördükleri, Menderes ve Zorlu'nun beyaz gömlekler içinde idam sehpasında sallanan bedenlerinin görüntülerinin geldiğini hatırlıyor şimdi. "Kim derdi ki aynı şeyi biz de bir gün yaşayacağız," diye geçirmişti aklından.

... Akşamüzeri oynamaya Vasiliki'ye gittim çünkü Paraskevula burada değil. Annesi ve babasıyla dama gitti, orada iş-

leri varmış. Bahçede oturmuş "bahar gelir çiçek açar" oyununu oynuyorduk. Kafandan bir çiçek ya da ağaç adı tutuyorsun ve şöyle diyorsun: "Bahar gelir, çiçek açar, meyve verir ve ... harfiyle başlar." Öbür çocuk ne olduğunu bilecek. Ama kavga ettik çünkü Vasiliki şöyle dedi: "Bahar gelir, çiçek açar, meyve vermez, 'g' harfiyle başlar." "Gül"müş cevabı. Ama babaannemin bahçesinde portakal rengi meyve veren güller var, ben görmüştüm, biliyorum. Dedim ki ona, iyi bilmiyorsun sorduğun çiçeği, kazanamazsın işte. Vasiliki de çok kızdı, kendini beğenmiş, ukala, dedi bana. Orada bizi dinleyen anneannesi, böyle şeyler yüzünden kavga etmeyin, dedi. O senin dediğin gülün meyvesi yeniyor mu, Nikiciğim, diye sorunca Margarita hemen atladı ve yenmiyor, ben dedim, çok acı, dedi. Yenmiyorsa, nasıl bir meyve bu, diye sor-du bu sefer anneannesi.

Tam o sırada şiddetli bir sağanak başladı, bizi içeri sok-tular. Evleri çok acayip bir yer. Hepsi hepsi büyük bir odala-rı var, dokuma tezgâhının durduğu bodrum katının üzerinde. Vasiliki'nin annesi Aryiro Teyze orada kumaş dokuyor. An-nesiyle babasının üzerinde uyuduğu bir tek yatak var. Vasili-ki, anneannesi ve dört oğlan her akşam yere serdikleri şilte-lerin üzerinde uyuyorlar. Bir sac ayağı üzerinde duran ispir-tolu ocakta pişiriyorlar yemeklerini. Eviyeleri pencerede, su-lar dışarı akıyor.

Vasiliki'nin anneannesi ekmeğin üzerine zeytinyağıyla şeker sürdü bize, yedik. Çok lezzetliydi. Babama gülün mey-vesini soracaktım bugün, unuttum. İyi geceler.

Küçük evler, Aryiro'nun dediği gibi "çilekeş evler", insan-lar kanaatkâr yine de, azla yetinip mutlu olabiliyorlar. "Ama yen-meyen bir meyvenin varlığına, meyve denilen şeyin bir başka işe de yarayabileceğine akılları asla yatmayan insanlar, her neyse," diyerek güldü Margarita.

Sevgili günlüğüm,

*Toketo**

Bugün Margarita'ya çok güldük. Stavrula Teyze geldi babaannemden şarap almak için. Dediklerine göre adadaki en güzel şarabı dedem yapıyormuş, Türkler bile gelip dedemden şarap alıyorlar, dinlerine göre şarap yasak olsa da. Her neyse, babaannem bir şeyler ikram etti, o da bize kocası Gavrili Amca'nın hikâyesini anlattı. Hastalanmış, doktora gitmiş. Doktor Gavrili Amca'ya, İstanbul'da seni gören doktorlar ne önerdiler, diye sormuş. Gavrili Amca da "*To ke to*" doktorcuğum," demiş. Ama teyzecim olur mu hiç, diye atladı lafa o zaman Margarita, *toketo*'yu sadece kadınlar yapar. Margarita'nın bu münasebetsizliği karşısında hepimiz katıla katıla gülmeye başladık, kıpkırmızı oldu. O zaman Stavrula Teyze haç çıkardı ve Margarita'nın zekâsı karşısında ağzı açık kaldı. Bu bıcırık kız böyle lafları nereden bilir, dedi. E tabii, okuma yazması olmayan bir köylü kadından başka ne soru beklenir?

İyi geceler.

Margarita'nın her zaman dille sorunu vardı. Ona göre iletişim işaretlerle, resimlerle, notalarla filan olsaydı çok daha kolay olacaktı hayat. Sözcükler kafasını karıştırıyor, bunları beyninde çözmeye çalıştığı için de çok konuşmuyor. "Bizim ufaklık hep düşünüyor," derdi Kosta. "E kızım sen de, ha varsın aramızda ha yoksun, hiçbir şey fark etmiyor," demişti bir gün bir sınıf arkadaşı. Çok bozulmuştu. Oysa gerçek şu ki söyleyecek bir sözü olduğunda o ağzını açana kadar bir başkası lafa başlıyor, oradan bir üçüncü giriyor sohbe, sonunda konu değişiyor o diyeceğini toparla-

* Doğum. (ç.n.) ** Şunları. (ç.n.)

yana kadar. Okul piyeslerinde de aynı, hep sessiz, ya da en az sözlü roller onun olurdu: ailenin üçüncü çocuğu, ikinci kadın, hizmetçi... böyle şeyler, adsız roller.

Kendisine benzeyen birini bulamamasının nedenlerinden biri de buydu galiba. Erkekler hemen geriye laf yapıştıran hazır cevap kızlardan hoşlanıyorlar, atak, hayat dolu kızlar çekiyor ilgilerini. Bir seferinde bir arkadaş grubu içinde bir oğlan ona muziplik etmiş, sevimli bir de laf atmıştı. Margarita ona verilecek zekâ dolu bir cevabı hazırlayana kadar epeyce bir zaman geçmişti. Tam cesaretini toplayıp cevabını patlatmak üzere ağzını açarken doktorun kızı Maria atılıp "Geçti Bor'un pazarı, sür eşeğini Niğde'ye" deyivermez mi? Gülmekten kırılmıştı millet. Bir daha ağzını açar mı artık Margarita?

İmroz

4 Ağustos 1955, Perşembe

Sevgili günlüğüm,

Akide Şekerleri

Bugün akşamüstü babam bana bir sürpriz yaptı. Çocukluk arkadaşısı, hem de askerliklerini birlikte yaptıkları Bay Anesti'nin şekerçi dükkânına götürdü beni. Bir şeker yapma yeri var, büyük bir mutfak gibi, ama başka ne denir buraya bilmiyorum. Burada akide şekerı yapıyor. Aşağı iner inmez –mutfak yerin altında çünkü– yanık şeker kokusuyla akidelere konulan başka kokular geldi burnumuza. Ağzımın suyu aktı.

Bayan Marina'nın mecmualarından birinde, *Buketo* mecmuasında, bir hikâye okumuştum. Aç birileri bir kaleye geliyorlar, yemek masası kurulmuş, tabaklar, bardaklar konmuş ama ortada yemek yok. Masaya oturur oturmaz bir kapıdan yemek kokuları gelmeye başlıyor, önce çorba, sonra balık, sonra et, diğer yemekler, en son da tatlıların kokuları. Ve aç-

lar sofradan tok kalkıp gitmişler. Sadece kokularla doymak mümkün mü diye hep sorarım kendime. Yani, akidelerin kokusu o kadar kuvvetliydi ki doyдум sanki.

Aşağı indiğimizde erimiş şekerin kaynadığı kazanları gördük. Bir yerde bergamot kokulu beyaz şeker, beride tarçın kokulu kırmızı şeker, daha ötede bir başkası kaynıyor, kirli önlüklü oğlan çocukları habire karıştırıyorlardı kazanları. İçerisi korkunç sıcaktı, hepsi ter içindeydi. Ama Bay Anesti'nin neşesi yerindeydi; kazandan bir parça erimiş şeker alıyor, baston şekli veriyor, henüz yumuşakken makasla küçük parçalara ayırıyor ve üzeri yağlanmış mermer üzerine diziordu. Bu parçalar sertleşirken akide şekeri oluyorlardı işte. Bana hangi çeşit akide sevdiğimi sordu, ben de *nane* kokan yeşil akideleri, dedim. Bunun üzerine kazandan bir parça erimiş şeker çekti, baston yaptı ve bileğime bilezik gibi doladı. Önce biraz yandı bileğim ama sonra sertleşince çok güzel bir şey oldu. Bakalım eve gidinceye kadar yemeden durabilecek misin bileziğini, dedi babam. İkisi aralarında biraz iş konuştular, sonra eve döndük. Yolda biraz yaladım bileziğimi ama eve kadar dayandı. Eve varınca Margarita'ya gösterdim. Normalde kıskanması lazımdı Margarita'nın şekerden bileziğimi, ama Bay Anesti babama bir torba içinde çeşit çeşit akide şekerleri verdiği için onlarla oyalandı. Çok güzel vakit geçirdik. İyi geceler.

Gliko eve akide şekeri alınmasını istemezdi, çocukların dişleri bozulur diye korkardı. Ama madem ki yasaktı, buldukları yerde avuç avuç verdi kızlar şekerleri, büyük bir zevkle.

Margarita'nın anıları onu Pera'ya, sıra sıra şeker kavanozlarının durduğu Hacı Bekir'in şekerçi dükkânına taşıdı. Bir sürü akide çeşidi, renk renk. Elini uzattı, ağzına bir akide atmak istedi, ama kavanoz gürültüyle yere düştü, paramparça oldu. Akideler yere saçıldı.

Duyduğu gürültüyle silkindi, gözlerini açtı. Uyuyakalmış, günlük elinden kaymış, yatağının başucunda duran, içinde Karda-

mo'dan⁹ topladığı çakıl taşlarının olduğu vazo yere düşmüştü. Eğilip defteri yerden alırken kapağından yere düşen bir kâğıt parçası gözüne takıldı. Dikkatle bakınca defterin sert kapağının jilet gibi bir şeyle kesilip kaldırılmış, sonra yeniden yerine yapıştırılmış olduğunu gördü. Yıllar içinde tutkal kurumuştur, bu nedenle bu gizli mekân açığa çıkıvermişti kolaylıkla. İçinde Türkçe yazılmış bir mektup vardı! "Engin'in mektubudur, ne olacak başka," diye tahmin yürüttü.

Niki günlüğü kendisine getirmesini bu yüzden bu kadar ısrarla istemiş olmalı. Margarita üzerinde ince, sanatkârane bir el yazısıyla yazılmış satırların yer aldığı sararmış kâğıda merakla baktı. Bir astsubayın bu kadar güzel el yazısı olması hayret vericiydi. Niki'yi kendine âşık ettiğine bakılırsa bazı özel yetenekleri varmış, besbelli. Üstelik sanki divit gibi bir şeyle mi yazılmıştı mektup ne? "Çok tuhaf," diye düşünerek daha da dikkatle baktı kâğıda. Sıradan bir dolmakalemle yazılmış olmadığına yemin edebilirdi.

"Şekerim," diye hitap ediyordu ona. "Birlikte geçirdiğimiz saatler hayatım boyunca yaşadığım en güzel anlardı. Notunu aldığım andan itibaren bütün gücümle bu mesele için çalışıyorum. Çok yakında iyi haberlerimi alacaksın. Eğer herhangi bir kimse durumundan şüphelenirse, bil ki 'inkâr kalendir'. Ayak parmaklarını birer birer öperim."

İmza yerine sadece bir harf vardı: dolambaçlı bir E harfi. Öylesine yuvarlanmış ki, hani adını bilmesen harfi çıkarmak mümkün değil. Herhalde birlikte kaçmayı tasarladıkları zaman yazdığı mektuptu bu. Bir de tavsiyede bulunuyordu Niki'ye: Biri bir şey anlarsa her şeyi inkâr et. İnkâr et ki çıldırsın herkes! Aman ne incelik. Bak bak, ayak parmaklarını birer birer öpermiş! Margarita Markos'un Fula'ya yolladığı mektupların bazılarını da görmüştü. Bir sürü edebiyat, tumturaklı cümleler, ama bunun gibi tahrik edici sözler yoktu onlarda.

9. İmroz'da deniz kıyısı.

Nereden bilebilirdi ki Margarita bu notu yazanın da, alanın da onun aklına gelen isimler olmadığını. Ayrıca gayet belirgin Σ harfini E gibi okumuştı. Ama öyle ya da böyle mektup altüst etmişti onu. Kalktı, odada bir aşağı, bir yukarı yürümeye başladı. Aca-ba annesine gösterse mi? Ama neden hatırlatsın ki şimdi ona ailenin acılı günlerini? Her şey geçmişte kalmıştı, unutulmuştu. Hayır, hayır göstermeyecekti. Üstelik Niki ona güvenmiş, günlüğünü ondan istemişti. Sarsmamalıydı kardeşinin güvenini. Notu bir kez daha okudu, ezberlemek istiyordu sanki. Sonra yerine koydu. Biraz tutkal arandı etrafta, sıkılmış bir tüpün dibinde kalan kadayıyla günlüğün yırtılıp açılmış kapak kısmını yapıştırdı. Ama ba-yağı sarsılmıştı, devam edemedi okumaya. Defteri elinden bıraktı ve verandaya çıktı bir müddet.

Güneş Aya Todori Dağı'nın arkasından batıyordu. Dağın hemen yanındaki köyün üzerine huzur gibi iniyordu gece. Margarita Aya Todorililere acırdı çünkü hep güneşleri erken batardı bu köyde oturanların. Ve hiçbir zaman gün batımını seyredemezlerdi.

Eylül akşamının serinliği içini ürpertti. Yarasalar elektrik tellerini gayet ustaca ıskalayarak alçak uçuşlarına geçmişlerdi işte. Akıllı fikri Niki'deydi. Ne zaman karşılaşmışlardı ilk kez Engin'le, nasıl almıştı ablasının aklını başından?

Margarita Engin'i tanıyordu. Diğer astsubay arkadaşlarıyla piyasa yaparken görmüştü. Gerçekten de esmer arkadaşları arasında farklı görünüşüyle göze çarpıyordu; sarışındı bir kere, saman sarısı saçları, yemyeşil gözleri vardı. Resmi kılıkla dolaşırken kepinin altına düşürür, sivilse gözlerinin yeşilini iyice ortaya çıkaran *cam göbeği* bir gömlek giyerdi. Uzun boylu değildi. Margarita onu soğuk, antipatik bulurdu. Ona kalsa, arkadaşı Mehmet daha çekiciydi; o esmer, çingene maşası denilen çocuk.

Niki'yle nasıl tanıştılar, nasıl yaptılar tüm o planları? Kardeşini saran aşk ateşi ne mene bir şeydi ki hayatıyla ilgili böylesine önemli bir karar aldırması? Ve sonra hayalleri yıkılınca kendisini birden içinde bulduğu korkunç boşluk... Çocuğunu kaybedişi, taptığı adamın gözünde birden yıkılışı. Aşkın un ufak oluşu, düş-

manlık dolu bir çevrede yapayalnız kalışı... "Margarita, hadi artık bitir işini, Sofia'yı bekletmeyelim," diye bağırды içeriden annesi. Evet, Sofia veda yemeğine bekliyordu, bekletmek olmazdı. Üstelik babaanneleri Permatula erken yatmak isterdi. İçi katılmış bir halde döndü odasına, her şeyin ortalığa savrulup saçılmış bir halde durduğu odaya. Birkaç bir şey toparlamaya başladı. Ama yatağının üzerinde açık bıraktığı günlük bir günaha çağrı nesnesi gibi duruyordu karşısında.

İmroz
5 Ağustos Cuma, 1955

Sevgili günlüğüm,

Dam

Dün dedem bizleri Paraskevulaların damına götürdü. Hep davet edip dururlardı bizi damlarına. Dedemin o gün yakınlardaki bir başka damda işi olduğundan beni ve Margarita'yı da yanına aldı. Kondinos geldi hayvanlarıyla, dedemle Margarita kısırağa bindiler, ben de Kondinos'un çektiği eşeğe bindim. Beni yan oturtmak istediler ama ben kovboyların ata oturduğu gibi oturmak istediğimi söyledim, Kondinos da hatırımı kırmadı. Biraz sonra popom acımaya başladı ama hiç ses etmedim, dedem kızar diye korktum. Dama iki saatte vardık; eşekten inince yürüyemiyordum. Paraskevula'nın annesi Bayan Laskarina bizi içeri buyur etti, lokum ikram etti. Dedeme kahve yaptı. Dedem kahvesini içtikten sonra gitti.

Paraskevula bizi aldı, önce damı gezdirdi. Tek odadan oluşan, yeri toprak küçücük basık bir ev. Elektrik olmadığı için duvara bir gaz lambası asmışlar. Sonra küçük sebze bahçelerini gezdik. Daha ötede harman yeri var. Boğaz'daki köyümüzde Fethi Bey'in gazinesunun pisti gibi yuvarlak bir alan burası ama yerler çimento değil, taş, ayrıca çevresi yine taşla örülmüş. Yazık, harmanın ne olduğunu göremedik çünkü atları getirmemişlerdi; Paraskevula'nın amcası o sırada kendi harmanını sürüyormuş, o yüzden atlar yoktu.

Öğlen bahçelerinden toplanmış çalı fasulyesi yedik. Uzun ince yeşil bir çeşit fasulye, çok lezzetli. Bayan Laskarina'nın kendi yaptığı peynirden de yedik. Tülbent denilen askı bezlerinin içinde asılı duran peyniri gördük; tülbentten süzülen sular küçük kovaların içinde toplanıyor. "Kirli su" dedikleri bu suyu domuzlara veriyorlar...

Margarita yüzünü ekşitti. Köy hayatının tüm ayrıntıları Niki'nin çok ilgisini çekerti. Köy işlerine onun ne kadar alerjisi varsa Niki de tam tersine bayılırdı, her şeyi de öğrenmişti. Keçi sağmayı, ağaçlara çıkıp meyve toplamayı, babaannenin kümesindeki tavukları kandırmak için folluğa yumurta biçiminde bir beyaz taş koymayı, buğday ayıklamayı, yufka açmayı, tarhana yapmayı, hepsini. Babaannenin sabun yaptığı kazanlara bile burnunu sokmuştu. Kosta onun bu yeteneğiyle gurur duyuyordu. Ancak Niki başladığı işi bitirmekte sebat göstermiyor, elini sürdüğü eksantrik işten hevesini alır almaz sıkılıp bırakıyordu. Biraz çalışıyor, sonra birden aklına arkadaşına verilmiş bir randevu geliyor, onun başladığı işi bitirmek zorunda olanların şaşkın bakışları altında ortadan kayboluyordu.

"Lukianos duysa yine kötü kalpli olduğumu söyleyecek bana," diye düşündü Margarita ama buydu Niki, böyle biriydi: yetenekli ve kaygısız. Belki artık başından bu kadar çok şey geçtikten sonra değişmiştir. O yaz karşılaştıklarında o kadar duygulanmıştı ki Margarita, kardeşinin kötü huyları aklına bile gelmemişti. "O benim kardeşim ve onu çok seviyorum, bütün zaaflarına rağmen," diye mırıldandı. Babaannesinin dediği gibi, "Kandan su yapılmaz."

... Sonra tarlaya gittik, Paraskevula'nın babasına ve onunla birlikte çalışan iki adama daha yemek götürdük. Annesi onlara yardım etmek için orada kaldı, biz dama döndük. Çok sıcaktı, terledim. İyi ki annem yanımda yoktu da terlediğimi görün kızmadı. Daha sonra Lenaki ve kardeşlerinin yaşadığı

bir başka dama gittik, onlarla oynadık.

Akşamüstü dedem ve Kondinos bizi almaya geldiler. Dönüşte eşeğe yan oturdum. Biz dönünceye kadar güneş battı, hava karardı. Her tarafta garip gölgeler vardı, baykuşlar ötüyordu, korktum.

Babannem demişti ki, bir başka oğlu daha varmış onun, babamın kardeşi yani, adı da Hristo'ymuş, hastalanmış ölmüş; öldüğü gece bir baykuş gelip ötmüş pencerede.

Yorgunluktan pestilimiz çıkmış bir halde döndük ve hemen yattık uyuduk.

Bugün önemli bir şey olmadı çünkü yortu hazırlıkları vardı. Yarın Metamorfosi'ye gideceğiz. İyi geceler.

İmroz

6 Ağustos 1955, Cumartesi

Sevgili günlüğüm,

Aya Sotira

Geldiğimizden bu yana en güzel günümüzdü bugün. Önce hepimiz yürüyerek Metamorfosi'ye gittik. Annem böyle diyor bu küçük kiliseye ama buradaki herkese göre adı Aya Sotira. Olur da gerekir diye yanımıza aldığımız eşeğe anneannem Klioniki bile binmedi. Kiliseye gittik ama çok küçük olduğundan biz çocuklar dışarıda kaldık, bağlarda oynadık. Badem ağacına çıkıp badem topladık. Az kaldı elbisem yırtılıyordu, işte o zaman artık annemi dinle...

Bağlarının meşhur *çavuş* üzümeleri... Babaanne Permatula bu üzümlerle gurur duyar, "*Mareşal* denir bu üzüme *çavuş* değil," diye kelime oyunu yapardı. Ne var ki iki yıl önce bir sabah babaannesinin bağa gidip *çavuş* üzümlerinin yerinde sadece bağ kütükleriyle karşılaştığındaki yıkılışını unutamıyor Margarita. Bağ bozmak için üzümlerinin birazcık daha olgunlaşmasını bekliyordu oysa babaanne. O sabah başından örtüsü kaymış, saçları dar-

madağınık, yüzü güneşten ve sıkıntıdan kıpkırmızı bir halde dönmüştü eve. "Nasıl oldu da inme inmedi o gün kadıncağıza," diye düşündü Margarita. Adaya Bilecik'ten yeni göçmüş olan Celep Nurullah bir gece önce bütün sürüsünü geçirmişti babaannenin bağından. Ne bir dal kalmıştı, ne bir salkım. Gerçi Kosta ertesi sabah jandarmaya koşup şikâyetle bulunmuştu ama ne fayda.

Artık adada bir şeylerin değiştiği dönemlerdi. Hangi Lozan Anlaşması, laf ola beri gele. Rumların mallarını hazır bulacaklarını bilerek, kimbilir hangi vaatlerle buraya gönderilen Türkler canlarının istediğini yapıyorlardı. Gâvurun bağına kim takar? Durumları "çölde bir aksiseda" yani, Virginia Teyze'nin özlü sözüyle.

Margarita bu olaydan sonra babaannesinin aklının yavaş yavaş gerilediğini düşünüyordu. O günden sonra hiç eskisi gibi olmadı çünkü.

... Ayın bittiğinde annem kiliseden çıktı ve bizi topladı. Şapkam başımda olmadığı için bir de tokat yedim. Ya yine güneş geçseymiş başıma? Sıraya girdik, papaz meyveleri takdis ettikten sonra her birimizin ağzına komünyon ekmeğiyle birlikte bir parça okunmuş karpuz ve biraz üzüm verdi. Ben karpuzumu Vasiliki'ye verdim çünkü karpuz sevmem.

Sonra oradan çıktık, hep beraber Kastro'ya gittik. Bugün çivi takmadan rahat rahat yüzdük çünkü eyyam-ı bahur bitti. Ve işte bugün orada çok önemli bir şey oldu. Şimdiye kadar babam beni yüzdürmeye çalışırken bıraktığı anda batıyordum, bugün birdenbire batmadan yüzmeye başladım. Babam alkışladı, beni seyretsinler diye herkese seslendi, çok mutlu oldum. Nasıl yüzdüğümü görmeye babaannem Permatula bile geldi denizin kıyısına. Habire gittim geldim, gittim geldim. Babamdan Bayan Olga'ya, arada dinlenmek için Bayan Olga'ya birazcık tutunma, sonra hadi bakalım geriye, babama.

Sofia da geldi arkadaşlarıyla: İfigenia, Maro, oğlanlar, bir de Petros adında bir çocuk. Görelim bakalım Niki, güzel öğrenmiş misin yüzmeyi, demesiyle kafamı suya bastırmaz

mı? Ölüyorum sandım, tuzlu su yuttum, boğazım yandı, gözlerim yuvalarından fırladı. Öksürük tuttu, boğuluyordum az daha. Hepsi güldü kahkahalarla, "Piros" vaftizi "oldun" dediler. Anlamadım ama herhalde su ile ilgili bir manası vardı söylediklerinin.

Denizden sonra Kosma Amca'nın kahvesine gittik. Babam herkese balık söyledi. Bira içtik. Bize de birazcık bira verdiler. Sadece babaannem bira içmiyor. "Beygir sidiği" diyor biraya, çok komik...

E tabii şimdi, babaannem dedemin yaptığı o güzelim şaraplardan sonra bira içer mi? İmroz'a gelip farklı bir hediye almak isteyen herkes Pateranga'ya uğradı. Türkler bile, İslam'da şarap yasak olmasına rağmen, ne zaman bir paşa için falan adada hediyecek bir şey arasalar, bu şarabı sorarlardı.

... Kalabalıktı kahve. Kemanlar geldi, herkes dans etti. Biz de oynadık aralarında, ama Margarita hep gerilerde kalıyordu, ayaklarına bastılar, o da ağlamaya başladı...

Margarita'yı öfke bastı çünkü eskiden beri hep dans etmekle sorunu vardı. Babası ona tango öğretmişti ama sürekli ayaklarına konsantre olmaktan ritmi kaçınıyordu. Allahtan slow diye bir dans var da partilerde biraz olsun dans edebiliyordu. O anda aklına mezuniyet balosunda yaptığı unutulmaz vals geldi ve siniri yatıştı birden. Bir beyefendiyle vals yapmıştı, biraz kiloluydu bu bey, yaşı da vardı, kırklarında gibiydi, belki daha fazla. "Korkmayın küçük hanım, kendinizi bana bırakın, sizi ben idare edeyim," demişti. Tanrı onu suyun üzerinde yürümeye davet ettiğinde Havarî Petrus da böyle bir şey hissetmiş olmalı, ama şu farkla, Margarita galiba bu beyefendiye biraz daha fazla güven duymuştu. O anda ayaklarının altındaki zeminin kayıp gittiğini hissetmişti.

* Piros: Ateş; deyim olarak "askerin ilk savaşa gitmesi", "başlangıç", "açılış" anlamında. (ç.n.)

Neydi yarabbim o figürler, o dönüşler! Vals bittiğinde Margarita'nın başı hâlâ dönerken zarafetini son bir kez daha sergilemişti beyefendi: Eğilip elini hafifçe öpmüştü. "Soyu tükenmekte olan bir aristokrattı," diyerek anımsadı bu dansı Margarita.

... Sonra çadıra gidip Rinula'yı bulduk. Ona yüzme öğrendiğimi söyledim. Bir de Amerikalı bir hanım vardı orada, Amerika'da çocuklar çok küçük yaşta yüzmeyi öğrenirler, dedi bize. Ona Amerika'daki dayımı tanıyıp tanımadığını sordum. Tanımıyormuş, çünkü Teksas'ta oturuyormuş. Dayım Kaliforniya'da. Çok uzakmış orası.

Sonra eve döndük çünkü ninelerimiz çok yorulmuştu. Bir kere daha girmedik denize. İyi geceler.

İmroz

8 Ağustos 1955, Pazartesi

Sevgili günlüğüm,

Bisiklet

Ah, anlatacaklarım var sana, dinle! Artık bir bisikletimiz var. *Banka* müdürünün oğlu İsmet'in bisikleti. İmroz'dan ayrılıyorlar, bisikleti bize hediye ettiler, çünkü İsmet artık büyüdüğü için ona gittikleri Balıkesir'de yenisini alacaklarmış. Kırmızı, iki tekerleği var, büyük bisikletleri gibi, ama birazcık daha küçük. Ama keşke kız bisikleti olsaydı, ortasındaki demir olmasaydı. Dün babam beni biraz çalıştırdı. Başta seyleyle direksiyonu tutuyordu. Daha sonra direksiyonu bıraktı, sadece seleden tuttu. Daha sonra seleyi de bırakmış, ben de mükemmel gitmişim tek başıma, anlamadım bile beni tutmadığını. Sonra babamın beni hepten bıraktığını anlayınca birden ürktüm, direksiyon döndü, kendimi hendeğin içinde buldum. Sivri dikenli sarı otların içine düştüm, delik deşik oldu her yanı. Kötü olan neydi biliyor musun, Plutarhos da arkadaşlarıyla oradaydı ve beni takip ettiler. Düştüğümü görünce alay etmeye başladılar. Bir daha binmek istemedim

ama babam ısrar etti. Ya şimdi, ya hiç, dedi. Bana düşeceğini anlayınca dümeni o tarafa doğru kırmayı öğretti, böylece dengemi sağlamayı öğrendim. Bunu bana baştan öğretseydi düşmezdim.

Harika bir yaz. Hem yüzmeyi öğrendim hem de bisiklete binmeyi. İyi geceler.

"Pedal çeviren kadınlarınız her birimiz," demişti Virginia bir keresinde, hayatında bir kere bile bisiklete binmemiş biri olarak ve şöyle devam etmişti: "Hayat boyu hep ileriye doğru yol almak zorundayız, ama dengemizi kaybetmeden." Margarita, bacakları dikenlerden paramparça olmuş inatçı Niki'nin, Plutarhos ve arkadaşlarının dalga geçmelerine aldırmayıp inatla bisikletine yeniden bindiğini görür gibi oldu.

"Hepimiz hayatımızda bir sürü hata yaparız," demişti Niki yıllar sonra, çekilen onca acıdan sonra nihayet o yaz karşılaştıklarında. "Ben kendi adıma bedelini ağır ödedim. Ama mesele hayata devam edebilmek," derken küçük Haldun'un fotoğrafını hafifçe parmaklarıyla okşamıştı, bir damla gözyaşı dökmeden. Nasıl öldüğünü de o zaman anlatmıştı. Usulünce anlatmıştı olayı, çünkü Engin'le birlikteliğini hatırlatacak tek söz etmemeye dikkat ediyordu. Ondan, yani kocasından ne bir fotoğraf ne de başka bir eşya vardı hatıra olarak evinde.

İmroz

9 Ağustos 1955, Salı

Sevgili günlüğüm,

Katır

Bugün babaannem Permatula, Bay Dimitri'nin bahçesinden domates ve patlıcan satın almaya giderken beni de yanına aldı. Bahçede bir kuyu vardı. Kuyudan su çekmek için bir katır bağlamışlardı, devamlı kuyunun etrafında dönüp duruyordu. Böylece üzerine küçük kovalar yerleştirilmiş büyük

çark dönüyor, suyu yukarı çekiyordu. Su arklara dökülüyor, bahçe böyle sulanıyor. Dönüp durduğunu anlamasın diye katırın gözlerini bağlamışlardı. Çok acıdım hayvana. Bu kuyuya bostan dolabı deniyor. Rinula'nın annesi "Aslında hepimizin hayatı bostan dolabı," dedi ama ne demek istedi anlamadım...

Tam burada Margarita gülümsedi. Çünkü o da sayısız kere duymuştu Bayan Lula'nın "Hayat bir bostan dolabıdır," dediğini. Acaba hayat monotondur, seni zorlar, yorulursun mu demek istiyordu, yoksa başkalarının senin için çizdiği yolda mecburen ilerlersin mi? Bu sözün anlamını pek açığa kavuşturamadı. Rinula'nın annesi her zaman abartırdı her şeyi. Ama düşününce, pek de haksız değildi galiba. Kaç kişi kendi çizdiği yoldan ilerlemeyi başarabiliyor ki? "Hayat belki bostan dolabı değil ama epeyce zor," gibi bir sonuca vardı.

... Bahçıvan bize lokum ve soğuk su ikram etti. Katırının ismini sordum ama güldü, isim koymak gerekmezmiş katıra, işini iyi yapsın yetmiş.

Eve döndüğümüzde babaanneme o katır çok yorulur mu, diye sordum. Evet, dedi babaannem, yorulur ama halinden şikâyet etmez. Ve bana, insanlar hayvanları örnek almalı, dedi: itaatkârdırlar, şikâyet etmezler, insanların onlara verdiği her işi sabırla yaparlar. Evet işte, bu yüzden onlar hayvan, insan değil, dedim ben de babaanneme. O zaman da babaannem, insanlar bazen kötülük yapıyor, hayvanlardan daha aşâğılık oluyorlar, işte bu yüzden insanların en azından onlarla eşit seviyede olmaya çalışmaları lazım, dedi.

Bilmem. İnsanların hayvanlara kıyasla yaptıkları daha büyük kötülük ne olabilir ki? Belki de savaşları kastetmiştir. Çünkü dün radyoda duydum, bir bombadan bahsediyordu, atom bombasından, on sene önce Japonya'ya atılmış, bir sürü günahsız insan ölmüş, kadınlar ölmüş, küçük çocuklar ölmüş, yanmışlar ya da kör olmuşlar.

Ben ne o katır gibi sabırlı olmak istiyorum, ne de Japon da olsalar o kadar insanı öldüren o kötü adamlar gibi. İyi geceler.

İmroz
10 Ağustos 1955, Çarşamba

Sevgili günlüğüm,

Geçirtiler

Dün babaannem Permatula hastalandı. Gece yanardağ patlamaları gibi seslerle uyandık. Ev yerinden oynuyordu. Midesi tutmuştu. Senede iki-üç kere oluyor böyle ve herkes çok endişeleniyor. Şafak söker sökmez dedem evden kaçtı, babaannemin korkunç geçirtilerini duymasın diye. Babam bir bardak suya boyuna ENO paketi boşaltıyordu, içince rahatlıyor. Annem adaçayı yaptı. Bir tek Sofia ile anneannem Kli-oniki yataklarından kalkmadılar. Biz yatak odasının kapısında durup şaşkınlıkla babaannemi seyrediyorduk. Babaannem demir parmaklıklı yatak başı olan büyük yatakta yatıyor. Yatağının yanında gece çiş gelirse yapsın diye koyduğu kocaman mavi oturak duruyor. Hep sorarım kendime nasıl içine düşmüyor bu oturağın diye, çünkü o kadar zayıf ki. Sonunda bizi geçirtileriyle sabaha kadar ayağa diktikten sonra oturağın içine kustu, rahatladı. Öğleden sonra iyileşmişti, kalktı bütün işlerini yaptı.

Ama biz denize gidemedik.

"Bulut Hanım'ın hastalığı," dedi Margarita. İstanbul'da okurken Fula'nın sürekli kaldığı pansiyonun sahibi Bayan Magda'ya bu adı takmışlardı. Saçlarını karbon kâğıdıyla boyar, sonra onları iyice kabartır, kat kat lahana gibi tarardı. Bu haliyle sanki kafasının üzerinde devamlı gri bir yağmur bulutuyla dolaşır gibiydi. Savvopulos'un "Bulut Hanım" şarkısını ilk duyduklarında, olmaz, bunu mutlaka Bayan Magda için yazmış, demişlerdi.

Bu kadın da babaannesiyile aynı illetten mustarıptı. Hastalığını bilmeyen Fula bir akşam korkunç gürültülerle uyanmış, ne oluyor diye aklı çıkmış ve derhal Bayan Magda'nın odasına koşmuş. Her geğirtiyile Bulut Hanım'ın gövdesi öylesine sarsılıyormuş ki biraz sonra havalanıp uçacak gibiymiş. Fula'dan kendisine bir parça *melisa* kaynatmasını rica etmiş çünkü ancak bu otla geçiyormuş geçirtiler. Melisayı içip rahatladıktan sonra bu ilacı çok sevgili Tasos'unun bulduğunu, her midesi tuttuğunda Tasos'unun ona bu otu kaydattığını ve kaşıık kaşıık içirdiğini anlatmıştı kızlara. Rahmetliyi her andığında iç geçirip gözyaşı dökerdi Bulut Hanım. Duyan da kocasını dünyanın en iyi kocası sanırdı. Margari-ta mahallenin *muhtar*ı gibi olan teyzesi Virginia'dan dinlemişti hikâyelerini:

Tasos ile evliliklerinin üzerinden bir yıl geçmiş ama bir türlü hamile kalamıyormuş Bulut Hanım. Annesi meraklanmış ve kızını doktora götürmüş, nedir sorun anlasınlar diye. "Bayan Makrina, maalesef masum gebelik dünyada sadece bir kere oldu," demiş doktor, muayenesi bittiğinde. Bayan Makrina'nın kızı hâlâ bakireymiş! Başlamış annesi işi soruşturmaya. Geceleri o işi yapıyor musunuz, Tasos nerede uyuyor, vs... Tasos'un erkeklik organının boyunu bile sormuş, düşün artık. Ama her şey normal görünüyormuş. Birlikte uyuyorlar, Tasos onu çok seviyor, sarılıyor, öpüyor, okşuyor... Hiçbir şikâyeti yok kızının. Ayrıntılı bir soruşturma sonucu Bayan Makrina öğreniyor ki, damadının doğadan gelen herhangi bir kusuru olmamasına rağmen –kızının tarifi aynen böyle– tam "giriş kapısına kadar" geliyor, orada kocalık yeteneği birden tükeniyor. Bayan Makrina kızının gözlerini açmak gayesiyle bu işin nasıl olması gerektiğini izah etmeye çalışıyor ama Virginia Teyze'nin deyimiyle onun "Umurunda değil." Tasos'undan öyle memnun ki, Tanrı onlara çocuk vermeyecekse varsın vermesin, o kadar da derdi değil. Onun için dünyanın en harika kocası Tasos.

Sevgili günlüğüm,

Miços

Bisiklette çok ustalaştım. Şimdi babam Margarita'ya da öğretmek istiyor ama bacakları kısa, pedallara tam yetişemiyor. Neyse ki bisiklet Sofia için küçük de, sadece bana kalmış oluyor böylece...

Daha sonra kızların her birinin kendi bisikleti olmuştu bir şekilde. İsmet'ten sonra Vasula bisikletini yolladı onlara, daha sonra da Kosta Çanakkale'den doğru dürüst bir kız bisikleti getirdi. Zaman içinde üçü de müthiş birer bisiklet sürücüsü oldular. O kadar ustalaştılar ki daha sonraları kış tatillerinde İmroz'a gittiklerinde dümenin üzerinde kuzey rüzgârıyla donan ellerini kazaklarının içine sokup dengeyi sadece vücutlarıyla sağlamayı başarıyorlardı. Fula'nın da bir hantal, kararmış erkek bisikleti vardı, o da büyük bir maharetle kullanırdı onu.

... Bugün Miços kendi bisikletiyle geldi, bizimkinden büyük onunki, bana yarışalım, dedi. Başta çok iyi gidiyordum ama yokuşta beni geçti. Babam kendiminkinden büyük bisikletlerle yarış yapmamamı söyledi çünkü tekerleğin zinciri bir şey yapıyormuş, anlamadım, o yüzden her zaman beni geçermiş. Ama Miços çok iyi bir çocuk. Benimle alay etmiyor, birlikte oynamak istiyor. Lukianos'a benziyor ama daha güzel, bir de benden bir sınıf küçük. Kötü olan tek şey, ben Miços'la İmrozca konuşurken annem duydu. Miços'u kovdu, beni de içeri çağırıp bir güzel haşladı. İmrozlu köylü çocuklar gibi konuşmamam lazımmış, benden bunu hiç beklemezmiş... Daha bir alay laf etti. En kötüsü de ceza olsun diye yarın denize gitmeme izin vermeyecekmiş.

Babaannem de onunla aynı fikirde. Bizim diğer çocuk-

lardan farklı olmamız lazımmış. Ama anlamıyorlar ki, eğer onlar gibi konuşmazsak buranın çocukları bizimle alay ediyorlar, bize "burnu bir karış havada" diyorlar.

Annemle babaannem istediklerini söylesinler. İstanbul'da İstanbul dili Rumca konuşuruz, İmroz'da İmrozca. İyi geceler.

Lehçe değiştirmek bir işkenceydi gerçekten. Düşüncesi bile şimdi Margarita'nın yüreğini sıkıştırıyor. Bir tek Sofia lehçesini değiştirmezdi, hiç kimsenin alay konusu da olmamıştı. Hiçbir zaman köylü ağzıyla konuşmadı Sofia. Halbuki Margarita ve Niki İmroz'a indikleri dakikadan itibaren adanın çocuklarıyla "Nimbroca" konuşmaya başlarlardı. Ama Gliko, devam ettikleri okulda kızlarını izleyip ona rapor verecek casusları bulmuştu bile: öğretmenler Bay Marino ile Bayan Avgi. Eğer kızlarının okulda köylü ağzı konuştuklarını duyarsa, ya da evde ağızlarından böyle bir söz kaçırırlarsa, vay hallerine. Virginia Teyze'nin dediği gibi, "gladyatör kılıcıyla" beklerdi okuldan gelmelerini. Zarif küçük hanımefendiler olmalarını, diğer çocuklardan farklı olmalarını o kadar çok arzu ederdi ki zavallı anneleri. "Lütfen", "teşekkür ederim", "çok memnun oldum", "memnuniyetle" demeyi öğrensinler diye boyuna egzersiz yaptırır, eve girince "günaydın" ya da "tünaydın" demezlerse başlarının etini yerdi. Üzerinde ısrar etmediği tek konu kendisine ve Kosta'ya "siz"li hitap etmeleri idi, Anasto'nun çocuklarının anne ve babalarına hitap ettikleri gibi. O konuda evde demokrasi vardı. "Beybabacığım, acaba tuvalete gitmeme izin verir misiniz?" diyerek dalga geçerdi Sofia, teyzesinin kızı Vaso'yla.

İmroz'daki Rum okulu kapanıp da yeniden İstanbul'da okumaya başlayınca ağzından İmrozca bir kelime kaçırmamak için bayağı dikkat sarfetmek zorunda kalmıştı Margarita.

Şimdi ise yeni bir çabaya girişmek zorunda. Bildiği dili unutup Yunanca öğrenmesi gerekiyor. "Sanki şimdiye kadar konuştuğum dil Ermeniceydi," diye öfkeyle söylendi kendi kendine. Ama

Niki gayet net bir biçimde izah etmişti ne yapması gerektiğini: "Eğer belirli bir tabakaya mensup olarak yaşamak istiyorsan İstanbul ağzını tamamen terk etmen şart."

İmroz
12 Ağustos 1955, Cuma

Sevgili günlüğüm,

Sünnet

Bugün *sünnetlerimiz* vardı. Burhan'la kardeşi, bir de başka bir oğlan, Yavuz, dizlerine kadar uzun beyaz entariler giydiler, başlarına üzerlerinde altın sırma harflerle bir şeyler yazan kırmızı fesler taktılar. Eski Türkçe yazılar, okunmuyor. Miços diyor ki pipilerinin bir parçasını kesiyorlarmış. Her neyse, bütün gün Çanakkale'den getirilen davullar zurnalar çaldı. Eğlence yarın da devam edecekmiş. Bütün herkese yiyecekler, içecekler ikram ediyorlar. Elinde büyük siyah çantasıyla sünnetçi de geldi. İçinde makasları var.

Ama neden Türkler büyük pipileri olsun istemiyorlar da kesiyorlar? Geçen yıl hatırlıyorum, Plutarhos bizimle oynarken pipisini göstermişti, büyük diye de çok övünmüştü. Benim pipisini tutmama izin verdi üstelik. Benim de donumu çıkarmamı istedi, pipisini dayayacakmış, ama ben korkup kaçtım, pipisi o kadar büyümüştü ki, sanki patlayacak gibiydi.

Bir şeyi daha merak ediyorum. Burhan da, öbürleri de nereden *çiş* yapacaklar şimdi? Tabii şimdi sorsam, bana bunu annem katiyen söylemez. Başka bir yolunu bulup öğrenmem lazım. İyi geceler.

Başka bir yolunu buldu. "İlk elden öğrendi," diye geçirdi aklından Margarita, biraz da kıskançlıkla. Sünnetli erkeklerin yatakta daha iyi oldukları yolundaki söylencenin doğru olup olmadığını sormaya yeltenmişti bir-iki kere Niki'ye. Ama cesaret edeme-

mişti. Yaşadığı maceradan sonra Niki iyice mesafe koymuştu herkesle arasına. Oysa eskiden, Niki Türkiye'den ayrılmadan önce, yani Margarita on dört yaşlarındayken, onu da alırdı yanına arkadaşlarıyla birlikte çıktığında. Dönünce de oğlanlardan bahsederlerdi, hangisinden hoşlandığını sorardı Margarita'ya, kim kimle işi pişirmiş anlatırdı... Ama şimdi yabancı oldular birbirlerine. Margarita artık onunla bu konuları rahatça konuşamıyor.

Hâlâ çok yakın arkadaşı olan Rinula da aynı şeyi söylüyor, Niki'nin değiştiğini, daha ağırbaşlı olduğunu, eskisi gibi espriler yapmadığını. Özellikle cinsellikle ilgili konularda ağzının iyice sıkı olduğunu... Ne var ki şimdi erkekleri eskisinden daha fazla cezbedtiğini de ekliyor Rinula. Aslında buna Margarita da şahit. Kalithea'daki tek kişilik stüdyosunda onunla kalırken sadece erkeklerden telefon geliyordu Niki'ye. Birlikte her çıktıklarında mutlaka bir-iki yeni erkek oluyordu grupta. Ama hiçbirisiyle özel bir ilişkisi olduğuna dair bir izlenim edinmemişti Margarita. Hepsiyle çok rahattı, ancak davranışlarında çiftlere özgü o samimiyet yoktu.

İmroz

16 ağustos, 1955, Salı

Sevgili günlüğüm,

Meryem Ana Yortusu

Dün Meryem Ana Yortusu'ydu. Hepimiz en iyi kıyafetlerimizi, yani Niça'nın düğününe giydiklerimizi giydik ve kiliseye gittik. Anneannem Klioniki'yi de aldık yanımıza. Ama bizi rezil etti. Kilisede dağıtılmak üzere getirilen kutsanmış ekmekleri görünce dayanamadı ve tam bir parça alıp ağzına atmak üzereyken babam neyse ki erken davrandı, anneannemi çekti aldı ekmeklerin başından. Bir şey değil herkes anneannemizi aç bıraktığımızı sanacak. Sonra biz kadınlar ve dedem komünyon ekmeğinden aldık.

Evde çok güzel yemekler vardı: "Zematisti",¹⁰ keçi etiyle pilav ve babaannemin sadece sofrada despot varsa yaptığı, adına "Benyamin kaymağı" dediği bir krema.

Öğleden sonra bizi aldılar Ağridya köyüne götürdüler. Esas büyük panayır orada oluyor. Çok kalabalıktı, ben yine de dün kurban keserlerken orada olmayı tercih ederdim. Bizimkilerin ahbablarının evlerini ziyarete gittik. O kadar çok baklava yemişim ki kımıldayacak halim kalmadı sonunda. Akşam olunca köyün meydanındaki kahveye, dans edenleri seyretmeye gittik. Oyuna girenler üç halka oluşturmuşlardı, kemanlar ve santur çok güzeldi. Çocuklar için başka bir halka oluşmuştu. Biz de katıldık ama Margarita oynamayı bilmiyor, diğer çocuklar onu dışarı attılar, o da ağladı. Akşam keyfimizi bozdu.

Böyle bir üç halkalı oyunda ortaya çıkmıştı Strato. Oyun oynayanların oluşturduğu zinciri kesmiş, oyuna girmiş ve Sofia'yı elinden tutmuştu. O günden sonra bir daha hiç bırakmadı o eli.

Daha sonra da söylediği gibi uzun zamandır gözüne kestirmişti Sofia'yı ama ona açılacak cesareti kendisinde bulamamıştı. İşlerini hale yola koyup, hazır olunca ona evlenme teklifinde bulunmayı düşünüyordu. Her yaz adaya Afrika'dan, Atina'dan, İstanbul'dan gelen çeşitli damat adaylarını yakından izler, içlerinden biri Sofia'nın gönlünü çalacak diye yüreği ağzında dolaşırdı. En sonunda artık bu ıstıraba daha fazla dayanamamış ve yanına yaklaşmıştı.

Pateranga'nın büyük kızı, Lazaros ile talihsiz macerasından ve Yordanis ile bozulan nişanından sonra iyice uslanmıştı. Bir de tabii sıkı gözetim altındaydı. Ama Niki ailesini utanca boğduğunda Babaanne Permatula'nın söylediği söz bu duruma da uygundu: "Adı bende, tadı başkasında."

Sofia "günahkâr gözlü" çok güzel bir kızdı, şimdi de öyle. "Günahkâr gözlü" yakıştırmasını Amerika'daki Zisos Dayı'nın ta-

10. Su böreği.

nıdıklarından biri yapmıştı, ama adam genç kızlara bu tür komplimanlar yapmasını mazur gösterecek bir yaşıydı. Sofia'ya evlenme teklifleri yağıyordu. O zamanlar, Margarita'nın deyişiyile "EÖ" zamanında, yani "Engin'den Önce", dedenin varlıklı oluşundan olsa gerek Pateranga ailesinin gözleri pek yükseklerdeydi. Sofia ise kendisine gösterilen adayların hepsinde bir kusur buluyordu. "Anlaşıldı, bu kız Matmazel Talia gibi evde kalacak, vah vah," diyordu Gliko. Ama panayırdaki halka oyunu olayından yaklaşık bir ay sonra Sofia Strato'nun gelip kendisini isteyeceğini aileye duyurunca herkes donup kalmıştı. "Ne? O çingene masası mı?" diye bağırmişti ilk şoku atlatır atlatmaz annesi. Kosta da hemen terslemişti: "Bekrinin oğlu kızımızı istemeye gelecek ha!" Sanırsın ki aileye damat olma niyetiyle gelecek kişi, *Bil Bakalım Bu Akşam Yemeğe Kim Geliyor* filmindeki Sidney Poitier. Margarita o yıl dokuz yaşındaydı ama Kosta'nın Sofia'ya kızıp avaz avaz bağırmalarını, Gliko'nun onu vazgeçirmek için umutsuzca çırpınmalarını gayet iyi hatırlıyor. Becerememişlerdi ama. Üstelik bir hafta içinde Sofia annesiyle babasının ilk günlerdeki sert havalarından hafifçe çark etmelerini bile sağlamıştı. En azından Strato'nun gelip babasıyla konuşmasına izin vermişlerdi.

Margarita Strato'nun babasına ne dediğini bilmiyordu ama kapıdan çıkar çıkmaz Kosta'nın Gliko'ya dönüp "Delikanlı oğlan. Helal olsun," dediğini hatırlıyor. "Ah, ne olurdu biraz daha iyi bir aileden olsaydı," diye yakınıp duruyordu Gliko. "Nasıl tanıştırdım dünürlerim diye bunları kardeşlerime?" Tabii ki kastettiği kardeş daha çok o korkunç Anasto Teyze idi. Gerçekten de düğüne geldiğinde esip yağıyordu teyzesi; ne olup bittiğini de orada anlamıştı tam olarak. Kayınpeder, Bekri Çumi Amca sarhoş olmasın diye ellerinden geleni yapmışlardı ama nafiye. "O İmroz var ya o İmroz, sizi duman etti," demişti sonraları Anasto, Niki de bombasını patlattıktan sonra.

... Otobüste uyuduk.

Bugün Spilya'nın* panayırı var. Spilya babaannemin evinden görünen yüksek dağ. Ama bizi götürmediler. Sadece büyükler gitti, bir tek Sofia'yı aldılar yanlarına. Annem diyor ki, Sofia henüz evlilik için küçükmüş ama oralarda iyi bir damat adayı bulunursa nişanlanabilirmiş. Kızlar Matmazel Talia gibi evde kalmasın, diyor.

İmroz

25 Ağustos 1955, Perşembe

Sevgili günlüğüm,

Makmila¹¹

Annem hazırlıklara başladı. Birkaç gün sonra İstanbul'a dönüyoruz. Ama belki de gitmeyiz hiç, çünkü akşam tuvalete giderken babamı dedemle siyaset konuşurken duydum. Karanlıkta kuyunun arkasına saklanmış yine Kıbrıs meselesini konuşuyorlardı. Dedem dedi ki Türkler iyice azıtmış çünkü Makmila'dan yüz buluyorlarmış. Makmila bir İngiliz, radyo son günlerde hep ondan bahsediyor. Babam bizi ortalık durulana kadar burada bırakmayı, İstanbul'a yalnız gitmeyi düşündüğünü söyledi.

Babamın canı çok sıkındı, habire babaannemin leylaklarını yoldu durdu. Sonuç olarak, aile bir arada olmalı, dedi. Makmila'nın onu çocuklarından ayırmasına izin vermeyeceğini söyledi. O zaman dedem kovaya bir tekme attı, önce Makmila'ya, ardından bir de Menderes'e ağır birer küfür saldı. Ama o sözleri buraya yazamam.

İmroz'da birazcık daha kalsaydık iyi olurdu. Ama acaba dedemle babaannem bizi bırakırlar mı oynayalım, yoksa okula mı yollarlar?

* Bugünkü Pınarbaşı. (ç.n.)

11. İngiliz Dışişleri Bakanı Harold Macmillan'ın adını Niki böyle anlıyor.

"O zaman İmroz'da kalsaydık o dehşeti yaşamazdık," diye düşündü Margarita. Meşhur Londra Konferansı günleriydi ve Menderes 24 Ağustos'ta Yunan karşıtı çok saldırgan bir konuşma yapmıştı.

İmroz
30 Ağustos 1955, Salı

Sevgili günlüğüm,

Mucize

Dün bir mucize oldu. Kalamia'ya gezmeye gitmiştik. Orada Aya Yannis var, panayır vardı. Bir gece önceden gittik, dışarıda uyuduk. Babaannem yanına kilimler, halılar almıştı, onları serdik. Herkes kumsalda uyuyordu. Başlarda konuşmalar ve gülüşmeler duyuluyordu. Sonra yavaş yavaş sesler kesildi, sadece dalgaların sesi geliyordu. Ay yoktu ama kapkaranlık da değildi, yıldız aydınlığı vardı. Babam bize Samanyolu'nu, Ülker yıldızlarını, Küçük Ayı ve Büyük Ayı'yı gösterdi. Gözlerimize ağır ağır uyku inerken birden avazı çıktığı kadar bağırdı biri: "Para istiyorum." Arkadaşlarıyla bir arada uyuyan Plutarhos kayan bir yıldız görmüş, hemen bir dilek tutmuş. Dediklerine göre yıldız kayarken bir dilek tutarsan olurmuş. Herkes başladı laf atmaya Plutarhos'a, gülüşmeler oldu, hadi bakalım bizim uyku gitti gider.

Ertesi gün panayıra gittik, tam artık ayrılmaya hazırlanırken denizde parlak bir şey gördük. Birileri bunun büyük bir balık olduğunu söyledi. Hepimiz toplandık seyre koyulduk. Dalgalar bazen örtüyordu üzerini, bazen de ortaya çıkıyordu. Bazıları yakından görmek için, oraya kadar yüzmek istediler. Ama mesafe uzaktı, üstelik hava kararıyordu, dönmemiz lazımdı. Çaresiz yola koyulduk. Ayrıralı bir saat kadar olmuş ve biz köye giden yolun yarısına varmıştık ki, korkunç bir patlama sesi duyduk. Sonra öğrendik ki, o gördüğümüz parlak cisim, savaştan kalma bir mayınmış. Muhtemelen bir kayanın altına sıkışmış kalmış yıllarca, sonra dalgalar

onu Aya Yannis'e kadar taşımış. Eğer dün gece kumsalda uyurken patlasaydı, parçamız kalmayacaktı. Aya Yannis kurtardı bizi. Mucize oldu, dediler. Dua ederken Aya Yannis'e bir kez daha teşekkür edeceğim.

Sana söylemeyi unuttum. Yarın akşam İstanbul'a dönüyoruz. İyi geceler.

"Hayatımızda her gün oluyor mucizeler," diye geçirdi aklından Margarita. Niki'nin dönüşü de bir mucizeydi. "Ölüler dirildi," demişti Virginia Teyze. Gliko, Meryem'in dualarını duyduğuna, ve "sefih evladını geri getirdiğine" inanıyordu. Bir gece önce rüyasına Gezgin Meryem girmişti –en sevdiği azizesiydi annesinin– hayalet gibi bir şeyin ışıklar saçarak evlerine girdiğini görmüştü.

Kış

Boğaziçi
2 Eylül 1955, Cuma

Sevgili günlüğüm,

Dönüş

Dün yaz mevsimi sona erdi. Sonbahara girdik ama benim için kış başladı. Artık İstanbul'a döndük, ne deniz banyosu, ne gezmeler, ne de panayırlar. Okula hazırlanıyoruz. Bu sene Margarita da gelecek, ama misafir olarak, henüz küçük çünkü. Babam *Apoyevmatini* gazetesinden büyük harfleri okumayı öğretmişti yazın ona, bu yüzden bir küçük iskemle koyacaklar, birinci sınıftaki çocuklarla oturacak. Gelecek yıl resmen kaydolacak.

Annem eski okul önlüğümü buldu, Margarita'ya göre kısaltacak. İmroz'dan iki tane de yaka örneği getirdi; kenarlarına dantel işleyecek, okulun ilk günü takacağız.

Kötü olan ne biliyor musun, şimdi derslerim başlıyor diye annem günlüğüme yazmamı istemiyor; vaktimi buna harcar, ders çalışmazmışım. Her bir şeye yetişebileceğimi anlamıyor bir türlü. Babama günlük tutmaya devam edersem beni azarlamasını tembih etti. Hep böyle yapıyor. Babanız ne derse, odur, diyor. Laf ola. Sabah kahvaltısında bize ne söyleyeceğini babama kendisi önceden söylüyor, sonra da hiçbir şey bilmiyormuş gibi yapıyor.

Çok büyük bir çaba harcamadan bir sürü şeyi aynı anda yapmak gibi bir yeteneği vardı Niki'nin. Liseyi bitireceği yıl Virginia Teyze'de kalırken, ders çalışacağı yerde teyzesiyle akşamüstü

çayları, gece eğlenceleri derken boyuna geziyordu. O kadar ki Frerejako Enişte kaygılanmaya başlamıştı. "Bu kız sınıfta kalırsa annesine, babasına ne deriz?" diyordu karısına. İlk karne geldiğinde gözleri yerinden fırlamıştı hepsinin. Öğretmenler kutluyordu Niki'yi: "Ne iyi bir öğrenci, üstelik ne kadar terbiyeli!" Niki bu laflar üzerine şişiniyor, kendini fasulye gibi nimetten sayıyordu.

İnsanın adı karakterinin oluşumunda bir rol oynar mı acaba? Niki* adının kardeşine çok uygun olduğunu düşündü Margarita. Başına gelen her şeye rağmen hayatındaki her olaydan zaferle çıktığını kanıtlamıştı. Ve böylesine tatlı bir kadın olan annelerinin de adıyla* bir ilişkisi yok muydu sanki? Ya Sofia? Küçükken yaptığı bütün deliliklere rağmen evinde gerçek bir bilge olduğunu kim inkâr edebilir?* Oysa ki Margarita...* Yapraklarının bir bir yolunmasından başka ne işe yarar papatya?

"Gördük işte, fotoğrafçıyla evlenen İngiltere Prensesi Margaret'in de kaderini gördük," diye söylendi şom ağzıyla. Adının şans eseri Margarita olduğunu biliyordu. Babaannesi Permatula'nın adını koymak istememiş annesiyle babası, bunun üzerine ansiklopedik sözlüğü açmışlar ve karşılırlarına tesadüfen şu madde çıkmış: "Anjou'lu Margaret (1430-1482): İngiltere kraliçesi, VI. Henry'nin eşi vs..." Halbuki mesela Elpida* adını tercih ederdi. "Bana daha çok yakışacaktı," diye düşündü, her dakika başına iyi bir şey gelme umudunu inatla taşıdığına bakılırsa... Ama aynı dakika Grigori Enişte'nin o ağır Karamanlı aksanıyla kendisiyle dalga geçtiğini duyar gibi oldu: "O elpizon herondas, apothniski hezodas."** Gülümseyerek okumaya devam etti.

* Niki: Zafer. Gliko: Tatlı. Sofia: Bilgelik.

Margarita: Papatya. Elpida: Umud. (ç.n.)

** Umuda kapılanın sonu, bok çıkuru. (ç.n.)

Sevgili günlüğüm,

Hamam

Bugün hamama gittik. Bir sürü kadınla birlikte gittik, koca bir grup. Bizi Lukianos'un annesi götürdü çünkü bizim annemiz asla hamama gitmez. Önüne gelen *hamamcı* kadın tarafından ellenmek hoşuna gitmiyormuş. Oğlanlardan sadece Küçük Andon ile Bayan Nula'nın bebeği vardı. Geçen yıla kadar Lukianos da geliyordu. Ama Bayan Marika'nın dediğine göre hamamcı kadın kızmış: "Bir dahaki sefere babasını da getir bari," demiş. Herkes güldü. Neden böyle dediğini anlamadım ama galiba artık Lukianos'un boyu uzadığı için erkeğe benzedi, o yüzdendir.

Takunyaları giyer giymez hamama girdik ama önce gözümüz hiçbir şey görmedi çünkü odanın içi buharla doluydu. Işık sadece tavadaki deliklerden giriyor, buharın üzerine vuruyor, hani İsa Ürdün Nehri'nde vaftiz olurken üzerine gökyüzündeki güvercinden ışık huzmeleri yağar ya, işte o resim gibi oluyor.

Hamamı çok seviyorum çünkü hem çok sıcak hem de bütün kadınların üzerine bir tembellik çöküyor, çocuklarını azarlamıyorlar. Hepsi çınlıçılak, özellikle memelerini seyretmek hoşuma gidiyor. Acaba benimkiler ne zaman büyüyecek? Ama ihtiyarların memeleri pörsük pörsük, göbeklerinin üzerine sarkıyor.

Margarita bu vücutları iyi tanıyordu. Renoir'ın tablolarından fırlamış gibi tombul, yumuşacık, ıslak vücutlu kadınları. Ve diğerlerini, memeleri sıkılmış limon gibi olmasına, ya da altınları boşaltılmış para kesesi gibi sallanmasına rağmen suya girip çıkan genç ve dinç bedenler arasında gururla dolaşanlarını. Vücudunu bugünün tadını çıkarmak için birer arzu nesnesi gibi taşıyanlarla,

bugünün tadını çıkaranlara gelecekteki görüntülerini gösteren diğer vücutları. O üzüm gibi sıkılmış bedenler, *kınalı* eller büsbütün bir kadın bilgeliğini içlerinde gizliyor gibiydi. Gençler de bunu biliyor ve onlara saygı duyuyorlardı.

... Hoşuma gitmeyen tek şey *hamam otunun* kokusu. Kadınlar bacaklarındaki, bazıları da kukularındaki kılları almak için bu otu sürüyorlar. Bayan Marika natır onu keselerken yanında yatmama izin verdi. Sonra lokum yedik ama vakit çabuk geçmişti, hamamcı kadınlar, "*Haydi, erkekler geliyor,*" diye bağırdı. Bohçalarımızı topladık, ayrıldık.

Eğer annem hamama gelseydi biz de daha sık giderdik. İyi geceler.

Şimdi düşününce annesinin hamama hiç gitmemesini garip buluyordu Margarita. Sofia'nın doğumundan sonraki ilk hamama gidişinde Gliko'nun kendi bedeninden nasıl korktuğunu bilemezdi tabii. O gün *peştamalını* sarmış, sıcak taşın üzerine yüzükoyun uzanmış, gözlerini kapatıp kendisini natırın okşayışlarına terk etmişti. Natır ellerini ilk başta sırtında hafifçe gezdirirken o bunalıcı yaz günü Suat Bey'in salonunda yaşadığı anlara dalıp gitti Gliko. Terli vücutları artık yorgun düşüp Gliko gerçek dünyaya dönerken başını çevirip yağmurun son damllarına bakmıştı. Onun kendisinden uzaklaştığını hisseden erkek, dudaklarındaki yangını Gliko'nun omurgası boyunca gezdirerek söndürmüştü. Ve güneş bulutların arasından utangaçça yüzünü gösterirken yeniden dönüp sabırsızlıkla bir kez daha erkeğine teslim olan yine kendisiydi.

İşte bu hatıranın derinliklerine dalıp gitmesine hamamın nemli ve gevşetici atmosferi neden olmuştu ve Gliko ancak natır vücudunu daha sert ovmaya başlayınca kendisine gelebilmişti. O gün şehvetin tahrik edici gücüne teslim olma zaafını gösterdiği için o kadar büyük dehşete kapılmıştı ki birden yerinden kalkmış ve sıcak suları üzerine boca etmeye başlamıştı. Sanki birisi arka-

sından kovalıyormuş gibi, neredeyse bebeğini unutacak kadar telaşla oradan kaçmış ve bir daha hamama adım atmamıştı.

Boğaziçi

7 Eylül 1955, Çarşamba

Sevgili günlüğüm,

Kırp Dökmeler

Aman neydi o başımıza gelenler! Şimdi aklıma gelince bile titriyorum. Akşam çökünce yine üzerimize taş yağacak diye bekliyorum. Dur her şeyi en başından anlatayım. Dün babam erken döndü eve, oldukça keyifsizdi, bir sürü adamın çeşitli yerlerde toplanıp aralarında alçak sesle bir şeyler konuştuğunu görmüş. Herhalde yine Kıbrıs için gösteri yapacaklardı, dedi annem. Akşam oldu, annem mutfakta kabak kızartıyordu. Pencereden büyük bir kalabalığın aşağıdaki çınarın dibinde toplandığını gördük, nedenini merak ettik. Sonra yavaş yavaş sesler yükselmeye başladı: "*Gâvurlar*," diye bağıryorlardı. Türklerin kötü olanları bize böyle diyor. Tuhafımıza gitti çünkü gösterilerini her zaman Taksim'de yapıyorlar, bizim köyde değil. Babam, ışıkları söndürelim, bizi görmesinler, dedi. Bir ses çok net duyuluyordu: "*Kahrolsun gâvurlar*." Aynı anda açık pencereden içeri bir taş atıldı ve kristal kapaklı büfenin içindeki Çin servis takımına isabet etti. Kristal paramparça olurken servis tabaklarından biri kırıldı. Aynı anda dış kapı güm güm vuruldu. Kosta, bize geldiler, diye bir çılgılık attı annem.

Taşlar bir yandan evin içine düşerken annemle babam ne ara bizi aldı da büyük yatağın altına sokup önümüzü İmroz'a götürdüğümüz iki büyük bavulla kapattı, farkında değilim. Margarita ağlıyor, Sofia da onun ağzını eliyle kapatıyordu duyulmasın sesi diye. Annem anneannemi aldı, üçü halamın odasına saklandılar. Babam sürgüyü sürdürdü, kapının arkasından bekledi. Elinde anneannemin bastonu vardı.

Bütün ev sallanıyordu. Yüreğim göğsüme o kadar hızlı

çarpiyordu ki dışarı fırlayacak sandım. Boğazım kurumuştı, tükürüğümü yutamıyordum. Sofia yanımda titriyordu. Margarita bir köşeye sinmişti, ama olayların ciddi olduğunu anlamış olmalı ki vücudu arada bir spazm geçiriyormuş gibi sarsılıyordu o kadar. Daha sonra korkumuz daha da arttı çünkü kapının kırıldığını duyduk, arkasından da vahşice bağırان sesler. Annemi istedim yanımda. Bize ne yapacaklardı acaba?

İlk basamaklarda ayak sesleri duyuldu, arkasından gü-rültüyü bastıran güçlü bir ses, birinci katta oturan Toto'nun sesiydi bu: "*Durun, Amerikan tebaası.*" Bir an sessizlik oldu, arkasından bir ses daha duyuldu: "*Doğru, Amerikan tebaası,*" dedi o ses, arkasından mırıltı halinde bazı konuşmalar ve basamaklardan aşağı inen ayak sesleri. Daha sonra, yandaki evden gelen kırıp dökülen eşya seslerine karışan bağrışmalar. Bir süre hiç yerimizden kıpırdamadık, gitmiş olabileceklerine bir türlü inanamadık. Ya yeniden gelirlerse?

Az sonra Toto yukarı çıkıp bağırdı: Bay Kosta korkmayın, gittiler. O zaman hepimiz saklandığımız yerlerden çıktık, birbirimize sarıldık, ağladık, bizi kurtaran Toto'yu öptük. O sırada mutfaktan gelen alevleri, dumanı hemen fark edememişiz. Kabaklar kömür olmuş, tavadaki yağ alev almıştı. *Serserilerden* kurtulduk ama az daha canlı canlı yanıyorduk, dedi annem ocağı kapatıp bir yerlere kendimizi attığımızda. Elektriği yakmadan öylece oturduk. Dışarıdan gelen vahşi bağırtıları, kapılara vurulan yumrukları, diğer evlerin kırılan camlarının şangırtılarını dinledik. Mahallemizde bu kadar çok cam mı vardı da saatlerce kırıp indirmeyi bitiremediler? Karşı kıyıda da ateşler gördük, teyzemlerin başına bir şey gelmiş olabilir miydi acaba, öğrenemedik. Her şey geçip de sükûnete kavuştuğumuzda saat gece yarısı ikiyi geçiyordu; hepimiz büyük yatağın üzerine kıvrılıp birlikte uyuduk. İşte kırıp dökmeler dediğim bunlardı.

Bugün radyoda olağanüstü durum ilan edildiğini duyduk. Bunun ne olduğunu bilmiyorum ama babam, neyse, çok şükür, dedi. Evden dışarı çıkmamıza katiyen izin vermediler.

Babam İstanbul'a inip dükkânda neler olup bittiğini görmeyi, bir de teyzelerime uğramak istediğini söyledi ama annem izin vermedi. Sadece mahalleye çıkıp haber topladı. Kilisenin çanını denize atmışlar, okuldaki sıraları parçalamışlar.

Merak ediyorum, acaba kırılan sıralar okul açılana kadar tamir edilir mi?

O gece yaşanan dehşet tüm yoğunluğuyla, öylece kaldı belleklerde. O günlere dair Margarita'nın belleğinde yer etmiş az sayıda anının başında bu 6/7 Eylül olayları geliyor. Ayrıca o kadar çok dinledi ki o günleri, istese de unutması mümkün değil. Fethi Efendi dolaylı olarak uyarmıştı Kosta'yı. "*Erken toplanın,*" demiş, bunun ötesinde bir açıklama yapmamıştı.

Daha sonra herkes birbirine şunları sormuştu: Bu insanların aralarındaki görüşmeler nasıl bu kadar gizli cereyan edebildi? Bu gruplar nasıl bir araya toplandı, her mahallede nasıl aniden örgütlendiler, bunca insan bir araya gelmişken nasıl oldu da kimse bu işin kokusunu önceden almadı? "Herhalde hareket planı camilerde yapılmıştır," demişti Bay Haralambos.

O gün Selanik'teki Türkiye Başkonsolosluğu'nda bir bomba patlamıştı. Aynı gün bu haber *İstanbul Ekspres* gazetesinde çıktı. Rumlara karşı oluşan güruhu harekete geçiren bahane buydu. Fakat birkaç saat içinde nasıl oldu da bu kadar iyi örgütlenebildiler? "Canım, her şey zaten planlanmıştı, bombayı koyan da provokatördü herhalde," diyordu Virginia Teyze, karakterinin en tipik özelliği olan ileri görüşlülüğüyle. Doğruydum, daha sonra bir Türk üniversite öğrencisi de doğruladı bunu. Öğrencinin elinden tutan ise Menderes hükümetiydi. Evini talan ettikleri Anasto Teyzesi, "İnşallah Allahlarından bulurlar," diye beddua okumuştum. "Tuttu laneti," diye düşündü kendi kendine Margarita, gözlerinin önüne bir kez daha Menderes'le Zorlu'nun beyaz idam gömlekleri içinde darağacında sallanan bedenleri geldi.

"Ama şimdi Sezar'ın hakkı Sezar'a..." demişti Virginia Teyze. Birçok aile mahalledeki Türk ahabaları sayesinde kurtulmuştu.

Paterangaların kurtarıcısı hiç şüphesiz Toto'ydu. Merdivenin başına çıkıp Amerikan pasaportlarını sallamıştı suratlarına. İçeri ilk girenler arasındaki köy ahalisinden Rıza da doğrulamıştı Toto'nun Amerikan pasaportlu olduğunu. Rıza ertesi gün gelip kırık kapının tamirine yardım etmiş, özür dilemiş, kırıp dökenlerin çoğunluğunun başka yerlerden geldiğini, kendisinin de bu çapulcuların yanında Rumlara sempatik davranmaya çekindiğini söylemişti. Ayrıca, gelenlerin kötü bir niyeti olmadığını eklemişti. Sadece cam çerçeve indirip korkutmak istemişler. "Başardılar," diye acıyla söylendi Margarita. O günden beri hiçbir Rum artık kendisini güvende hissetmiyordu.

Onların köyünde bazı evlere, Rum ilkokuluna ve kiliselere çok zarar vermişler ama cana yönelik hiçbir girişimde bulunmamışlardı. Oysa başka yerlerde ölümler de vardı, yaralılar da...

Boğaziçi

8 Eylül 1955, Perşembe

Sevgili günlüğüm,

Ölümler

Bugün babam olanları öğrenmek için İstanbul'a indi. Annem de kapıya çıktı, mahalleden başkaları da geldi, böylece olayları öğrendik. Öğrendiğimize göre Bayan Marina balkonuna Yunan bayrağı asıp, "*Yunan tebaası*," diye bağırarak istemiş. Sanmış ki yabancı tebaadan olanlara bir şey yapmıyorlar. Evet ama Yunan başka, Toto gibi Amerikalı başka, annem öyle diyor. Yalvarmış, yakarmış evlatlık Mevlût, hanımı böyle bir şey yapmasın diye, neyse ki sonunda ikna etmiş. Bayan Marina'yı ve kız kardeşini almış, Halide Hanımlara saklamaya götürmüş. Bir de Yunan bayrağını görselerdi kırıp döktükleri yetmez, evi de yakarlardı, dedi Bayan Fotika. Yine de ucuz kurtulmuşlar, tavan arasına çıkıp sandığı da açabilirlerdi.

Öğlen babam dönünce haberleri getirdi. Teyzelerimiz iyi

ama Anasto Teyzemin evini harap etmişler. Aslında buna da şükürmüş, çünkü İstanbul tanınmaz haldeymiş, mağazalara çok zarar vermişler. Vitrinler paramparça olmuş, bastığın her yerde cam ve kristal kırıkları varmış. Pera Caddesi tamamen tahrip edilmiş; her yer buzdolapları, yerlere saçılmış gıda maddeleri, parçalanmış oyuncak bebekler ve top top kumaşla doluymuş. Ezilip yırtılmış, üzerlerinde tepinilmiş, asfaltın üzerinde yatıyormuş hepsi. Zozo'nun vaftiz olduğu o güzel kilise Aya Triada'yı da yakmışlar. Neyse ki bizim dükkâna bir şey olmamış çünkü hanın içine hiç girmemişler.

Babam bir de, Şişli Mezarlığı'ndan ölüleri çıkartıp yollara attıklarını söyledi. Olayların olduğu geceden beri odamızın kapısı açık uyuyoruz. Bu akşam annemden holün ışığını açık bırakmasını istedim çünkü ölülerle ilgili duyduklarım yüzünden korkuyorum. Ya hortlarlarsa, o zaman bizi kim kurtaracak?

Annem bana, "Aziz İsa, bizi bütün kötülüklerden koru," dememi ve hiç korkmamamı söyledi. İyi geceler.

Yağmalamalarla ilgili haberler günlerce devam etmişti. Her evin, her mahallenin anlatılacak farklı bir hikâyesi vardı. "Ama olayları Virginia'dan daha iyi bilen yoktu," diye düşündü Margarita... Eğer bir gün bir Kitab-ı Mukaddes'e o gece olanları kayıt düşmek isteyen çıkarsa teyzesine başvurması gerekecekti. Evinde kırılıp dökülmedik bir tek eşya kalmayan "çileli" Anasto Teyze'nin tam tersine Virginia'nın evinde en ufak bir zarar yoktu. Alt katında bir paşanın oturduğu bir apartmanın ikinci katında oturduklarından çapulcu güruhu oraya hiç girmemişti. Ama yine de ayrı bir kapıdan evin giriş katına girmeyi başarmışlar, Afro'nun eliyle işlediği ve pazar günkü düğününde giyeceği gelinliği yırtıp paramparça etmişlerdi.

Margarita, mahallesindekilerin başına gelenleri anlatırken teyzesinin büründüğü teatral havayı hatırladı ve olayların bunca trajik oluşuna rağmen gülümsemekten kendini alamadı.

Virginia, mahallesindeki Türk *sütçünün* hikâyesini birçok kez

tekrarlamıştı gururla: Bir dükkânın tabelasındaki Rumca yazı fark edilirse kırıp dökerler diye kendisinin önceden tabelayı çe-kiçle kırıp indirdiğini, sonra ertesi gün dükkân sahibi geldiğinde, verdiği zarar için özür dilemesi üzerine adamın sarılıp sütçüyü öptüğünü ve hayatını kurtardığı için kendisine nasıl teşekkür edeceğine bilemediğini... Bütün bunları anlatıp durmuştu sonradan.

Virgina başka hikâyeler de biliyordu ama bunlar o kadar ma-sum, o kadar sancısız değildi... Sopa darbelerini, işkenceleri, ölümleri de biliyordu. O dönemde birçok Rumun Yunanistan'a git-mesine sebep olan bunlardı işte. "Bir gün kıyıma uğramayacağımı-zı kim garanti edebilir?" Herkesin ortak endişesi buydu. Ermeni-lerle Pontusluların başına gelenler hâlâ anılardaydı. "Kendi mem-leketimizde rehine statüsünde yaşıyoruz," diyordu Bay Apostol.

O günden sonra Boğaziçi'nin köyleri de boşaldı. Bazı aileler Yunanistan'a gitti, çoğu da kendilerini yapayalnız hissetmemek için Pera'ya taşındı. Angelos'ların ailesi örneğin. Angelos bir gün Ferit isminde bir Türk çocukla oyun oynuyormuş. Bir sebepten kavga etmişler, Ferit ona dönüp, "*Gâvur çocuğu*," demiş. Korku-suz, çetin bir çocuk olan Angelos da ona, "*Sensin o*," demiş. O an-da Bayan Fotika'yla kız kardeşi dışarı fırlayıp Angelos'u içeri al-mış, elleriyle ağzını kapatmış. Ferit'in babası köyde yağmacılarla işbirliği yapan çok az sayıdaki Türkten biriydi. Akşam Bay Hara-lambos eve dönüp olanı dinlediğinde ağzından hiçbir söz çıkma-mıştı. Yemekten sonra Paterangalara gitmiş, birlikte haberleri dinlemişlerdi Atina Radyosu'ndan. Haberlerden sonra açıklama-sını yapmıştı: "Biz de gidiyoruz. Oğlumun özgür büyümesini istiyorum." Bu açıklama Margarita'nın ailesi için de belirleyici ol-du. Bir an evvel İmroz'a taşınma kararını o gece aldılar. Kosta İm-roz'da inşaat halindeki evinin işlerini bir an evvel bitirmesi için derhal mektup yolladı babasına.

"Korku," diye düşündü Margarita. Yüreklere korku yerleş-mişti, o tasasız günler eskide kalmıştı artık. O zamandan başlayıp bugüne dek süren bitimsiz bir kışın başlangıcıydı bu. Kış ortasın-da birkaç bahar günü yaşanmıştı belki ama günlerin çoğu puslu

karanlıktı. Arada da birkaç fırtına gelip geçmişti, her geçişinde geriye daha az Rum bırakan...

Boğaziçi
9 Eylül 1955, Cuma

Sevgili günlüğüm,

Virane

Bugün nihayet çıkıp sokakta oynamamıza izin verdiler. Ama *virane*'den uzaklaşmayın, dediler. Pencereden bizi göreceklermiş. İşine giderken böyle dedi babam. Ne olacağını bilemezsin, dedi.

Virane uzaktan cam gibi parlıyordu. Vazolardan, yemek takımlarından arta kalan binlerce kırık cam parçası camdan bir halı gibi yayılmıştı yere.

Bunların büyük kısmı yolun başındaki iki konağın kırılan cam eşyalarıydı, Bayan Vivi ile Sekeris'in evlerine ait yani. Bayan Vivi seyahatteydi, dönüp olanları öğrenince porселенleri için çok ağladı. Viraneye gidip kırık camlar arasında kendi tabak takımlarını aradı. Sekeris'in konağında hiçbir şey bırakmamışlar. Kızı Romalıça'nın piyanosunun tuşlarına kadar her şeyi parçalamışlar, tuşları viranede görebilirsin. Evlerini temizlerlerken sepet sepet cam kırığı atmışlar dışarıya. Masalarının üzerinde de bir kâğıt parçası bulmuşlar, üzerinde şöyle yazıyormuş: "*Bunlara sebep Makarios.*"

Günler sonra hükümet zararın tazmin edileceğini bildirdi. Çalınan malların geri verilmesi için yağmacıları sözde bulmaya çalıştı. Öküz altında buzağı aradı yani. Pateranga deve tüyü palto-sunun yakasında yas işareti siyah kurdele taşıyan bir Türk yakaladıklarını söyledi. Adam paltoyu satın aldığını söylemiş. Türkler yas kıyafeti giymez; yakadaki siyah kurdelenin ne anlama geldiğini sorduklarında "*süs*" deyip geçmiş. Kışkırtıcılara gelince, Menderes hükümeti onları gizleyerek el altında tutmayı tercih et-

ti. Sonuç olarak 6/7 Eylül olaylarının faturası Türk komünistlerine çıkarıldı.

... Cam kırıklarının arasından en büyük ve en güzel parçasını ayırdık, evcilik oyunumuz için. Ben iki tane üzerinde altın rengi çiçekler olan koyu mavi parça buldum. Angelos çeşitli renkteki cam parçalarını toplayıp mozaik resim yapacağını söyledi. Margarita da bir şeyler toplarken birden korkunç bir çığlık attı. Bütün kadınların ödü koptu, evlerinden dışarı fırladılar. Olan şuydu: Sivri bir cam tam dizinin altına saplanmıştı, oluk gibi kan akıyordu.

Margarita elini bacağında hâlâ belirgin duran yara izinin üzerinde gezdirdi.

... Hemen annemi çağırmak üzere fırladım ama hemşire Matmazel Talia daha önce koşup kucakladı Margarita'yı. Bacağından akan kan Margarita'nın güzelim *mavi* elbisesini kirletti. Düşüp bir tarafımızı kanattığımızda her zaman yaptığı gibi annem yine "tetanos" diye bağıırıyordu; ama Matmazel Talia cam parçasını çıkarttı, yaraya kolonya basarak üzerine pamuk koydu, annemin bohçasından bulduğu bir kumaş parçasıyla sardı. O zaman Margarita ağlamayı kesti.

Ben bu arada viranede topladığım cam parçalarını yanına almayı unutmıştım, annem de bir daha oraya gitmeme izin vermiyor. Camlarımı başka çocuklar alacak şimdi.

Margarita Matmazel Talia'nın zarif endamını hatırladı, zihni bir an için tatsız olaylardan uzaklaştı. Gliko'nun dediğine göre Toto âşıktı ona –sarışınlardan hoşlanırmış kendisi– ama o Bay Toto'ya metelik vermiyordu. "Gözü yükseklerdeydi." Çok güzeldi Matmazel Talia, Zapyon Lisesi'ni bitirmişti, Fransızca'yı ve İngilizce'yi mükemmel konuşurdu. O zamanlar Matmazel Talia'nın başına bir talih kuşunun konduğu duyulmuştu mahallede. İstanbul'un çok tanınmış doktorlarından Stamatellos âşık olmuştu ona

ve flört etmeye başlamışlardı. Herkes doktorun Matmazel Talia'yı ailesinden isteyeceği günü beklerken, o birden bu ilişkiyi bitirmiş, arkasından evlenme çağında bir kızları olan Pavlidis ailesini sık sık ziyaret eder olmuştu. Soylu bir hanım olan doktorun annesi Talia'nın erdemlerine hayranlık duyuyor, kendi ailesinin şanına ve namusuna onu uygun buluyor ve gelini olmasını istiyordu. Bu nedenle olup biteni öğrenmek için oğluna baskı yapınca ondan şu şaşırtıcı cevabı almıştı: "Anne, Talia o kadar mükemmel bir insan ki, beni korkutuyor."

Gerçekten Matmazel Talia mükemmel biriydi. Sarışın, uzun boylu, kibar, iyi giyimli. Bir süre Niki'ye Türkçe dersleri vermişti çünkü zayıftı başlarda Niki'nin Türkçesi. Ama kendi uyguladığı sistemle; bu sistem diğer egzersizlerin yanında her gün Türkçe-Yunanca sözlükten bir sayfa ezberlemeyi gerektiriyordu. Niki böylece Türkçenin kurdu olmuştu. "İyi ki de oldu, sonradan işine yaradı işte," diye fesat bir cümle kurdu Margarita kafasında.

Stamatellos sonunda Pavlidislerin pek de bir şeye benzemeyen kızıyla evlenmiş, Talia da Amerika'ya gitmek üzere evraklarını hazırlamaya başlamıştı. "İşte fazla mükemmel oldun mu da böyle evde kalırsın," diye düşündü Margarita. Neden "Kadınlar esrarlı varlıklardır," derler, bir türlü anlamıyordu Margarita. "Asıl bu erkek milleti bizden ne bekliyor acaba?" diye sordu kendi kendine.

Boğaziçi
18 Eylül 1955, Pazar

Sevgili günlüğüm,

Sofia'nın İsim Günü

Dün Sofia'nın isim günüydü. Kutlayacak keyfimiz pek yoktu aslında. Birkaç arkadaşı geldi, annem bir kek yaptı. Eski-den yaptığı pastalar nerdee? Sadece anneannem Klioniki güldürdü bizi: Sofia'nın arkadaşlarından birinden, Urania'dan hiç hazzetmiyormuş çünkü "fırın ağızlı"ymış. İkide bir

Sofia'nın odasına doğru sesleniyordu, kov gitsin bu kızı, diye. Sofia başta birkaç kere yanına gitti seslendiğini duyunca, ama sonra vazgeçti. O da uzaktan Sofia'ya işaretler yapmaya başladı. Sonunda baktı ki kimse kendisini ciddiye almıyor, bir "hassiktir" çekip odasının kapısını güm diye kapattı. Çok güldük...

Annenanne Klioniki için büyük ağız ciddi bir kusur, hor görülecek bir özellikti. Margarita, ara sıra mecmualarda Sofia Loren'in bütün dişlerini göstererek güldüğü bir resmini bulup gösterdiğinde anneannesinin suratını ekşitip "Gözü kör olsun *edepsi-za'nın*, fırın ağızlı şey," dediğini hatırlayarak gülümsedi.

... Babam işinden her zamankinden erken geldi, Sofia'ya bluzluk kırmızı bir kumaş hediye getirdi. Sofia kumaşı omuzuna koyup şarkı mırıldanarak bütün gece aynalarda seyretti kendini. Bir yerlerden model mecmuaları buldu getirdi, gece boyunca annemle bluzu için nasıl bir model seçeceklerini konuştular. Hayalperest demekle haklıyım ona.

Bugün Virginia Teyzemle Frerejako Eniştem de geldiler. Öğlen yemeğini birlikte yedik. Sofia'ya bir fular getirdiler, o da kırmızıydı. Öğleden sonra eniştemle babam siyaset konuşmaya başladı, Virginia Teyzem de onlara katıldı. Yunanistan'la bozmuşlardı. "Yunan gayri-siyaseti" diyordu ikide bir Frerejako Enişte. Bizimle hiç oyun oynamadı, Ali Baba ve Kırk Haramiler'i bile anlatmadı. Yine de iyi vakit geçirdik, teyzem bir de *Mani di Fata* isimli bir nakış dergisi getirmişti çünkü.

Ne yazık ki benim isim günüm yok. Azize Klioniki diye biri yokmuş, ne yapalım.

"Yunan gayri-siyaseti" lafını çok kullanırdı gerçekten Frerejako. Özellikle Yunanistan'ın hataları tartışılırken kaç kez işitmişti Margarita bu yakıştırmayı onun ağzından. Bir keresinde çalıştığı otelin salonunda bir grup Türkün, Yunan politikasının ciddiyet-

sizliğinden kahkahalarla söz ettiklerini kendi kulaklarıyla duymuştu. 1955 Londra Konferansı'ndan yeni dönen heyetin bazı üyeleriymiş bunlar. Anlattıklarına göre İstanbul olayları yüzünden Zorlu'nun güç duruma düşüp pazarlık gücünü yitireceğini sandıklarından Yunan temsilcilerinin sorularına nasıl muhatap olacaklarını kara kara düşünürlerken bir de bakmışlar ki Yunanistan Dışişleri Bakanı¹² İstanbul'da yaşananlardan tamamıyla habersiz. Oysa haber ajansları hemen aktarmıştı olayları. Velhasıl, Bakan İstanbul olaylarına yönelik en ufak bir imada bulunmamış, sadece Selanik Türk Konsolosluğu'nda patlayan bomba için özür dilemekten imtina etmiş. Hepsi bu. Türkler ise bu kadar şanslı olduklarına kendileri de şaşmışlar.

Boğaziçi
4 Ekim 1955, Salı

Sevgili günlüğüm,

Sotiriya Kardeşler

Okul başladı, annem günlüğüme yazmama izin vermiyor, ders çalışayım istiyor. Babam da onunla aynı fikirde. En önemli olayları kısaca yazmalıymışım, öyle "Kim öksürdü, kim osurdu", her şeyi değil. Aynen bu lafları kullandı, annem de kızdı babama. Biz böyle ayıp laflar söylesek, yakarım dilinizi maşayla, diyor.

Bugün Sotiriya kardeşler ziyarete geldi. Hiç evlenmemiş iki ihtiyar kız kardeş. Böyle tuhaf kocakarıları hayatta görmemişsindir. Bütün yiyeceklerden tiksiniyorlar, fırından aldıkları ekmeği önce sabunluyorlar, sonra yiyorlar. Bize kendi pişirdikleri bir kek getirmişler. Yabancı evlerde bir şey yemezler, eldivenli olmazsa ellerini de uzatmıyorlar el sıkışmak için. Annem onları iyi tanıdığından hiçbir şey ikram etmiyor. Bugün uzun oturup bizle okul hakkında sohbet ettikleri için onlara İmroz'dan gönderilen üzümlerden ikram etti.

12. S. Stefanopulos.

Ama ortaya bıraktı üzümleri, onlar eviyeye gidip kendileri yıkadılar. Başka türlü yemezler çünkü.

Dediklerine göre, beyaz ve tombul olanının, Matmazel Kornilia'nın yani, bir nişanlısı varmış bir zamanlar. Bir gün onu öpmek için yaklaşınca o kadar iğrenmiş ki adamdan, kovmuş hemen. Öbürü de, uzun, ince olanı, Matmazel Te-anu, ablasından bunu duyunca o da kimseyle nişanlanmamış, belki öpmek ister de mikrop geçirir diye. Halbuki o kadar insan öpüşüyor filmlerde, hiçbir şey olmuyor. Yazın kayaların üzerinde, bahçelerde öpüşen büyükler de, Sofia'nın arkadaşları da hiçbir hastalık kapmıyor.

Ben büyüyünce mikrop kapmaktan korkmayacağım. İyi geceler.

Mikrop korkusu sadece kadınlara özgü bir maraz mı? Margarita hiçbir erkeğin böyle bir takıntısı olduğunu duymamıştı. Virginia'nın bir arkadaşı, Elizaviça, kocasını bu yüzden kaybetmişti. Zavallı adam karısının aşırı temizlik düşkünlüğünü, her yanına yaklaşmak istediğinde kendisini dezenfekte etmek istemesini daha fazla kaldıramamıştı. Onu boşayıp başka biriyle evlenmişti. Virginia'nın dediğine bakılırsa yeni karısı, pislik ve dağınıklık konusunda ödüle layık biriydi. "Zavallı Yorgo, prenses gibi karını bırakıp balçığa saplandın," diyerek acıyordu adamın haline. Oysa o yeni ailesinden pekâlâ memnun görünüyordu. Kirlenmekten, mikrop kapmaktan korkmayan yeni eşi bir de çocuk vermişti ona.

"Prensес"i kurtaran şey yemek yapmaktaki ustalığı olmuştu. *İmam* bayıldı ile uskumru dolmasındaki mahareti bir yemek düşkününün kulağına kadar gitmişti. Bay Prodomos bu konuda gayet netti: "Bir erkek bir kadından ne bekler? Güzel bir sofrа ve iki tatlı lakırdı." Böylece Bayan Elizaviça ona mutfağını ve bir çift tatlı sözünü ikram ediyor, o da Bayan Elizaviça'nın steril hayallerini yıkacak bir şey yapmıyor, ikisi de hayatından memnun yaşayıp gidiyorlar.

"Ah, herkes dengini buluyor bu dünyada," diye yeniden kendi derdine düştü Margarita.

Sevgili günlüğüm,

Antoloji

Çok önemli bir haberim var. *Antoloji* adında çok önemli bir kitabın sahibi oldum, içinde sayısız şiir var, her şey var. Ulusal Marş da var. Sadece bize babamın öğrettiği kadarı, "Seni çizginden tanırım..." cümlesi değil, hepsi var; o kadar uzun bir şiir ki. Hepsini ezberlemeye çalışacağım. İçinde bir şiir daha var, dalgaların çarptığı bir kayayı anlatıyor; annem dedi ki, Türklerle Yunanlıları anlatan sembolik bir şiirmiş bu. Yani başka şeyler söylüyor, başka şeyler demek istiyormuş. Kitabı bize Atina'da yaşayan emekli öğretmen Bayan Vaso getirdi. Tabii ki üçümüz için, ama Sofia hiç ilgilenmiyor, Margarita da çok küçük, bu yüzden ben okuyacağım, bütün şiirleri ezberleyeceğim...

Bu *Antoloji* bir hazineydi aslında. İçinde her türlü durum için bir şiir vardı. Okulda herhangi bir özel gün olduğunda antolojiyi okula götürürler, öğretmenler de içinden uygun şiiri kopya ederek öğrencilere dağıtırlardı. Bunu tabii İmroz'da yapıyorlardı, orada her şey daha serbestti çünkü. İstanbul'daki okula böyle bir kitabı götürmeye kim cesaret edebilirdi?

Niki hemen hemen bütün şiirleri ezbere öğrenmişti. Eve gelen bir ziyaretçiyi hayrete düşürmek istediğinde antolojiyi eline verip herhangi bir sayfasını açmasını söylerdi. Şansına çıkan şiiri ezbere okuyacak kadar iyi öğrenmişti hepsini.

... Ama dikkat etmemiz, kitabı Türklere göstermememiz gerekiyor, dedi annem. İçinde Yunan ulusal marşı var ya, belamızı bulmayalım yine, diyor.

Şimdilik iyi geceler, çünkü acelem var, uyumadan önce bir şiir daha okuyacağım.

Bugün artık Niki, kendisini besleyip büyüten romanları bıraktı, sadece bol bol şiir okuyor. Kararını vermiş görünüyor. "Şairler her şeyi söylüyor işte Margarita," demişti yazın, onu kitaplığındaki çoğu şiir derlemesi olan kitaplarına bakarken gördüğünde, "her dize yığınla düşüncenin, duygunun damıtılmış özü."

Boğaziçi
7 Kasım 1955, Pazartesi

Sevgili günlüğüm,

Yastık

Kıl payı kurtulduk. Yine neredeyse yanacaktık, o malum olaylarda olduğu gibi. Biz okuldaydık, annem de halasının odasında. Odada yalnız olan anneannem bir yastığı almış, sobanın üzerine koymuş. Biraz sonra yastık alev almış ve duman çıkmaya başlamış. Neyse ki annem gelmiş, bakmış yastık yanıyor, kaptığı gibi *musluğun* altına tutmuş. Öğlen okuldan döndüğümüzde ev buz gibiydi çünkü annem duman çıksın, yanık kokusu kaybolsun diye bütün pencereleri açmıştı. Ve anneannem bula bula hangi yastığı bulmuş yakmak için dersin? En sevdiğim yastığı, üzerinde turuncu kuşlar olan yeşil yastığı. Diğerlerinden büyüktü bu yastık, ben sahiplenmiştim. Masanın altına gizlenip mecmua okurken, ya da sana yazarken üzerine yaslandığım yastığımdı.

Anneannemden yastığının intikamını almak için, hadi toparlan İmroz'a gidiyoruz, dedim. İmroz'u hiç sevmiyor, katiyen oraya gitmek istemiyor. Ben o kokmuş İmroz'a gitmiyorum, Samatya'ya gidiyorum, babama, dedi. Hangi babası artık, kaç yıl oldu öleli. Anneannemiz iyice *bunadı*.

Annem attı yastığı. Artık kullanılacak hali kalmamış. İyi geceler.

Ne kadar sevmese de anneannemin kaderiymiş işte, kemikleri İmroz'da kaldı. Ailenin İmroz'a taşınmasından hemen sonra durumu giderek kötülemeye başladı. Artık kimseyi tanımıyor, sü-

rekli evden kaçmak istiyordu. Gliko ister istemez kapıları kilitli tutuyordu. Bir gün Panayot Usta gelmişti eve bazı tamiratlar için, yanında köpeği Civelek'i de getirmişti. Çok iyi bir köpekti Civelek, kızların üzerine çıkıp dururdu cive olsun diye. O gün bahçede dolaşırken anneanneninin üzerine fırlayıp iki ayağını omuzuna yaslamıştı. Artık çok zayıf ve bitkin olduğu için dengesini kaybeden kadıncağız yere düşmüş, o günden sonra bir daha ayağa kalkamamıştı.

Gliko'nun kardeşleri gelmişti annelerini son bir kere görmek için, anlamışlardı ölmek üzere olduğunu. Anasto Jojo'yla gelmişti. Jojo yeni aldığı teybi getirmişti yanında. O zamanlar makaralı teypler modaydı. Anneanne bir şeyler söylerken teybi açmış, sesini kaydedip ölümsüzleştirmişti. Arkasından da, herkes bir şeyler söylesin teybe kaydedelim, demişti. Sofia, "Uyan Sevgilim" şarkısını söylemişti. Virginia teybin sesleri kaydetmesinin zaman aldığını düşündüğünden, kayıt tam olsun diye cümlelerini dura dura, uzun kelimeleri ise birkaç kez tekrar ederek konuşmuştu teybe: "İmroz... beş... temmuz... bin... dokuz yüz... dokuz yüz... elli... dokuz... burada... annemizi... uğurlamak... uğurlamak... için... buluyoruz." Teyzesinin o günkü halini hatırlayınca gülme tutuyor Margarita'yı.

Anneanesi kışa kadar direnmışti. Yavaş yavaş iştahı da yok olmuş gitmişti. Bir gece hiç beklenmedik bir şekilde bütün yemeğini bitirip üzerine portakalını da yemiş, Gliko'yu pek sevindir-mişti. Ertesi gün kaskatı buldular onu yatağında, ağzı açıktı. Görünüşü öyle korkutucuydu ki, sonraları sık sık Margarita'nın rüyasına girmiş, kaç kere korkuyla bağırarak uyanmasına sebep olmuştu. Anneanesi öldüğünde dokuz yaşındaydı, ölümlerden korkmaması gerektiğini henüz bilmiyordu. Ölü bir bedenini onu korutmadığı, aksine içini huzurla doldurduğu tek görüntü babaannesinin ölüsüydü. Bu görüntü karşısında gülümsememişti neyse ki, çünkü ölü başında gülümsemek ölünün yanına başkalarını da alacağı anlamına geliyordu.

Sevgili günlüğüm,

On Kasım

Bugün okulda "10 Kasım" vardı. Hepimiz Atatürk'ün büstünün etrafında toplandık ve "*Korkma Sönmez*"i söyledik. Bayrak yarıya indirilmişti, yas tutarken öyle oluyormuş. Müdürümüz saatine bakıyordu, saat tam dokuzu beş geçe öğretmene işaret etti; o da düdüğünü çalarak esas duruşa geçti, hiç kırmıldamadan ve konuşmadan durduk. En zor anlardan biriydi, dakikalar geçmiyordu, öksürüğüm tuttu, ayağım kaşındı, arkamdan Lukianos önlüğümü çekiştirdi. Boğaz'daki vapurlar da sirenlerini çaldılar. Öğretmen tekrar düdüğünü çalınca rahata geçtik. Ondan sonra şiirler okundu. Ben de bir şiir okudum: "Dokuzu beş geçe Atam öldü..." Çok güzel okudum şiirimi. Geçen sene bizi Dolmabahçe'ye götürmüşlerdi, Atatürk'ün öldüğü yatağı görmüştük. Ama yatak beni pek etkilemedi, ben daha çok içinde yaldızlı masalar bulunan mavi kadifelerle kaplı salonu beğendim.

10 Kasımlarda okulumuzun tatil olmaması ne fena. İyi geceler.

Margarita tam "Okullardaki törenler her yıl aynı olur," diye düşünecekken farklı bir 10 Kasım geldi birden aklına. Bay Stelyo'yu hapse gönderen 10 Kasım'dı bu. Saat dokuzu beş geçe yoldaymış Bay Stelyo, sirenleri duymuş –İmroz'da siren çalacak vapur yoktu– ama önemsememiş. O dakikalarda herkesin yapması gereken şeyi yapmamış, esas duruşa geçmemiş. Bir maliye memuru görmüş onu, yanına gitmiş. "Atatürk'e saygısızlık ediyorsun," demiş. Bay Stelyo bu lafı da fazla ciddiye almamış. "Fark edemedim, kusura bakma hemşerim," diye cevap vermiş. O derken öbürü cevap verirken iş uzamış, sonunda maliye memuru adliyeye gidip Bay Stelyo'yu şikâyet etmiş. *Hâkim* Bay Stelyo'yu

çağırıp dinlemiş, davranışının kötü niyet taşımadığına kanaat getirip bırakmış.

Ama bir sonraki yıl, yani 1962'de adadaki yetkililer ele geçirdikleri bildirileri kimin yazdığını öğrenemeyince Bay Stelyo gelmişti akıllarına. Birkaç kişiyi sorguya çekip hiçbir sonuç elde edemeyince –zaten bildiriyi yazanlar geceden kayıkla Limni'ye kaçmışlardı– Bay Stelyo'yu da çağırmışlardı. Bay Stelyo onlara, bildiriyi ben yazmadım ama yazılanlar gerçektir, demeyi uygun bulmuştu. Üstelik yeni *kaymakamın* baskıcı tavrını da dile getirmiş, hatta Alike Vuyuklaki'nin filmlerinin Türkçe altyazılı gösteriminin yasaklanmasından da yakınmıştı. Böylece aradıkları suçluyu tepsi içinde sunmuş oldu onlara. Aleyhinde hiçbir delil olmadığından mahkeme sonucunda masum olduğu anlaşılmıştı ama iki ay boş yere Çanakkale Hapishanesi'nde yatmıştı. Avukatlara epeyce para harcanmıştı bu arada. Yaşadığı stres de cabası. "Kazan kazan ver çuvala," diye yorumlamıştı bu olayı Babaanne Permatula. Geriye sadece hapishane hikâyeleri kalmıştı, kızların Bay Stelyo'ya tekrar tekrar anlatması için yalvardıkları hikâyeler...

Ne var ki bu bildirileri dağıtan çocukların ve Bay Stelyo'nun aldığı tavır, Türklerin 1963'ten sonra yoğunlaşmaya başlayan başkısına direnme yolları arayan başka kaygılı gençlere örnek olacaktı.

Boğaziçi
12 Kasım 1955, Cumartesi

Sevgili günlüğüm,

Sallanan Koltuk

Bugün Bayan Vivi'yi ziyarete gittik. Evleri tanınmaz halde. Salondaki büyük avizeyle büfenin üzerindeki ayna artık yok. Olaylar sırasında kırılmış. Ama sallanan koltuğa bir şey olmamış. Gider gitmez ben kaptım koltuğu, Margarita başladı ağlamaya. Annem geldi, Margarita otursun diye beni kaldırı-

dı. Biraz da çocuk otursun, dedi. Ama annem Bayan Vivi'yle sohbeta başlar başlamaz Margarita'yı o kadar hızlı sallamaya başladım ki ödü koptu, beni indir, diye çılgık atmaya başladı.

Bayan Vivi çayı getirdi, çok da güzel kuru pastalar ikram etti, ama sürekli evinin uğradığı talanı anlattı durdu. Kırılan tabak takımlarını anlatırken bir ağlamadığı kaldı. Başkalarının kafası kırıldı, Bayan Vivi hâlâ kırılan camlarına yarıyor. Üstelik Bay Aristidi'nin bize "Nasreddin Hoca ve Yellenme" fıkrasını anlatmasına izin vermedi. Halbuki o kadar komik anlatıyor ki bu fıkrayı. Bayan Vivi'nin bütün bildiği "mon-di-yö", "siltüple" ve daha bir sürü Fransızca abuk sabuk laf.

Çaydan sonra Ponpon'la oynadık. Çok oyuncu bir kedi. İyi geceler.

"Zavallı Bayan Vivi, o zaman daha *kararname*'yi görmemişti," diye düşündü Margarita. Ailesi dolayısıyla Bayan Vivi de, Bay Aristidi de Yunan uyruğuydular. 1964'te yerlerinden yurtlarından edildiler, tereyağından kıl çekip atar gibi atıldılar memleketlerinden.

Boğaziçi

18 Kasım 1955, Pazar

Sevgili günlüğüm,

Sis

Bugün kimsenin keyfi yoktu. Uyandığımızda o kadar yoğun bir sis vardı ki burnumuzun ucunu göremiyorduk. Vapurlar çalışmadı; babam *araba vapuruna* binmek için Üsküdar'a gitti. Ama onlar da çalışmamış, eve döndü. Sofia'yı okula yollamadılar. Bizim vapura binmemiz gerekmediği için okula gittik. Ama bir türlü derse konsantre olamadık çünkü pencerenin dışında hiçbir şey görünmüyordu, etrafta tuhaf bir sessizlik vardı. Öğleden sonra sis biraz dağıldı da vapurlar düdüklerini öttüre öttüre geçmeye başladılar. Ama hiç kimse işine gidememişti.

Sis çok tehlikeli, çünkü bir keresinde Boğaz'da iki vapur çarpışmıştı böyle bir günde.

Yine böyle yoğun bir siste bir geminin burnu Boğaz'da bir yılının salonuna kadar girmişti, fotoğrafları çıkmıştı gazetelerde. "Güzel bir film senaryosu olurdu bu," diye düşündü Margarita. Fula ile karşı kıyıda oturan arkadaşlarına ne kadar imrendiklerini hatırlıyor, çünkü sisli günlerde okula gelmemelerinin haklı gerekçesi hazırды.

Boğaziçi

27 Kasım 1955, Pazar

Sevgili günlüğüm,

Takma Dişler

Zavallı annem dünden beri ağlıyor. Evvelsi gün Bayan Katina'nın isim günü için onlara gittik. Maki bebeği getirdiler, harika bir bebek, hepimiz kucağımıza aldık. Annem de aldı, dizlerine oturttu, başladı hoplatmaya. Ama Maki birden dönüp küçücük eliyle annemin ağzına bir şaplak indirmez mi! Annemin ön dişi düştü. Kesici dişi, okulda öğrenmiştik adını bu dişin. Canı çok sıkıldı annemin, bizi aldı, eve döndük. Ama bu bir şey değil. Ertesi gün İstanbul'a indi, dişçiye gitti. Dişçi demiş ki bütün dişleri dökülecekmiş, bir hastalıkmuş bu, hepsini çektirip yerine takma diş takması gerekiyormuş. Annem bu yüzden ağlıyor.

Vivi'nin annesini görmüştüm, takma dişliydi, dişlerini her yemekten sonra çıkarıp lavaboda yıkıyordu. Dişlerini çıkardığı zaman ağzı büzülüyor, dudakları kayboluyor. Çok çirkin oluyor.

Benim annem çok güzel. Böyle çirkin olmasını istemiyorum. İyi geceler.

Gliko gerçekten de çok güzeldi, yeşil-mavi karışımı gözleriyle, harika cildiyle, saltanatlı yürüyüşüyle. Çocuklarını doğurma-

dan önce vücudu da mükemmeldi. Ne şişman, ne çok zayıf. Türklerin dediği gibi, "*balık eti*". O hiç hatırlamak istemediği, hatırlamaktan korktuğu "O"nun da komplimanlarındandı vücudunun balık etinde oluşu. Margarita annesinin çocuk doğurduktan sonra vücuduyla orantısız biçimde büyüyen karnını saklamaya çalıştığını görürdü küçükken. Derisinin renginde bir korsesi vardı, kardeşi Amerika'dan yollamıştı, sık giyineceği zaman Margarita'yı çağırır, korsesini yukarı çekmek için yardım isterdi...

O günlerde görünüşüne önem veren bir kadın için takma diş gerçekten de büyük bir felaketti. O kadar genç yaşta dişlerini kaybettiğine ve takma diş takmak zorunda kaldığına hep esef etmişti annesi. O zamanlar otuz yedi yaşındaydı henüz. Dişlerini çektirip takma dişleri takana kadar geçen müddet içinde eve kapanmış, ne kimseye gitmiş ne de eve kimseyi kabul etmişti. Bütün gün ağlardı. Tabii öbür mesele de vardı aklında... Kaderinin ona oynadığı her türlü kötü oyunu o eski günahın kendisine dönen bir cezası olarak değerlendiriyordu. Dişlerini kaybetmesini de Tanrı'nın kendisini unutmadığını göstermek için ona yolladığı bir lanet olarak görüyordu. "Bana ödet Tanrım cezamı," diyordu, "yeter ki çocuklarım ödemesin."

Kosta'nın karısına davranışı mükemmeldi. Sarılıp sarılıp dişsiz ağzından öpüyor, hep böyle kalsan da seni severim, diyordu. Bu davranışlar Gliko'nun suçluluk duygusunu daha da artırıyordu. Kendisine böyle körü körüne bağlı, hiçbir zaman hiçbir şeyden kuşulanmayan, üstelik Sofia'nın doğumu mecburi askerlikten dönüşünden dolu dolu sekiz ay geçmeden gerçekleşmiş olmasına rağmen bunu en ufak bir şüphe vesilesi yapmayan bu harika insanı nasıl aldatabilmişti? Suat Bey sözünde durup kocasını kendisini utançtan kurtaracak zaman dilimi içinde geri getirtmişti.

Annesinin yaşadığı gizli dramdan tümüyle habersiz olan Margarita, Gliko'nun takma dişleri ağzında yokken kızlarına görünmemek için nasıl çaba sarf ettiğini hatırlayınca gülümsedi. Kızlar dişlerine dikkat gösterebilir diye nasıl uğraştığı aklına gelince, "Ne harika bir annem var," diye düşündü. Süt içip peynir

yemeleri konusunda ısrar ederdi. Nasıl fırçalayacaklarını göster-
sin diye Matmazel Despina'yı getirmişti eve; gece dişlerini fırça-
lamadan yattıklarını görürse kıyameti koparırdı.

Boğaziçi
15 Aralık 1955, Perşembe

Sevgili günlüğüm,

Ceza

Pitça'nın ceza almasına sebep oldum. Ama kabahat benim değil, dikkat etseydi. Eldivenlerim sıranın içindeydi. Öğretmenimizin bize bakmadığı bir sırada eldivenimi takıp Pitça'nın burnunu okşadım. Üst üste kaç kere yaptıysam da öğretmen bir şey anlamadı. Pitça sakın kızdır, öyle haylazlıklar bilmez ama demek onu o kadar sinirlendirmişim ki, o da taktı eldivenini, benim burnumu sıktı. Ama dikkat etmedi, daha ilk denemesinde öğretmene yakalandı. Pitça, senden bunu beklemezdim, Niki'yi rahatsız ediyorsun, dedi öğretmenimiz. Pitça kıpkırmızı oldu ve bana baktı. Beni ele verecek sandım ama hiçbir şey demedi. Öğretmen ona "Ders sırasında sınıf arkadaşlarınızı rahatsız etmeyeceğim" cümlesini yüz kez yazma cezası verdi.

Ben bu cezanın on cümlesini onun yerine yazmayı teklif ettim ama öğretmen anlar diye korktu.

N'apalım, dikkat etseydi. İyi geceler.

İstediğini gayet gizli yapmayı becerirdi Niki, hiç kimsenin ruhu duymazdı. Engin meselesinde de aynen böyle olmuştu. Nasıl tanıştılar? Nasıl kimseler görmedi onları? Hele İmroz'da, öksürsen herkesin haberi olur. Ama becerdi işte.

Deniz çantasıyla kaçmıştı evden; o akşamüstü dönmeyince merak etmeye başlamışlardı. Margarita'yı bütün arkadaşlarının evlerine yollamışlardı ama o gün Niki'yi gören olmamıştı. Kosta iki tokat atmıştı Margarita'ya, bilip de söylemediğini sanarak.

"İmkânsız, kardeşsiniz, aranızda konuşmuşsunuzdur," demişti. Sonunda karakola gitmeye karar vermişti. "Biri yakalamıştır, başına kötü bir şey gelmiştir," diyordu herkes. 1965 yılında İmroz değişmişti çünkü. Her çeşit insan geziniyordu sokaklarında. Artık geç saatlere kadar dışarıda kalmaktan korkuyorlardı.

Derken Strato ile Sofia geldiler. Strato ciddiydi, Sofia göz yaşları içinde Gliko'ya sarıldı. Niki ona bir mektup bırakmıştı, mektubu akşam bir asker getirmişti.

Sevgili Sofiacığım,

Size verdiğim sıkıntıdan dolayı beni bağışlayın. Engin'le kaçıyorum, hani şu Makulalarda kalan astsubayla. Onu seviyorum ve onsuz yaşayamayacağım. Sen beni anlarsın. Kararım kesindir. Beni aramaya kalkmayın çünkü Engin'in hükümette çok tanıdığı var, hiçbir şey elde edemezsiniz. Hemen evleneceğiz. Beni merak etmeyin. Mutlu olacağım.

Hepinizi öperim,

Niki

İşte aşağı yukarı bu kadar, Niki iki-üç satırla açıklanamayan her şeyi açıklamış ve yüreklerini kızgın demirle dağlamış, ailesini adeta hayvanların üzerine basılan damgayla damgalamıştı. "Paterangaların Niki Türkle kaçmış," diye çalkalanıyordu ada.

"Ölüsünü öpsem daha iyiydi," demişti Kosta.

Gliko ağzını avuçlarıyla kapatmış, yuvalarından fırlamış fal taşı gibi gözleriyle bakakalmıştı kocasına; ağzından tek kelime çıkmamıştı. Erkek kardeşi öldüğünde de bu hale gelmişti. "Tanrım, hiç affetmiyorsun," demişti içinden. Artık eski günahlar unutulmuştur derken, takdir-i ilahi yıldırımını üzerine yolluyordu işte. Peki ama neden Niki? Şeytanın işi miydi bu, alın yazısı mı? Bu cezaya maruz kalacağına ölse daha iyiydi.

Belki olay en çok Gliko'yu vurmuştu ama ailenin geri kalanı da müthiş sarsılmıştı. Türkle evlenen ne ilk ne de son kızdı Niki.

Ama işte ateş senin evine düşünce farklı oluyordu. "Tanımadığın acı insanın derisini yüzer," diyordu babaanneleri Permatula. Felaket insanın kendi başına geldiğinde farklı boyutlar kazanıyor.

Ve elbette bütün bunlar raslantı olamazdı. İyi aileye mensup eğitilmiş bir kızdı Niki. Aile utançtan öte bir de hayal kırıklığı yaşıyordu şimdi çünkü Niki'den beklentileri o kadar fazlaydı ki. Ailenin yüz akıydı o. Sofia kendisinden umulanı yapmamıştı, Margarita da henüz küçüktü. Üstelik hiçbir özel yeteneği, bir pırıltısı yoktu, sıradandı. Halbuki Niki, o iftiharlık Niki, edebiyat alanında üstün yetenekleri olan Niki... "İstikbalin Bronte'si" diyordu onun için Virginia Teyze.

Ablasının olayından sonra sık sık düşündüğü gibi, "Neden bir Rum kızının Türkle evlenmesi bu kadar büyük bir felaket olarak algılanıyor?" diye bir kere daha sormaktan kendini alamadı Margarita. Sürüyle Türk arkadaşı vardı, memnuniyetle evlenirdi içlerinden biriyle. O kadar iyi çocuklar vardı içlerinde. Acaba fethe-dilmiş olmak mı korkunç geliyordu Rumlara; tarihteki ilk fetihten sonra bu ikinci fetih daha da mı ağırdı? Türkler belki İstanbul'a hâkimdi ama ruhlarını fethedememişlerdi Rumların. Aşk ise kal-leş bir düşmandı, eğer karşı durmazsan yavaş yavaş farklılıklar ortadan kalkar, Rumluk asimile olurdu. Belki de buydu korktuk-ları, buna karşı durmak, direnmek istiyorlardı. Margarita sonunda bu açıklamada karar kılmıştı.

İki kaçak Çanakkale'ye bir motorla kaçmayı tasarlamışlardı. Kosta'nın bu durumda elinden bir şey gelmiyordu çünkü vapur adaya iki günde bir geliyordu, başka vapur yoktu. Engin'in komutanına gidip şikâyetle bulunduyorsa da bir şey elde edemedi çünkü komutan Engin'in yasal izinle ayrıldığı bahanesini koymuştu önüne. Niki'yle Engin Çanakkale'den İstanbul'a geçtiler ve orada evlendiler. Oradan hemen Engin'in memleketi Adana'ya gittiler. Engin bir daha İmroz'a dönmedi, Adana'ya tayinini istemişti. Kosta tatmin edici bir bilgi alamamıştı komutanlıktan; genelde yardımcı olmaya pek hevesli görünmediler, kimi zaman da gözdağıyla karşılaşmıştı.

Sofia bir gün Niki'den gelen ve üzerinde gönderici adresi olmayan bir mektup aracılığıyla evlendiklerini öğrendi ve o andan itibaren aile Niki'yi hayatlarından silmeye karar verdi. Gliko Margarita'yı alıp bir süreliğine İstanbul'a, Virginia Teyze'nin yanına gitti. Adada insanların suratına bakmaya utanıyordu çünkü.

Nikâhtan sonra Niki Sofia'ya çok kısa üç mektup daha yazdı. Türkçeydi mektuplar ve sonunda "*kız kardeşin Nihal*" imzası taşıyordu. Adını bile değiştirmişti. Bu mektuplardan birinde bir oğlan doğurduğunu öğrendiler, Haldun'u. Kosta evde Niki'nin adının anılmasını yasaklamıştı, hakkında hiçbir şey öğrenmek istemiyordu. Oysa Gliko'nun, kızından gelecek her türlü habere olan susuzluğu gittikçe daha dayanılmaz bir hal almıştı.

Boğaziçi

23 Aralık 1955, Cuma

Sevgili günlüğüm,

Vapur

Dün akşam babam bizi de yanına aldı, vapur beklemeye gittik. Her sene bu mevsimde babaannem Permatula bize İmroz'dan bir sepet dolusu yiyecek yollar. Vapura gitmeyi çok seviyorum. Babam beklerken bize salep aldı, simit aldı. Biz deniz kıyısında yürürken reklamların ışıkları da yanmaya başladı. Benim en çok hoşuma giden PURO sabununun reklamı. Sonra bu reklam sönüyor, yerine bir bakıyorsun sırayla önce FAY çıkıyor, sonra çember çevirerek koşan çocuk reklamı. Çocuğu koşar gibi nasıl gösterebiliyorlar, bir türlü aklım ermiyor. Babamın dediğine göre çok hızlı değişen resimlerin yan yana gösterilmesiyle oluyor-muş, sinemada da böyleymiş.

Vapur uzaktan görününce demir atacağı yere doğru koştu herkes. İnenlere "Hoş geldiniz," dedikten sonra sepetimizi alıp taksiyle eve döndük.

Sepete dikilmiş beyaz bir bezin üzerinde mürekkeple büyük harflerle "KOSTA PATERANGA, İSTANBUL" yazıyor-

du. Eve döndüğümüzde saat geç olmasına rağmen annem babaannemin gönderdiklerine bakmamıza izin verdi. Bir hindi, sosis, tarhana, yufka, baklava, bir çanak tuzlu tereyağ, peksimet ve en önemlisi, teneke bir kutu içinde sanki mumdan yapılmış gibi görünen ama aslında badem ezmesinden yapılmış olan çiçekler. Bu kadar güzel bir şey hayatında görmemiştir. Annem diyor ki bu çiçekleri yılbaşına kadar yemeyeceğiz, yılbaşı sofrasının üzerine süs diye koyacağız. Ama Margarita'yla ben birazcık olsun tatmak istedik, sonunda kopmaya yüz tutmuş bir ucundan bize biraz verdiler, paylaştık. Çok lezzetliydi.

İşte babaannem bize böyle sürprizler yolluyor sepetle. İyi geceler.

İmroz'dan gelecek sepeti beklemek Margarita için başlı başına bir şenlikti. Ailenin İmroz'a tamamen yerleşmesinden bir müddet sonra, 1964 yılında hükümet buradaki Rum okullarını kapattı. Bunun üzerine onu liseyi bitirsin diye İstanbul'a, Virginia Teyze'nin yanına yollamışlardı. Teyzesinin bu iyiliğinin altında kalmak istemeyen ailesinin İmroz'dan yolladığı sepetler dolusu yiyeceği, teneke teneke zeytinyağını almak için sık sık vapura giderlerdi. Burada tanıdıklara rastlarlardı – çoğu kişi özel bir işi olmasa da gelirdi vapura. İnsanlar üzerinde palamutların pişirildiği mangalların etrafında birikirdi. Mangallardan yükselen dumanın oluşturduğu, palamutçunun inip çıkan lambasıyla hareket eden ışık bulutu ta uzaktan seçilirdi. Bu ışıklı duman, yarım taze francala içi palamutu eğilmiş afiyetle yiyen kafalardan yükseliyordu sanki. Hava soğuksa salep içerlerdi. Salepçi: "*Vapur geliyor, salep kaynıyor,*" diye bağıırdı.

Böyle akşamlardan birinde Margarita hayatındaki ilk ve son öpücüğü dudağına konduran Lefter'e rastlamıştı. Frerejako Eniştesi bir tanıdığıyla memleket meselelerini çözmeye çalışırken Lefter bir yolunu bulup yanına gelmiş, yeniden elini tutmuş ve ruhsal dengesini bir daha altüst etmişti Margarita'nın. Nerede kaldığını, hangi okula gittiğini, arkadaşlarıyla sokağa çıkma izni

olup olmadığını sormuştu. İşte en can alıcı soru da buydu çünkü Virginia Teyze, sorumluluk taşıdığı gerekçesiyle hiçbir yere yalnız bırakmıyordu Margarita'yı. "Gözün arkada kalmasın" en sevdiği deyimlerden biriydi teyzesinin. Üzerindeki denetim ikinci yıl daha da artmıştı çünkü o yıl Niki Engin'le kaçmıştı ve ailenin artık bir kişinin daha yoldan çıkmasına katiyen tahammülü yoktu. Virginia Teyze yine kendine özgü özdeyişlerinden biriyle fikrini söylemişti: "Son pişmanlık fayda etmez." Yine de Lefter birkaç kere okuluna uğramış, hatta evin köşesine kadar ona eşlik etmişti ama ilişkinin daha ileri gitme olanağı olmadığını anlayınca bırakmıştı peşini.

Margarita bu ilişkinin yürümemesinde giydiği çorapların da rol oynadığına inanmak istiyordu. Virginia Teyze henüz naylon çorap giyemeyecek kadar küçük olduğunu düşündüğünden o nefret ettiği çirkin beyaz soket çoraplarla dolaşmak zorundaydı. Böyle çoraplarla dolaşan bir kıza Lefter neden kavalyselik yapsın ki?

Boğaziçi

25 Aralık 1955, Pazar

Sevgili günlüğüm,

Noel

Bugün kiliseden sonra Virginia Teyze bizi yemeğe aldı. Fre-rejako'nun isim günüydü, asıl ismi Hristo...

Gerçekten asıl ismini unutmuşlardı neredeyse enişterinin. Virginia Teyze'nin bile ağzı alışmıştı, Frerejako diyordu ona. Büyüklemele sohbetinde fazla konuşkan olmayan, az ve öz veciz sözlerle yetinen Frerejako, çocuklarla bir araya geldi mi bir neşe küpü, şamatacının başta gideni oluyordu. Kızlar küçükken onlara ne şarkılar söylerdi, ne akrobasi numaraları yapar, kendi uydurduğu ne masallar anlatırdı. Mesela bir masalda amcalarına götürsünler diye annelerinin verdiği kuru poğaçaları –bayılırdı kendi de kuru poğaçaya– yolda yiyip bitirdikleri için bir hamalın ceza olsun, ila-

hi adalet yerini bulsun diye *küfesine* atarak kaçırdığı Kostaki ve Eleniça adlı çocuklarla neredeyse kan kardeşi olmuşlardı. Ve "Ali Baba ve Kırk Haramiler" in Frerejako uyarlaması, maceralarıyla soluklarını keserdi küçük kızların. Hikâyeler her zaman ses efektleri ve pantomim eşliğinde anlatıldığından çok canlı yaşanırdı. Çocuklar hoşlarına giden bir şeyi, o bitmez tükenmez "bir daha, bir daha" ısrarlarıyla istediklerinde, Frerejako Enişte numarasını defalarca tekrarlamaktan usanmazdı. En yeni pantolonuyla yerlerde dört ayak üzerinde emeklemekten gocunmaz, bu arada Virginia Teyze dehşete kapılarak, "Gitti yine ütü çizgisi, vah başıma gelenler, bu evde ütüden başımı alamıyorum, mümkün değil," diye dövünür, arkasından da metin, stoacı bir havaya bürünerek şöyle derdi: "Benim çocuğum yok, Frerejakom var."

Hep kar beyaz gömlekler içinde gezerdi Frerejako, çok şık giydirdi kocasını Virginia. Gömleklerini o kadar çok kolalardı ki arada bir yakaların, manşetlerin değişmesi gerekirdi. Malum, çalıştığı iş itibarıyla hep çiçek gibi giyinmek zorunda. Park Otel' de resepsiyonist. Rafine havasıyla ve konuştuğu üç dille –İtalyanca, Fransızca, İngilizce– yeri kolay doldurulamaz bir resepsiyonist.

... Anasto Teyzem de oradaydı kuzenlerimizle. Bu büyükler de çok allahsız. Akşama kadar siyaset konuşup kavga ettiler. Dün henüz okumadıkları bir kitap yüzünden neredeyse birbirlerini öldürüyorlardı. Kazancakis'in Yunanistan'da basılan *Günaha Son Çağrı* adlı kitabını konuşuyorlardı. Diyorlar ki çok patırtı koparmış bu kitap çünkü Kilise'ye karşı sözler varmış içinde. Anasto Teyzemle Virginia Teyzemin birbirlerinin saçını başını yolmadıkları kaldı bir. Kitabı çoğu kişinin anlamadığını söyleyen Virginia Teyzemin tarafını tutuyorum ben. Bu Kazancakis'in bir kitabı daha var, *Yeniden Çarmıha Gerilen İsa* diye. Ben bu kitabı okudum. Çok güzel. Roman da bir papaz var, çok güzel şeyler söylüyor yazar onun için. Umarım bu yeni kitap da Virginia Teyze'ye gelince bana da verir, okurum...

Virginia'nın çelişkili bir karakteri vardı. Üç kız kardeşin en dindar olanıydı, oruç tutar, her pazar ve yortularda kiliseye giderdi. İncil'i ezbere bilirdi ve ağzından eksik etmediği özdeyişlerin çoğu da İncil'dendi. Bir Büyük Perşembe günü teyzesinin ağzından on iki İncil'i başından sonuna dinleyince sözlerini süslemek için en çok kullandığı özdeyişleri, yani Frerejako'nun deyiimiyle "veciz laflarını" nereden ödünç aldığını anlamıştı Margarita. Gli-ko dini vecibelerini doğru dürüst yerine getirmedeği için boyuna azar işitirdi kız kardeşinden. Virginia'ya göre patrikhane Rum-Ortodoks âleminin yediemimidir; hele ki birisi çıkıp ruhban sınıfını eleştirmeye cesaret etsin, İstanbul'da papazların maruz kaldıkları olumsuz koşulları bir bir suratına vurur. Ama bütün bunlara rağmen en ilerici fikirleri savunmaktan geri kalmaz.

Anasto ile Virginia her konuda ihtilafa düşer: kralcılık/Venizelosçuluk (Anasto kral yanlısıdır); resmi yazı dili/halkın kullandığı konuşma dili; Amerika/Vietnam; Cunta/Yorgo Papandreu... hep zıtlastıkları konulardır bunlar.

"Epi topu bir dinimiz var bizi yıllardır bir arada tutan, bir de geleneklerimiz," derdi sık sık Virginia Teyze, "bunlar olmasa Türkleşirdik bugüne kadar. Ama bu elbette ki olaylara at gözlüğüyle bakmamızı gerektirmiyor. İşin gerçeği bu." Kocasının ona gururla yakıştırdığı yafta ise şöyle: "Virginia: Ortodoks sosyalist."

... Biz kitap kavgasından sıkılmıştık. Önce içinde Akropol olan cam küreyle oynadık, sonra pencereye oturarak "adam" oyunu oynadık. Bu bizim Margarita'yla uydurduğumuz bir oyun. Pencerenin bir tarafını o alıyor, bir tarafını ben. Onun yönünden geçen insanlarla, benim yönümden geçen insanları sayıyoruz. Kiminki daha fazlaysa o kazanmış oluyor.

Margarita kaç gece boyunca teyzesinin penceresine oturup, Niki'yle küçükken oynadıkları "adam" oyununu düşünmüştü karanlık sokağa bakarak. Evin arkaya bakan pencereleri de hoşuna giderdi, yani başka evlerin mutfaklarına, yatak odalarına bakan ta-

rafı. Karanlıkta oturur, perdelerini kapatmayı unutanların evlerinin içini seyredirdi. Kuzenin kocası Yakovos'un tam isabetle teşhis ettiği gibi bu röntgencilik huyu onu bir gün bir taburenin üzerine çıkıp mutfak penceresinden apartman boşluğunu gözetlemeye kadar götürmüştü. Oradan yan apartmanın kapıcı dairesini gizli gizli gözetlemenin yolunu bulmuştu. Bütün odayı göremiyordu, sadece bir bölümünü. Yalnızca yatağın başının bir bölümü, yanında duran ve üzerine elbiseler atılan iskemle ve yerdeki rengi kaçmış eski halının ucu görünüyordu. Ama ilk gözetleme seansında şansı yaver gitti, Samahat'ı kocasıyla sevişirken seyretti. Vücutlarını görmüyordu ama sadece başlarını seyretmek bile heyecan verici bir manzaraydı. Samahat kollarını yukarı kaldırmış, açık gözlerle tavana bakıyordu. Margarita bir an kendisini görmüş olabileceğinden korktu. Cemal'in kafası ritmik hareketlerle gidip geliyordu, ne var ki bu görüntü sinemada gördüğü ihtiras dolu sahnelere hiç benzemiyordu. O zamandan beri Margarita ne zaman evde yalnız kalsa hemen taburenin üzerine tüneyip sabırla bekler olmuştı; ama çoğu kez ödülü, Samahat'ın iskemlenin ayaklarında oynayan, halının üzerinde emekleyen bebesi oluyordu sadece.

Boğaziçi

1 Ocak 1956, Pazar

Sevgili günlüğüm,

Yılbaşı Gecesi

İşte 1956'ya da girdik. Yılbaşı gecesini çok güzel geçirdik. Bayan Marika'nın evine davetliydik. Salonları çok büyük, çok misafir davet edebiliyorlar. Bol bol oyun oynadık, hiç uykumuz gelmedi. Bizi erken yatmaya mecbur etmedikleri tek gece yılbaşı gecesi.

Ama Bayan Marika'nın mutfağına giren kedi yılbaşı sofrası için hazırlanmış olan tavuklardan birini yedi. Tavuk o kadar büyüktü ki kedi yerinden kıpırdayamıyordu yiyeceğini gövdeye indirdikten sonra. Bay Andreas eline bir bıçak

alıp, şimdi seni doğrayacağım, diye üzerine yürüdü ama kedi ona öylesine boş bir bakış attı, hiç kaçmadı. O zaman şakacı Bay Aristidi, kediye bir gazoz içirelim de hazmetsin bari yediğini, deyince herkes gülmeye başladı, Bay Andreas'ın da kızgınlığı geçti.

Kara erikli pilav, kefal balığı, dolma ve başka bir sürü yemek vardı, şimdi hepsini sana sayamayacağım. Yemek bitmez sofrayı Noel Baba için yeniden kurdular. Ortaya çöreği koydular, etrafına da bütün *yemiş*'leri. Neler neler yoktu ki: kuru incir, *şamfıstığı*, kuru *kayısı*, *leblebi*, üzüm, ceviz, badem, tatlı sucuk. Her şeyin en iyisi. Lukianos masanın altına giriyor, elini uzatıp yemişleri alıyor, bize veriyordu, hep beraber yiyorduk...

Margarita'nın yılbaşı gecesi pisboğazlıkları arasında en çok sevdiği nugalı karamelalardı. Karamelaların sarılı olduğu renkli jelatin kâğıtlarını gözlerinin önüne tutup dünyayı sarı, kırmızı, yeşil, ya da mavi seyrettikleri günleri gülümseyerek hatırladı.

... En harika anımızı saat on ikiyi vurduğunda yaşıadık. Elektrikleri söndürdük, hep bir ağızdan "Eski Yıl Güle Güle" şarkısını söyledik, sonra Bay Andreas kapıya çıkıp bir narı ortasından böldü, yeni yıl hepimize uğur getirsin diye. Yılbaşı çöreği kesildi, uğur parası antipatik çocuk Angelos'a çıktı. Sonra Noel Baba geldi. Noel Baba Bay Aristidi'ydi, Lukianos onu ayakkabılarından tanıdı. Ama Margarita korktu, ağlamaya başladı. Bana bir kitap getirdi, *Robinson Kruzo*, henüz bitirmedim ama çok hoşuma gidiyor, bir deniz kazasını anlatıyor. Margarita'ya bir oyuncak otomobil getirdi, kurunca kendi kendine gidiyor. Masanın ucuna gelince geri dönüyor, yere düşmüyor. Dört yerine beş tekerlekli olduğu için böyle oluyormuş...

Bu küçük otomobil bugüne kadar dayandı. Sofia'nın oğlu Hriso'da şimdi; Hriso çok uğraştı ama bütün çabalarına rağmen

bugüne kadar bozmayı başaramadı. Kosta'nın dediğine bakılırsa, İngiliz malıymış, bu yüzden bu kadar yıl sağlam kalmış. İngiliz mallarına hayrandı babası. "Belki bu Yunanlılar için iyi bir şey değil ama yaptıklarını sağlam yapıyorlar. *Asılacaksan İngiliz sici-miyle asıl,*" derdi hep.

... En matrağı babamın hediyesiydi. Noel Baba ona altın renkli bir kâğıda sarılı bir paket verdi. Babam paketi eline aldı, yokladı, baktı yumuşak bir şey, kravat sandı. Açtı kâğıdı, içinde bir kâğıt daha, onu da açtı, bir kâğıt daha, bir kâğıt daha, en sonunda bir muz kabuğu çıktı ortaya. Herkes güldü; babam, bu senin işindir, dedi Noel Baba'ya. Sonra hep birlikte leblebilerle "üç taş" oynadık. Daha sonra evimize döndük. Eski yıllarda daha geç dönerdik ama bu yıl Eylül hadiseleri oldu diye büyük danslı eğlenceler olmadı, kimse çok geç saatlere kadar sokakta olmak istemediğinden evlere erken dö-nüldü.

İyi seneler.

Evet, İstanbul'da yılbaşı kutlamaları her zaman Noel'den daha parlak geçerdi. Yılbaşı sofrasını seyretmeye doyum olmazdı. Hazırlıklar Noel'in hemen ertesinde başlardı; mezeler o kadar çeşitli ve o kadar çok olurdu ki Vaftiz Yortusu'na kadar kalırdı. Yılbaşında en iyi sofraya ödülü Margarita'ya göre Anasto Teyzesine ait olmalıydı ama Virginia Teyzesi de fazla yemek yemeyen bir çift olmalarına rağmen o özel sofrada Frerejakosu için tüm kabiliyetini ortaya dökerdi.

Paterangalar İmroz'a gittikten sonra yerel âdetlere uydular; orada Noel Yortusu'na daha fazla önem veriliyordu. Adada ayın gece geç saatte başlardı. Margarita buz gibi soğuk gecelerin içinden duyulan çan sesini ve arkasından sokağın kuru ayazına çıkmak üzere sıcacık yataklarından nasıl titreyerek kalktıklarını hatırladı. Çoğu kez kiliseye giderken gökyüzündeki o yıldızı arar ama hiçbir zaman bulamazlardı. Gecenin koyu karanlığında bir tek kilise fark edilirdi; yıldız gibi parlar, etrafına ışık saçar, şefkat

dağıtan bir yüreğin atışları gibi bir yanıp bir sönerdi. Oraya vardıklarında karşılarında parlak giysileri içinde despotu bulurlar, "Aziz Meryem bugün..." diye başlayan tatlı duayı dinlerler, hem bedenleri hem ruhları ısınırdı. Daha sonra çorbasıyla, babaanne-nin leziz sosisleriyle, domuz etiyle, Gliko'nun bütün maharetini döktürdüğü Noel hindisiyle ve nihayet büyükbabanın kırmızı şarabıyla en mükemmel Noel menüsü önlerine gelirdi. Dini bayramlar İmroz'da daha yürekten yaşıanıyordu.

Boğaziçi
6 Ocak 1956, Cuma

Sevgili günlüğüm,

Fota*

Bu yıl haç denize atılmadı. Yasaklanmış. Yazık, çünkü daha geçen yıldan balıkçının oğlu İlias ile Nulis, haçın kimin tarafından denizden çıkarılacağı konusunda bahse tutuşmuşlardı. Yortu kilisenin bahçesinde kutlandı ama hiç tadı yoktu.

Akşam Bayan Fotika bizi yemeğe çağırdı, isim günü olduğu için. O kadar güzel mezeler, yemekler hazırlamış ki. Ama Angelos babasının ortağının kızı Emilia ile oynadı bütün gece, bize hiç yüz vermedi. Biz çocukları ayrı bir masaya oturtular. Herkes Emilia memnun kalsın diye etrafında dolanıp durdu. Daha sonra *kızma birader* oynadık. Ben kazandım, Angelos çok sinirlendi.

Bu oyuna şimdi "*kızma bayan*" diyorlar; geceleri sık sık oynarlardı Virginia Teyze ve üst katta oturan Ermeni kız Odet'le. Anasto Odet'in pek düzgün ahlaklı bir kız olmadığını düşünür, Margarita'nın onunla arkadaşlık etmesine izin verilmemesi gerektiğini savunurdu. Aşağı yukarı Sofia'nın yaşındaydı Odet, çok ağır makyaj yapar, son moda giyinirdi. Çok iyi yürekli bir kızdı

* Vaftiz Yortusu. (ç.n.)

oysa. Frerejako'nun otelde görevli olduğu akşamlar bir araya toplanırlar, Odet'in sürekli anlattığı fıkralara güler, çok eğlenirlerdi. Margarita'nın onu sevmesinin bir nedeni daha vardı: Kendisine birlikte sinemaya gitmeyi teklif eden, üstelik biletini de alan tek kişi Odet'ti.

Suçu haftada üç gün yaşlı bir Türkün gelip onu ziyaret etmesi. Dediklerine göre kirasını da, başka harcamalarını da bu bey karşılıyormuş. Gerçi Odet bir Yahudinin bürosunda daktilo olarak çalışıyordu. Fransızca ve İtalyanca biliyordu. Margaritalar inceliklerinden bir gün bile olsun ona bu adamın kim olduğunu sormamışlardı. Odet ise, "Rahmi Bey" dediği bu beyden sanki çok muhterem bir amcasıymış gibi olağanüstü bir saygıyla söz ederdi. Kâğıt falı bakmayı da bilirdi ama bugüne kadar henüz bir şeyi doğru bildiğine şahit olan yoktu. "Önce kendi falına, kendi zilliklerine baksın," diyordu Anasto. "Ben olsam böylelerini evime sokmam. Erkeklerimiz var, değil mi ama." "Günahsız olan ilk taşı atsın," diye cevap verirdi Virginia; gerçi Frerejakosundan pek endişesi yoktu. "Ayrıca Anostocuğum, bizimki sadece tahmin, ikisini yatakta görmüş değiliz, değil mi ya?"

Anasto'nun tersine Odet'in kişiliği Gliko'yu hiç rahatsız etmiyordu. "Zavallı mutsuz kızcağız," diyordu; eğer bazı şartlar elvermeseydi bugün kendisinin de bir Odet olabileceğini hiç unutmu-yordu. İşte böyle vesilelerle, bir yaz akşamüzeri Pera Palas'ın o lüks odasında yaşadıkları yeniden canlanıyordu hafızasında.

Yaveri, Gliko'yu suitin küçük salonuna buyur ettiği anda gözleri kamaşmıştı Suat Bey'in. Yirmi üç yaşındaydı Gliko, edalı yürüyüşüyle yerler sarsılırdı, aristokrat havalıydı, asilzade soyundandı sanki. Suat Bey'in karşısına gelip durduğu anda aralarında ki elektriklenmeyi o da hissetmişti. Yakışıklı adamdı doğrusu, tepeden tırnağa kendisini süzen kara gözleri çakmak çakmaktı.

Kendisini kanepeye buyur eder etmez misafirini rahat ettirmek için çırpınıp durmaya başlamıştı Suat Bey. Yastığını düzeltiyor, cereyandan rahatsız olmasın diye pencereyi kapatıyor; Gliko'nun yelpazesini çantasından çıkarttığını görünce pencereyi yeni-

den açıyor, sigara ikram ediyor –Gliko sigara kullanmıyordu–, "fruit glase" söyleyeyim, diyor... Kahvelerle buz gibi vişne şurubu masaya gelince Kosta'nın durumu hakkında nihayet konuşmaya başlayabilmişti Gliko. Suat Bey dikkatle Gliko'nun söylediklerini not etmiş ve "eğer o gerçekten istiyorsa" kocasını kendisine getireceğine dair vaatte bulunmuşu. Yani aslında şunu demek istiyordu: Eğer gerçekten istemiyorsa kim vurduya bile gidebilirdi kocası. Gliko ima edileni hemen anlamamış, teşekkür niyetiyle Suat Bey'in elini öpmek üzere bir hamle yapmıştı.

O gün tabiatın halleri de Suat Bey'e yardımcı olmaya karar vermişti anlaşılan. Sabahtan beri hava kapalıydı, çok sıcak bir gündü; Babaanne Permatula'nın deyimiyle tam yağmur sıcağı. O sırada dışarısı aniden daha da kararmış, fırtına çıkmış, çarpan pancurların havalandırdığı perdeler kristal bardağa çarpıp devirmiş ve vişne şurubu olduğu gibi Gliko'nun üzerine dökülmüştü. Suat Bey derhal yerinden fırlamış, keten peçeteyi ıslatmış, Gliko'nun elbisesini silmek için eğilip dizlerinin üzerine çökmüştü. Bir anda birbirlerine çok yaklaşmışlardı. Hemen arkasından şiddetli gök gürültüleri ve korkunç bir yağmur. Tam sağanak. Bütün yaz yağmurları gibiydi, çabuk dinmişti. Suat Bey için yeterliydi bu kısacık süre.

Boğaziçi

10 Ocak 1956, Salı

Sevgili günlüğüm,

Kırmızı Surat

Çok canım sıkkın. Türkçe hocamız Lütfiye Hanım okuldan ayrıldı. Çok yaşlanmıştı, emekliye ayrıldı. Yerine yeni bir öğretmen geldi: Çetin Bey, çok sert bir adam. Şişman, yanakları da domates gibi kıpkırmızı. Dimitros ona "Kırmızı Surat" adını taktı, aramızda konuşurken böyle diyoruz. Kocaman da bir sopası var, teneffüste ritmik bir şekilde bacağına vuruyor sopasını, bize de kötü kötü bakışlar atıyor.

Ben ilk geldiği gün yanaklarıma tokat attım kızarsın diye, gözlerimi de kocaman kocaman açtım ki canlı ve zeki görüneyim de beni fark etsin. Şimdiye kadar anladı mı bilmiyorum ama ne kadar iyi bir öğrenci olduğumu derste anlayacak nasılsa. Ama ben yine de Lütfiye Hanım'ı tercih ederdim...

Bir öğretmeni öğrencilerine sevdiren özellikler nedir? Birkaç gün sonra hayatında ilk kez derse gireceğinin bilincinde olan Margarita bu sorunun cevabını verememenin sıkıntısını duydu. Ne yapması gerektiğini hiç kimse anlatmamıştı ona. Tecrübesi sadece okulda örnek ders verirken kendisini izleyen hocalarının önerileriyle sınırlıydı. Çok sert ve yanına yaklaşılmayan hocalar görmüştü, hoşgörüsü öğrencileri tarafından sömürülen aşırı iyi niyetlilere de rastlamıştı, bir de bu iki grubun içinde yer almayıp yine de çok sevilenler vardı. Öğretmenlikte bazı dengeler kurup bunlara göre davranması gerekiyordu demek ki.

... Eğer hakkında duyduğum doğruysa, bu öğretmen kötü Türklerden olmalı. Bay Andreas'ın babama anlattığına bakılırsa yeni öğretmen aslında casusmuş; bizim okula Rum öğretmenlerimizi izlemeye gelmiş, acaba bize Yunanistan'la ilgili bir şey söylüyorlar mı, onu öğrenmeye.

Rum öğretmenlerimizin kendilerini tehlikeye atıp Kırmızı Surat tarafından hapse atılmalarına sebep olacak şeyleri bize söylemelerine gerek yok. Biz zaten her şeyi evimizde duyuyoruz. Babam bize Gizli Okul'dan söz etti, Margarita bile öğrendi "Parlayan Ayım Benim"* söylemeyi. Rigas Ferreos'u** da biliyoruz, 1821'i de, Kolokotroni'yi*** de... Babam bize "Nereye Kadar Delikanlılar"ı da öğretti, milli marşı da. Bazen milli marş radyoda çalınca sesini kısıyoruz radyonun

* Çok bilinen bir ilkokul şarkısı. (ç.n.)

** On sekizinci yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu dahilinde bütün milletlerin eşit haklarını savunan aydın. (ç.n.)

*** 1821 Yunan İhtilali'nin en büyük kahramanlarından. (ç.n.)

ve bitinceye kadar hazırolda duruyoruz. Bir tek anneannem kalkmıyor, annem de bir işle meşgulse o sırada, bırakmıyor işini.

Şimdi öğrencilik hayatından çok uzakta, Margarita öğretmenlerinin işinin ne kadar zor olduğunu takdir edebiliyordu. Bir yandan öğrencilerine Yunan eğitimi bilgilerini aktarırken ağızlarından fazladan gereksiz bir söz çıkar diye korktuklarını, bir an içinde kendilerini suçlu konumunda bulabilecekleri bir durum yaratmamak için aşırı dikkat gösterdiklerini şimdi anlayabiliyordu. Bütün bunlara rağmen özellikle Eski ve Yeni Yunanca derslerinde öğrencilerine kökleriyle ilgili fazladan bir-iki söz söylemekten çekinmeyen Rum öğretmenler de yok değildi.

Margarita *Antigone*'yi ve edebiyat öğretmenlerini hatırladı. Bu Antik Yunan trajedilerinin vahşet dolu hikâyelerinden ne mesajlar çıkabileceğini bilselerdi Türkler bunları da yasaklardı. Edebiyat öğretmeni bunu nasıl başarmıştı bilemiyordu ama suçlayıcı tek bir kelime sarfetmeden Margarita'nın Kreon'u bir Türk, *Antigone*'yi de onun emirlerine karşı çıkan Yunanlı bir kadın olarak tahayyül etmesini sağlamıştı. Bu dersten sonra değil miydi Fula'yla düşünüp taşınıp Anastasis'in grubuna girmeye karar vermeleri? Bu grup, talimatla gerçekleşen müfredat değişikliklerine karşı bir şeyler yapmak isteyen bazı erkek öğrencilerin kurduğu bir gruptu.

Yazın İmroz'da deniz kenarında yakıcı güneşin altında çocukça planlar yapıyorlardı. Casusluk yapacağını söylediğinde Niki ne kadar dalga geçmişti onunla. Akıllarına göre adadaki garnizonun planını çıkaracaklar ve bunu Anastasis'in amcasının kayıғыyla Yunan hükümetine yollayacaklardı. Margarita ile Fula garnizonun çevresini hesaplama işini üstlenmişlerdi. Margarita o günün, yani babasının çok kıymetli İngiliz siciminden bir top aşırıp Fula ile bisikletlerine atladıkları gibi Aya Yorgi Kilisesi'ne doğru yola çıktıkları o günün heyecanını hayat boyu unutamayacak. İki direk arasındaki mesafeyi ipe nasıl ölçtüler, sonra bisikletle garnizo-

nun etrafında tur atıp bütün direkleri nasıl saydılar? Hele üç asker sırtarak yaklaşip onlara laf atmaya başlayınca yürekleri ağzlarında, patlak lastiklerini şişiriyormuş gibi numara yapmaları? Akşam arkadaşlarına, çizimi güzel olan Margarita'nın hazırladığı garnizon planını gösterirken nasıl da koltukları kabarmıştı yaptıkları işten.

Ne yazık ki Anastasis'in amcası bu gözüpek macerayı hiç hoş karşılamamış, sanat eseri değerindeki o planı tuttuğu gibi yanan odunların içine atıvermişti.

Boğaziçi

12 Ocak 1956, Perşembe

Sevgili günlüğüm,

Kabul Günü

Evvelsi günden beri elim ağrıyor. Annemin bugün kabul günüydü. Ayın ikinci perşembesi gün yapıyor, arkadaşları geliyorlar. İki gün önce beyaz tatlıyı hazırladı. Tatlı hoşuma gidiyor ama sadece yemesi. Annem tahta havan tokmağını bana veriyor, ben karıştırıyorum harcını. Elim bu yüzden ağrıyor. Hep aynı yönde çevirmek lazım, ters yönde çevirsen olmuyor. Neyse ki Sofia da yardım etti...

Bu tatlıyı en güzel yapan Anasto Teyzeleri, çünkü içine kaymak koyuyor. Çoğu kez içine kakao da koyuyor, o zaman rengi sütlü kahve oluyor. Bunu kayınvalidesinden, Bayan Teognosia'dan öğrenmiş.

... Bugün altı hanım geldi. Ben likör tepsisini dolaştırdım, Margarita da arkamdan çikolata tuttu. Bütün hanımlar bize çikolata kâğıtlarını verdiler. Bir tek Bayan Vivi yırttı attı. Kâğıdı tımakla düzeltiyoruz, sonra defterlerimizin arasına koyuyoruz. En çok çikolata kâğıdı toplayan Lukianos'un ablası; bir teyzeleri var, boyuna çikolata kâğıdı getiriyor ona.

Sonra tatlıyı çıkardık. En sonunda annem çayla baton sale servisi yaptı. Çok güzel yaptığı kadayıf da vardı. Annemin arkadaşları dikişten, nakıştan, tatlılardan, yemeklerden bahsediyorlar. Bu arada altı ay önce evlenen ve şimdi doğurmak üzere olan, Bayan Elli'nin kızıdan da söz ettiler. Nasıl bir bebek olacak acaba? Çünkü benim bildiğim kadarıyla bebekler dokuz aydan önce doğmuyorlar. Ama hanımlar hiç endişeli görünmüyorlardı, anlatırken güldüklerine bakılırsa.

O gün kadınlar arasında buna gülmeyen bir kişi vardı: Gliko. Hamile olduğunu anladığı zaman çektiği ıstırapı hatırlamıştı çünkü; Kosta iki aydır Anadolu'da bir yerlerdeydi, ne zaman döneceğini kimse bilmiyordu. Eğer Suat Bey onun bu kadar erken tezkere almasını sağlamasaydı ne diyecekti etrafa, nasıl açıklayacaktı bu durumu? Kocasını geri getirmeye karşılık bu Türkün kendisine zorla sahip olduğunu söyleyebilirdi belki. Ama gerçek bu değildi. İlk okşayışlarda kibarlığından ve nahoş bir izlenim bırakmamak için pek karşılık vermemişti ama daha sonra vücudu onu bütünüyle ele vermişti. Beylik laflar gibi geliyor kulağa, ama tam da böyle olmuştu işte. Kanepede Suat Bey tarafından sıkıştırıldığı köşede bir yandan kocaman damlalar halinde inen yağmuru seyrederken, demir parmaklıklarla değil, ipek püsküllerle örülmüş bir kafesin içine sokulduğunu hissetmişti. Nasıl çıkardı bu kafesten, önüne diz çöküp onun lacivert-beyaz iskarpinlerini çıkardıktan sonra ayak parmaklarından başlayarak yukarı doğru onu öpücüklere boğan Suat Bey'e nasıl direnebilirdi o anda? Kosta'nın neredeyse ilkel denebilecek cinsel dürtülerinden başka bir şey tanımayan Gliko bu yeni duyguları ilk kez tadıyor, bu yüzden de karşı duracak gücü kendinde bulamıyordu. Kendini Suat Bey'in kollarına isteyerek terk etmişti.

Kosta erken döndü ve sorun çözüldü; bir gün basamaklarda Gliko'nun ayağı kaymış düşmüş, böylece erken doğuma gerekçe de bulunmuştu. Tecrübeli ebe durumu anladiysa da meslek ahlakı icabı ağzını sıkı tuttu. Ancak Gliko artık hiçbir zaman huzur

bulmayacağını biliyordu; vicdan azabı bir ömür boyu peşini bırakmayacaktı. Ve kızlarını bütün hayatlarını zehir edecek "bir anlık" şaşkınlıklardan korumak için her zaman olağanüstü çaba harcayacaktı.

Bütün bunlardan zerre kadar haberi olmayan Margarita günlüğü okurken Niki'nin çocukça saflıklarıyla eğlenip duruyordu:

... Misafirler gittikten sonra annem tabakları yıkarken ben gümüş kaşıkları kutularına yerleştirdim. Kutu sarı bir kumaşla kaplı ve her kaşığın bir kılıfı var. Margarita da kaşıkları kılıflarına yerleştirmek istedi ama annem izin vermedi, kaybeder diye. Bu benim isim.

Gliko kabul günlerine İmroz'da da devam etti. Her perşembe bir tatlı, bir tuzlu kurabiye ya da kuru poğaça yapar ve arkadaşlarını beklerdi. Yazın enfes kokulu limonatasını ikram ederdi; bu kokuyu elde etmek için limonların kabuğunu şekerle ovuyordu. Küçükler için kabul günleri çok özel günlerdi. Ama büyüdükten sonra perşembeleri evden kaçmaya müsait günler olarak değerlendirdiler. Gliko çok şikâyetçiydi bu durumdan. "Şimdi büyüdünüz, tam bana yardımcı olmanız gerekirken kaçıp ortadan kayboluyorsunuz," diyordu.

Boğaziçi

16 Ocak 1956. Pazartesi

Sevgili günlüğüm,

Çerçi

Bugün biz okuldayken Çerçi Mösyö Moris geçti. Annem külotlarımızla fanilalarımızı ondan alıyor. Bugün çiçekli bir penye kumaş almış, Sofia'ya gecelik diyecekmiş. Üzerinde büyük sarı ve pembe çiçekleri olan bir penye kumaş daha aldı, Bayan Fotika da aynı kumaşın mavi-beyaz çiçeklisini

seçti. Çinlilerin giydiği kimono gibi birer ev elbisesi dikketlermiş kendilerine. Bir moda dergisinde görmüşler modelini. Bize bir şey almadı. Biz Sofia'nın eski elbiseleriyle, gecelikleriyle idare ediyoruz. Ama dua ediyorum geceleri, Zissos Dayı Amerika'dan bize yeni elbise göndersin diye. Çok isterdim ben de bir kimonom olmasını. İyi geceler.

Çerçi gelir, bohçalarını açar, kadınlar da etrafına balarını gibi toplanırdı. Bohçaların içini karıştırır, kumaşları, kurdeleleri çıkarıp ortaya dökerlerdi. Kadın ruhunu iyi tanıyan kaçın kurası kurnaz Yahudi tüccar hiç müdahale etmez, mallarını iyice altüst etmelerine izin verirdi. Gayet iyi biliyordu ki ellerindeki kumaşa ne kadar çok dokunurlarsa, ondan ayrılmalari o kadar zor olacak. Kadınlar paralarını tutumlu kullanmanın yollarını biliyorlardı nasılsa. Kocalarının bıraktığı haftalıktan artırdıkları iki-üç kuruşla öderlerdi taksitlerini.

"Annem hep bu kadar şık giyinmeyi nasıl beceriyor," diye sordu kendi kendine Margarita. Evet Gliko her zaman modayı takip etmeye meraklıydı. Yeni bir şey çıkar çıkmaz Bayan Tasula'yı, daha sonra da İmroz'da Bayan Vula'yı çağırır, bu yeniliğin kendisine nasıl uygulanacağına birlikte karar verirlerdi. Ucuz kumaşlar kullanırlardı. Poplinden çuval elbiseyi ilk giyenlerden biriydi annesi. Şalvar tipi giysiler çıktığı zaman *basmadan* bir tane diktirmişti, üzerinde harika durmuştu.

Boğaziçi
18 Ocak 1956, Çarşamba

Sevgili günlüğüm,

Yangın

Ah dün neler oldu, bir bilsen. Korkunç bir gün geçirdik, Eylül hadiselerinden beter. Yanıyorduk. Yangın bizim evde değil ama bitişliğimizdeki Bayan Efterpi'nin evinde çıktı. Bayan Efterpi'nin bir sürü halısı var ama yere sermiyor, üst üste

koyup *minder* haline getiriyor, üzerine oturuyor. Sigarayı da çok seviyor. Annem artık bu yaşta sigara içmesinin doğru olmadığını kaç kere söyledi kendisine ama o cevap olarak, günde beş sigarayı doktor bile veriyor, Glikocuğum, diyor, gülüyoruz. Sesi çok boğuk çıkıyor. Babamın dediğine bakılırsa günde beş taneden çok daha fazla sigara içiyormuş. Her neyse, dün henüz okuldan gelmiş, tam derslerimize başlamak üzere masaya oturmuştuk ki Bayan Marina'nın sesini duyduk. Pencereye çıkmış sesleniyordu: "Fotika, Gliko, ne yanıyor böyle, yanık kumaş kokusu geliyor!" Annem hiç bakmadı bile dönüp, çünkü Bayan Marina haftada iki-üç kere yangın var sanıyor. Ama bir müddet sonra bizim de burnumuza yanık kokusu geldi. Annem pencereden bakınca dumanların Bayan Efterpi'nin evinden geldiğini gördü. Bu arada bütün mahallelinin haberi oldu ve "*Yangın var!*" diye bağkırmaya başladılar. İskeleye, *itfaiye*'ye haber vermeye koştular. Annem hemen paltolarımızı giydirip bizi anneannem Klioniki ile birlikte yolun öbür tarafında beton evleri olan Bayan Artemislere yolladı.

Biz oraya varıncaya kadar Bayan Efterpi'nin evinin camları patlamaya, içerden alevler fıskırmaya başlamıştı bile. Nuri içeri girip Bayan Efterpi'yi kurtarmak istedi ama camı kırar kırmaz yangının yayılmasıyla her yanı muazzam alev dalgaları sardı. Hiç kimsenin içeriye girmesine imkân yoktu.

Biz ağlamaya başladık çünkü alevler bizim evi de yalıyordu, annem bir türlü gelmiyordu, orada yanıp kalacak diye çok korktuk. Neyse biraz sonra görüldü, yanında güçlü kuvvetli hamal Andonaros kucağında battaniyelere sarılı büyükhalamızı taşıyordu. Annem bir çantaya *senetleri*, *nüfus cüzdanlarımızı* ve mücevherlerini koymuştu. O sırada *itfaiye* de geldi. Yangın büyümüş olduğu için bizim eve girdiler ve bizim pencerelerden su sıkmaya başladılar. Annem ağlıyordu, ona baktıkça biz de ağlıyorduk. Bir *itfaiyeci* Bayan Efterpi'yi dışarı çıkardı. Dediler ki bütün derisi yanmış, neredeyse ölüyormuş. Hastaneye götürdüler. Elinde sigarayla minderin üzerinde uyuyakalmış, halılar tutuşmuş.

Yangın söndüğünde Bayan Efterpi'nin evi kapkara tahta parçalarından ve kiremitlerden ibaretti. Bugün okula giderken baktık, hâlâ duman çıkıyordu evden. Bugün de Bayan Artemislerde kalıp yer yatağında yatacağız çünkü bizim evin durumu berbat. Bayan Artemis'in piyanosu var, çalmamıza izin veriyor. Ama şarkı çalmayı beceremiyoruz.

O zamandan beri Gliko her Aziz Antonius gününde, bir gece öncesinden o günün bitimine kadar eline hiçbir iş almıyor ve ne olursa olsun ayine gidiyor, mum yakıyor. Yangının olduğu Aziz Antonius Yortusu'na rastlayan gün Gliko, Margarita'nın bir elbisesinin ceplerinin üzerine nakış işliyormuş; bu felaketin başlarına bu yüzden geldiğine inanıyor.

İtfaiyeciler gittikten sonra evin o korkunç halini karabasan gibi hatırlıyordu Margarita. Halılar, kanepeler, salondaki koltuklar, her şey su içindeydi. Eşyaların üzerini kaplayan ıslak yangın artıkları her yere dağılmıştı ve yanık kokusu aylarca burun deliklerinden çıkmamıştı. Şimdi bile hatırlarken aynı koku geliyordu burnuna.

Kosta vapurla işinden dönerken alevleri görüp kendi evlerinin yandığını zannettiğini ve büyük bir korkuya kapıldığını sonradan söylemişti. Vapur sanki yol almıyor gibi gelmiş babasına, kendisini denize atıp yüzerek kıyıya varmak istemiş. İskeleye iner inmez çok şükür Fethi Efendi onu rahatlatmış: "*Merak etme, seninkiler iyi.*" Evi temizlerlerken minderin altında muhtemelen itfaiyecilerden birinin düşürdüğü bir yaldızlı düğme bulmuş, yangın hatırası diye saklamıştı Margarita. Sofia'nın ilk bebeklik patikleri, Niki'nin salya bezi ve kendi paramparça olmuş bebeği ile birlikte bu düğme de vardı sakladığı anı eşyaları arasında.

Sevgili günlüğüm,

Anasto Teyzemlerde

Grigori Enişte'nin isim günüydü. Anasto Teyzem bizi yemeğe çağırdı. Hepimiz gittik. Anasto Teyzemin evi daha dış basamaklarda pastırma kokuyordu, ben bayılırim pastırmaya. Ama annem evimizde sık sık pastırma yenmesini istemiyor, çünkü sonra terimiz, şişimiz kokuyormuş. Bu yüzden teyzemlere gitmeyi çok istiyorum. Onun sofrasında hep pastırma var; hatta akşamüstü çaya gittiğimizde bile ortaya *tepeleme* bir tabak pastırma koyuyor çayın yanına.

Sofia ve Vasula, Vasula'nın odasına kapandılar, sadece yemek için çıktılar dışarı. Aşağı yukarı aynı yaşlılar –Vasula bir yaş küçük– bu nedenle pek iyi anlaşıyorlar, sırlarını paylaşıyorlar. Jojo ise bizimle hiç konuşmuyor, büyük ağabey havalarına giriyor. Ne kadar soğuk kuzenlerim var. Bizimle her zaman oyunlar oynayan Gülen Abla'nın işi vardı. Anasto Teyze'ye yardım ediyordu mutfakta.

Yemekte bize de birazcık *duziko* verdiler, hepimiz şerefe kaldırdık kadehlerimizi. Sadece Bayan Teognosia, aman benden irak olsun bu berbat içki, dedi. Daha sonra babam yangının nasıl çıktığını, evimizin yangından nasıl kurtulduğunu anlattı herkese. O zaman Anasto Teyzem dönüp kötü kötü baktı Grigori Enişte'ye. Nedenini biliyorum. Grigori Enişte çok sigara içiyor, teyzem de Bayan Efterpi gibi evi yakacak diye korkuyor. Teyzem haklı. Anlamıyorum, ağızlarından bu pis kokulu dumanı çıkarmaktan ne zevk alıyorlar sanki. Ben hiçbir zaman sigara içmeyeceğim.

Yemekler hariç pek zevkli vakit geçirdik denemez. Frejako Eniştemin bile bizimle oynamaya keyfi yoktu. İyi geceler.

Margarita kız kardeşinin odasındaki ağzına kadar dolu sigara tablalarını ve odanın boğucu havasını hatırlayınca, "Ya, ya," demekten kendini alamadı. Çünkü bütün beyanlarının aksine Niki şiddetli bir sigara tiryakisi olmuştu. Atina'ya üniversiteye ilk gittiği yılın yazında valizinin içine gizlediği Papastratos'larla* dönmüştü adaya. Gizli gizli Rinula'yla sigara içerlerdi. Bisikletle uzaklara, Bahçeler'e arkadaşlarıyla sigara içmeye giderlerdi. Yanında getirdiği Yunan sigaraları bitince Samsun içmeye başladılar. O sıralar on dörtlerinde olan Margarita'yla Fula da onlara bakar bakar, sigarayı tutan ojeli uzun tırnaklı parmaklarını, sigara dumanını üflerken başlarını hafifçe arkaya doğru atışlarındaki edayı, yarı kapalı gözlerle sigaralarından iştahla yeni bir nefes çekerken girdikleri havayı kıskanırlardı. Bir gün onlar da bu yasak hazzı denemeye karar verdiler.

O gün bisikletlerini alıp dereye doğru pedal çevirmeye başladı iki kız. Orada, çiçek açmış zakkumların, sorgun ağaçlarının arasına gizlendiler. Margarita'nın Niki'den aşırıldığı sigaraları güç bela yakmayı becerdiler. İlk nefesi çekip öksürmeye başlayınca birbirlerine şaşkın şaşkın baktılar. Sigara dedikleri bu muydu al-la-haşkına? İkinci nefes de birincisi kadar düş kırıcıydı. Duman-dan gözleri yaşarmıştı; gözyaşlarının arasından oralarda dolanan Fotis'i gördüler, şu dükkânlarda getir-götür işleri yapan dilsiz çocuğu yani. Ama dert etmediler, ne de olsa dilsizdi. Üçüncü nefesten sonra attılar sigaralarını, iğrenç bir tat kalmıştı dillerinde. O günden sonra bir daha sigara koymadılar ağızlarına.

Sigara konusundaki hayal kırıklıkları yetmemiş, Fotis gidip Pateranga'ya yetiştirmişti gördüğünü hemen o gün. Evet, evet, o dilsiz çocuk yani. Ve üç hareketle her şeyi anlatmayı başarmıştı: Eliyle diz hizasını göstermişti –yani küçükler–, iki elinin yumruklarını bisiklet direksiyonu tutar gibi sıkıp sağa sola çevirmişti –yani bisikletle gittiler–, sonra ağzını yuvarlayıp iki parmağını zafer işareti yapar gibi ağzının üzerine koymuştu – yani sigara iç-

* O yıllarda çok tüketilen bir sigara markası. (ç.n.)

tiler. O akşam Kosta eve geldiğinde kızgınlıktan ateş püskürüyordu. Hayır efendim, bu kadar rezilliği kaldıramazdı artık. Hayır, onun kızları sigara içemezdi. Daha yumurtadan yeni çıkmıştı kızı, neydi bu modern havalara girmeler falan? Ve daha neler neler... Kosta lafını bitirir bitirmez Gliko almıştı sözü. Margarita bir alay azar da ondan işitmişti. Ama en kötüsü bir köşede oturmuş, La Jakond sırtışıyla olanları seyreden Niki'ydi. Ağzını açıp tek kelime söylememişti onu savunmak için; ne bileyim, meraktan yapmıştır desin, bir kerecik denemek istemiştir desin, bir şey söylesin allah için. "Oysa ben onu hiçbir zaman ele vermemiştim," diyerek karmakarışık duygulara gömüldü Margarita.

Boğaziçi

2 Şubat 1956, Perşembe

Sevgili günlüğüm,

Kar

Bu sabah okula gitmek için uyandığımızda her taraf bembeyazdı. Bütün gece yağdı, dedi babam ve yerdeki karı yarım metre olarak hesapladı. Annem bizi sıkı sıkı giydirdi, kaşkollarımızı sardı boynumuza. Bugün ayrıca İpapandis Yortusu'ydu.* Yeni öğretmenimiz Bayan Liça bu yortu hakkında bize dini bilgiler verdi. Şimon'un İsa'yı ilk kucağına aldığında söylediği sözleri Virginia Teyzem ev işlerini tamamladığı zaman söylerdi de ne demek istediğini anlamazdım: "Tanrım! En büyük arzumu yerine getirdin, artık bana ne istersen yap!" Şimdi anlıyorum bu sözlerin anlamını. Öğretmenimiz bize artık yortu dönemleri bitti, dedi. Bununla ilgili bir de tekerleme var: "*Papandi, Papandi, yortular kapandi.*"

İki teneffüste de kartopu oynadık. Angelos yakamdan içime kartopu attı, dondum. Çok terbiyesiz bir çocuk. Öğlen kocaman bir kardanadam yaptık, iki parça kömürden göz,

* İsa Peygamber'in karşılanma yortusu. (ç.n.)

havuçtan burun koyduk. Ama ağzının yerine ne koyacağımızı bilemedik, bir kırık kiremit parçası bulduk, onu koyduk. Korkunç bir surati oldu, ağzı bağırان birinin ağzına benzedi.

Annem dışarıda kartopu oynadım diye kızdı bana. Kardeşime göz kulak olmalıymışım. Hep üşüteceğiz diye telaş ediyor.

Bakalım yarın da kar yağacak mı?

"Acaba Yunanistan'da karı özler miyim," diye düşündü Margarita dalıp gittiği anılardan silkinirken. Niki çok az kar yağdığını, pek tutmadığını söylemişti. Ama İstanbul'da ve tabii ki İmroz'da da sık kar yağar kışın. Kar düştüğü zaman konaklarla *gecekondu*'ların üzeri aynı beyaz örtüyle örtülür, pis kaldırımlar, çöplükler gözden kaybolur, İstanbul bir masal şehri olur. Kar altındaki İstanbul hep *badem ezmesi*'nden yapılmış tatlı gibi görünürdü Margarita'nın gözüne, babaannesinin Noel'de hazırladığı çiçek şeklindeki şekerlemeler gibi.

Ama kar erimeye yüz tutunca bütün büyü bir anda bozulur, İstanbul'un pisliği daha fazla göze batır, insanlar yolları kaplayan simsiyah sulu çamura bata çıka yürümeye çalışırdı. Kaloriferlerde yakılan kömürünün karasının karıştığı kar üzerinde yürüyene tam bir çaresizlik duygusu hâkim olurdu.

Boğaziçi
3 Şubat 1956, Cuma

Sevgili günlüğüm,

Pencerelerden Sarkan Buzlar

Gece kar yağmadı. Ama sabah uyanınca pencerelerden sarkan buzlarla karşılaşık. Sokakları kaplayan kar donmuştu. Annem kaymayalım diye pabuçlarımızın etrafına çaput bağladı. Okul yolunda oğlanlar buz parçalarını koparıp dondurma gibi yaladılar. Lukianos bana da bir parça verdi, ama hiç tadı yoktu, su gibiydi tadı.

Okulda öğretmenimiz bizden kar resmi yapmamızı istedi. Ama beyaz kâğıt üzerine beyaz kar resmi nasıl yapılır ki? Ben de resmimde birazcık renk olsun diye boynunda kaşkolulu olan bir kardan adam resmi yaptım. Matmazel Talia'nın kitaplarından birinde görmüştüm böyle bir resim.

Okuldan dönerken oğlanlardan bazıları köşeye saklanıp bizi kartopuna tuttular. Acıtsın diye iyice sıkmışlardı ellerinde. Margarita ağlamaya başladı. Biz de Lukianos'un evine girdik, oğlanlar sıkılıp gidene kadar da çıkmadık dışarıya.

Bugün hava çok soğuk. Annem sobaya odun yetiştiremiyor. Babaannemin yolladığı sosisleri pişirdi bize. Bir parça sosisi çatala geçirip sobanın kapağından içeri sokuyor, sosis orada pişince bize veriyor. Müthiş lezzetli.

Babam işten dönünce, belki Karadeniz'den buzlar iner Boğaz'a, dedi. Ben üçüncü sınıfa giderken böyle bir şey olmuştu; buz yüzünden karşıya geçemedikleri için vapurlar çalıışmamıştı.

İnşallah Boğaz'a buzlar iner. Karşı kıyıya yürüyerek geçebildiğimizi düşünebiliyor musun?

"Belki de buzların Boğaz'a indiği kadar korkunç soğuk bir kış günüydü büyükbabamızın öldüğü gün," diye düşündü Margarita, içi ürperdi. İmroz'da ihtiyarların hatırladığı en sert kışlardan birini yaşıyorlardı. Kar seksen santimetreye ulaşmıştı. Büyükbaba o sabah nefes darlığı ve göğsünde kuvvetli bir ağrıya uyanmıştı. Babaanne karın içinde zorlukla yürüyerek mahalledeki Todor Amcalara kadar gidebilmişti, doktor bulsun, sonra da Kosta'ya haber versin diye. Eve döndüğünde büyükbabayı ölü bulmuştu. Kosta ailesiyle birlikte babasının evine vardığında, babasının İskenderiye'ye yaptığı ziyaretlerden birinde getirdiği yaldız çerçevesi aynanın üzeri beyaz bir örtüyle örtülüydü.

Zaten hep siyah giyen Babaanne Permatula bir kıyıda hiç durmadan sessizce ağlamış, o günden sonra bir daha da siyahları çıkarmamıştı üzerinden. Uzun yıllar sonra Eleni de baba evine ilk defa gelmişti. Babasının başucuna oturmuş ve kulağına sürekli

bir şeyler fısıldamıştı; kimbilir belki de ölü nişanlısına selamlar yollamış, bir şeyler ısmarlamıştı ona. Ve büyükbabanın kurduğu, evin çarpan yüreği duvar saati, saatleri acımasızca vurmaya başlamıştı o günden sonra.

Büyükbabayı dört gün gömememişlerdi çünkü karın arkasından gelen donla toprak kaskatı kesilmiş, mezar kazabilmek mümkün olmamıştı. Günün en az bir saatini buz gibi salonda –anlaşılr nedenlerle sobayı yakmıyorlardı– babaannenin hiç kesilmeyen hıçkırıklarını dinleyerek ve buhurdanda yanan günlük otunun kokusunu sürekli içlerine çekerek geçirmek küçükler için bir karabasana dönüşmüştü. Ve büyükbabanın sapsarı ölü yüzünden bakışlarını ne kadar kaçırmaya çalışsalar da, geceleri bu hayalet gelip onları buluyor, gözlerinin önünde bu yüz canlanıyordu. Soğuşu bahane edip birbirlerine sımsıkı sarılarak uyuyorlardı ama aslında hayaletlerden ve ölülerle dolu rüyalardan korunmak için yapıyorlardı bunu.

Sonunda büyükbabayı gömdüler ama bu sefer de bütün adayı vuran bir başka felaketle karşı karşıya kaldılar. Gövdeleri budaklı asırlık zeytin ağaçları soğuşa dayanamamış, özsuları kabuklarının içinde donmuştu. Babaanne neyin yasını tutacağını şaşırmıştı artık. Her sabah siyah şalıyla başını, yüzünü sarıp Kondinos ile birlikte kırsığa biniyor, başına gelen felaketin boyutlarını anlamak için sayısı hiç de az olmayan zeytin ağaçlarına bakmaya gidiyordu. Eve döndükten sonra, akşam ayininin çanını duyar duymaz yeniden yollara düşüyor, bu sefer de büyükbabanın mumunu yakmak üzere kabristana yollanıyordu.

Zeytinyağı elde edilmediği için bir sonraki yıl çok aileler açlık çekti. Vasiliki'nin ailesi de açlık tehlikesiyle karşı karşıya kaldı ama onun nedeni başkaydı. Bir çardağın altına bağladıkları eşek, öyle olduğu yerde, ayakta donmuştu. Ailenin eşeklerine ağlayarak sarılmaları yürek parçalayıcı, feci bir manzaraydı. Babası bu eşekle taşıdığı odunları kiremit fabrikasına satardı; kiremitler, tuğlalar bu odunların üzerindeki ateşte pişerdi. Gündeliğini böyle doğrultuyordu. O yaz Panayot Amca sırtında iki büküm ta-

şıdı odunları ailesini geçindirmek için. "Fakirin kaderi böyle işte, n'olacak," demişti Babaanne Permatula.

Pera

22 Şubat 1956, Çarşamba

Sevgili günlüğüm,

Suçiçeği

Suçiçeği oldum. Başkalarına bulaşmasın diye Virginia Teyzemde kalıyorum. Günlerdir ateşim vardı, şimdi daha iyiyim. Her tarafımda suçiçeği çıbanları var, korkunç kaşınıyorum ama Virginia Teyze kaşınmama izin vermiyor, izleri kalır, hiçbir zaman da geçmez diye. Özellikle yüzüme elimi hiç sürmemem lazım. Ama tam alnımın ortasındaki kocaman çıban öyle çok kaşınıyor ki...

Niki'nin alnının tam ortasında suçiçeği izi kalmış, Gliko görünmesin diye saçlarını kâkül kesmişti. Zamanla alnındaki iz iyice görünmez olmasına rağmen Niki kâküllerini önce limonla ya da birayla, daha sonra piyasaya çıkan çeşitli spreyle sürekli düztutmaya çalıştı, Audrey Hepburn'le benzerliğini de koruması gerekiyordu şüphesiz.

... Teyzemin evi çok sessiz. Bütün gün bir tek ses duyulmuyor, çünkü teyzem sürekli kitap okuyor, annem gibi ev işi yapmıyor.

Virginia'nın ev kadınlığı kendine özgüydü. Sabah kalkıp yemeği ateşe koyar, sonra yatakları yapar, etrafı toplardı. Gliko gibi her gün toz almazdı. "Ortalık topluysa bütün ev temiz görünür," derdi. Saat on, on bir oldu mu ev işleri biterdi. O saatten sonra artık istediği, sevdiği şeyleri yapmakta özgürdü. Okumak en sevdiği şeydi ama sayısız arkadaş ziyaretlerini de, Frerejako'nun "entelektüel" arkadaşlarıyla birlikte gidilen akşam eğlen-

celerini de ihmal etmezdi hiç.

Gliko gibi önünden arkasından koşmak zorunda olduğu bir alay insanı, küçükken dadılık ettiği kız çocukları, iki de ihtiyarı yoktu tabii başında. Gliko, evini ona bıraktığı için gönül borcu olduğundan üstlenmişti halasının bakımını. Anneanne Klioniki'nin sorumluluğunu da o almıştı çünkü evi büyüktü; Virginia'nın evi çok küçüktü, Anasto ise kayınpederinin evinde oturuyordu.

... Akşamları Frerejako Enişte eve geldikten sonra radyo dinliyoruz. Teyzemlerin yan komşuları Bayan Kalliroyi ve Bay Stefanos da geliyor, siyaset konuşuyorlar. Şimdi artık radyo hep Karamanlı diye birinden bahsedip duruyor. Bu adam yeni bir hükümet kuracakmış ve eniştemle Bay Stefanos'un dediğine bakılırsa Türkler ondan korkup, bir daha bizi rahatsız etmeyecekmiş. Ama ben buna inanmıyorum. Burada bir sürü Karamanlı var, hiçbir şey yapamıyorlar. Bu Karamanlı tek başına bir adam, üstelik Yunanistan'da, elinden ne gelir ki? Bu düşüncemi onlara dün gece söyledim, Bay Stefanos gülmekten çatlıyordu az daha. Meğer bu adamın soyadı Karamanlis imiş, teyzem söyledi. Atina gazeteleri alan Bayan Kalliroyi'ye bakılırsa adam çok da yakışıklıymış.

Acaba beni yarın köye götürürler mi? Teyzemin evinde sıkıldım, artık evimize gitmek istiyorum. Burada kalmanın en güzel yanı, yatarken teyzemin bana çeşitli kitaplar okumasıydı. Şimdi bana *Ailesi Olmayan Çocuk* adlı kitabı okuyor. Ama kendi istediği zaman okumayı kesiyor, maalesef. İyileşir iyileşmez bu kitabı bir kere daha kendi başıma okuyacağım.

Karamanlis o dönem kadınlarının tümünün idealindeki erkekti. Ya kendisinden, ya da karısı Amalia'dan konuşurlardı hep aralarında. Virginia, Karamanlis'in İstanbul ziyareti sırasında Patrikhane'ye geldiğinde kendisini karşılayan insan selinden, onu görmek için kadınların birbirlerini nasıl çiğnediğinden gururla bahsederdi. İlk sırada duran bazı kadınların elini bile sıkmış Karaman-

lis, kadıncağızların heyecandan bir düşüp bayılmadıkları kalmış. "Sizler, siz liseli kızlar, Adamo Atlas Sineması'na konsere geldiğinde bile böyle tezahürat yapmamışsınızdır eminim," demişti Virginia Teyze Margarita'ya, kendine özgü konuşma stiliyle.

Frerejako Enişte *Ikones* adlı mecmuayı alırdı. Bütün eski sayılarını mavi kapaklı ciltler halinde toplamış, saklıyordu. Eski sayılardan birinin kapağında Karamanlis çiftinin resmi vardı; Amerika'ya gittiklerinde Başkan Kennedy ve Jackie ile birlikte poz vermişlerdi. Amalia Antik Yunanlı bir kadını andırıyordu. Rumların gözünde Karamanlis çifti Amerikalı çiftten çok daha güzeldi. Jackie dul kalıp da Onassis ile evlendiğinde Virginia Teyze bu durumu hemen kendi lisanına tercüme etmişti: "Paranın yüzü sıcaaktır." Kısa ve özlü konuşmayı seven Frerejako Enişte ise, "İşte Amerika, pusuda bekleyen nişancılar ülkesi," demişti.

Türklerin Karamanlis'ten korkmaları meselesine gelince, ne gezer! Margarita zamanla siyasetin adalet gibi kör olmadığını anlayacaktı. Siyaset gözlerini faltaşı gibi açmış, çıkarı ne yöndeysel terazisini o yöne doğru eğiyordu.

Boğaziçi

25 Şubat 1956, Cumartesi

Sevgili günlüğüm,

Yordanis

Hasta olduğum süre içinde neler neler olmuş, ah bir bilsen. Margarita babamın Sofia'yı dövdüğünü söyledi ama nedenini anlatmayı beceremedi. Ve şimdi Sofia nişanlanıyor, Yordanis ile. Sofia'nın Yordanis'i sevdiğini bilmiyordum. Her şeyini gizli saklı yapar. En önemlisi Sofia'nın artık okula devam etmeyeceği. Annem nişanlı kızlar okula gitmez, evliliğe hazırlanır, dedi. Bugün bütün gün yemek yaptı annem, çünkü akşam damatla ailesi bize geliyor.

Her neyse, Yordanis geldi. Esmer, bıyıklı bir çocuk. Lazaros'a benziyor ama biraz daha şişman. Annesiyle babası

yaşlı insanlar. Babasının saçları beyaz, annesinin de kolları o kadar şişman ki oynattığı zaman etleri bir oraya bir buraya sallanıyor. Bir de altın dişi var. Söz kestiler. Sofia çok sessiz oturuyordu, yere baktı bütün gece, hiç konuşmadı. Yordanis onun elini tutuyordu. Paskalya'da nişan yapmaya karar verdiler.

Yarın pazar, Yordanis gelip Sofia'yı gezmeye götürecektir.

Ben de nişanlanmak istiyorum, Dimitros ile. Dimitros sınıfımıza yeni gelen bir çocuk. Beni gezmeye götürsün, elimi tutsun. Şimdi Dimitros'u seviyorum. İyi geceler.

Mayıs ayında nişan olur olmaz dünürler Gliko ile Sofia'yı bir haftalığına yazlıklarının bulunduğu Kınalıada'ya davet etti. Sofia Margarita'ya, Gliko'nun o süre içinde dünürlerini yakından tanıdığını ve bu yüzden, Yordanis ile evlenmeyeceğini ilan ettiğinde annesinin kendisine anlayış gösterdiğini söyleyecekti sonradan. İki dünür sabah kalkar kalkmaz ilk iş olarak o gün ne pişireceklerini konuşmaya başlıyordu. "Eh, Yordanis için yemeğimiz var, biz de artık kendimize bir şeyler uydururuz," diyordu kayınvalide. Ancak sonra misafirlere özel bir şeyler pişirmemenin ayıp olacağını düşünüp birkaç öneride bulunuyor, ama anında her bir önerisinin imkânsızlığını anlatan bir gerekçe buluyordu: Bu mevsimde balıklar yumurtlamamıştı henüz, kabaklar lezzetli değildi, etler yavandı... "*Velhasıl*," diyordu o zaman kayınpeder, "Yordanis için bir de salata yaparsın, artık ondan sonra ne istersen hazırlarsın." Bu tür cümleler düşündürmeye başlamıştı Gliko'yu. Paterangaların evinde misafir dendi mi tüm aile kendini paralar. Bu arada Sofia hiç konuşmuyor, öfkesini içinde biriktiriyor, kendisine güç vermesi için bu öfkenin iyice büyümesini bekliyordu sessizce. Margarita cesareti için ona bir kere daha hayran olacaktı daha sonraları.

Sevgili günlüğüm,

Karnaval

Bugün Pitça evinde çocuklar için karnaval balosu yaptı. Başka çocukları da davet etmişti. Annem beni Çinli kız kılığına soktu. Yeni diktiği kimonosunu giydirdi, eteklerini kısalttı tabii, basıp da düşmeyeyim diye. Saçlarımı topuz topladı, gözlerimi de çekik görünsün diye göz kalemiyle boyadı. Bayan Vivi küçük adımlarla yürümeyi öğretti bana, çünkü Çinliler öyle yürüyormuş.

Margarita'yı ise oda hizmetçisi yaptı. Eline de tüyden toz süpürgesini verdi, Pitçalara gittik. Orada karnaval kıyafetleri içinde başka çocuklar da vardı. Margarita divana oturdu, ben Pitça ile konuştum. Pitça Kırmızı Şapkalı Kız kılığına girmişti. O sırada birden divanın altından tüylü bir yaratık fırladı ve üstüme atladı. Ben de korktum ama en çok Margarita'nın ödü koptu, başladı ağlamaya. Aleko'ydu bu, ayı kılığına girmiş, yeni gelenleri korkutuyordu.

Evin zili her çaldığında Aleko divanın altına saklanıyor, sonra birden fırlayıp kapıdan giren çocuklara sarılıyordu. Böyle her yeni gelenin ödü patladıkça biz de kahkahalarla gülüyorduk. Çok iyi vakit geçirdik. Kadayıf da yedik.

Karnaval giysileri giymeyi çok seviyorum. İyi geceler.

İmroz'dayken karnavalcılar bir seferinde nasıl da korkutmuşlardı Anneanne Klioniki'yi. Orada karnaval âdeti olarak kılık değiştirip gruplar halinde evlerin kapıları çalınır, ev halkı da gelenlere ikramda bulunurdu. Bir akşam Paterangaların evine de geldiler. Gliko ile Kosta yoktu evde, bir dansa gitmişlerdi, çocuklar anneanneleriyle yalnızdı. Kapıda bir gürültü ve tak tak diye sesler duydular. O an anneannenin bulanık beyninde eskilerden kalma bir anı mı canlandı, yoksa bir içgüdü mü harekete geçti, artık her

neyse, torunlarını himaye etmek ihtiyacı duydu anlaşılan. İnisiyatif ele almak istedi ve kalkıp kapıya gitti. "Kim o?" diye seslenince cevap olarak "Bules, bules," dediler kapıdakiler. İmroz'da karnavalda kullanılırdı bu kelime. Bunun ne demek olduğunu bilmeyen, belki de bu kelimeyi "babules" ile bağdaştıran anneanne korkmuş, kapıyı açmak istememişti. Ama Niki anında fırlayıp kapının mandalını kaldırmıştı bile. Kapıda, içindeki bir fener marifetiyle göz çukurları ilahi bir ışıkla sürekli yanıp sönen koskoca bir eşek kafatasını gördüklerinde uğradıkları şaşkınlığı unutamıyor Margarita. Gürültüyle eve giren başıbozuk ziyaretçilerin ne amaçla orada olduklarını anlayınca nihayet huzur bulabilmişti Anneanne Klioniki. "E, bana karnaval maskaraları demediniz ki, 'bules, bules' deyip duruyorsunuz. Ne anlayacağım ben 'bules, bules'ten?" diye çıkmıştı kızlara.

Boğaziçi
1 Mart 1956, Perşembe

Sevgili günlüğüm,

Dayımın Ölümü

Başımıza çok büyük bir felaket geldi. Bize Amerika biletlerimizi göndermesini beklerken dayım ölüverdi. Bugün öğlen okuldan döndüğümde mektubu buldum. Üzerinde Hürriyet Abidesi'nin bulunduğu yeşil pulu tanıdım ve anneme, dayımızdan mektup geldiğini haber verdim. Sevinç içinde koştu hemen, ama zarfın üzerindeki siyah çizgiyi fark edince durdu, bu iyi haber değil, dedi. Açar açmaz da kötü haberle karşılaştı. Korkunç bir çığlık attı ve arkasından ağlamaya başladı. Biz donduk kaldık, ne yapacağımızı bilemedik. Annemizi böyle katıla katıla ağlarken hiç görmemiştik. Sofia da evde değildi. Büyükhala odasından, "Ne oldunuz Glikocu-

* İmroz Rumcasında "maskara".

** Öcü, umacı. (ç.n.)

ğum, o lanet olası çapulcular mı geldi yine?" diye bağırdı. Yine Eylül hadiselerini yaşıyoruz sanmıştı halam. Annem yatağa attı kendini, yüzünü yastıkla kapattı. Ben de pencereyi açıp Bayan Fotika'yı çağırdım. Geldiğinde annem ona mektubu gösterdi. "Zisosumuzu kaybettik," diyerek kollarına bıraktı kendisini. Bayan Fotika derhal Angelos'u Bekir Efendi'ye yolladı; telefonu vardı Bekir Efendi'nin, babama haber verdik.

Bir-iki saat içinde babam, Frerejako Eniştem ve Virginia Teyzemle birlikte geldi. Büyükbabanın bağındaki üzümlerin rengindeydi yüzü teyzemin, sapsarıydı. Bu arada annem kendisine gelmiş, avucuyla ağzını kapatmış, hiç konuşmadan oturuyordu bir köşede. Ama Virginia Teyzemi görür görmez yeniden ağlamaya başladı. Teyzem anneanneme sarıldı. "İyi ki hiçbir şeyin farkında değilsin anne," dedi. "Bak gördün mü sen yaşıyorsun, aslan gibi oğlun gitti."

Hemen bizi uyumaya yolladılar. Hep dayımdan bahsediyorlar. Acaba dayımın karısı bize Amerika'ya gitmemiz için bilet yollar mı?

"Bilet değil, doğru dürüst mektup bile yollayamadı bize zavallı," diyerek yazıklandı Margarita. Amerika'da büyük servet sahibi olan Zisos, anlaşılan o şirket bu şirket derken fazla açılmış, elinde avucunda ne varsa kaybetmişti sonunda. Evleri, otelleri, arabaları, hatta mobilyalarına gelinceye kadar her şeyi yok olmuştu birden. Belki de ölümü çektiği sıkıntının bir sonucuydu. O dadılarla, mürebbiyelerle büyümüş olan Meropi Yenge, iki oğlunu okutabilmek için bir işe girmek zorunda kalmıştı. Ve büyük kuzenleri Steve, annesine yardımcı olmak için sokaklarda gazete satmaya başlamıştı. Sonuç olarak ailenin 1956 Ağustosunda gerçekleşmesi planlanan Amerika gezisi de böylece suya düşmüştü.

Margarita kalkıp salona gitti. Albümde yengesinin fotoğraflarını buldu; koskocaman şapkalar, kuyruklu tuvaletler içinde buldu onu; daldı gitti resimlere.

"Sonunu görmeden kimseye imrenme," demişti Virginia Teyze, Zisos Dayı'nın durumuna uygun düşen özlü sözüyle. Gülü Margarita. Teyzesinin özlü sözler repertuarı hayli genişti; her duruma uygun bir vecize hazırda dağarcığında. Rinula'nın Afrika macerası hayal kırıklığıyla sonuçlanınca ne demişti örneğin? "İçki kadehi dudağına değinceye kadar geçen zaman zarfında insanın başına neler gelmez ki!" Duruma uygun bir eski Yunan özdeyişiydi bu da.

"Evet, hiçbir şeyin garantisi yok," diye düşündü Margarita. Teyzesi Rinula'yı Afrika'ya götürmeye hazırlanırken çok iyi bir terzi olan annesi Bayan Lula da Rinula'nın giysilerini ve diğer çeyiz eşyalarını hazırlıyordu. Ancak bir gün, bir elbisesini bitirmiş tam düğmelerini dikerken birden gözlerinin önünde her şey kararmış ve görme duyusunu kaybetmişti. Herkes çok korkmuştu. Bay Dino vapuru beklemeden hemen motorla karısını önce Çanakka-le'ye, oradan da İstanbul'a taşımıştı. Göz doktorları önce sorunun ne olduğunu anlayamamışlar, ama sonra bir doktor beyin tümörü teşhisi koymuştu. Bu tümör göz sinirinin üzerine baskı yapıyor ve görmesini engelliyordu. Ancak ameliyatla görmesi düzelebilirdi. Ameliyat oldu ve yeniden görmeye başladı ama doktorlar fazla ümitli konuşmuyorlardı. Kanser ilerlemişti. İmroz'a döndüler; Bayan Lula'nın hiç kuvveti yoktu. O iriyarı kadın zayıflamış, bir deri bir kemik kalmıştı.

Böylelikle Rinula annesine bakmak için adada kaldı, Afrika'ya gidemedi. Tahsiline devam edebilmek ise söz konusu bile değildi artık. Afrika seyahati hem kızın hem annesinin erişilmez rüyası olarak öylece kaldı.

Margarita albümü kapattı, yeniden odasına döndü.

* Solon'un zengin ve kudretli Krezüs için kullandığı bir cümle. (ç.n.)

Sevgili günlüğüm,

Ayı

Bugün köye bir ayıcı geldi. Ayısını zincirle bağlamıştı. Hayvanın kürkü leş gibiydi. Ayıcı gelip meydandaki çınar ağacının altında durdu ve yeteri kadar insan etrafına toplanınca zurnasını çalmaya başladı. Zurna sesini duyan ayı yerinden kalktı, iki ayağının üzerine dikilip oynamaya başladı. Şahane kıvırıyordu. Sonra ayıcı ayının eline tefini verdi, herkes içine para attı. Ben de yanımdaki iki buçuk kuruşu attım tefin içine.

Ayıcı ayısını alıp yukarı mahalleye doğru yürümeye başlayınca bütün çocuklar bağırış kıyamet arkasına takıldılar. Ama ben gidemedim çünkü yanımda Margarita vardı.

Babamla yaramaz bir ayı yavrusunun hikâyesini okumuştuk. Ailesiyle birlikte yaşadığı mağaradan uzaklaşınca onu ayıcılar yakalamış, burnuna halka takmışlar ve mahalle mahalle dolaştırıp oynatmaya başlamışlar. Herhalde bu ayının başına da böyle bir şey gelmiştir. Ama masaldaki ayıcık kendisini kurtarıp ailesinin yanına geri dönmüştü.

Bir yandan eğlendik ama bir yandan da ormanından, anesinden ayırdıkları için ayıya acıdık. İyi geceler.

"Ah," diye iç geçirdi Margarita. Böyle kimbilir kaç hikâye okumuştum anneleri onlara küçükken, ibretlik hikâyeler. Kimbilir belki de Anosto Teyze'nin öğütleri gereğince, kızlar ders alsın da itaatkâr kadınlar olsunlar diye okunuyordu bu tür hikâyeler. Her kabahate, her suça uygun bir hikâye mevcuttu. Yalan söyleyenler için yalancı çoban hikâyesi, söz dinlemeyenler için yedi küçük keçi hikâyesi, evinden, ailesinin yanından uzaklaşan çocuklar için ise Pera'da kaybolan ve kaçırılan bir küçük çocuğun gerçek hikâyesi anlatılırdı: "...kimbilir bu zavallı çocuğu şimdi hangi iş-

lerde çalıştırıyorlar, Anadolu'nun ıssız bir köyünde?" diye biterdi bu hikâye. Yaşlı ebeveyne gösterilmesi gereken sevgi ve saygı için ise babasına bakmayıp onu bir kulübeye atan bir adamın kendi oğlunun, ileride yaşlanınca ona aynı şeyi yapacağını söylemesi üzerine babasını yeniden evine almasını konu eden bir hikâye anlatılırdı. Ve yemeklerini yesinler diye de İkinci Dünya Savaşı tarihinin neredeyse tümünü dinler dururlardı. Gliko bu hikâyeleri savaş sırasında yiyecek bulamayan zavallı Alman çocuklarının tabaklarındaki son lokmaları nasıl silip süpürdüklerini anlatarak bitirirdi her seferinde. "Oh, iyi olmuş o pis Alman çocuklarına," diye bağırırdı Niki, annesi nefret ettiği bamya yemeğini bitirsin diye onu zorladığı zaman, "onlar da Yahudileri yakıp sabun yaparken iyi miydi?"

Boğaziçi

14 Mart 1956, Çarşamba

Sevgili günlüğüm,

Müfettiş

Dün okula *müfettiş* geldi. Sınıfa girer girmez hepimiz ayağa kalktık. Öğretmenimiz ona bizim iyi çocuklar olduğumuzu söyledi. Ama *müfettiş*'in yüzü çok asıktı. Sınıfın ortasında durup ellerini arkasına kavuşturdu ve gürleyen bir sesle sordu: "Kimsiniz siz, nesiniz?" Hiçbirimiz yerimizden kımıldamamadık. Donduk kaldık öyle. Bir daha sordu aynı soruyu. Hiç kimseden bir cevap çıkmadı. Çetin Bey'in kitap tutan eli titremeye başlamıştı. O zaman gitti Vasilis'e sordu: "Nesin sen?" Vasilis kıpkırmızı oldu. "*Çocuk*," dedi kekeleyerek. Sonra bana sordu. O zaman birden bir fikir geldi aklıma, başladım "*Türküm, doğruyum...*"u söylemeye. Öğretmen de *müfettiş*'in arkasından gizlice bir işaret çaktı bize, herkes bir ağızdan başladı "*Türküm, doğruyum, çalışkanım...*" diye. *Müfettiş* çok memnun oldu, ama en çok Çetin Bey sevindi. Akşam babama olanları anlatarak ne kadar zeki olduğumu,

ailenin tebriklerini kabul etmeye hazır olduğumu söyledim. Ama babam bu uyanıkça davranışından pek de etkilenmiş görünmedi nedense.

Tabii aynı şeyi Margarita yapsaydı herkesten bravoları toplardı. Evin küçüğü diye çok şımartıyorlar, ağzından saçma sapan bir laf çıkmayagörsün, bir pohpohlamalar, bir şımartmalar... İyi geceler.

Herhalde büyümekte olan kızlarının kimlik meselesi canını sıkmişti o akşam Pateranga'nın... Bu hikâye Margarita'yı da düşüncelere sürükledi:

Türk-Yunan takımları arasındaki futbol maçlarını Yunanistan kazanınca Rumların nasıl sevindiğini düşündü bir an. Yunan Radyosu'ndan haberleri nasıl merakla dinlediklerini... Her pazartesi ve her cumartesi okulda Türk bayrağının önünde "*Korkma, sönmez...*"i söyledikleri halde nasıl gizli gizli Yunan Ulusal Marşı'nı öğrendiklerini... Türkler üzerinde Ecevit'in resmi olan tişörtler giyip Morfu'yu, Girne'yi nasıl aldıklarını anlatan şarkılar söylediklerinde içlerinin nasıl umutsuzlukla dolduğunu...

Ama Türkiye de vatanı. "Arkadaşlarım burada, tanıdıklarım burada, Nermin burada, Orhan burada, Gülen Abla burada..." diye düşündü Margarita, içi burkuldu. Buralardan ayrılınca belki de bu sevdiklerini bir daha hiç göremeyeceğini düşünmek acı verdi ona. Dillerini seviyordu, şarkılarını seviyordu onların. Safiye Ayla'yı da, Zeki Müren'i de, Ketî Homata ya da Bithikoçis'i dinler gibi, aynı zevkle dinliyordu... Emirgan'da çay içmeyi özleyecekti, Emek Sineması'nın fuayesini, ramazan pidelerini, Aya Triada'yı, İmroz'da Kaşkaval'ın altında uzanan denizi, Falkonya'nın koyaklarını, Boğaz'da mayısta çiçeklenen *erguvanları*, hasır otlarını, Beyazıt'ın *işkembecilerini*, bütün bunları çok özleyecekti. "Kaybolup gidecek olan benim tüm yaşamım," diye geçirdi aklından, yüreğine bir yumruk oturdu.

"Neden bu zor durumda kalan biz oluyoruz, neden sıkışıp kaldık iki vatan arasında?" Kalktı yerinden, aynaya baktı bir ke-

re daha. "Kimim ben? Neyim ben?" diye sordu kendine. Coğrafya yaşamla, yürekle iç içe geçince nasıl çizilirdi vatanın sınırları haritada? Türkiye vatandaşı, *Rum Ortodoks* diye yazıyordu nüfus'unda. Evet, Rumdu ve Ortodokstu her şeyden önce. Avrupalıydı şüphesiz, ama aynı zamanda da Anadoluluydu; bu topraklarda doğmuş, burada büyümüştü... Kimlik bunalımı böyle bir şey olmalıydı.

Ama her şeyden önce, çok iyi tanıdığı bir dünyayı terk edip yepyeni bir âleme adım atmakta olduğu için çok korkan bir kız çocuğuydu aynada gördüğü... Ona bir sürü şey vaat ettiği için yeni dünyasına hayranlık da duysa, korkuyordu işte... "Hediyeleriyle gelseler bile Danaoslardan* kork!" özdeyişiyle açıklardı herhalde Virginia Teyzesi o anda içinde bulunduğu durumu.

Boğaziçi

15 Mart 1956, Perşembe

Sevgili günlüğüm,

Havuz

Bu Margarita da başını *kazadan* beladan kurtaramıyor. Bugün az kalsın Salih Bey'in bebeğiyle birlikte boğulup ölüyordu. Çok işi olduğu için annem bizi Bayan Artemislere yolladı.

Bayan Artemislerin evinin yanında avukat Salih Beyler oturuyor. Bahçelerinde küçük, yuvarlak bir havuzları var. Biz Bayan Artemislerde oyun oynarken bir ara Salih Bey'i görmeye evine gittik. Margarita havuza çok fazla eğilince bir anda ayakları yerden kesildi ve suya düştü. Ben çok korkup avaz avaz bağırmaya başladım, bir yandan da onu elinden tutuyordum. Ama bir türlü yukarı çekemiyordum çünkü çok ağır. Fethiye Hanım çığlıkları duyunca dışarı koştu ama o da hamile, karnı burnunda. Zor bela çekti yukarı Margarita'yı.

* Homeros destanındaki tahta atın içinde Truva'ya giren Danaoslar kastediliyor. (ç.n.)

Bu arada Bayan Artemis de koşup geldi. Ama Fethiye Hanım'ın ağırları tutmuştu, kendisini çok zorlamış Margarita'yı çekerken. Hemen bizi eve yolladılar, Margarita'nın üzerini değiştirmemi ve sobanın başında oturmamızı söylediler. Annem bizi görünce çığlığı bastı ve Margarita'nın üzerini değiştirir değiştirmez koşa koşa Fethiye Hanımlara gitti.

Akşam babam geldiğinde henüz annem dönmemişti, olanları anlatınca bir de tokat yedim babamdan, kardeşime göz kulak olmadım diye. Üstelik Salih Bey'in karısıyla bebeğe bir şey olursa sebebi ben olurmuşum. Neyse ki o arada annem eve döndü, Fethiye Hanım'ın doğum yaptığını, bir oğlan doğurduğunu ve herkesin gayet iyi olduğunu söyledi. Margarita'ya hiçbir şey olmadı. Ben de haksız yere tokat yemiş oldum.

Ha unuttum sana söylemeyi, eve döndüğümüzde annem Margarita'yı sırlıklam görünce bana dönüp "Kahrolası," dedi.

"Ne oldu böyle kahrolasılar?" Margarita'nın kulağına birden Virginia Teyzesinin sesi geldi: Bir gün okuldan Fula ile ağlayarak döndüklerinde böyle karşılamıştı onları. Bütün sınıfın oyun olsun diye dersten kaçıp okulun en st katındaki boş odaya saklandıkları gündü. Bu düşüncesizce hareketleri çok tatsız bir noktaya varmıştı, çünkü dersinden kaçtıkları ğretmen Yunanistan'dan değişimle gelen harika bir edebiyat öğretmeniydi ve bu olay az kalsın onun İstanbül'dan uzaklaştırılmasına sebep olacaktı.

Öğretmen kürsüye oturup her birine teker teker bu yaptıklarının sonucunu düşünüp düşünmediklerini sorduğunda ancak anlayabilmişlerdi olayın ne kadar hassas olduğunu ve bu çocukça davranışlarının hepsinin hayatını altüst edebileceğini. O gün okuldan ağlayarak ayrılmışlardı; cezadan korktukları için değil, duydukları utançtan, pişmanlıktan.

Ağlamaktan, hıkırmaktan ağızlarından tek kelime alamadığı için aklına kötülerin en kötüsü gelen Virginia Teyze'nin o günkü şaşkınlığını hatırlayınca gülümsedi Margarita. Sonunda kendini

tutamamış, patlamıştı: "Söyleyin bakayım, alt tarafınızda bir problem yok değil mi?" Alt taraflarında bir problemleri olmadığını, tecavüze uğramadıklarını kafalarıyla işaret edince bir oh çekmişti. "Eh öyleyse, ne olmuşsa olmuş, gerisi önemli değil," demişti.

Boğaziçi
16 Mart 1956, Cuma

Sevgili günlüğüm,

"Aspile"

Öbür hafta Meryem Ana'yı Selamlama Haftası. Bu yüzden bugün öğretmenimiz programımızı yaptı. İyi öğrencilerin hepsi ya "Aspile"yi* söyleyecekler ya da "Ke Dos İmin"i.** Ben üçüncü selamlamada "Aspile"yi söyleyeceğim. Babam bana bunu ezberleteceğini söyledi, bu akşam haberlerden sonra provalara başladık. Ama bir türlü Sofia'nın geçen yıl söyleyip herkesten aferinleri topladığı gibi söyleyemiyorum. En çok canımı sıkan da, araya Margarita giriveriyor, o da söylemek istiyor. En zor yeri şu satır: "Buna da mazhar oldum, Despinam." Çünkü orada sesin çok çok tiz çıkması gerekiyor...

Bu satırlar bir şey hatırlattı Margarita'ya... Kosta İmroz'da Aya Barbara Kilisesi'ne gidip oradaki yaşlı muganniye yardımcı oluyordu. Böylece kızlarının da kulaklarını alıştırmış oluyordu. Kızlar diğer kızlarla birlikte akşam yemeği sonrası ayinlerine katılmaya başlamıştı. Niki'ye mezmurları okutuyorlar, diğerleri de ilahileri söylüyordu. "Tanrım, kâinatı yöneten güçlere hâkim olan sen, bizlere yardım et!" Mükemmel bir muganniye olmuştu Niki, hiç yanlış yapmazdı. Ama yaramazlıktan da geri kalmazdı. Örneğin bir keresinde, Lambriyana'nın mumunu çaktırmadan üfleyip

* Meryem Ana'nın sıfatlarından: "Lekesiz" Meryem; ilahinin de ilk kelimesi. (ç.n.)

** "Bizi de Bağışla." (ç.n.)

söndürmüş, sonra hiç oralı değilmiş gibi başını başka yöne çevirmişti. Sonra bir daha, bir daha... Lambriyana ise mumun hava ceyreanından söndüğünü sanıp her seferinde yeniden yakmaya çalışmıştı. Sonunda papaz durumu anlamış, kutsal bölmeden dışarı çıkıp Niki'nin kulağını çekmişti.

... Bana kalırsa Lukianos'un okuyacağı "Ke Dos İmin" daha kolay. Aslında benim en çok sevdiğim "İpermaho" ama...
Çok korkuyorum. İnşallah en zor satırda sesim çatlamaz.

"İpermaho" İstanbul özelinde bir başka boyut kazanıyor...**
Margarita inanıyordu ki İstanbul'un yıkılmış surlarının üzerinde bir kez durup üç denizin ortasındaki bu büyük şehri seyretmiş olan biri, bu ilahiyi dinlerken o kara Düşüş gününü hatırlayıp aynı anda savaşın seslerini, toplardan çıkan dumanın kokusunu duyar, kuşatma altında kalanların umutsuzluğunu hissederdi mutlaka. Kosta'nın şair arkadaşı Bayan Katina bu ilahinin nerede olurlarsa olsunlar bütün İstanbulluların Milli Marşı olarak resmen tanınması gerektiğini söylerdi.

* "Koruyucumuz Meryem Ana." (ç.n.)

** Yedinci yüzyılda Avar kuşatmasında Bizans'ın Meryem Ana sayesinde kurtulduğuna inanıldığı için Meryem Ana'ya "Şehrin Koruyucusu" sıfatı verilmiştir. (ç.n.)

İlkbahar

Boğaziçi
25 Mart 1956, Pazar

Sevgili günlüğüm,

Leylekler

Leylekler geldi. Bu sabah pencereden bakarken onları yuvalarında gördüm. Demek ki yine bahar geldi. Leylekler baharın işaretidir. Onlar kışın ne zaman bittiğini bilirler, o zaman gelirler. Sonbaharda da giderlerken biliriz ki soğuklar kapıda. Yuvalarını yıllardır içinde kimsenin yaşamadığı eski bir evin bacasına kurmuşlar. Evimizin penceresinden mükemmel görünüyor, pencereye oturup leylekleri seyrediyoruz. Tek ayakları üzerinde duruyorlar, boyunlarını döndürüp gagalarını havaya dikeyyorlar ve birbirine vurup takır takır bir ses çıkarıyorlar. Eskiden anneannem Klioniki, "Tanrıya şükrediyorlar," diyordu. Daha sonra yavrularını doğuruyorlar ve onlara yemek taşıyıp ağızlarıyla besliyorlar.

Geçen yıl öğretmenimiz bize leylek resmini nasıl yapacağımızı göstermişti. Önce biraz yatık bir yumurta çiziyorsun. Yumurtanın altından iki çizgi indiriyorsun, işte ayakları. Çizgilerin ucuna parmaklarını çiziyorsun. Yumurtanın sivri tarafından eğri bir çizgi, o da boynu oluyor. Bu eğik çizginin ucuna bir yuvarlak çizip içine göz olarak bir nokta koyuyorsun. Son olarak da gagasını çiziyorsun.

Bugün kiliseye de gittik. Bay Evangelu, yortusu nede niyle kutsanmış ekmek dağıtıyordu. Herkes bir ağızdan, "Zenginler Bile Fakirleşip Aç Kaldılar" adlı ilahiyi söyledi. Bu ilahi her zaman birlikte söylenir. Ama baktım iki kişi söylemiyordu. Bayan Fofa ile Bay Polidoros. Bunu babama söy-

leyince güldü, çok iyi gözlemcisin, dedi bana. Çok doğal Nickiğim, onları ilgilendirmiyor, çünkü çok zenginler, dedi. Akşam bunu Bay Haralambos'a da anlattım. Onun da hoşuna gitti. "Bak sen dedikoducuya, nelere de dikkat etmiş böyle!" dedi.

Zenginlerin fakirleşmesi, fakirlerin zengin olması hayat oyununun bir parçası. "Kimi zaman," diye düşündü Margarita, "zenginlerin fakirleştikten sonra yeniden zengin oldukları da oluyor." Kuzenleri Steve'in hikâyesi böyle mesela. Bir akşam Hilton'dan Virginia Teyze'nin evine bir telefon gelmiş, telefonun öbür ucunda ne dediğini anlamayan birini bulmuştu Margarita. Bozuk Yunancasıyla Steve bir şeyler anlatmaya çalışıyordu. "Business" için İstanbul'da bulunuyor, babasının ailesiyle tanışmak istiyordu. Gecenin ilerlemiş bir vaktinde kapılarının önünde duran siyah Chevrolet limuzinden Amerikan filmlerinden fırlamış biri indi. Steve'di gelen. Sarışın, mavi gözlü -ailesine çekmişti renkleri- Paul Newman'a benzeyen bir genç adam.

Anlattı hikâyesini: Babasının iflasından ve ölümünden sonra gece okulunu bitirip bir müteahhitlik şirketinde işe başladığını, burada göze girdiği için patronunun onu Illinois'te büronun başına getirdiğini, daha sonra şirket ortağı olduğunu ve ailesini yoksulluktan kurtardığını bir bir anlattı. "İşte Amerika, fırsatlar ülkesi," dedi bunun üzerine Frerejako Enişte.

Ertesi akşam bütün aileyi, Anasto Teyze'yle Grigori Enişte'yi, Jojo ve ailesini, Yakovo ile Vaso'yu, Anastasia'yı, Virginia Teyze'yle Frerejako Enişte'yi Hilton'a yemeğe davet etmiş, bir de araba göndermişti onları aldırmaq için. "Üniformalı şoförleri romanlarda okurdum da, bir gün böyle bir şeyi benim de yaşayacağımı hiç düşünmezdim," demişti Virginia Teyze. İmroz'daki aile mensuplarını, Kosta'yı, Gliko'yu ve Sofia'yı da uçakla aldırmaq istemişti. Ancak nasıl oluyor da adaya ulaşmak için vapur gününün beklenmesi gerekiyordu, üstelik yolculuk on iki saat sürüyordu, işte bunları bir türlü anlayamıyordu Steve.

En önemlisi de Niki'nin bir Türkle evlenmiş olmasına hiç mi hiç hayret etmemişti. "Oh, it doesn't matter at all," demişti gülererek; Frerejako Enişte de bunu, "İşte Amerika, dünyanın en büyük eritme potası," diye yorumlamıştı. Dahası, eğer Adana daha yakın olsaymış onları da getirtip tanışmak istermiş. Margarita Anasto Teyze'yi Engin'le aynı masada yemek yerken düşünemiyordu bile.

Boğaziçi
1 Nisan 1956, Pazar

Sevgili günlüğüm,

Konferans

Dün akşamüstü konferansa gittik. Annem her zaman yaptığı gibi şık giyinmedi, hâlâ siyah giyiyor. Ama şapka taktı, hani şu Niça'nın *nikâhı* için yaptığını. Sadece beni aldı yanına çünkü Margarita küçük olduğu için onu konferanslara almıyorlar. Şimdiye kadar Sofia'yı da yanlarına alırlardı, ama o artık istediği yere Yordanis ile gidebilir.

Köprüde bizi babam bekliyordu, oradan hep birlikte konferansın olduğu salona gittik. Çok kalabalıktı. Annem ve babam birçok tanıdıklarıyla selamlaştılar. Virginia Teyzemle Frerejako Eniştem de oradaydı. Pek fazla çocuk yoktu; benden büyük iki oğlanla bir kız sadece. Sonra sessizlik oldu, bir bey çıktı kürsüye, gözlüklerini taktı, boğuk boğuk öksürdü ve elindeki kâğıttan bir şeyler okumaya başladı. Hep böyle olur. Konferansları hiç sevmiyorum çünkü ne dediklerini anlamıyorum. Bazen resim sergisi oluyor, o daha çok hoşuma gidiyor. Ama evden çıkmak, insanları görmek, sonra çıkışta muhallebiciye gidip pasta yemek güzel...

Margarita onları böyle küçük yaşlarda konferanslara, sergilere sürüklemelerini anlamsız buluyordu. Onlara aşılamaya çalış-

* "A, bu hiç önemli değil." (ç.n.)

tıkları kültür sevgisini takdir edebileceği kadar olgunlaşmamıştı o yaşlarda. Doğrusu ailesinin bu tür çabaları onu Niki'yi etkilediği kadar etkilememişti, apaçık belliydi bu. Olaylara derin ve düşünceli yaklaşan bir kişiliğe doğru evrilen, fikrini her zaman cesaretle ve düzgün bir belagatle dile getiren kişi kendisi değil, Niki olmuştu neticede.

Niki'nin tersine ailenin en küçük kızı çekingen ve içe dönüktü. Söyleyeceği sözler kafasında birikir birikir, sımsıkı kapalı dudaklarının ucuna kadar gelir, ama oradan bir çıkış yolu bulamamaya göğsüne doğru inip ona müthiş bir ağırlık duygusu verirlerdi. Sanki ağzından çıkmalarına izin verse geriye dönüşü mümkün olmayan bir gaf yapmış olacaktı. Sözler geriye alınamayan şeylerdi Margarita için; oysa düşünceler esnekti, eğilip bükülebilir, geriye alınabilir, sonucuna katlanmak zorunda kalmadan değiştirilebilirdi. Kendi kendisiyle serbestçe tartışabilmesi için dilini bağlıyordu.

... Her neyse işte, dün gece konuşma yapan bey bir şairden bahsediyordu. İlk başta hiç ilgimi çekmedi. Bir de şiir okudu, kargalardan, soğan ayıklayan kadınlardan söz eden. Öğretmenin sana böyle bir şiir okuttuğunu düşün sınıfta; millet yere yıkılır gülmekten. Daha sonra o bey bize şairin hayatını anlattı. Maria adlı bir kadına âşık olmuş, ama kadın verenden ölmüş, tıpkı Eleni Halamın nişanlısı gibi. O zaman da şair kendini denizlere atıp boyuna yüzmüş, yüzmüş... Boğulup ölmek istemiş, yani intihar etmek. Ama o kadar yüzmesine rağmen bir türlü ölememiş. Ben de düşündüm ki, madem bu kadar istiyordu, açıklara vardığında deniz suyu içmeye başlasaydı, ağırlaşır, batardı nasılsa. Ama yapmamış öyle; daha sonra boğulmadığı için bir tabanca bulmuş, kendisini vurmuş. Zavallıya çok acıdım. Daha sonra konferans veren bey bize bir de çok güzel başka bir şiir okudu. Gülen yıldızlar hakkındaydı.

Sonra, muhallebicideyken babama sordum, neden o şair boğulmadı diye. Babam güldü, annem de alın yazısında bo-

ğularak ölmek yokmuş, dedi. Bu konferans çok hoştu, çok beğendim. İyi geceler.

"Eğer alın yazında boğulmak varsa karada ölüm yok sana," demişti Virginia Teyze Fula kurtulduğunda. Anlaşılan o ki Fula'nın da alın yazısında asılarak ölmek yokmuş. Margarita bir kez daha o kulübeye, o korkunç sabaha, hayatının en önemli günlerinden birine döndü; o sabahı her hatırladığında içi ürperiyordu, şimdi de öyle. Fula'yı kendini asmış bulduğunda avaz avaz haykırırken bir yandan da hayatta kalsın diye ayaklarından sıkı sıkı tuttuğu o anı. Gözlerinin önünde Kiryako Amca canlandı yeniden; o sabah raslantı eseri tam o sırada keçilerinden dönüyordu. Elindeki bakır süt tasını fırlattığı gibi, çevik bir hareketle Fula'nın ayağıyla itirmiş olduğu taburenin üzerine çıkıp elindeki bağ bıçağıyla kesmişti sicimi. "Hayatımız nasıl da bazen bir bağ bıçağının ucunda sallanıyor," dedi Margarita duygulanarak.

Sadece bağ bıçağı değil, yan komşu Türk doktorun kızı Ayşegül'ün diyaresi de rol oynamıştı Fula'nın kurtulmasında. Karısı doktoru çağırmıştı ve tam o dakikalarda doktor elinde ilaçla hastaneden geliyordu. Fula işte böyle kurtulmuştu. Ama boynunda kalan sicim izi ona her zaman o korkunç sabahı hatırlatacaktı. "*Kısmet*," demişti doktor. Kurtarılabilmesi saniyelerle mümkün olmuştu. Fula'nın enseden bağladığı atkuyruğu saçlarının da biraz rolü olmuştu kurtulmasında anlaşılan. Daha sonra Kosta'yla bu meseleyi konuşmuşlar, o da, belki Fula ölmeyi çok içten istemiştir, demişti. İntihar teşebbüsünden önce Margarita'yı görmeye bu yüzden gelmiş olabilirdi. Sanki kurtulmak için açık bir kapı bırakmıştı.

Markos bu intihar girişimini öğrenince mektupları üçer üçer yazmaya başlamıştı. Postacı Basri getiriyordu mektupları ve yalvarıyordu kapıda Fula'ya: "*Oku bir tane canım, ne olacak?*" Fula da ifadesiz mermer suratıyla hiç açmadan bir bir yırtıyordu mektupları Basri'nin gözleri önünde.

Sonra kızların İstanbul'a dönme vakti gelip çatmıştı. Üniver-

siteye başlıyorlardı, Margarita Kimya'ya, Fula ise İngiliz Filolojisi'ne.

İstanbul'a döndükleri ilk haftanın pazar günü Markos kilisenin kapısında Fula'yı bekliyordu. Evine kadar yanında yürümüş, yolu uzatmak için onu sokup çıkardığı dar sokaklarda hiç durmadan konuşmuş, gönlünü almaya çalışmıştı. Fula sınırları kesin çizgilerle belirlemişti ama: "Dört yıl birbirimize yabancı olacağız. Yanıma hiç gelmeyeceksin, benimle konuşmayacaksın. Hayırlısıyla tahsilimi tamamladığımda, eğer beni hâlâ istiyorsan, tabii eğer ben de hâlâ seni istiyorsam, yeniden görüşürüz." Arkadaşının böyle bir deneme dönemi planladığını hiç tahmin etmemişti Margarita. Zavallı Markos şaşkınlık içinde bakakalmıştı Fula'ya. Ama yapabileceği bir şey yoktu, bağrına taş basıp kabullenecekti.

Boğaziçi
5 Nisan 1956, Perşembe

Sevgili günlüğüm,

Sidikli

Margarita beni bütün okula rezil etti. Onu Bayan Popi'nin kürsüsünün karşısına, birinci sıraya oturtmuşlar. Küçük bir iskemlenin üzerinde oturuyor tabii, çünkü birinci sınıfın sıraları biz büyüklerinki gibi değil. Tuvalet gitmek istediğini söyleyememiş öğretmene, utanmış, oturduğu yerde üzerine işlemiş. Ama Bayan Popi çok iyi bir insan, kürsüsünün yanında küçük bir şişe durduğunu, yanlışlıkla dökülüp Margarita'nın üzerini kirlettiğini söylemiş çocuklara. Sonra onu bir kızla birlikte tuvalet yollamış, sonra da bana haber versin diye Ariko'yu görevlendirmiş. Ariko büyük, kaldığı için üç yıldır birinci sınıfta; öğretmenin anlattığı küçük şişe hikâyesini yutmamış. Bizim sınıfa girdi, Bayan Liça ile hem dörtler, hem beşler birlikte ders yapıyorduk. Bağıra bağıra: "Bizim öğretmen Pateranga'yı çağırıyor, kardeşini alıp eve gidecekmiş, çünkü üzerine işedi," dedi. Tabii şimdi bütün çocuklar

Margarita'yı "sidikli" diye çağırıyorlar, ben de sidiklinin kardeşi oluyorum dolayısıyla.

"Vücudumun bazı organları hep bana ihanet etti," diye düşündü Margarita hayal kırıklığı içinde. "Stresin neden olduğu psikosomatik belirtiler," demişti babasının arkadaşlarından Bayan Evdo. Zekâ testi de uygulamıştı ona. Küçükken üstüne işiyordu, büyüyünce, özellikle sınav günleri sabahları mutlaka kusardı. Bitirme sınavlarında, "Haydi bari, Margarita çıkaracağını çıkarsın, içi iyice kurusun da biz de rahat rahat tarih sorularını cevaplayalım," demişti sınıf arkadaşları. Hatta üniversitede bile, ki kocaman kızdı artık, organik laboratuvarına girip karşısında iki cevval *asistanı* görür görmez karın ağrıları tutar, ishal olurdu. Sonra Mösyö Bernardo'nun yanında İngilizce yazışmaları sürdürdüğü bir yıllık çalışma hayatı boyunca ne zaman Mösyö Bernardo yazdıklarına bakmak için başına dikilse anında korkunç baş ağrıları tutardı.

Boğaziçi

11 Nisan 1956, Çarşamba

Sevgili günlüğüm,

Sara

Bugün çok korktum. Dün gözüme çöp kaçtı. Bu sabah uyanıldığında gözüm şişmişti ve kıpkırmızıydı. Bu yüzden annem okula gitmeme izin vermedi, İstanbul'a indik, göz doktoruna gittik. Doktor gözüme damla damlattı, çok yandı. Anneme de bir ilaç verdi, suda kaynatıp gözüme kompres yapması için. "*Asit borik*"miş ismi, doktorun dediğine göre yakmıyormuş. Muayenehanesinde üzerinde harfler olan bir levha vardı. Yukarıdan aşağı doğru harfler küçülüyor. Doktor okuttu bu harfleri bana, önce bir gözümü kapadı, sonra ağrıyan gözümü. Her şey yolundaymış, çok sağlam gözlerim varmış.

Annem bana *kâğıthelva* aldı. Köprüye varıp köyümüze gitmek için vapura binerken adamın biri birden yere düştü ve

kasılıp kaldı; ağzından köpükler çıkmaya başladı. Oradaki adamlardan bir-ikisi ağzına bir tahta parçası sıkıştırdılar. Ben çok korktum, adamın yanına yaklaşıp da Pitça'nın babası olduğunu anlayınca daha büyük bir korkuya kapıldım. Annem hemen, "*Adamı tanıyorum,*" dedi. Kaçırmasınlar diye demiş böyle. Ama kasılmalar dinip de Bay Evthimis gözlerini açınca annem beni hemen oradan uzaklaştırdı.

Ancak şurasını iyice öğrenesin diye söylüyorum sana, bu "sara" aslında çok korkunç bir hastalık. Kasılmalar sırasında dilini bile yiyebilirmişsin. Kendine gelince de hiçbir şey hatırlamazmışsın. Bunları bana vapurda annem anlattı ve bugün gördüklerimizi kimseye söylemememi tembihledi. Çünkü Bay Evthimis bizim onu o halde gördüğümüzü öğrenirse çok utanırmış. Ben de bu yüzden bunu bir tek sana söylüyorum, bütün diğer sırlarımı da yalnız sana söylediğim gibi.

Ama şimdi madem ki ben de Pitça'nın babasının hastalığını biliyorum, bana ukalalık etmesine, babama "uncu" demesine izin vermemeliyim. Benim babam sattığı undan yapılan ekmekle bütün dünyayı doyuruyor, ama Bay Evthimis bir gün dilini yerse bir daha konuşamayacak. İyi geceler.

"Annemin allah vergisi zarafeti budur işte," diyerek gurur duydu Margarita annesiyle. Bayan Vivi de buna "noblesse oblige"* derdi herhalde. Hiçbir zaman karşısındakini zor durumda bırakmak istemez, asla kimsenin sırrını ele vermezdi. Kızları büyüdüğünde onlara verdiği cemiyet adabı derslerinde hep şunu söylemeye çalışırdı: Eğer birinin kötü bir şey yaptığına kani olursanız bunu illa ki herkese yaymanız gerekmez, çünkü o zaman, o kişi kendisini düzeltme imkânından mahrum kalmış olur.

Bu derslerden birinde Margarita eski komşuları Theodora'nın hikâyesini dinlemişti. Daha bir aylık evliyken, kocasının seyahatte olduğu günlerden birinde Gliko onu bir akşamüstü bahçe kapı-

* Soylu olmak insana bazı ödevler yükler. (ç.n.)

sından evine bir başka erkek alırken görmüştü. Theodora da Gli-ko'yu görmüş ve ertesi gün bütün mahallenin diline düşeceğini sanmıştı. Ama Gliko, kocası dahil hiç kimseye bir şey söylememişti. Üç ay sonra Theodora gelip ona teşekkür etmişti. "Eğer onu dillere düşürseydi" kocası tarafından terk edilmiş olacak, mende-burun teki olduğu sonradan anlaşılan sevgilisi olacak o adamlarla evlenmek zorunda kalacaktı.

Atina'ya göç edinceye kadar her sene, incir ağaçlarından en has incirleri bir sepete doldurup Gliko'ya yollamaya devam etti Theodora.

Bu konulara olan hassasiyetinin nereden kaynaklandığını bil-se, acaba Margarita annesine bu kadar hayranlık duymaya devam eder miydi? Eğer kendisini o Pera Palas gününde gören birileri ol-saydı kaderi nice olurdu, diye her aklına geldiğinde Gliko'nun içi-nin ürpertilerle dolduğunu bir bilseydi? Eğer Suat Bey'in ona yol-ladığı mektup birinin eline geçmiş olsaydı; hani ahmaklığından bir türlü atamadığı ve nihayet İmroz'a taşınırken kaybettiği o mektubu biri bulup okusaydı? Ve olabileceklerin en kötüsü, eğer Kosta tam zamanında dönmeseydi askerden? İşte bütün bu çeşitli "eğer"leri düşününce bazen aklını kaçırarak gibi oluyordu Gliko.

Boğaziçi
22 Nisan 1956, Pazar

Sevgili günlüğüm,

İranlı

Bir İranlıyla tanıştım. Bugün babamın şair arkadaşı Bayan Katina yemeğe geldi bize. Yanında da uzun boylu, çok zayıf, esmer bir bey vardı, adı Sadi. İranlı. Ne Türkçe, ne de Rum-ca bildiği için Fransızca konuştular. Bu Sadi büyük bir şair-miş ama Şah'a karşı şiirler yazdığı için ülkesinden kovulmuş. Şah çok yakışıklı bir adam, karısı Süreyya da çok güzel. Sü-reyya Şah'ın ikinci karısı, eğer kendisine bir erkek çocuk do-ğurmazsa onu da boşayacakmış. Annem üç kız doğurdu diye

babamın onu boşadığını düşün şimdi. Ama tabii Şah başka, ne de olsa kral, vârisi olsun ister.

Hem şair, hem ressammış Sadi. Nefis bir boynun var, dedi bana, tam resimlikmiş. Bunu derken parmaklarını kulaklarımdan çeneme, oradan da boynuma doğru gezdirdi. Bu arada da sürekli yüzüme bakıyordu. Gözleri inek gözü gibiydi, kahverengi ve çok kederli. Utandım, kıpkırmızı oldum. Çok küçüksün, büyüyünce çok güzel bir kadın olacaksın, dedi. Bayan Katina tercüme etti bu sözleri. Margarita için hiçbir şey demedi. Giderken bir annemin elini öptü, bir de Sofia'nın, o sanki çok büyükmüş gibi.

Ama gider gitmez annem babama iyi bir posta koydu. Böyle olur olmaz adamları ne getiriyor bu kadın, kızların var, dedi. Babam da ona, sen bir şey anlamazsın zaten, bu adam çok kaliteli biri dedi. Fakirler için şiirler yazıp Şah'ı karşısına almış, böylece kendisini tehlikeye atmış. Ama annem başımıza olmadık bir bela açar diye korkuyor, dediğine göre böyle adamlar maceraperest olurmuş. Bu kelime herhalde macerayı seven anlamına geliyor. Korkarım ki Sadi'yi bir daha göremeyeceğiz çünkü bizim evde hep annemin dediği olur. Babam bağırır çağırır, ama sonunda annemin dediğini yapar. Yazık, eğer resmimi yapsaydı, Pitça'yla Lukianos'u kıskançlıktan çatlatacaktım.

"Babam böyle coşkulu biridir işte," diye gülümsedi Margarita. İstanbul'un seçkin çevrelerinde çeşitli uluslardan, ırklardan bir sürü entelektüel vardı. Böyleleriyle ahabplık etmekten heyecan duyan Kosta değerli bulduğu bir sürü adamı eve taşır, onlarla sofrasını paylaşırdı. Eskiden beri evlerine Bosnalı, Mısırlı, İranlı, Rus, Bulgar, İsrailli bir yığın insan girer çıkardı. Gliko her zaman kibar ev sahibesi rolünü oynar, ama misafirler gider gitmez de krizi tutardı. İlk görüşte karşısındakinin ne mene biri olduğunu şıp diye anlayıp onu kafasında uygun kategoriye oturtmak gibi bir yeteneği vardı Gliko'nun. "Bu kibar biri," derdi mesela, ya da "Bu adam yaramaz, bir daha bu eve ayak basmasın."

Suat Bey'e de böyle, Babaanne Permatula'nın deyimiyle bir "değer biçmiş", onu "*zadeler*" sınıfına yerleştirmişti. Ve gerçekten şanslıydı, çünkü Suat Bey tam bir beyefendi gibi davranmış, hiç üstelememiş, Gliko'nun kendisiyle olamayacağını, kocasını sevdiğini anlayınca onun mutluluğu için elinden geleni ardına koymayıp kendisine sunulan kadarına minnettarlık duymakla yetinmişti.

Boğaziçi
25 Nisan 1956, Çarşamba

Sevgili günlüğüm,

Kirpi

Bu Leonidas çok kötü bir çocuk. Bugün bizim ödümüzü kopardı. Annem Margarita'yla beni maydanoz almaya yollamıştı, köfteye koymak için. Manavdan dönerken konuşma özürlü kardeşi Laki ile birlikte bize el ettiler, evlerine çağırdılar. Leonidas bir de parmağını dudağına götürüp bize sus işareti yaptı, ses çıkarmayalım da bizi kimse duymasın diye. Biz yavaşça yaklaştık; kömürlük tarafındaki kapıdan içeriye girdik.

Amcasının getirdiği yeni bir kitabı göstereceğini söyledi. Yarı karanlıktı içerisi ama kitabı gördüm, küçük bir tahta kutunun üzerinde duruyordu. Ancak tam kitabın durduğu yere doğru giderken Leonidas kenarda duran bir torbayı çekip eline aldı. Torbanın içinden bir hayvanın oynayan ayakları görünüyordu. Leonidas üzerimize doğru gelerek "kirpi, kirpi" diye bağırdı. Çok korktuk. Margarita avaz avaz ağlamaya başladı, eteğime yapıştı. Ben ise kaçmaya çalıştım ama kapıyı Laki tutmuş, sırtıyor, çıkmamıza engel oluyordu. Neyse ki bağırışmaları annesi duydu da geldi, azarladı bunları. İçinde kirpi olduğunu söyledikleri torbayı aldı, korkmadan açtı. Bir tavuğun iki ayağını bağlamışlardı sicimle. Arkadan çekiştiriyorlardı, tavuğun da ayakları oynuyordu. "Ne korkuyorsunuz be aptallar," dedi bize Bayan Atina. "Gerçek

kirpi olsaydı tutabilirler miydi?" Ben de o zaman onlara dil çıkardım, Margarita hiç susmadan ağlamaya devam ettiği için hemen eve döndük.

Bu Leonidas daha önce de benim ödümü koparmıştı. Hepsi onun başının altından çıkıyor. Öbürü de, Laki de, o ne derse onu yapıyor. Konuşamadığına bakmıyor, üstelik elleri de çarpık çurpuk...

Margarita terbiyeli köfte hadisesini hatırladı bunun üzerine, annesi içeriden duymasın diye sessizce güldü. Laki artık otuz yaşına geldi neredeyse ama akli on yaşında oğlan çocuğunun akli. Ama uyanık olmasına uyanık, üstelik iyi de bir gözlemci. Bir keresinde annesi hastalanmış yatıyormuş. Hastabakıcı Virginia onlara yemek pişirmeye gelmiş. Laki mutfakta dolanıyormuş o sırada. Virginia köfte yoğurmaya başlayınca Laki kızgınlıkla homurtular çıkararak ona saldırıp ellerini çekiştirmeye başlamış. Kadıncağız ne demek istediğini anlayamamış. Bayan Atina Virginia'ya, "Sen benden farklı bir şey yapıyor olmasın?" diye sormuş bunun üzerine. Arkasından sorular sormaya başlamış oğluna. Öyle midir, böyle midir? En sonunda, "Daha büyük mü olsun köfteler be Laki, nedir derdin?" diye sorunca, "aaaaa" diye bir ses çıkarmış çocuk, evet evet, işte istediği buymuş. Bunun üzerine Virginia mutfığa dönüp Laki'nin denetleyici bakışları altında yoğurduğu köfteleri daha büyük yuvarlamaya başlamış.

Bayan Atina Laki'yi sık sık Virginia Teyze'ye getirirdi. "Bir tek size getirmeye cesaret edebiliyorum Virginiacığım, biraz hava alsın çocuk," derdi. Laki o kadar mutlu oluyordu ki bu ziyaret sırasında, çarpık elleriyle sımsıkı sarılıyordu ikisine de. Margarita bu sıkı muhabbetten sağlam çıkıp çıkamayacağını düşünürdü bazen. Odet de aşağıya inerdi, konken oynarlardı. Parayla değil tabii. Ya fasulyeyle ya da leblebiyle. Maksat vakit geçirmek. Laki annesinin yanına oturur ve eline bakardı. Joker geldiği zaman –biliyordu jokerin iyi kâğıt olduğunu– annesi kazanacak diye sevinir, anlaşıl-maz sesler çıkarıp çığlıklar atardı. Böyle art niyetsiz, saf oluşun-

dan, annesinin kozunu belli etmemesi gerektiğini bilemiyordu.

Zavallı annesi Laki'nin geleceğini düşündükçe hâlâ çok büyük endişeye kapılıyor. "Ben ölünce bu çocuğa ne olacak," diye korkuyor. Öbür çocuklarının bu ağır yükün altına girmelerini istemiyor, oğulcuğunun kötü davranışlara maruz kalabileceğini düşündükçe yüreği yanıyor. "Eh, madem Tanrı böyle yaratmış, gözetecek de Atınacığım, merak etme," diye klasik cevaplarından birini veriyordu böyle zamanlarda Virginia.

Boğaziçi

26 Nisan 1956, Perşembe

Sevgili günlüğüm,

Kavga

Temizlik günlerinden nefret ediyorum. Annem bütün pencereleri açıyor, ev buz gibi oluyor. Sobayı da yakmıyor. Bu yüzden yemekler de buz gibi. Üzerine eski bir elbise giyiyor, saçlarına da bir tülbent sarıyor, tıpkı Anadolulu köylü kadınlara benziyor. Eğer çamaşır da yıkanmışsa bütün ev gün boyu *javel* kokuyor; annemin elleri de öyle. Saçlarımı taramak ya da beni okşamak için yanıma gelince kusacak gibi oluyorum. Babam da, temizlik günlerinde safi sinir kesiliyor.

Bugün de böyle bir gündü. Ev bütün gün buz gibiydi, ancak akşama doğru biraz ısındı. Annem yıkamak için perdele-ri de çıkardı. Perdesiz olunca çıplak gibiymişiz gibi geliyor bana. Tabii yakında nişan var ya, ayrıca Paskalya da geliyor, bu yüzden çifte temizlik oldu bu sefer. Tam bütün bu hengâmenin üzerine bir de babam elinde balıklarla gelmez mi eve! Annem *şipşak* temizledi hepsini, tavaya attı. Yemeğe tam oturmuştuk ki babam önündeki tabağı fırlattı, bağırdı çağır-dı, sofradan sinirle kalktı. Onun tabağına konan balıklar *kıtır* kızarmamış meğerse. Kapıyı vurdu, çekti gitti evden. Hepimizin canı çok sıkıldı, yemek yiyecek iştah falan kalmadı kimsede.

Annemiz bize babamıza küsmememizi, o gün işinde çok yorulduğu için sinirli olduğunu, o yüzden böyle davrandığını söyledi. Erkenden yatırdı bizi. Masayı toparlamak için sadece Sofia kaldı yanında.

Ama işte şimdi beni bir türlü uyku tutmuyor. Babam nerede acaba? Annem, Bay Andreas'a gitmiştir, diyor. Acaba biz mi bir şey yaptık da sinirlendi? Ama çok usluyduk. Haberleri dinlemesine izin verdik. Ben de balık kılçıklarından dolayı mızızlık etmedim. Ya bir daha geri dönmezse? Bayan Elizaviça'nın başına geleni düşün mesela. Kocasını onu terk etmiş. Ama onun çocukları yoktu. Eğer babam giderse bize kim ekmek getirecek?

"Niki'nin derdi yemekten başka bir şey olmadı zaten," diye güldü Margarita. Ama çocukların endişeleri de egoizmlerinden kaynaklanır, diye düşündü. O zaman bildikleri tek boşanma olayı Bayan Elizaviça'ninkiydi.

Halbuki şimdi ailelerinde taze bir dul var işte. Neyse ki Engin bir daha evlenmek istedi de Niki'den boşanmayı kabullendi. Margarita, bu kesin böyle olmuştur, gözüyle bakıyordu.

Boğaziçi
27 Nisan 1956, Cuma

Sevgili günlüğüm,

Küçük Piyano

Çok iyi bir vaftiz annem var. Dün beni aldı İstanbul'a indik, bana hediye seçecektik. *Japon Pazarı* oyuncakçısının vitrine baktık. Bir bebekle bir çay takımı gösterdi; çay takımı küçük ama sahibisiyle aynı. İkisinden birini seç, dedi. Önce bebeği seçeyim, diye düşündüm. Geçen yaz Lindamı kaybetmiştim ya. Ama daha sonra küçük bir piyanoya takıldı gözüüm; o kadar güzeldi ki. Vaftiz anneme eğer mümkünse bunu isterim, dedim. O da bana, çalabilecek misin, diye sordu

Çünkü daha büyük çocuklar iinmiş bu oyuncak. Sonunda başardım onu ikna etmeye, piyanoyu aldık.

Niki nasılsa vaftiz annesinin bu kadar para harcamaya istekli olup olmadığını düşünmemiştir. Oyuncakları düşünürken Margarita'nın aklına *hula hup* geldi. Frerejako Enişte onu bir oyuncakçı dükkânına götürmüştü hediyesini seçsin diye. O zamanlar hula hup modası vardı. Yeni çıkmıştı ve bütün oyuncakçı vitrinlerinde bulunurdu. Vitrinin ortasında gül pembesi bir hula hup görmüştü. Altında da fiyatı vardı, fazla pahalı gibi gelmişti Margarita'ya. Vitrinin önüne çakılmış, yutkunup durmuştu bir süre. Sonra aceleyle oradaki bir küp kutusuna işaret etmişti. Küpleri yan yana getirince Pamuk Prenses masalından bir sahne çıkıyordu ortaya. Hula huptan çok daha ucuzdu.

Çok arzu ettiği hula hupu sonunda elde etti Margarita. Üzüntülü halinin farkına varan Virginia, durumu anlar anlamaz Frerejako ile konuşmuş, eniştesi de ertesini gün gül pembesi hula hupla gelmişti eve. Hula hupunu İmroz'a götürmüştü. Orada Fula ve diğer çocuklarla yarışa başlamışlardı hemen aralarında. Halkayı önce bellerinde çeviriyorlar, sonra kollarına, oradan da boyunlarına geçiriyorlardı. Ama yaz sıcağında hula hup yumuşamış, şekli bozulmuş, yumurta gibi uzamıştı. Bu yüzden arada bir, sivri uç verdiği yerden biraz bastırmaları gerekiyordu yeniden eski yuvarlak haline döndürmek için. Bir gün yuvarlatmak için bastırırken kırıvermişti hula hupu Metin. Metin, birlikte oynadıkları bir Türk arkadaşlarıydı. O gün o çocuğun yüzündeki şaşkınlığı, o korku dolu gözlerini hiç unutmadı Margarita. Tabii en sevdiği, üstelik hayli pahalı oyuncakının kırılması karşısında duyduğu çaresizliği de bugün bile hatırlıyor.

... Bir daha geldiğimde bana bir şarkı alacaksın, tamam mı, dedi vaftiz annem. Küçük piyanom ahşap renginde, üzerinde numaraların bulunduğu siyah-beyaz tuşları var. Üç ayaklı ve kuyruklu. Kanepede yanına oturup alabiliyorsun istersen. Anneannem Klioniki laterna dedi piyanoya, güldük biz de.

Bay Pandelis'in çok güzel şarkı söyleyen oğlu Vasilis bana do-re-mi-fa-sol-la-si'yi öğretti. Bunları iyi öğrenince şarkı da öğretecekmiş. Bana "*Avare Mu*"yu da öğretecek. Piyano çalmayı iyice öğrenince yortularda ben çalacağım, Sofia söyleyecek.

Margarita da geldi, o da çalmak istedi ama izin vermedim. Bozar belki neme lazım. Annem her dakika piyano çalmamamızı söylüyor. Mahalleyi rahatsız ediyormuşuz.

Margarita hatırlamıştı o küçük piyanoyu. Niki çabuk bıkmıştı oyuncağından, bu yüzden onun olmuştu bir zaman sonra. Başlarda sanki biraz müzik yeteneği varmış gibiydi. Piyanoya gelince, bir ara dağıldı gitti, kimbilir ne zaman. Margarita'nın da çocukluk hevesi geçti zaman içinde. "Müzisyen olmak yazılı değilmiş alnımda," diye kendi kendine mırıldanırken düşünceleri bir an için onu Madam İrina'nın puro kokulu karanlık salonuna götürdü.

Margarita'nın çocukken küçük piyanoyla verdiği resitalleri hatırlayan Virginia Teyze, Anasto Teyze'nin eski piyanosunda yeniden piyano derslerine başlamasını uygun görmüştü. Düşkün aristokratlardan eski bir aileye mensup Romen Madam İrina'yı tavsiye ettiler piyano hocası olarak; hemen gerekli aranjmanlar yapıldı. Ancak madam, artık büyükçe bir kız olduğu gerekçesiyle kendisini bir deneme döneminden geçireceğini söyledi.

Margarita Madam İrina'nın evine ilk derse gittiği gün gözlerine inanamadı. Girdiği yarı karanlık salonun aşırı debdebeli bir mekân olduğunu daha ilk bakışta anlamıştı. Biraz daha dikkatli bakınca, çok iyi parlatılmış olduğu belli olan ve bu haliyle sanki karanlık bir ışık saçan piyano dışında salondaki bütün mobilyaların üzerinden yoksulluk akıyordu. Buna rağmen salonun sanatçı elinden çıkma bir hali vardı. Kanepelerin üzerlerine örtülmüş dantellerle ve kumaşlarla bir zenginlik, bir refah duygusu hâkim kılınmıştı salona. Duvarların bazı bölümleriyle kapılar da kumaşla kaplı olduğundan içerisi bir tiyatro sahnesini andırıyordu.

Madam İrina o ilk gün Margarita'yı beli hayli dar ve göğsünden dizlerinin hemen üzerine kadar küçük düğmeler dizili vişne rengi brokar elbisesi içinde, gülümsemeyen suratı ve azametli duruşuyla karşılaşmıştı. Elbisesinin geniş truvakar kollarından uzun parmakları ve badem biçimli tırnaklarıyla bembeyaz elleri sarkıyordu. Çok etkileyici bir kadındı.

Madam İrina ilk iş olarak yeni öğrencisinin ellerini incelemişti. Margarita tombul gül tırnaklı parmaklarının yerine uzun, zarif zambak parmaklara sahip olabilmeyi ne çok isterdi. Ders bitince ayrılmak üzere holde paltosunu giyerken bir tütün kokusu çarpmıştı burnuna; sanki sigara dumanından daha ağır bir kokuydu. Gözleri yandaki odada bir gölgeye takıldı bir an. Çok emin olamadı ama sanki bir çift göz kendisini süzüyordu.

Üçüncü derste Margarita Madam İrina'nın kocası Mösyö Livyu ile de tanışmıştı. Tam çıkarken eve giriyordu mösyö, kendisine şöyle ilgisiz bir bakış atıp odasına geçmişti.

Aradan bir ay geçip, Margarita ilk ayın ücretini takdim ederken Madam İrina Margarita'nın çalışmasından memnun kaldığını ve onu öğrencisi olmaya layık gördüğünü dile getirmişti. O akşam sevinçle madamın yanından ayrılırken eve dönmekte olan Mösyö Livyu ile karşılaşmıştı kapıda. "Çok geç oldu," demişti mösyö, "size evinize kadar refakat edeyim." Margarita'nın bütün itirazlarına rağmen Mösyö Livyu sessizce onun yanı sıra yürümeye başlamıştı bile. Pera Caddesi'nden karanlık bir yan sokağa sapper sapmaz Mösyö Livyu, Margarita'nın yanına neredeyse üzerine abanırcasına yaklaşmış ve konuşmaya başlamıştı. Anısı bile heyecanlandırıyordu Margarita'yı şimdi. Nefesini ensesinde hissediyordu adamın. Neler neler dememişti ona o akşam. Gözlerinin kendisini deliye döndürdüğünü, onu paltosunu giyerken gördüğü ilk günden beri düşündüğünü, kadın olmanın ne olduğunu ona hissettireceğine söz verdiğini... Margarita'nın o panik anında aklında tutabildiği birkaç cümleydi bunlar. Ve bütün bu sözleri bozuk bir Yunanca, Türkçe ve Fransızca karışımı bir lisanla söylemişti Mösyö Livyu.

Margarita o yıl henüz on altı yaşındaydı ve bedeni o yaştan tüm huzursuzlukları ile doluydu. Mösyö çirkin bir adam değildi, sözleri çok etkileyiciydi. Karanlık yüzü, sesindeki o boğuk tını, nefesinin tütün kokusu içini korkuyla doldurmuştu Margarita'nın. Ondan nasıl kurtulduğunu hatırlayınca, bu işten zaferle çıkmış olmanın verdiği huzurlu gülümseme yayıldı suratına. Tam karşısına Bay Manoli'nin tuhafiyeci dükkânı çıkmıştı o anda. Köşedeydi dükkân ve her iki sokağa açılan kapıları vardı. Bu dükkân, peşlerine istemedikleri biri takılınca kızların kendilerini attıkları bir sığınaktı. Defter almak bahanesiyle içeri girmiş ve Mösyö Livyu onu dışarıda beklerken Bay Manoli'ye bir selam verip yıldırım gibi öbür kapıdan fırlayıp izini kaybettirmişti. Teyzesine Madam İrina'nın kendisiyle derse devam etmek istemediğini sıkıntıyla söylemek zorunda kalmış ve büyük piyanist olma rüyasına böyle elveda demişti.

Boğaziçi

28 Nisan 1956, Cumartesi

Sevgili günlüğüm,

Kahve Falı

Sana anlatacaklarım var, dinle! Bugün annem bizi Bayan Artemis'e götürdü. Orada Bayan Thekla adında bir hanım vardı, kahve falı bakıyor. Kahvelerini içip fincanlarını ters çevirdiler. Bayan Artemis'e, yüreğin çok kabarmış, deyince o da, ah nasıl kabarmasın, dedi. Meğer kalp hastası kocası Bay Apostol onu hiç dinlemiyor, eczanesinde çok yoruluyormuş. Bir gün olduğu yerde düşüp kalacak, dedi. Bir de M isimli birini gördü falda; Bayan Artemis'in kötülüğünü istiyor, çok kıskanıyormuş onu. Görümcem Magda'dır, dedi Bayan Artemis de. Çünkü ta gençliğinden beri onlara büyü yapıyormuş; eğer Bay Apostol ile Amerika'ya gitmeseymişler, yani okyanusu geçip büyüü bozmasaymışlar, görümcesi onları çoktan ayırmış olurmuş şimdiye kadar.

Bayan Thekla her şeyi bildi!

Annemin sırası gelince biz Bayan Thekla'nın tepesine üşüştük görelim fincanın içini diye ama kovdu bizi yanından, çocuklar bakmaz, dedi. Anneme, size göç var, dedi. Bunu da bildi işte! Bir de, iki büyük hadiseye çok sıkılacaksınız, dedi; annem de iç geçirdi bu laf üzerine. Daha başka sıkıntı da varsa söyle, dedi. Acaba başımıza daha neler gelecek? İnşallah artık kimse ölmez. Ama çok çok da para gördüğünü söyledi annemin falında. Sonra kahve fincanlarını alıp sudan geçirdiler. Fal doğru çıksın diye öyle yapılmış. Annem daldı, teşekkür etti. Teşekkür de edilmezmiş, fal bozulurmuş. O zaman belki de çıkmaz annemin fali.

Büyüyünce ben de fal bakmayı öğreneceğim, başıma gelecekleri önceden bileceğim. İyi geceler.

Niki'nin dönüşünden bir hafta önce, Madito'dan* İmroz'a göç etmiş olan yaşlı kadın Yavri, Gliko'nun kahve falına bakmıştı. Herkese "*yavri mu*"** diye hitap ettiği için adı öyle kalmıştı kadıncağızın. "Tam şurada *yavri mu*, çok büyük sevinç, kucaklaşma ve hep birlikte ağlaşma görüyorum," demişti. Gliko da, acaba kime sarılıp ağlaşacağız, diye sormuştu kendine.

Margarita Niki'nin dönüşünü yaşayamamıştı çünkü o sırada İstanbul'da üniversitedeydi. Ama tüm ayrıntılarını Sofia'dan defalarca dinlemişti. Cesur, kararlı Niki. Erkek kılığına girip Adana'dan kaç sen, ta İmroz'a gel! Üstelik peşine hem Türk hem asker olan kocasının düştüğünü düşününce olay iyice korkutucu bir boyut kazanıyor.

Adana'da içli dışlı olduğu bir Türk kız arkadaşı yardım etmişti ona. Erkek kardeşinin eski elbiseleriyle biraz da para vermişti yanına. Niki'nin hiç parası yoktu; gelinlere Türk âdeti gereği takılan birkaç bilezik ve takıdan başka kendine ait hiçbir şeyi yoktu. Elbette ki arkadaşı, Niki'nin kendisine teşekkür etmek için bırakmak istediği bu birkaç parça altını almayı reddetmişti. Tahta

* Bugünkü Eceabat. (ç.n.) ** Yavrum. (ç.n.)

göğüslü ve esmer olduğundan kolaylıkla genç bir oğlan çocuğuna benzemişti. Engin'in talime gittiği bir günü seçip atlamıştı otobüse.

Uyanık davranıp kendini hemen İmroz'a atmıştı Niki. Bu arada kendisini takip eden Engin, büyük yerdir, daha iyi saklanır diye Niki'nin İstanbul'a, teyzelerinin yanına gitmiş olabileceğini düşünmüş, oraya gitmişti.

Niki Çanakkale'den feribota binmiş, gece varmıştı köye. Kendi evine değil Sofia'ya gitmişti. Sofia, o geceyi her anlatışında ağlıyor. Nasıl kapıyı açınca karşısındaki esmer oğlan çocuğunu Çingenenin biri sandığını, üzerindeki kılıkla Niki'yi böyle birine benzettiğini, iki kız kardeşin yıllar sonra birbirlerine nasıl sarıldıklarını, nasıl o gece onu alt katta gizlediklerini anlatıp anlatıp ağlar hâlâ Sofia. Niki orada gözyaşları içinde anlatmıştı oğlu öldükten sonra neler çektiğini. Bu hadiseden sonra hayatının nasıl tahammül edilmez bir hal aldığını ve sürekli kaçma planları yaptığını bir bir anlatmıştı ablasına. Gliko ile karşılaşması da o alt katta olmuştu. Gece yarısı haber vermişlerdi annesine. Birbirlerinin boynuna atıldıklarında yaşadıkları o paramparça olmuşluk duygusunu sadece ikisi hissedebilirdi o anda.

Kosta sonuna kadar katı tutumunu sürdürdü. Gidip kızını görmedi. Ama Strato'ya para verdi ve onu kaçırmalarına yardımcı olmasını istedi. Strato da, o harika insan Strato da, her şeyi ayrıntılarına kadar ayarladı. Niki'nin şansına, o aralar Türk ordusunda askerlik yapmak istemeyen birçok genç gizlice Limni Adası'na geçmenin hazırlıkları içindeydiler. Strato, ertesi gün motorun kaptanını bulup konuştu ve motorun adadan ayrılış tarihinin öne alındığı duyuruldu gençlere. Sözleştikleri buluşma noktasına bir küfe içine saklayarak götürmüştü Niki'yi Strato kamyonetiyle. Hava da yardımcı oldu; ertesi gün Niki Limni'deydi.

Sevgili günlüğüm,

Nişan

Bugün nişanımız vardı. Zisos dayımın yası tutulduğundan nişanı dar aile çevresinde yaptık, Virginia Teyzem böyle diyor. Ama yine de bizden başka teyzelerim Virginia ve Anasto, dünürler ve Yordanis'in amcası var. Yordanis'in kuzeninin de iki çocuğu var, Grigori ile Yoanna, onlarla oynadık...

Dar aile çevresinde nişanlanmak Sofia'nın yazgısıydı. Strato ile nişanlandığında da Anneanne Klioniki öleli henüz bir yıl olmamıştı. Bu nedenle çok fazla insanın davet edildiği bir nişan olmamasını tercih etmişlerdi. Ayrıca Gliko kendi ailesiyle bir ayar görmediği yeni dünürlerini öyle herkese gösterme merakında hiç değildi. Ama Sofia'nın ve Strato'nun arkadaşları düğüne gelince eğlence tam kıvamını bulmuştu. Strato'nun bekri babasını karga tulumba eve taşımak zorunda kalmaları günün tek tatsız anısı olarak kaldı.

... Sofia, Bayan Tasula'nın diktiği, kenarları kadife garnitürlü yeşil tafta bir elbise giymişti. Ben vişne çürüğü rengindeki eski elbisemi giydim. Margarita da Niça'nın düğününde giydiği sarı elbisesini; üşümesin diye bir de ceket giydi üzerine. Annem ve teyzemler, yas yüzünden lacivert ya da siyah-beyaz giysiler içindeydiler. Ama kayınvalide lila rengi parlak bir etek giymişti.

Yordanis'in annesinin getirdiği Paskalya yumurtalarını yemeden önce tokuşturduk. Biz bu sene yumurta boyamadık. Ama yumurtalar taş gibi sertti; halbuki annem bizimkileri kayısıli yapar. Çok yemek yapmıştı annem. "Dünür hanım, bu ne zenginlik böyle," dedi anneme Sofia'nın kayınpederi. O da döndü, "E ne yapaalım, nişan dediğin hayatta bir kere olur..." dedi.

Gliko öyle sanıyordu; Sofia'nın kafasından geçenleri bilmiyordu haliyle bu cümleyi sarf ederken.

... Yemekten sonra Papaz Mihalis de geldi, yüzük taktılar. Hediyeler ortaya çıktı. Sofia'nın boynuna kocaman bir altın haç taktılar. Toto ile Fotula da gümüş bir tabak hediye ettiler. Eylül olaylarından bizi Toto'nun kurtardığını daha önce söylemiştim. Sonra bana okul yortusu için ezberlediğim şiiri okuttular. Margarita kıskandı, o da çıktı iskemlenin üzerine, şiirini okudu. Hepimiz alkışladık. Yoanna da bir şiir okudu; Grigori utandı, annesinin eteğinin altına saklandı.

Çok eğlendik. İyi geceler.

Sofia Yordanis'in karısı olmaya hazır olmadığını içten içe biliyordu. Bazı şeyler sanki önceden belirlenmiş gibidir; araya giren başka olaylar bunların olmasını engelliyor sanırsınız ama sadece ertelenirler bir süre. "Fula hikâyesinde de böyle olmamış mıydı?" diye sordu içinden Margarita.

Kuzen Steve Amerika'dan geldiğinde bir akşam dışarıda eğlenmeye gitmek istemiş ve Margarita'ya damı olmasını teklif etmişti. Margarita da yanında bir arkadaşını getirip getiremeyeceğini sormuştu Steve'e. Bu parlak ve zengin kuzenini Fula ile tanıştırmak istiyordu. Steve, Fula'yı görür görmez bayıldı. Ondan sonra da Fula'yı etkilemek için limuziniyle kızları boyuna gezdirmeye başladı. Bu sayede kızlar hayatlarında görmedikleri, varlığından bile haberdar olmadıkları lüks kulüplerini dolaşıyorlardı İstanbul'un. Evlenme teklifi bir akşam sonra geldi. Ertesi gün ayrılıyordu Steve. Fula bu teklif üzerinde bir dakika bile düşünmedi. "Hayır," dedi. "Başkasını seviyorum." Para pul, Amerika, film artisti gibi koca, bunların hiçbiri Fula'nın gözünü kamaştırmadı. İlk aşkına sadık kaldı sonuna kadar, tek aşkına.

Fula giderek güzelleşiyordu. İntihar teşebbüsünden sonra görünüşü daha bir tatlılaştı; gözleri sanki daha büyüdü, bakışları derinleşti. Gözleri melankolisiyle uyumlu farklı bir renk, daha önce

sahip olmadığı başka türlü bir gizem kazanmıştı. Düz siyah saçları ve zeytinyağı rengi gibi, açıkly koyulu, ne renk oldukları tam da belli olmayan gözleriyle girdiği her yerde dikkatleri üzerine topluyordu. Bir de herkese mesafeli duruşu erkekleri daha fazla cezbediyordu. Üniversitede Fula'nın Hristiyan olduğunu bilen Margarita'nın sınıf arkadaşları ona, "*Meryem Ana*" diyorlardı. Pazar günleri Aya Triada'ya gittiklerinde o içeri girince bütün başlar döner bakardı; sağdaki galerinin gerisinde gizlenmiş Markos ise ona çaktırmadan bir bakış atar, içini çekerti.

Markos'a çektiği ültimatomdan sonra Fula kendisini tamamen derslerine vermişti. Sınıfının en iyi öğrencisiydi, zor bela okuyan Margarita'nın tam tersiydi.

Erkeklerle çok az çıkıyorlardı, bazen derneklerinin bir dansına ya da sınıf arkadaşlarından birinin evinde bir partiye gidiyorlardı o kadar. Bir randevu koparma ümidiyle Sinnefula'nın kapısına kadar Fula'ya refakat eden çok sayıda genç adam vardı. Ama o hiçbir zaman hiçbirini cesaretlendirecek bir davranışta bulunmuyordu.

Yazları İmroz'da, birlikte olma teklifleri yağmur damlaları gibi yağıyordu üzerine Fula'nın. Küçük yerde hiçbir şey gizli kalmıyor; Fula'nın hikâyesini öğrenince daha da artıyordu arzuları. Yurt dışından da epeyce damat adayını babasına arabulucu göndermişti.

Yüreğinin derinliklerinden biliyordu Fula bir gün Markos ile yeniden birleşeceklerini. Ancak o talihsiz anın hatırasının silinmesi için dört senelik ayrılığın tamamlanması gerekiyordu. "*Bana çelikleme*¹³ yaptı," diyordu Markos gülerek; tabii bu sözleri Fula'yı yeniden elde ettikten sonra söyleyebiliyordu. Çektiklerini bir tek yüreciği biliyordu, Fula'nın peşinde kaç kereler hırsız misali dolaştığını. En büyük işkenceyi de yazları çekiyordu çünkü

13. Anadolu'nun bazı yerlerine özgü bir âdet. Erkek çocuk doğar doğmaz buz gibi ırmak suyuna batırılıp çıkarılır. Eğer dayanır da hayatta kalırsa büyüünce çelik gibi sağlam, güçlü kuvvetli olacağına inanılır.

İmroz'a geleliyordu. "Her an senden, onu Kara Kıta'ya ya da Aborijinlerin ülkesine alıp götürdüler, diyen bir mektup alacaktım gibi geliyordu," demişti Margarita'ya daha sonraları. Zira bu dönemde Margarita Fula'ya söylemeden Markos'la temasını hep sürdürmüş, Fula'nın attığı her adımı Markos'a gün be gün bildirmişti.

Fula'nın mezun olduğunu da ondan öğrenmişti Markos. Başlarından geçen dramı bilen o ince ruhlı Sinnefula da o gece kibarca, kimseye bir şey sezdirmeden odasına çekilmişti. Belki de böyle yaparken, toplumda ayakta kalabilmesi için çok gerekli olan ve mutlaka koruması gereken özelliğini, yani temiz adını kirletme riskini göze almış oluyordu. Sevgilileri buluşturuyor, onlara arka çıkıyor diye bir duyulsa kim yollardı kızını Sinnefula'nın pansiyonuna artık? İşte orada, o küçük salonda, tiftiklenmiş eski kanepenin üzerinde, sevgili eşi rahmetli Tasos'un solgun ama uyanık bakışları altında iki sevgili, ayrı yaşadıkları dört yıl boyunca konuşamadıklarını birbirlerine anlatarak sabahlamışlardı.

Markos dört yıl boyunca bu an için yaşamış ve bundan sonra atacağı adımları bir bir planlamıştı. Hemen ertesi gün ailesine gideceklerdi. Esasında Fenerli aristokrat bir aile olan Markos'un ailesi ilişkilerinin bu hale düşmüş olmasından pek de rahatsız olmamıştı dört yıl önce. Cemiyette yer sahibi, iyi tahsil görmüş tek oğullarını fakir bir İmrozluyla, bir köylü kızla evlendirme fikrini pek de coşkuyla benimsememişlerdi doğrusu. Bu yüzden onu başkalarıyla evlendirme çabalarına girişmişlerdi – bir sürü gelin adayı da vardı haliyle. Markos damat adayı olarak çok parlak bir çocuktur. Ama zaman içinde oğullarının Fula'yı unutamadığını, ona duyduğu aşkın eksilmek yerine arttığını gördükçe ailenin kaygıları da artmaya başlamıştı. Bu arada bir dostları Markos'u Saray Burnu'nda dalgaları seyrederken gördüğünü söyleyince Fula'ya gidip oğlunu bağışlamasını rica etmeyi bile düşünmüştü annesi. Ancak gururu böyle bir şey yapmasına mani olmuş, gitmemişti. Böylelikle gerekli zemin de hazırlanmış olunca, o noktadan itibaren olaylar kendi mecrasında akmaya başladı.

Fula Rum okullarından birine İngilizce öğretmeni olarak atanacak, bu arada üniversite öğrenciliğinden beri yaptığı, küçüklerle evde özel ders verme işini de sürdürecekti. Düşün Noel'de olacaktı. Ama bütün bunların ortasında bir pürüz duruyordu hâlâ: Böyle mutlu bir olayda bulunmasının doğru olmadığını düşündükleri Antula sorunu. Bu sorunu aşmak için İstanbul'da evlenmeye karar verdiler. "Aşk savaş vermeden kazanılmaz," diyerek *Antigone*'yi bir kez daha hatırladı Margarita, derin bir ah çekti.

Boğaziçi

10 Mayıs 1956, Perşembe

Sevgili günlüğüm,

Çikolata Teyze

Başım ağrıyor. Bayan Tula geldi, kenarları işli bir çarşaf getirdi. Annem örnek çıkartıp Sofia'nın çeyizi için aynısını işleyecek. Annem diyor ki Sofia evlenir evlenmez benim çeyizime başlayacakmış; ben de evlenince Margarita'nınkine. İyi ki, diyor, aralıklı doğurdum sizi de hepiniz birden evlenmeye kalkmıyorsunuz.

Bayan Tula Lukianos'un teyzesi. Çikolata, çiklet fabrikaları var. Lukianos'lara gelirken kutular dolusu çikolata getirdiği için adını Çikolata Teyze taktılar. Bize de koca bir fıstıklı çikolatayla bir sürü çiklet getirdi. Bayan Tula bize geldiği zaman çok seviniyoruz.

Annem nakış örneğini çıkarabilmek için çarşafı masanın üzerine serdi, mutfaktan da bir çorba kaşığı getirdi. Nakışın üzerine bir kâğıt koyuyorlar, sonra kaşığı birisinin saçlarına iyice sürüyorlar. Ama saçların yağlı olması lazım. Sonra yağlanmış kaşığı kâğıdın üzerine sürünce çarşafın üzerindeki desen olduğu gibi kâğıdın üzerine çıkıyor. Bu iş için hep beni seçiyorlar çünkü aynı zamanda yıkanmamıza rağmen saçlarım Margarita'nın saçlarından daha çabuk yağlanıyor. Ama Bayan Tula kaşığı kafama o kadar çok bastırdı ki şimdi başım ağrıyor.

Neyse ki desen güzelce çıktı. Bayan Tula Sofia'ya mutlu bir evlilik diledi. İnşallah bu desen uğurlu gelir de Sofia çabuk bebek doğurur, dedi. Sofia'nın bebeği olmasını çok istiyorum; o zaman ben de teyze olacağım ve Sofia'nın çocuğu ben ne dersem yapacak.

Ancak bu akşam radyodan tatsız haberler dinledik, hepimiz çok üzgünüz. Babam radyoyu açtığında yine Kıbrıs'tan bahsediyorlardı. İngilizler iki Rum gencini öldürmüşler orada. Gençlerin adı Karaoli ve Dimitriu imiş; ikisini de asmışlar. Babam radyoya bir yumruk attı, az daha kırıyordu. Bay Haralambos da geldi, bu gençlerin kahraman olduğunu söyledi.

Anlayamıyorum, Kıbrıs'ta Rumlarla Türkler kavga ediyorsa, İngilizlere ne oluyor? Hiç kimse bana bunu açıklamadı. Herhalde Türklerle işbirliği yapıyorlar, aksi halde Rumları öldürmezlerdi.

On bir yaşında bir çocuk siyasetin dolambaçlı yollarını nasıl anlasın? Başkalarının belirlediği koşulların kendi hayatına getireceği değişiklikleri nasıl kavrasın? Neden birdenbire bazı mahalle komşularının kötü olduğunu, neden arkadaşlarının ailelerinin bir bir buradan gittiklerini, neden eskiden elbisesinin üzerinde taşıdığı haç kolyesini şimdi gizleyip teninin üzerinde taşımak zorunda olduğunu...

"Bu Kıbrıs'ın bedelini biz daha ne kadar ödeyeceğiz bakalım," demişti Gliko, Haziran 1964'te hükümet kararıyla İmroz ve Bozcaada'daki Rum okullarının bir daha açılmayacağı ilan edildiğinde. Margarita henüz liseye geçmemişti, sekizinci sınıftaydı. Liseye devam etmesi için onu Virginia Teyze'nin yanına göndermeye karar verdiler... Fula'yı da yoksul babası bin bir güçlkle İstanbul'a gönderip pansiyona yerleştirmişti.

İmrozlular çocukları okusun, dillerini öğrensinler istiyorlardı; Makarios'un Kıbrıs'ta geçirmek istediği anayasa değişikliği umurlarında bile değildi. Ama işte bu olay 1963'ün Aralık ayında Türk-Yunan ilişkilerinin yeniden felaket boyutlarında bozulması-

na yol açmıştı. İlkokulda çocukları olan İmrozlular ya göç etmek ya da çocuklarını Türk okullarına yollayıp, bir yandan da Yunanca öğrenmeleri için, artık işsiz kalmış olan öğretmenlerinden gizlice ders almaya göndermek zorundaydılar.

O noktadan itibaren artık İmroz'un Rum nüfusunun yüzünde şamarlar birbiri ardına patlamaya başlamıştı. Kıbrıs meselesinin kötüye gitmesi, adaya açık hapishanelerin, Türk ordusu taburlarının –ve bu arada da Astsubay Engin'in–, Bulgaristan ve Karadeniz göçmenlerinin gelmesi, binaların istimlak edilmesi, hayvancılık sektörünün çökmesi gibi sonuçları da beraberinde getirmişti. Bu durumun şahikası, antik zamanlardaki adı "İmbroz"un değişime uğramış biçimiyle İmroz diye bilinen adanın 1970'te alınan bir kararla adının Gökçeada'ya çevrilmesiydi. Adanın Helen köklerine de gönderme yapan şiirsel adının değiştirilmesinden şikâyetçi olan Babaanne Permatula, Türkçe de bilmediği için diğer değişikliklere oranla en fazla bu durumdan şikâyetçiydi. "Adamızın fukara isminden ne istediler ki?" derken gözleri doluyordu.

Belki de haklıydı Virginia: "Durumun iyi diye böbürlenme, bir gün tepetaklak olursun..." derken. "Belki de gerçekten tahrik unsuruyduk bizler," diye düşündü Margarita. 29 Ekim Bayramı geçit törenlerinde Türk ilkokulunun yirmi beş-otuz öğrencisinin hemen arkasında dört katı fazla sırayla Rum ilkokulunun ve lisesinin öğrencileri yürür, en önde uzun boylu Rum kızları ellerinde Türk bayraklarıyla geçerlerdi.

Büyük Cuma* günü çanlar hiç durmadan yalı yalı çalardı. Aynı günün gecesı, İmroz'un kutsal kokularla dolup taşıdığı bahar akşamında despot, Epitafios** ile anacaddeye gelir, önde Hıristiyanlığın kutsal simgeleri, arkada ellerinde yanan mumlar taşıyan cemaat olmak üzere sokaklarda yürürdü. Her kavşakta despot durur ve "Devlet büyüklerini, memleketin cumhurbaşkanını, başbakanını, ada komutanını..." diye başlayan duasını okurdu. Ve

* Paskalya'dan önceki cuma. (ç.n.)

** Büyük Cuma akşamları kilise dışına çıkarılan İsa'nın tasviri mezarı. (ç.n.)

Anastasis* gecesi havai fişeklerle, maytaplarla her yer gündüz gibi aydınlanırken, o zamanlar İmroz'da yaşayan az sayıdaki Türkün dehşete kapılmamış olması mümkün mü? Böyle gecelerde yattıkları yerden, o anda Yunan ordusunun adaya çıkarma yaptığını bile düşünüp dehşete kapılmış olabilirler.

İkinci Anastasis, Paskalya pazar öğlen yapıldı. Bütün köylerden papazlar gelip Metropolitlik'te despotu özel merasimle giydirirlerdi. Sonra hepsi birlikte kiliseye gider, başta Türkçe olmak üzere bütün dillerde İncil'i okurlardı. Amerika'dan gelmiş olan Glikeli** papaz İncil'i İngilizce okur, "İkiz Tomas" duasını kusursuz bir Amerikan şivesiyle telaffuz ederken çocuklar gülmemek için kendilerini zor tutarlardı. Daha sonra herkes çok güzel neoklasik bir bina olan Metropolitlik'e giderdi. Despot, Türk resmi zevatı da törene davet eder, onlara tül içine sarılmış kırmızı yumurta verirdi. Adanın Türk idaresi, kudret sahibi yöneticilerden ziyade yoksul akrabalar gibiydi.

Ama işte, Virginia'nın dediği gibi, "çizmeden yukarı" çıkmamak lazım...

Epitafios'un anacaddede dolaştırılmasının yasaklandığı ilk yıl, çemberin tehlikeli bir biçimde daralmakta olduğunu hissettiler. Emir açtı: "Törenler sadece kilise bahçesi içinde yapılacaktır." Başka emirler de bunu takip etmişti, hepsi bir şeyleri yasaklıyordu.

Boğaziçi

13 Mayıs 1956, Pazar

Sevgili günlüğüm,

Virginia Teyze

Annemle Sofia Kınalıada'ya, Yordanislerin evinde bir hafta kalmaya gittiler. Annem kek yaptı, götürdü. Bizi davet etmediler. Yazık, çünkü Kınalı'da Grigori ve Yoanna'nın da evleri

* Diriliş. (ç.n.) ** Bademliköy. (ç.n.)

var, oynardık ne güzel. Biz onların hepsini ağustosta İmroz'a davet edeceğiz. Dedem evimizin bittiğini söylüyor, misafirlerin yarısı bizde kalacak, yarısı da Eleni Halamda. Eleni Halamın kapkara evini görünce bakalım ne diyecekler. Grigori mutlaka korkar o evde kalmaktan.

Evvvelsi gün bizimle kalıp yemek yapmaya Virginia Teyzem geldi. Frerejako Eniştemin Virginia Teyzemin yemeklerine ihtiyacı yok; nasıl olsa otelde çok güzel yemekler yiyebilir. Teyzem günlüğümü görmek istedi, o hediye etmişti ya. Sayfaların neredeyse bittiğini görünce hoşuna gitti. Biraz başından okuduktan sonra, bunu yabancılar görmese iyi olur, aile sırlarımızı öğrenmeleri doğru olmaz, dedi. Babam eve gelince ona, aile tarihimizi yazdığımı, her şeyi faş ettiğimi söyledi. Tüm detaylarıyla yazıyor Kostacığım, diye de ekledi. Bu yüzden ikide bir kalemleri bitiyor, benden boyuna yenisini istiyor, dedi babam gülererek. Annemle babam hiçbir gün günlüğüme ne yazdığımı görmek istemediler. İyi de oldu, ben de sadece teyzeme gösteririm. Sofia da hiç ilgilenmiyor. "Ne bilgelikler yumurtluyorsun bakalım?" diye sordu bir kere sadece. Margarita da atılıp, bir tek Sofia hakkında yazıyor,* dedi. Nasıl da hep böyle üzerine vazife olmayan konularda atılır, cevap yetiştirir. O böyle deyince Sofia ne yazdığımı merak etti, görmek istedi tabii. Ama ben günlüğümü yastığımın altına sakladım, göstermedim.

Teyzem yanına romanını da getirmiş; işlerini bitirince okuyor. Kitabının adı *Kamelyalı Kadın*. Çok acıklı galiba, sürekli burnunu çekiyor okurken. Benim okumama izin vermiyor, çocuklara göre değilmiş. Ama o iş yaparken ben gizlice baktım kitaba. Bir hasta kadın var, adı Margarita, ölecek galiba, ama daha fazla okuyacak vaktim olmadı. Bir gün okuyacağım.

Hastalığı sırasında Bayan Lula'ya, "Yeter artık, Margarita Gautier gibi yapma," derdi Bay Dino. Bayan Lula'nın kansere yaka-

* Sofia'nın sözcük anlamı "bilgelik". (ç.n.)

lanması çok değiştirmişti Bay Dino'yu. Karısını sevmediği, aklı-
nın fikrinin zamparalıkta olduğu söylenen adam en güvenilir ba-
kıcısı olmuştu karısının. Gözlerinin içine bakıyor, herhangi bir çe-
yi gerektiği gibi yapmadığını görünce Rinula'ya köpürüyordu.
İlaçlarının zamanında alınıp alınmadığıyla, yediği içtiğiyle hep o
ilgilieniyordu. Beslenme konusunda İstanbul'dan çocukluk arka-
daşı olan Pandelis etkilemişti Bay Dino'yu. Doğru beslenmenin
meyve ve sebze ağırlıklı olduğunu ve bu yolla bazı kanser türle-
rinde başarı sağlandığını, tersine et ağırlıklı beslenmenin ise hiç
uygun olmadığını okumuştu bir kitapta ayrıca. Sonunda Bayan
Lula'yı Kosta'nın deyimiyle "Hint *fakiri*"ne çevirmişti... Güçlen-
mesi için et yemesi gerektiğini söyleyen bir kuzeniyle her allahın
günü kavga ediyordu.

Bir yandan da, hayatında kiliseye ayak basmamış olan Bay
Dino –o kadar ki evliliklerinin başlarında bir gün papaz Bayan
Lula'ya kocasının Türk olup olmadığını sormuştu– kiliseleri do-
laşmaya, mumlar yakmaya başlamıştı. Bir seferinde Aya Anaryi-
rus Kilisesi'nde sabaha kadar dua etmişti. O akşam kiliseye Gli-
ko, Babaanne Permatula ve Eleni Hala da gitmişti. Eleni sadece
bu tür nedenlerle evinden çıkıyordu. İkonanın önünde, yanında
Rinula, diz çökmüş öylece dua ediyordu Bay Dino. Gliko o gece-
yi şöyle anlatmıştı: Saat gecenin üçüydü herhalde. Aziz ikonala-
rının çevresini süsleyen karanfillerden biri Bay Dino'nun tam
önüne düştü, kurumuş bir karanfil. Bay Dino'nun birden yüzü ay-
dınlandı; bunu Tanrı'dan gelen bir işaret olarak kabul etti ve kuru
karanfili aldı, götürüp bununla Bayan Lula'yı takdis etti.

Ertesi gün Bayan Lula komaya girdi. Hemen İmroz'daki has-
taneye götürdüler ve oradaki kısıtlı imkânlarla yaşatmaya çalıştı-
lar. Dino delirdi. Azizlerden gelen işaret vardı, kurtulacaktı hani...
Yılmadı yine de. Karanfili yastığının altına koydu karısının, İs-
tanbul'da bir hastaneye nakli için uğraşmaya başladı. Bayan Lula
bir hafta komada kaldı, sekizinci gün gözlerini açtı ve *muhallebi*
istedi. O andan itibaren gözle görünür bir biçimde iyileşme süre-
cine girdi, kısa zamanda kendini topladı ve eski haline döndü.

Aradan yıllar geçti, hâlâ yaşıyor ve gayet iyi. Doktorlar bu durumu bir türlü izah edemediler.

Yaşamları yine eski düzen devam etti. O eylül Rinula Niki ile birlikte Atina'ya gitti; Pantion'a yazıldılar. Ancak annesiyle babası et yemeyi kesti; artık sadece balık yiyorlar. Meyve ve salata günlük diyetlerinin bir parçası. Ayrıca, Bayan Lula'nın hayata dönüşünün her yıldönümünde Aya Anaryirus Kilisesi'nde büyük bir ayin düzenliyorlar.

Boğaziçi
15 Mayıs 1956, Salı

Sevgili günlüğüm,

Gezi

Bugün okulla eski saraya geziye gittik. Her yer papatya doluydu, "seviyor-sevmiyor" oynadık. Ben Dimitros'un beni sevip sevmediğini öğrenmek için bir papatya yoldum. Ben şu aralar Dimitros'u seviyorum. Birinci papatyada sevmiyor çıktı, ama ikincisinde seviyor çıktı. Hangisine inanayım?

Demet demet papatya topladık, bir de bir sarı çiçek. Öğretmenimiz adını söyledi ama şimdi hatırlamıyorum. Yolda şarkı söyledik: "Mayıs geldi, haydi çocuklar davranın, mayısı kırlarda karşılayalım."

Döndüğümüzde Pitça ile çiçek dolu başka bir tepeye tırmandık. Ama tam tepeye varır varmaz baktık bir öküz, bize kötü kötü bakıyor ve möölüyor. Ödümüz koptu çünkü benim üzerimde kırmızı bir hırka vardı; öküzler kırmızı renge saldırlar. Korkuyla koşmaya başladık, bir yandan da bağırıyoruz. Öküz de arkamızdan koşmaya başlamaz mı! Bütün okul güldü halimize. Öğretmenimiz bunun boğa olmadığını, inek olduğunu, bu yüzden korkmamıza gerek olmadığını söyledi. Peki ama biz nereden bilebilirdik ki bunu?

Gliko Niki'nin o kırmızı hırkasını söküp Margarita'ya kazak örmüştü. Kendi kazaklarından söktüğü yeşil renkli yünle bir de bordür ilave etmişti. Bordürün üzerine kırmızı yünle iki geyik işlemişti. Annesinin, kazağı Margarita'nın Büyük Perşembe günü kiliseye giyeceği kıyafete yetiştirebilmek için nasıl harıl harıl çalıştığı geldi aklına.

Kalktı, telaşla valizlerden birinin içindekileri karıştırmaya başladı. Kazağı buldu, aldı, yüzünü gömdü içine. Niki'nin topladığı mayıs çiçeklerinin ve Büyük Hafta'nın bal kokulu mumlarının kokusunu duymak istiyordu. Ama burnuna sadece naftalin kokusu geldi; fırlattı attı kazağı odanın bir köşesine. Kendine iki kere kızmıştı: hem boşuna vakit kaybettiği, hem de, daha kötüsü, beyhude yere duygusallaştığı için.

Boğaziçi

18 Mayıs 1956, Cuma

Sevgili günlüğüm,

Cenaze Törenleri

Çok kötü bir şey oldu. Eleniça öldü. Boğuldu. Bayan Vivilere yakın oturan ve oraya her gittiğimizde saçlarında kurdelelerle pencerede annesiyle sokağı seyrederken gördüğümüz o güzel kız çocuğu gitti. Dün sabah dedesiyle deniz kenarında yürüyüşe çıkmışlar. Eleniça dedesinin elinden bir anda kurtulmuş, denize düşmüş. Zavallı adamcağız torununu kurtaracağım diye atlamış suya, anlaşılan yüzmek bilmiyormuş, ikisi birden boğulmuşlar. Babamın dediğine göre düştükleri noktada Boğaz'ın akıntısı çok kuvvetliymiş.

Bugün cenaze kalktı. Despot da geldi. Bütün köy halkı, Türkü, Rumu, Ermenisi kilisenin dışında toplandı. İçeriye sığmıyordu kalabalık. Fethi Efendi, İsmail Bey ve daha birçok kişi hepsi oradaydı, tabutları taşıdılar. Çelenkler o kadar çoktu ki kamyonla götürdüler.

Cenazelerin arkasından Eleniça'nın annesiyle babası yürüyordu; yüzleri çarşaf gibi bembeyazdı. Herkes annesine

üzüldü ama ben babasına da üzüldüm çünkü o sadece küçük kızını değil babasını da kaybetti; her ikisi için gözyaşı döküyor.

Gördünüz mü, büyüklerin sözünü dinlemeyen, büyükle-
rinin yanından uzaklaşan çocukların başına neler geliyor, de-
di annem akşam bize.

Daha önce hiç çocuk ölümü görmemiştim. İyi geceler.

Haldun elinden kurtulup öldüğü zaman neler hissetmiştir acaba Niki? "Çocuğunu kaybeden bir anne neler hisseder?" diye sor-
du kendi kendine Margarita. Eleniça'nın cenazesini pek hatırlamı-
yordu, çok küçüktü, ama Metin'in annesi olanca canlılığıyla göz-
lerinin önündeydi işte. Nasıl da saçını başını yoluyor, yanakları-
na tırnaklarını geçiriyordu. Metin arkadaşıydı Margarita'nın; İm-
roz'da bir polisin oğluydu. Kadınlar hep oraya buraya yollarlardı
Metin'i; çok kibar, çok candan bir çocuktü. Yakışıklıydı da. Bir
gün oynarken bir damperli kamyonu asılmış kamyon şoförü onu
görmemiş, damper kalkınca Metin düşüp ölmüştü. O zamanlar on
üç, on dört yaşlarında olmalıydı. Adanın bütün erkekleri, Türkler,
Rumlar hep birlikte cenazeyi kabristana kadar taşımışlardı. Müs-
lüman kadınlar cenaze peşinden yürümezler. Ama Margarita ve
birkaç arkadaşı bir mandıranın arkasına gizlenip yanaklarından
sel gibi gözyaşı akıtarak yeşil beze sarılı tabutun geçişini izlemiş-
lerdi. Tabut başlar üzerinde, Margarita ve arkadaşlarının adeta tu-
zunu ağızlarında hissettikleri bir denizin sathında sallanan bir sal
gibi bir o yana bir bu yana gidip geliyordu. Bu hadiseden sonra
Metin'in babası tayinini istemiş ve aile adadan ayrılmıştı. Hayat-
ları tamamen değişmişti.

Niki'nin hayatı da aynı biçimde bambaşka bir yöne sürüklen-
mişti Haldun'un ölümünden sonra. Yazın oğlunun fotoğrafını
Margarita'ya gösterirken anlattığı gibi, oğulları hayattayken mut-
lu bir yaşamları varmış Engin'le. Kayınvalide ile kayınpeder çok
sofuymuş; Niki'nin kafasını örtmemesine, bir başörtüsü olsun
takmamasına başlarda çok bozulmuşlar. Ama Engin deli gibi

âşıkmiş karısına. Oğlan doğduğunda herkes çok mutlu olmuş. Haldun çok güzel, çok sağlıklı bir çocukmuş... Tam bunu söylerken sesi kırılmıştı Niki'nin, gözleri dalıp gitmişti oğlunun resmine. Babasına benziyordu; onun gibi sarışın, yeşil gözlüydü – Niki'nin aklını başından alan da o yeşil gözlerdi. Ama Gliko'nun ailesinden de bir şeyler almıştı galiba oğlan. "Biliyor musun Margarita, sana da benziyordu," demişti Niki. "Bebekken değil belki ama büyüdükçe daha fazla benzemeye başladı." Henüz üç yaşını yeni doldurmuştu Haldun. Bir gün bayramlık pabuç almaya çarşıya gitmişlerdi anne oğul. Bir an nasıl olduysa annesinin elinden kurtulmuş, bir kamyon onu altına almış, sürüklemiş ve Haldun oracıkta ölmüştü.

O andan itibaren her şey değişmişti Niki'nin hayatında. Oğlunun ölümünden onu sorumlu tutan kayınvalideyle kayınpeder, hayatını tam anlamıyla cehenneme çevirmeye başlamışlardı. Evden dışarı çıkmasına izin vermiyorlar, kayınvalidesi uzun manto giymesini, başörtüsü takmasını istiyor, kendisiyle birlikte camiye gitmesi için ısrar ediyordu. Ama en kötüsü Engin'e yabancılaştırmıştı. Bambaşka biri olup çıkmıştı kocası; artık âşık olduğu o hassas, ince ruhlu adam değildi. Niki'ye küfredip dayak atmaya başlamıştı. Niki, artık kendisini sevmediğine göre boşanmalarının uygun olacağını teklif ettiğinde Engin şeytan gibi sırtarak, ona bu iyiliği yapmayacağını söylemişti. Durum tahammül edilemez bir boyuta vardığında Niki yavaş yavaş kaçış planları yapmaya başlamıştı. "Bu arada bir de hamile kalmayayım diye Meryem Ana'ya sabah akşam dua ediyordum," diye eklemişti Niki.

Boğaziçi

21 Mayıs 1956, Pazartesi

Sevgili günlüğüm,

İsim Günü

Bugün babamın isim günü. Küçük bir kutlama yaptık çünkü annem hâlâ Zisos Dayı'nın yasını tutuyor. Teyzemler sabah-

tan geldi, öğlen yemeğini birlikte yedik. Annem bize bir şiir öğretmişti, masaya oturmadan önce Margarita'yla birlikte okuduk.

*Değerli isim gününüzde, ey muhterem peder
Size uzun ve mutlu bir ömür dileriz, ta yürekten*

Öğleden sonra Yordanis geldi ailesiyle. Virginia Teyzem az daha dünürlerle kavga ediyordu Kıbrıs meselesi yüzünden. Bir papazdan bahsediyorlardı avaz avaz. Galiba Makarios demek istiyorlar ama o piskopos, papaz değil ki. Annem çayı getirdi; bize şiirimizi tekrar okumamızı söyledi, dünürler de duysun diye. Alkışlandık. Margarita şiiri boyuna tekrarlamak istiyor. Her şeyin bir zamanı var, bir türlü anlamıyor. Anasto Teyze'nin getirdiği leziz *şekerpareleri* de yedik.

Yarın doğum günüm. Babamın isim gününden bir gün sonra doğmuşum. Dediklerine göre annem gelen gidenden o kadar yorulmuş ki beni erken doğurmuş. İyi geceler.

İmroz'da Kosta'nın isim gününü ilk kutladıklarında bir kâbus yaşamıştı Gliko. Yeni öğrendiği bir tariftten o gün ilk defa bir pasta yapacaktı. İki gün bademleri soydular, öğüttüler. İki ölçü ayıklanmış beyaz badem tozu, bir ölçü de kabuklarıyla öğütülmüş badem sayesinde pasta iki renk oluyordu. Bir gün önce küçük kızlara yumurtaları çırpma işini vermişti Gliko, biri sarısını, diğeri ise beyazını çırpacaktı. Koca bir tencere dolusu pasta harcı hazırlandı. En sonunda üzerine şurubu döküldü, çikolata kreması sürüldü, en üste de beyaz bademler dizildi. Gliko, Kosta'nın isim gününden bir gün sonra Niki'nin doğum günü olduğu için bir de turta yaptı. Arkadaşlarını çağırmıştı Niki doğum gününe.

Öğleden sonra herkes en iyi giysilerini giydi. Yeni evin salonu pırıl pırıl parlıyordu. Saat dörde doğru ilk misafirler göründü. Önce çikolatayla likör ikram edildi, arkasından birer dilim bademli pasta. Bir süre sonra sandalyeler yetmemeye başladı. Neyse ki ilk misafirler başka ziyaretleri olduğu gerekçesiyle kalktı.

O gün bütün köy halkı evlerine uğramıştı. Pateranga'yı seven

birçok dostu, tanıdığı isim gününe gelmişti. Bu arada memleketine artık kesin dönüş yapmış olan Kosta'ya sadece bir merhaba demek, ya da yeni evini görüp merakını tatmin etmek için gelenler de vardı. Hatta sağır-dilsiz Fotis bile gelmiş, bozuk dişlerini gösteren bir sırtışla kapının yanına ilişmişti.

Karanlık basarken izzet ü ikrama yetişemiyorlardı artık. Babanne Permatula ile Sofia boşalan likör bardaklarını, tatlı tabaklarını, kaşıkları hiç ara vermeden yıkıyorlar, yeni gelenlere hazırlıyorlardı. Gliko endişeli gözlerle bademli pasta tabağına bakıyor, yetip yetmeyeceğini hesaplamaya çalışıyordu. Akşam sekiz sularında son dilimler de kesilip tabaklara kondu. Pastanın köşelerini bile kesip ikram etmek zorunda kaldılar ki bu normal şartlarda Gliko'nun asla yapmayacağı bir şeydi. "Daha fazla insan gelirse Niki'nin turtasını keseceğiz," diye karar verdi sonunda. Bunun üzerine mutfakta kıyametler koptu; Niki tepine tepine ağlamaya başladı, yorgunluktan sinirleri bozulan Gliko da ona bir tokat atıp odasına gönderdi.

Mutfakta patlayan krizden hiç haberi olmayan tek kişi Kosta'ydı. Köy halkının ona gösterdiği sevgiden duyduğu gururla mutluluktan uçuyordu. Ertesi sabah Niki'ye yeniden turta yapılabilmesi için Gliko onu süt ve yumurta bulmaya yollamıştı. İmroz' da ne yumurta satan bir bakkal bulunurdu ne de sütçü. Bu tür malzemeler evlerden temin ediliyordu. Kosta da böyle yapmış, elinden geleni ardına koymayıp akşamüzeri Niki'nin yaş günü turtasının hazır olmasını sağlamıştı.

Boğaziçi

23 Mayıs 1956, Çarşamba

Sevgili günlüğüm,

Büyükhalanın Ölümü

Ah bilsen neler oldu yine. Büyükhala öldü. Yaş günüm de suya düştü. Kutlamadık. Dün sabah uyanır uyanmaz herkes beni öptü, yaş günün kutlu olsun, dedi. Bizler sabah çayımızı

içerken annem bir fincan çay ile tabağa koyduğu biraz reçeli halanın odasına götürdü. Biraz sonra içerden çığıklarını duyduk: "Kosta çabuk koş!" Babam beni hemen Bayan Fotika'yı çağurmaya yolladı. Kendisi de işe gitmedi. Bizi okula yolladılar, ortalıkta kalabalık etmeyelim diye.

Büyükhalamızın ölümüne üzüldüm ama mübarek kadın bir gün daha bekleseydi de yaş günümü yapabilseydim, ertesi gün ölseydi olmaz mıydı sanki! Bugün cenaze kalktı. Ah, annem nasıl ağlıyordu cenazede, inanamazsın. Halasını çok seviyordu, çünkü isim annesiydi aynı zamanda.

Bu yıl çok cenaze kaldırdık. Şu 1956 bitsin hayırlısıyla da biz de bir soluk alalım, dedi annem.

Margarita büyükhalayı çok az hatırlıyor. Ama olur da saçlarını yıkadığı gün pazara denk gelirse, büyükhalanın kırık sesiyle kendilerine şöyle seslendiğini duyar gibi oluyor: "Çarşamba ve cuma günleri tırnak kesmeyin, pazar günleri de yıkanmayın, yoksa işiniz rast gitmez."

Kafasından bunlar geçerken günlüğü elinden bıraktı Margarita; sırtına bir ceket alıp odadan çıktı.

Aynı akşam Sofialardan dönerken hepsi çok hüznüydü. Margarita'nın Yunanistan'a gidişi ailenin yaşantısında başlayacak değişikliklerin ilk işaretiydi ve ciddi bir olaydı. Çok fazla konuşmadan birbirlerine iyi geceler dilediler. Margarita odasının ortasında durmuş, bir yarı dolu valizine, bir terk edilmiş günlüğe bakıyordu kederli gözlerle. Önce işlerini bitirip sonra rahat rahat günlüğü okumaya karar verdi.

Sevgili günlüğüm,

Burgaz Adası

Çok eğlendik. Hafta sonu annem bizi Burgaz Adası'nda yazlık kiralayan Anasto Teyzelere yolladı. Evleri iskeleye çok yakın, adaya geleni gideni seyrediyoruz. Anasto Teyzem bize sevdiğimiz abur cubur yemeklerden yapıyor bol bol. Akşam bizi sinemaya götürdüler.

Ama denize girmemize izin vermediler çünkü öyle bir rüzgâr vardı ki sanırsın yaz değil de sonbahar mevsimindeyiz. Vasula bizi aldı, çok büyük bahçeleri olan bir arkadaşının evine götürdü; orada ağaçtan *canerik* topladık, yedik. Daha sonra dondurma yemeye gittik. Vasula'nın dediğine göre fıstıkla kakao birlikte çok lezzetli oluyormuş. Ama hava serin diye Anasto Teyzem bize dondurma yemememizi tembih etmişti. Bu yüzden üzerine Vasula'nın bize aldığı tarçınlı karamelayı yedik; annesi ağzımızı koklarsa dondurma yediğimizi anlamasın diye. Eve döndüğümüzde Anasto Teyze bize, umarım dondurma yememişsinizdir, dedi. Hayır teyze, yemedik, dedi Margarita, istersen gel kokla ağzımı, karamella kokuyor, diyerek suratına hohladı. Teyzem yediğimizi hemen anladı tabii ve Vasula'ya çıkıştı: Esas sen koca kız, sen baştan çıkarıyorsun bu çocukları. Gitsinler, bak ben sana yapacağımı bilirim, dedi. Bu Margarita'nın da ağzında bakla ıslanmıyor yani.

Öğleden sonra babam geldi bizi almaya. Bakalım bizi bir daha Burgaz Adası'na yollayacaklar mı?

Sonunda tamamlanmıştı valiz toplama işi; Margarita şimdi yatağına uzanmış, Burgaz Adası'na, Anasto Teyze'ye bir diğer gi-dişini geçiriyordu aklından. Sene '61 miydi, '62 miydi, tam çıkarıyordu. Gliko'nun Amerikan Hastanesi'nde bir kadın hastalığı

ameliyatı geçirdiği seneydi, Matmazel Talia'nın çalıştığı hastaneydi bu.

Kuzeni Vasula'nın Kınalıadalı Mimi adında bir oğlanla bir ilişkisi vardı; buluşmalarına Margarita'yı da yanında sürüklüyordu. Bir gün arkadaşlarıyla Kınalı'dan motorla gelmişti Mimi. Akşam geri dönmek üzere yeniden bindiler motorlarına. Margarita'yla Vasula deniz kıyısına koşmuşlardı Mimi'ye el sallamak için. Bir anda motor burnu dönerek gözden kaybolmuştu; onları yeniden görebilmek için uzun ve dik bir yokuşu tırmanmaları gerekiyordu. Yukarıya vardıklarında motor neredeyse görünmez olmuştu. "İnsan deniz üzerinde daha hızlı kayboluyor," demişti Vasula nefes nefese. Keyfi kaçmıştı. Margarita yokuşu koşarak çıktığı için neredeyse çatlamak üzereydi ama bir aşk hadisesine katkıda bulunmuş olmanın huzuru vardı yine de içinde.

O yaz sayfiyecilerin giyim kuşamları hakkında epeyce bilgi sahibi olmuştu Margarita. Bir akşamüzeri gün batarken Vasula'nın bisikletiyle dolaşmaya çıkmıştı. Kendisine çok yakıştırdığı beyaz kısa bir şort vardı üzerinde – o yıllarda toplu kalçalarından şikâyeti yoktu henüz. Yanlarından bisikletiyle geçerken iki kızın kendisine bakıp "Bu saatte şortla dolaşıyor, deli mi ne!" deyip güldüklerini duymuştu. Margarita böylece şortun sabah saatlerinde denize giderken giyildiğini, akşamüzeri ise pantolon giyilmesi gerektiğini öğrenmiş oluyordu. O sırada balıkçı pantolonları modaydı.

Boğaziçi

4 Haziran 1956, Pazartesi

Sevgili günlüğüm,

Sirk

Dün babam Margarita ile beni Medrano Sirki'ne götürdü. İnanılmaz numaralar seyrettik. Bir tanesinde, herkes sussun, çıt çıkmasın dediler, çünkü akrobat kız şaşırıp düşebilirmiş. İki adamın omuzunda kafasının üzerinde duran bir adamın

taşıdığı bir merdivene inip çıkıyordu kız.

Alev çemberlerinin içinden atlayan kaplanlar da çok güzeldi. Hayvan terbiyecisi kadının üzerinde parlak yeşil bir elbise vardı. Bir gün Lukianos'u kandırayım da sirkçilik oynayalım. Hayvan terbiyecisi ben olacağım. Margarita palyaçolara ve içeriye bir öndeki filin kuyruğunu hortumuyla tutarak giren fillere çok güldü. Vals yapan köpek yavruları da güzeldi.

Ben bir kitap okudum, adı *Sirk Köpeği Michael*. Efendi-sinden çalınıp sirkte çalıştırılan bir köpeğin hikâyesi bu. Orada okudum, sirk hayvanlarına numara öğretmek için işkence yapıyorlarmış; burunlarına, ayaklarına çivi batıyorlarmış. Ama bu herhalde eskiden oluyordu. Bugün gördüğümüz hayvanların işkence gördüğünü sanmıyorum. Ah, kaplanın, terbiyecisinin elini nasıl yaladığını bir görecektin!

Sirkten sonra babam bizi Gülhane Parkı'ndaki lunaparka götürdü. Aynı anda hem kendi etrafında dönen hem de inip kalkan mavi iskemlelere bindik. Çok harikaydı ama Margarita'nın başı döndü, kustu. Babam da bizi indirdi. Çok kızdım çünkü Margarita her dakika hastalanıyor, benim de keyfimi bozuyor. Ama Tanrı benim de cezamı verdi galiba. Babam bize gazoz aldı. Çok susamış olduğumdan bir dikişte içtim hepsini. Arkasından feci bir karın ağrısı tuttu. Babam ne yapacağını bilemedi. Bizi topladı, geri döndük. Dönüş vapurunda bana çay içirdi, karın ağrım biraz geçti. Ancak eve dönünce annem babamı azarlardı: Bir kerecik gezmeye götürdün çocukları, ikisini de hasta ettin, öyle getirdin, dedi. Yazık oldu, çünkü çok eğlenmiştik.

"Keyfini bozmuşum diye şikâyet ederken aslında haksız da değilmiş Niki," diye ister istemez kabullendi Margarita. Salıncağa binince her zaman başı dönerdi. Büyüdükten sonra bile, Paskalya'dan bir önceki pazar günü kurulan salıncaklarda hep sorun yaşamıştı. İmroz'daki bu güzel gelenek geldi aklına, yani Paskalya öncesi pazar günü salıncak sefası. Kosta kurardı salıncağı,

bahçelerindeki aēaca baēladıēı ipin ortasına bir yastık yerleştirirdi. Arkadaşları gelir, nöbetleşe sallanır, bir yandan da o güne özgü şarkıyı söylerlerdi:

*Yeşil karanfilim aman,
Ne zaman kızarırısın,
İki karanfil keseyim aman,
Bir sprgecik yapayım,
Denizi spreyim
Yanaşsın kayıklarım...*

Kendi salıncaklarında başı dönmüyordu. Ama her mahallede erkek çocukların kızlar gelip sallansın diye kurdukları büyük salıncaklar olurdu böyle günlerde. Bu salıncakların oturma yerlerinde bir ip vardı, oturur oturmaz bacaklarınızın arasına almanız gerekiyordu. Ařaēıda ipin ucunu tutan erkek çocuklar salıncaēı ne arkaya deēil, saēa sola sallarlardı sarkaç gibi. Üstelik bu salıncaklar çok büyük aēalara kurulduēu için, saēa sola gidip gelirken çok geniş bir alan içinde savrulur, oturanı ta göklere ururdu. Panayır gibi olurdu salıncak yeri. Etekleri havalandıka kızlar ıēlıklar atar, erkekler de onları daha yükseklere urumaya çalışırdı. Salıncak sefaları ayrıca, kimin kimden hořlandıēını anlamak için bir fırsat yaratır, bu eēlencelerde yeni aşklar doēardı.

Sofia ile arkadaşları bütün mahalleleri dolaşır, bütün salıncaklara binerdi. Küçükler aēızları açık onları hayranlıkla seyreder, kıskanırdı. Birkaç sefer Sofia'nın yanına Margarita da binmişti –iki kişilik salıncak da kurulurdu– ama her seferinde içi fena olurdu. Daha sonra Fula ile gidiyorlardı salıncaklara ama o hep ne yapacaēını bilemez bir halde durup kalırdı ortada. Bir yandan birisi onu beēensin de sallasın ister, öte yandan başı dönecek ve etrafa rezil olacak diye d kopardı. Birçok şey gibi bu gelenek de artık söndü. "Salıncak kuracak hangi geniş erkek, sallanacak hangi geniş kız kaldı ki artık adada," diye düşündü.

Sevgili günlüğüm,

Florya

Dün büyük bir grup Florya'ya gittik. Angelos ile annesi, Lukianos ile kız kardeşi Hariklia, Fotula, Bayan Katina ile Matmazel Talia da geldiler. Köprüden Sirkeci'ye gidip trene bindik. Florya Plajı'nda indik. Uçsuz bucaksız bir kumsal var Florya'da.

İki kabin tuttuk, mayolarımızı orada giydik. Bir tek Lukianos'un annesi mayo giymedi; bu mevsimde deniz henüz soğuk olur, dedi. Karpuz kabuğu düşmeden denize girmezmiş. Ama bizim denize girmek için karpuzların olgunlaşmasını bekleyecek halimiz yok.

Benim yanımda dayımın Amerika'dan yolladığı deniz simidi vardı. Artık yüzmeyi biliyorum ama bu simit çok değişik, bir tarafı saydam. Bu yüzden diğer çocuklar görsün istedim. Ama Angelos simidimi aldı, söndürdü ve kuma gömdü beni sinir etmek için. Ben de kızdım gözlerine kum fırlattım. Bayan Fotika simidimi geri versin diye bağırdı, kızdı Angelos'a. Başladık kumları eşelemeye ama bir türlü simidimi bulamadık. Kayboldu gitti. Oradaki Türk çocuklar da bize yardım etmek için kumları kazdılar ama yok, yok işte!

Ben başladım ağlamaya. Bayan Fotika pabucunu çıkartıp Angelos'u dövmeye başladı; bu sefer o da ağlamaya başladı. Bu yüzden düşündüğümüzden daha erken geri döndük. Bütün yol konuşmadık. Bir tek Bayan Fotika bana sürekli, üzülme Nikiciğim, yarın gidip sana yeni bir simit alacağız, diyordu. Evet ama aynısı olmayacak ki. Bir kere bu Amerika'dan geldi. Dayım da öldü, yengemizin de, duyduğum kadarıyla, bize hediye yollayacak parası yokmuş.

Ama annem diyor ki, Angelos aslında simidimin kaybolmasını istememiş, yaptığı şakaya çok pişman olmuş, bu yüzden onu affetmeliymişim. Ayrıca ben artık büyüdüm, yüzmeye

de biliyorum, artık simide ihtiyacım olmayacak.

Ama Angelos benden özür dilemedi. Bütün yol kaşlarının altından bana bakıp durdu, tek kelime etmedi. Hayır affetmiyorum işte, çünkü o terbiyesiz bir çocuk.

"Love means never having to say you're sorry."* Ali McGraw, Ryan O'Neal'in kucığında ölürken ağzından çıkan bu ünlü cümle ne kadar da duygulandırıcıydı. Margarita "Love Story"nin melodisini mırıldanmaya başladı. "I'm sorry." Ne demek şimdi "sorry", diye dudak büktü Margarita. Oysa Yunanca "af dilemek" ve "bağışlamak" sözcükleri ne derin anlamlar taşıyordu.

Bu sözcükler ona Bay Stelyo'yu çağırırdı. Antula'nın tövbe-kâr olduğu haberlerini Bay Stelyo'ya getirdikleri günler geldi aklına Margarita'nın. Antula annesinin evine kapanmış, sokağa çıkmaz olmuştu. Sürekli ağlıyor ve "Eğer Stelyo beni affetmezse, öleyim daha iyi, yaşamımın bir manası kalmadı," diyordu. Bay Stelyo da çok acı çekti iki-üç ay; ama seviyordu işte karısını, daha fazla dayanamadı. Gitti buldu onu, affetti, yeniden yanına, evlerine aldı. Sadece kayınvalidesi bir daha hiç konuşmadı Antula ile. Ama daha sonra yatalak olduğunda kendi annesi gibi baktı ona gelini. O da ölüm döşeginde gelinini affetmiş, dualarını eksik etmemişi üzerinden.

Şubat 1969'da tatil için Fula ile İmroz'a gittiklerinde Fula'nın, üvey annesiyle o hadiseden sonraki ilk karşılaşması geldi Margarita'nın aklına. Antula Fula ile konuşmuş, suçun kendisinde olduğunu, şeytanın aklını çeldiğini ve Markos'u tahrik ettiğini söylemişti. Ağlayarak ondan kendisini affetmesini istemiş, "Zaten Tanrı cezası vermiş, bak çocuk sahibi olacak değerde bulmuyor beni," demişti. Margarita orada değildi bunlar konuşulurken ama Fula'nın suratının heykel donukluğundaki ifadesini gayet iyi tahayyül edebiliyordu. İçinden affetmiş bile olsa bunu Antula'nın anlamasına izin vermezdi Fula. Ona karşı oldukça acımasız dav-

* Aşk hiçbir zaman af dilemek zorunda kalmamaktır. (ç.n.)

randığı da bir gerçektir. Antula Fula'yı memnun etmek için etrafında dönüyor, kulu kölesi oluyor, ancak Fula ona cesaret verecek en ufak bir harekette bulunmuyordu. Baştan beri aralarında var olan o kırılgan ilişki artık geriye dönülmez biçimde parçalanmış, tuz buz olmuştu.

Boğaziçi
12 Haziran 1956, Salı

Sevgili günlüğüm,

Ayrılık

Neler neler oldu. Sofia Yordanis'i attı başından. Evlenmeyecekmiş onunla. Babam evin içinde volta atarken evimiz temelinden sallanıyordu sanki. "Sen beni nasıl böyle sokakta kimsenin suratına bakamaz hale getirirsin? Adımı nasıl kirletirsin?" diye avaz avaz bağıırıyordu Sofia'ya. İki de tokat çaktı suratının tam ortasına. "Beni Eleni Halama yolla, manastıra kapat, öldür istiyorsan," diye bağıırıyordu Sofia da, "ama asla evlenmeyeceğim onunla". Haykırışlar, gözyaşları, dayak, ne istersen gırla... Annem araya girdi ve bu işi bir kere daha düşünmesini rica etti Sofia'dan. Şu anda Sofia odasında ağlıyor, annemle babam da kendi odalarına kapandılar, tartışıyorlar duyduğum kadarıyla.

Bugün Sofia'nın altın haçlı kolyesini ve yüzüğünü geri vermesi lazım. Yazık, düğün olsaydı bize yeni elbiseler dikilecekti. Yordanis bana iyi biriymiş gibi geliyor, galiba tuhaf olan bu Sofia.

Şimdi nişan bozulduğuna göre acaba yeniden okula gidecekler mi Sofia'yı?

Bardağı taşıran son damla bir gezinti sırasında olmuştu. Yordanis Sofia'yı gezmeye götürmek üzere evden almıştı bir gün. Hep deniz kenarına gazoz içmeye giderlerdi; ama Sofia özel olarak istemediği müddetçe Yordanis'in bir yerde oturmayı teklif ettiği bir kere bile görülmemişti. Yolda yürürken bir-iki öpücük

kondurduğu oluyordu, o kadar. Prensip sahibi çocuktu.

O gün Sofia yorulduğunu, fazla yürümek istemediğini söylemişti. Ama Yordanis'e yer beğendirmek meseleydi; armudun sapı, üzümün çöpü vardı. Burası çok kalabalık, oradaki gazinoda deniz kıyısındaki bütün masalar dolu derken epeyce yol yürümüşlerdi. Sofia'nın üstelik keyfi de yoktu, regl olmuştu, fazla dayanacak gücü kalmamıştı. Dolmuşa binip eve dönmek istediğini söyledi. "Arabayla dönersek çabuk sensiz kalırım, yürürsek sevgili-me daha fazla sarılmış olurum," demişti Yordanis. Sofia dişini sıkmış tek kelime etmemişti yol boyunca. Ancak kapıya geldiklerinde dönüp sanki ona "iyi geceler" dermiş gibi, "Yordanis, bura-ya kadar. Bundan sonra tek başına yürürsün artık," demiş ve onu şaşkınlıktan küçük dilini yutmuş bir suratla oracıkta öylece bırakarak eve girmişti. Hemen gidip nişanı bozma kararını annesine ve babasına bildirmişti.

Kınılıada hadisesini de yaşamış olan Gliko, Sofia'nın Yordanis ile mutsuz olacağını anlamış, bütün gece Kosta'nın zihnini işlemeye çalışmıştı. "Cebindeki parayı koklatmayan adam sevgisinde de nekes olur," demişti kocasına. Nitekim ertesi gün nişan resmen bozuldu. *Apoyevmatini* gazetesinin cemiyet haberlerinde de yer aldı olay.

"Margarita, başkalarının senin hayatını belirlemesine izin verme," demişti Sofia daha geçenlerde, Atina'ya gitme hazırlıkları başlamışken. "Yanlış da yapsan, yanlış senin yanlışın olsun."

O anda akli Niki'ye takıldı Margarita'nın. "Öyle ama," diye düşündü, "yeter ki düşündüğün kişiler arasında kendinden başkaları da olsun, hayattaki seçimlerin başkalarının pahasına olmasın." Atina'da Niki ile buluştukları günlerden birinde bu konuyu Niki ile konuşmaya çalışmıştı Margarita. "Evlendiğin zaman Telli Baba'ya gitmiş miydin?" diye sormuştu Niki'ye. Küçükten beri, gelinlikleri içinde Telli Baba'ya giden, türbesine duvak teli bırakıp ondan kendilerine mutlu bir ömür ihsan etmesini dileyen Türk gelinlerini kıskanırlardı. Türbenin üzeri gelin telleriyle kaplı olurdu hep.

Ama Niki o günleri hatırlamak bile istemiyordu. "Ben üzerimdeki kılıkla evlendim, gelinlik falan giymedim..." diye cevap vermişti fısıltıyla. "Peki ama Niki, bizi hiç düşünmedin mi, anneni, bizi bu kadar üzebileceğini hiç mi düşünmedin?" diye ısrarla sormayı sürdürmüştü Margarita. Bu soru üzerine Niki kız kardeşine korkunç bir bakış fırlatmış ve "Bilmediğin şeyler var, hayatta anlayamayacağın şeyler var senin Margarita..." demişti cevap olarak. Kızmıştı Margarita. Kız kardeşleri ne demek istiyorlardı yani? Onlar gibi büyük aşklar yaşamadığı için bazı şeyleri anlayacak kapasitesi mi yoktu? Ayrıca annesiyle babasının nasıl acı çektiğini gözleriyle gören oydu. Sofia o kadar değil belki ama Niki fazlasıyla üzmüştü onları. "Aşk denilen şey bu kadar egoistçe yaşanmamalı," diye düşündü.

Ama Niki'nin anlatmak istediği farklı bir şeydi. Çünkü böyle cevap verirken aklında annesi vardı ve Engin'le kaçarken özellikle onun canını acıtmak istemişti. Suat Bey'in Gliko'ya yazdığı ve Gliko'nun da –artık hangi sebeple bilinmez– sakladığı mektubu bulan kişi Niki'ydi. Ve henüz on bir yaşındaki o şeytan kız anlamıştı bu mektupta sansasyonel bir sırrın gizlendiğini. Büyük bir itina ile mektubu saklamış, daha sonra da bu gizin perdesini yavaş yavaş aralamak için güya ilgisiz bir havayla Gliko'ya, Virginia'ya, hatta Kosta'ya sorular sormaya başlamıştı. Bir akşam tam yemeğe oturacakları sırada Niki yine aynı kayıtsız haliyle annesine dönüp "*inkâr kalendir*" cümlesinin ne anlama geldiğini sormuştu. Gliko o anda elindeki biber dolmasıyla dolu tabağı az kalsın elinden düşürüyordu. Niki hikâyenin gerçeklikteki karşılığını tam olarak öğrenemedi, ama büyüdükçe kafasında yerleşen kurguda annesi, babasının uğradığı karanlık bir ihanetin failiydi, evet annesini tam da böyle bir töhmet altında bırakan bir kurguydu bu.

Sevgili günlüğüm,

Prenses

Bugün prensese veda etmeye gittik. Ne yazık ki bu prenses güzel değil. İhtiyar bir kocakarı; hatta anneannem Klioniki'den bile daha yaşlı ama saçları boyalı, tırnakları ojeli, dudakları rujlu. Hizmetçileriyle birlikte çok güzel bir yalıda oturuyor. Sultanlardan birinin kızıymış, hani şu *tarih* dersinde öğrendiklerimizden birinin, ama hangisinin olduğunu bilmiyorum. Devlet sultanların bütün varlığına el koymuş ama bu prenses şanslı. Babasının zamanında saraya gıda malzemesi satan bir tüccar, çocuklarına ve torunlarına vasiyet etmiş ve demiş ki, bu prenses yalıda oturacak, yiyeceği, içeceği karşılanacak, her istediği yapılacak. Hizmetçilerinin parasını bile başkaları ödüyor. Canı gezmeye gitmek istediği zaman, şoförlü araba yollanıyor emrine, onu istediği yere götürüyor. Kedisinin yediği balıkları her sabah yalıya getiren Bay Tanasisi'ye bile aylık bağlamışlar. Eğer prenses yaşlı olmasaydı masallardaki gibi olurdu hayatı.

Yalıya girer gizmez hizmetçi Kâmile kolonya tuttu ellerimize, bütün Türk evlerinde âdet böyle. Arkasından akide şekeri ikram etti, ne kadar istersek yiyelim diye tabağı önümüze bıraktı. Daha sonra semaveri hazırladı ve büyüklere çay servisi yaptı. Biz çocuklara da vişne suyu. Annem prensese hediye olarak incir reçeli getirmişti.

Prenses hep hastalıklarından bahsediyor. Kedisi de hasta, bizimle oynamıyor. Bir tek balık yemeyi biliyor; özel olarak kılçıkları ayıklanıyor, köfte gibi yapılıyor balığı, ancak öyle yiyebiliyor. Ama biz aramızda eğlendik çünkü pencereye oturup Boğaz'dan gelip geçen gemilerin adlarını okuduk. Sadece Rus gemilerinin adını okuyamıyorum çünkü yazıları farklı ama orak-çekiç işaretinden Rus gemisi olduklarını anlıyorum. Esas beklediğimiz bir Yunan gemisinin geçmesiydi.

Bugün şansımız vardı, iki tane geçti: Ayos Nikolaos ve Vasula. Eğer kuzinimiz görseydi, kendisiyle aynı adı taşıyan bir gemi olduğuna çok sevinirdi.

Yunanlı olan her şeye bu kadar düşkünlük! Margarita karanlık sinema salonlarında Amerikan filmleri seyrederken perdede bir Yunanlı oyuncunun ya da figüranın adı görüldüğünde aralarında dalga dalga yayılan fısıldaşmaları anımsadı. Sinema salonunda bu isimleri hecelemeden olağanüstü bir zevk almayan Rum bulmak herhalde pek kolay değildi.

Bir ara Yunanistan ile İmroz arası vapur seferleri konusunda bir anlaşmaya varılmıştı. Yunan şirketinden bir temsilci adaya gelmiş ve burada bir acenta açmak için görüşmeler yapmıştı. Bu şahsı Bay Dino ile tanıştırmışlardı, Bay Dino da işi kabul etmişti. Şirketin flamasını vermişlerdi acentanın kapısına asılması için. Beyaz fon üzerinde açık mavi simgesi olan bir flamaydı bu. İonio gemisinin Dedeagaç'tan kalkıp Semadirek üzerinden İmroz'a geleceğinin açıklandığı gün bütün ada ahalisi yemeklerini alıp Kastro'ya inmiş, gruplar halinde kumsala yayılıp sabahın erken saatlerinden itibaren gemiyi beklemeye başlamışlardı. Panayır yerine dönmüştü kumsal. Bir tek kemanlar eksikti. Akşamüzeri saat beşte, yani geminin önceden açıklanan varış saatinde kumsalda toplanan halkın heyecanı görülmeye değerdi doğrusu. Bazıları ta Ağridya'ya çıkmışlardı, gemiyi önceden görüp aşağıdakilere haber vermek istiyorlardı. Bay Dino ciddi bir edayla dolaşıyorduortalıklarda. Ancak zaman geçiyor, gemi bir türlü görünmüyordu. Artık iyice akşam bastırdığı için gelenler gruplar halinde geri dönmeye başlamıştı. Bay Dino telefona çağrılıp seferin bilinmeyen bir nedenle iptal edildiği söylendiğinde insanların hayal kırıklığını Margarita gayet iyi hatırlıyordu. Bu durumu eğlenceli bulanlar sadece ada halkını dayak yemiş köpekler gibi başları önde evlerine dönerken seyreden Türklerdi.

İonio birkaç gün sonra adaya gelmişti ama o panayır havasını bulamamıştı maalesef. Adaya sadece bir yolcu getirmişti o gün,

bir daha da görünmemiştir. Şirket flaması ise Bayan Lula'nın sandığındaki yerini almıştır. Bay Stelyo'yu yakalayıp bildiri bulabilirler gerekçesiyle evini aradıklarında korkmuştu Lula. Dino gazetelerde yazı yazan, eli kalem tutan birisi olduğu için onun da ifadesini almışlardı. Lula bir an flamayı yakmaya niyetlenmişti, ev bir aranırsa belalarını bulabilirlerdi. Ama sandığı açıp ipek keten kumaşı görünce kıyamamıştı. Kumaşı kesmiş, kendisine iki renkli bir gömlek dikmişti beyaz ve açık mavi renkli. "İonio'dan da bir şeyler kazandık böylece," demişti Lula.

Gerçekten de birkaç gün sonra evleri aranmış, el koymak üzere bula bula Rinula'nın topladığı Vuyuklaki ve Karezi fotoğraflarını ve Bay Dino'nun kütüphanesinden *Büyük Seksoloji Sözlüğü*'nü alıp götürmüşlerdi. Kitap Yunancaydı ama ara sıra kızların da gizli gizli baktıkları bazı resimler vardı içinde; aramayı yapan güvenlik görevlilerinin ilgisini o resimler çekmiş olmalıydı.

Boğaziçi

27 Haziran 1956, Çarşamba

Sevgili günlüğüm,

Göç

Evimiz altüst. İmroz'a göç ediyoruz diye her şeyimizi topluyoruz. Annemle Sofia bütün tabaklarımızı, bardaklarımızı bir bir gazete kâğıdına sarıyorlar. Babam kocaman tahta kasalar getirdi, içine yerleştiriyorlar. Bu şekilde giderlerse yolda kırılmazlarmış. Koltuk ve kanepelerin kollarıyla bacaklarını da gazete kâğıtlarına sardılar, üzerlerine büyük çarşaf lar örttüler. Evimiz şimdi hiç hoşuma gitmiyor. Perdeleri bile indirdik, yorganlarla birlikte büyük *denkler* halinde sardık. Giyeceklerimizin çoğunu topladık. Bir de anneannem var tabii ayaklarımıza dolanan bu arada; yaz günü, bu sıcakta paltosunu istiyor bizden.

Annem bazı eski kitaplarımı atmamı istiyor ama ben hepsini yanımıza almak istiyorum, çünkü ara sıra okuyorum.

Hangisini atabilirim ki? *Gel Beraber Oynayalım*'da henüz çözmediğim bilmeceler var. *Ormanların Adamı Robin* ve *Ormanların Prensesi*'nden hâlâ bazı bölümleri okuyorum. *Küçük Prenses* çok hisli. *Robinson Kruzo* kitabım yeni, üstelik daha yeni filmini gördüğümüz için hoşuma gidiyor. *İsim-siz Masal* benim en sevdiğim kitap. *Pamuk Prenses* ve *Yedi Cüceler*'i artık okumuyorum ama içinde çok güzel resimler var. *Ayağına Çabuk* bebekler için ama bana bebekliği hatırlatıyor, babamın bana bu kitabı okuduğu günler geliyor aklıma. Hiçbirini atmıyorum işte kitaplarımın. Peki babam nasıl taşıyacak acaba bütün o *Nees Esties** ciltlerini, ya da *Elefterudaki'nin Ansiklopedi*'sini? Bu kadar ağır şeyleri taşıyacaklar da benim kitaplarım mı fazlalık yapacak yani?

Artık bu göç faslı bitse de yeni evimize yerleşsek. An-nem, başımıza daha fazla felaket gelmeden bir an evvel gidelim, diyor.

"Tebdil-i mekânda ferahlık vardır, talihimiz değişir bakarsın," diyordu o günlerde Gliko. Bu kadar terslikten sonra İmroz'da yeni bir hayata başlayacaklarına inanıyordu. Orada kendisini bekleyen yeni belalardan habersizdi henüz.

Ama yine de hepsi bu göç'ün hayatlarındaki son göç olduğuna inanıyorlardı. Kosta ile Gliko, özellikle Kosta'nın çok sevdiği yeni evlerinde ömürlerini tamamlamayı umuyorlardı. İmroz'da günün birinde hayatın bu kadar zorlaşacağını, onları yeniden taşınmaya mecbur eden koşulların geleceğini hiç beklemiyorlardı.

Ancak gel gör ki Türkiye hükümeti bu koşulların zeminini hazırlamıştı bile. Margarita adım adım uygulanan stratejiyi çok başarılı buluyordu. Can alıcı noktadan vurmayı becermişlerdi. Önce Rum okulları kapandı. Ana dilini öğrenemediğin bir yerde neyin umudunu besleyeceksin? Ve bir yer tamamen çocuksuz, genç nüfussuz bırakılırsa o yer için nasıl bir gelecek tasavvur edilebilir? Arkasından geçimini toprağa, hayvancılığa bağlamış ada

* Yeni Ocaklar. (ç.n.)

nüfusuna bir de ekonomik darbe indirildi. Ve son darbe açık cezaevlerinin kurulması oldu. Ağır ceza mahkûmları, katiller, hırsızlar adanın sokaklarında serbestçe dolaşıyorlardı. Ahaliyi korku ve güvensizlik duygusu sarmıştı. Herkes nereye gidebilirse, neredede akrabası varsa, neredede iş buluyorsa oraya gitme gayreti içine girdi.

Boğaziçi
29 Haziran 1956, Cuma

Sevgili günlüğüm,

Sır

Ne diyeceğimi bilemiyorum! Bir sır öğrendim! Henüz anne-me mi yoksa Sofia'ya mı ait bilmiyorum ama öğrenirim. Ancak sana hiçbir şey yazamam çünkü günlüğümü yabancı birisi okuyabilir. Ama sır olduğunu biliyorum çünkü bunu annemin yatak odasındaki dolabın gizli bir yerinde buldum. Herkes göçle o kadar meşgul ki, bunu unuttular herhalde. Şimdilik iyi geceler.

Margarita gülümsedi. "Niki'yi bu kadar heyecanlandıran sır neydi ki acaba?" diye düşündü. Bu defterindeki en kısa notuydu Niki'nin. "Belki de Lazaros'un Sofia'ya yazdığı aşk mektuplarından biriydi," diye bir tahminde bulundu. O anda bu not ile bugün kapağında bulunduğu mektubu birleştirememişti kafasında. Okumaya devam etti.

Boğaziçi
30 Haziran 1956, Cumartesi

Sevgili günlüğüm,

Elveda

Dün akşam Lukianos'un ailesi bize ve Angeloslara kocaman bir veda yemeği verdi. Onlar da biz de köyümüze bir daha

geri dönmek üzere ayrılıyor buradan – Angeloslar Atina'ya taşınıyor, biz İmroz'a. Bütün dostlarımızı çağırılmışlar, herkes bir yemek yapıp getirmiş. Ama bu toplantı şenlik gibi olmadı, sanki birinin hatırasına dua okumak gibi bir şeydi.

Başlarda herkes avaz avaz konuşuyor, gülüşüyordu; ama yemekten sonra, ki esas eğlence o zaman başlar, bir hüznün çöktü üzerimize. Yeni nişanlısı Liza ile gelen Bay Pandelis'in oğlu Vasilis yemekte şarkı söyledi. "Avareyim"i söyledi, başka birkaç şarkı daha ve son olarak "Bu akşam beni öp, kollarına al" şarkısını. Ona bir gazinoda şarkı söylemesini teklif etmişler, sesi o kadar güzel ki. Aramızda ayrılmak üzere olan âşıklar olmamasına rağmen şarkıyı o kadar duygulu okudu ki herkes ağlamaya başladı. Annem Bayan Fotika'ya sarılmıştı, ikisi de ağlıyordu. Ama sanıyorum ki şarkıdan çok, gidenler köylerinden ayrıldıklarına, kalanlar da arkadaşlarını kaybettiklerine, köyde yalnız kaldıklarına ağlıyorlardı. Bayan Marika, ah, Niki ah, şimdi Lukianoscuğum kiminle oyun oynayacak, diyerek beni öylesine sıkı bastırdı ki göğsüne, neredeyse boğulacaktım. Bay Andreas da onu teselli etmek için, yazları birkaç gün İmroz'a geleceklerini, orada görüşeceğimizi söyledi.

Ben hiç üzülmiyorum. İmroz'a gidiyoruz, oyun var orada, bize mezeler hazırlayan babaannem var, gayet güzel vakit geçireceğimizden eminim. Üstelik yeni evimizde kalacağız. Oradaki okul buradakinden büyük. Pıtça ve Lukianos'u kaybedeceğim ama orada da bir sürü kız arkadaşım var. Bir tek Dimitros'tan ayrılacağıma üzülüyorum ama onlar da zaten Beyoğlu'na taşınıyorlar. Çünkü buradaki evleri köyde kalan tek tük evlerden; annesi korkuyormuş artık içinde oturmaya. Dimitros'un babası yok, ölmüş.

Birazdan gidiyoruz. Babam araba bulmaya gitti, gelip bizi alacak. Eşyalarımızı şimdilik bırakıyoruz; babam bir ay sonra dönüp her şeyi toplayacak, o zaman tam taşınmış olacağız.

Margarita esnedi. Kitaplığındaki küçük çalar saate takıldı gözü, telaşla fırladı yerinden. "Yeter bu kadar. Yarın ben de yolcu-
yum. Hatıralarla sabahlamak istemiyorum."

Uykuya dalmadan önce feribotun artık yeni limandan, Ayos Kiriko'dan kalktığını, bu nedenle Kaşkaval'dan, yani onların de-
yimiyle "Kocakarının Peynirleri"nden geçmeyeceğini hatırladı. O noktada benzersiz bir turkuaza dönüşen denizin üzerinde kaşar peyniri dilimlerine benzeyen tuhaf şekilli taşlar istiflenmiş gibi dururdu.

İstanbul'da sadece iki gün kalacaktı. Teyzeleriyle, kuzenleriyle vedalaşacak, Nermin'i görecekti... Bir de Fula'yla Markos'u... Gülen Abla'yı bir de... "Belki beni son bir kez Emirgan'a çaya götürürler, ama Boğaziçi çiçekler içinde değildir artık," diye geçti aklından. "Ama çınarlar başlamıştır sararmaya şimdi..." Gözkapakları ağırlaştı ve karmakarışık rüyalarla dolu tedirgin bir uykuya bıraktı kendini.

Veda

"ŞEKERİM." Margarita vedalaşmak üzere uğradığında Gülen Abla bu kelimeyi kullanmıştı Gliko'dan söz ederken. Margarita'yı sımsıkı kucaklarken, "*Şekerim Teyze* şimdi çok üzülecek," demişti. Annesi için bu sözcüğün kullanılmasına aynı öğleden sonra ikinci kez tanık oluyordu. Türk tanıdıkları annesine böyle sıcacık bir kelimeyle, adının anlamını doğrudan Türkçeye çevirerek hitap ediyorlardı. Bu sözcük tatsız bir şekilde beyinde dönüp duruyor, ona nedenini anlayamadığı bir huzursuzluk veriyordu.

Virginia yolu açık olsun diye taksinin arkasından bir sürahi şuyu boşaltırken mekanik bir gülümseme yerleşti Margarita'nın yüzüne. Arka pencereden el sallarken geride kalanlar tıpkı sinemada planın uzaklaşması gibi giderek küçülüyorlardı. Taksinin içinde havaalanına doğru yol alırken beyinde bir uğultu vardı, düşünmesini engelliyordu. Ama havaalanındaki bekleme salonunda otururken olaylar kafasında birbirine bağlanarak iyice açıklık kazandı. Ve bu hitabın kendisini neden bu kadar huzursuz ettiğini birden anladı Margarita, buz kesildi.

Daha önce Nermin'le buluşmuşlar, Nermin'in babası İbrahim Efendi'nin bürosuna gitmişlerdi; Margarita ona da allahaısmarladık demek istemişti. Avukattı babası, Pangaltı'da küçük bir bürosu vardı. "Hoş gelmiş, sefalar getirmiş benim kızlarım," diye gülererek karşılamıştı İbrahim Efendi onları her zamanki gibi. "Suat Bey, size kızlarımı tanıştırayım," dedi tekerlekli sandalyede oturan yaşlı bir beye hitap ederek. Yaşlı beyin yanında asık suratlı, güçlü kuvvetli görünümlü bir adam daha oturuyordu. Yaşlı olanı, "İki kızın olduğunu bilmiyordum," diyerek kalktı ve ellerini sık-

tı. Margarita'nın yüzüne bakar bakmaz bir an dondu kaldı, gözleri garip bir ışıkla parladı.

Tanıştırma faslında Margarita'nın soyadını da duyunca Suat Bey ona döndü ve bir zamanlar, çok uzun yıllar önce, annesini de babasını da tanımış olduğunu söyledi. "Çok da güzel bir anneniz vardı, kendisine epeyce benziyorsunuz," diyerek tamamladı sözlerini. "Durun bakayım, adını da hatırlayacağım, *tatlı* gibi bir şeydi, *şeker* gibi..." Daha sonra başka kardeşi olup olmadığını, kardeşlerinin kaç yaşlarında olduğunu, ne yaptıklarını, evlenip evlenmediklerini sordu. Çok büyük bir ilgi göstermişti Margarita'ya. O an Margarita bu ilgiyi malum Türk inceliğine, kibarlığına yormuştu. Bu adamın görgülü bir bey olduğu besbelliydi.

Zapyon Lisesi'ndeyken sanat tarihi hocası derste mozaik restorasyonunun nasıl yapıldığını anlatmıştı onlara. Önce taslak halinde tasarımın hazırlandığını, sonra renkli mozaik taşlarının tek tek eksik olan yerlere yerleştirildiğini söylemişti. Tam da böyle ayrı ayrı sözcükler, anı parçaları, bakışlar ve bir de sezgileri sayesinde işte şimdi gerçek, gözlerinin önünde tastamam biçimleniyordu.

Gerçeğin üzerindeki örtünün kalkması Margarita'yı kedere boğmuştu. Doğru ya, Glikocuğum, Tatlım... *Şekerim*... Niki'nin yıllardır sakladığı mektup annesine bir Türk tarafından yazılmıştı. Mektuptaki kaligrafik el yazısını, kullanılan dolmakalemi de bu çerçevede açıklamak mümkündü – başka bir zamana ait bir mektuptu bu. Bir türlü okuyamadığı E harfi aslında başka bir harf olmalıydı; L belki, ya da F, S... *Suat* olmasın? Suat Bey annesini, adının Türkçedeki sempatik karşılığı olan "*şekerim*" sözcüğünü kullanacak kadar yakından mı tanıyordu? Üstelik bu satırları kalem alan Türk, mektuptan anlaşıldığına göre annesiyle "unutulmaz" anlar yaşamıştı. Bütün bunlar ne zaman olmuştu acaba, annesi evlenmeden önce mi yoksa sonra mı? Suat Bey babasını da tanıdığını söylemişti. Bu düşünce Margarita'nın tüylerini diken diken etti. Örnek anne, erdemli eş figürü birden çöktü, paramparça oldu gözünde. Peki neden mektupta, her şeyi inkâr et, diyor?

Yüreği deli gibi çarpmaya başlamıştı şimdi. Beyninin içinde düşünceler olgunlaşırken bedeni de felce teslim oluyordu adeta. Hemen yanbaşıda duran bir aile, çarşafli kadınlarıyla belli ki Alman gurbetçileri, yere kilim sermiş çocuklarını uyutuyorlardı. Ötede bir grup hippî, gitar çalıp alçak sesle şarkı söylüyordu. Ve o orada, dünya kadar insanın orta yerinde bir iskemle-adacığı üzerine tünemiş, kendi dünyasının paramparça oluşunu seyrediyordu. Uçağı binme çağrısını daldığı hayallerin içinden duyar gibi oldu, robot gibi kalktı yerinden. Havaalanı binasından kendisini uçağı götürecekt otobüse binmek üzere adımını basamağı atıyordu ki yıldırım çarpmış gibi ayağı havada dondu kaldı. "Sofia." Beyninde ışığı gözleri kör eden bir lamba yanmıştı birden. Anem... Sofia... "İlerleyin lütfen," dedi havaalanı görevlisi yolu göstererek. Margarita'nın bakışları saatine kaydı. Çok değişik bir saatti – bileğinin çevresinde yılan biçiminde dönen gümüş bir kelepçe, yılanın başı olması gereken yerde de saat. "Bu saati hayatım boyunca unutmayacağım," dedi içinden ve böyle kritik anlarda detaylara takılabilme huyuna kendisi de şaşıtı.

Uçakta yerine nasıl ulaştı farkında değildi. Evet, resmin parçaları artık yavaş yavaş yerine oturuyordu. Şimdi bu mektubu Hriso'nun ayağındaki küçük bir kusurla ilgili aralarında geçmiş olan bir sohbetle de birleştiriyordu: Hriso'nun iki ayak parmağı çarpıktı. "Bunu dedelerinin birinden kalıtım yoluyla almış," demişti doktor. Deniz banyosu sonrası kumsalda yayılmış oturuyorlardı. "Bir kere bizde böyle bir arıza yok, Paterangalardan geliyor," demişti Strato, kusurun Sofia'nın ailesinde olduğunu ima ederek. Pateranga gayet düzgün olan ayak parmaklarını incelerken Gliko aceleyle atılmış, "Zisosumuzun aynen böyleydi parmakları," demişti. Margarita'nın gözlerinin önüne, bu söz üzerine hemen konuyu değiştirmeye çalışan doktorun huzursuz bakışları geliyordu şimdi. Sofia'nın, Kosta'nın kızı olmadığından artık emindi Margarita. Babası oydu evet, Suat Bey'di. Ve bu yüzden gözleri tanıdık gelmişti. Sofia'nın kapkara, kömür gözleri, o "günahkâr" gözleri; ailede başka kimsede olmayan o gözler...

"Aklımı kaçıracam, bütün bunlar gerçekten doğru olabilir mi?" diye sordu kendi kendine. Ama sonra hemen aklına Suat Bey'in Sofia ile ne kadar çok ilgilendiği geldi, yeniden teessüre gark oldu. "Annemin Günahı": okulda okudukları bir hikâyenin adı geldi aklına. Fakat nasıl olup da annesi azize rolünü oynamayı başarmıştı bu kadar yıl? Ve işte kendisi, annesi üzülmeyin, annesi memnun olsun diye yapmayacağı şey olmayan evlat... *Şekerim... Şekerim...* Bu sıcacık sözcüğün her hecesi çekiçle vuruluyordu adeta beyninin merkezine...

Uçak bir türlü kalkmıyordu. Ve evet Niki, Niki bunu biliyordu! Öğrendiği sır buydu işte. Bütün yaptıkları şimdi haklılık kazanıyordu Niki'nin. "Ah, anne ah, ne kadar çok nefret ediyorum senden," derken gözyaşları yanaklarından aşağı inmeye başlamıştı. "Hepimizi çok üzdün." Yanında oturan ağladığını görmesin diye pencereden dışarıyı seyretmeye başladı.

Uçak nihayet havalandı. Başka zaman olsa Margarita haç çıkartırdı kalkarken, ama şimdi annesine duyduğu öfkenin tutsağı olmuştu tümüyle. Annesinin bu korkunç sırrını bilse ne derdi acaba Virginia Teyze? Biliyor muydu yoksa? "Günahsız olan ilk taşı atсын." Sevgili kardeşini mazur göstermek için başka ne diyebilirdi ki? Margarita günahsızdı mesela, ilk taşı atan o olabilirdi. Atmaya hazırdı da. Kan beynine sıçramıştı.

Uçak kavisler çizerek yükseliyordu. "Gidiyorum," dedi, "gidiyorum ve bir daha geri dönmek istemiyorum buraya. Ne *au revoir*, ne de 'görüşmek üzere' diyorum... Aşkların bu kadar büyük yıkımlara yol açtığı, itiraf edilmemiş aile sırlarının yaşandığı bu yerlerden gidiyorum, artık kendi yolumu kendim bulacağım."

Aşağıda Haliç, gri-pembe incilenerek uzanıyor, batmakta olan güneşin üzerilerine vurduğu Üsküdar evlerinin camlarından adeta alevler yükseliyordu. "Boşuna Hrisupoli* dememişler," dedi Margarita. Yüreği acıyordu. Bir boşluk duygusu kapladı içini uçağın küçük penceresinden seyrettiği Boğaz'ın yemyeşil kuytu-

* Altınşehir. (ç.n.)

larının, İstanbul'un pitoresk dar sokaklarının, İmroz'un sahillerinin üzerinden hızla geçerken... "Benim memleketim burası," diye düşündü. "Köklerim burada, inkâr edemem ki." Koridorun başında hostes tehlike çıkışlarına işaret ediyor, can yeleğinin nasıl giyileceğini gösteriyordu. Bakışlarını başka yöne çevirdi Margarita. "Ölsem daha iyi olur," diye düşündü. "Şimdi, şu anda uçak Marmara'ya düşse, ben de bu korkunç sırlarla birlikte denizin derinliklerine gömülsem." Yeniden gözlerine yaşlar doldu, pencereden dışarı baktı.

Ve o anda pencereden seyrettiği manzaranın içinde bazı şekiller oluşmaya başladı. Dışarıdan kız kardeşleri geçti bir bir, sonra içini korkunç bir acıma duygusuyla dolduran babası, nineleri, Fula, Nermin, Filippas, Mişel, Virginia Teyze, hatta bir tekerlekli iskemlede dağılıp yok olan Suat Bey'in sureti... Sonunda kaçmaya çalıştığı suret de karşısına geldi dikildi: Gliko. Annesi göklerin içinden süzülüp geldi, bir bulutun üzerine oturdu ve orada, üç denizin sularının birleştiği noktanın tam üzerinde, mavi-yeşil kocaman kederli gözleriyle ona bakmaya başladı.

Elektrik çarpan ve ölümün eşiğinden dönen bir arkadaşı ona başından geçeni anlatırken, vücudunun cereyana kapıldığı o çok kısa an süresinde hayatının bir film şeridi gibi gözlerinin önünden geçtiğini söylemişti. Şu anda Margarita'nın yaşadığı da böyle bir şeydi işte. Saçlarını ören, okula giderken bembeyaz kedimeli yakasını düzelter, dersini anlatırken ders kitabını elinde tutan, endişeyle sevgilileri hakkında bilgi edinmeye çalışan bir Gliko duruyordu karşısında. Sonra masada aile fertlerinin tabaklarına yemek koyan, perşembeleri evde arkadaşlarını ağırlayan bir Gliko. Sofia'nın talihini düşünürken dalgın, Niki'nin deli cesareti karşısında çaresiz, Margarita'nın geleceğine dair kaygılı bir Gliko.

Şimdi de gözleriyle hiç görmediği şeyleri annesinin kendisine bir bir anlattığını duyuyordu – daha doğrusu hissediyordu. Hamile olduğunu anladığı zaman kapıldığı dehşeti; haysiyetini, şerefini korumak için Kosta'ya söylemek zorunda kaldığı yalanla ruhunun paramparça oluşunu; yastığının pişmanlık gözyaşlarıyla

sımsıcak ıslanışını, yasak okşayışların vücudunu birdenbire ele geçirmesiyle duyduğu günahkâr arzuyu, ailesini bulan belalar karşısında korkunç bir huzursuzluğa ve Tanrı korkusuna kapılışını, sırrının gizli kalması için elinden gelen her türlü fedakârlığı yaparak debelenip duruşunu... Margarita pencereden dışarı bakamadı daha fazla, altüst olmuştu.

Hostes gülümseyerek oksijen maskesinin nasıl kullanıldığını gösteriyordu. "Peki ama nasıl gülümseyebiliyor," diye sordu kendi kendine Margarita. Öylesine kötü sarsılmıştı ki, uçağın düşmekte olduğuna inandırmıştı kendini. Gliko'yu bir kez daha görmek için sabırsızlıkla pencereye döndü yeniden. Ama dışarıda bu kez sadece boşluk vardı. Uçak dönüş yapmak için ters yöne doğru eğilirken görebildiği yalnızca alabildiğine gökyüzüydü, yumuşak, altın rengine bürünen bir gökyüzü. "Annemin saçlarının rengi," diye düşündü, özledi annesini.

O zaman annesinden nefret edemeyeceğini anladı Margarita. İşlediği günah ona duyduğu sevgiyi sökemiyordu içinden. Annesinin derdine ortak olma duygusu kapladı içini. Bu kadar yıl kimbilir ne büyük sıkıntılar içinde gizlemeye çalışmıştı sırrını herkesten. Ve Niki'nin başkaldırısı kimbilir ne büyük darbe indirmişti yüreğine. Kız kardeşinin sözleri kulaklarında yankılanıyordu şimdi: "Hepimiz yanlış yapabiliriz." Gliko'nun davranışına ilişkin bir açıklaması vardı herhalde kafasında. Bir ara bunu dinlemek isterdi Margarita. Ama belki de artık bunun bile önemi yoktu. Annesine ilk taşı atanın kendisi olmayacağını anlamıştı. "Benim ise geçmişte kalmış bir günahım yok, ama kimbilir gelecekte neler olur?" Çok gençti daha. Gelecekte onu nelerin beklediğini bilebilir miydi? Birkaç dakika içinde duyguları yön değiştirmişti. Yüreği yumuşuyor, annesine karşı sevecenleşiyordu. Evet, yüreğindeki öfke şimdi yerini şefkat, merhamet, hatta anlayışa terk ediyordu.

"Bağışlıyorum," diye mırıldandı. Paylaşabiliyorum. Sevinçli bir heyecanla göğsü kabarırken tatsız duygular bir bir ruhundan uzaklaşıyor, bacaklarından ayaklarına doğru iniyor, adeta bir de-

nizin içinde yok olup gidiyorlardı. Şimdi annesiyle yeniden aynı mekânı paylaşabileceğini, anne sıcaklığının içine yeniden yuvalanabileceğini hissediyordu. Birbirlerine sarılsınlar, Margarita yine elini annesinin artık pörsümeye başlayan beyaz gerdanına koy-sun, kalbinin atışlarını dinlesin... Ve bilsin ki bir başkası, adı olmayan biri, varsın dudaklarını dayamış olsun aynı yere bir zamanlar...

Uçak dönüşünü tamamlamıştı; pencereden çok değerli koyu yeşil taşlar gibi Adalar görünüyordu şimdi. Evet evet, yaşayacaktı, geri dönecek, annesine sarılacaktı yeniden.

"Yine görüşeceğiz," dedi aşağıda artık küçük oyuncaklara benzeyen vapurlara, "ve o zamana kadar... *allahaismarladık*." Evet en uygun vedalaşma sözü buydu. Türklerin ayrılırken dediği gibi: Sizi Allah'ın ellerine emanet ediyorum. Geride kalanlar da şu cevabı verirler: "*Güle güle*." Aşağıdan vapurların cevabını duyar gibi oldu: "Hep güle güle, hep sevinçlerle kal Margarita."

Metal kuş iyice yükselip bulutların arasına girerken Margarita gülümseyen hostesin ikram ettiği portakal suyunu almak için elini uzattı.

—

REA STATHOPULU

PEDAL ÇEVİREN KADINLAR

Sevgili günlüğüm,

Dün okula müfettiş geldi. Sınıfa girer girmez hepimiz ayağa kalktık. Öğretmenimiz ona bizim iyi çocuklar olduğumuzu söyledi. Ama müfettiş'in yüzü çok asıktı. Sınıfın ortasında durup ellerini arkasına kavuşturdu ve gürleyen bir sesle sordu: "Kimsiniz siz, nesiniz?" Hiçbirimiz yerimizden kımıldayamadık. Donduk kaldık öyle. Bir daha sordu aynı soruyu. Hiç kimseden bir cevap çıkmadı. Çetin Bey'in kitap tutan eli titremeye başlamıştı. O zaman gitti Vasilis'e sordu: "Nesin sen?" Vasilis kıpkırmızı oldu. "Çocuk," dedi kekeleyerek. Sonra bana sordu. O zaman birden bir fikir geldi aklıma...

Türkiyeli Rum bir ailenin İstanbul'dan İmroz'a, 50'li yıllardan 70'li yıllara uzanan hikâyesi. Çoğu mensubu göç ederek aramızdan ayrılan bir cemaatin gündelik hallerini, muhabbetlerini, eğlencelerini, kaygılarını, oyunlarını, tabularını, özlemlerini anlatıyor Rea Stathopulu, yer yer on yaşlarında matrak bir kız çocuğunun günlüklerinden, yer yer yetişkinlerin dünyası içinden.

Uluslararası politikadaki en ufak bir çalkantının özel hayatlarda birebir karşılık bulduğu, siyasi süreçlerin insanın mahremiyetine karıştığı bir tarih ve coğrafya. Bir yandan da, o hayli tanıdık aile, komşu, mahalle dengelerinin kâh ıstıraplı kâh esprili incelikleri.

Metis Edebiyat | Roman
ISBN 975-342-568-6



Metis Yayınları
www.metiskitap.com

14.00 YTL

